

בעזרת ה' יתברך

קונטרס

הביאני המלך חדריו

אודות

שאלות שנתעוררו
בבי מדרשא ובהיכלי ההוראה
עקב מגיפת הנגיף הסיני

כולל

דברי חכמים

שאלות ותשובות מכתבים ומאמרים חקרי הלכות ובירורי דינים
העומדים על הפרק ובהם דברים הנוגעים למעשה
ומהם אשר חנני השי"ת ברוב חסדו וטובו

חובר ונערך בעזהשי"ת מאתי

חיים רוטר

מח"ס שו"ת שערי חיים ודומ"ץ

בן לא"א מו"ר הגאון רבי אהרן ישעי' שליט"א
מח"ס שערי אהרן

פעיה"ת אלעד

תש"פ לפ"ק

ניתן להשיג על פי הכתובת

חיים רוטר

רחוב חוני המעגל 20 אלעד

טלפון: 03-9097648

ניתנת הרשות לכל מאן דבעי להדפיס ולהפיץ קונטרס זה
לחלקו ביעקב ולהפיצו בישראל

תוכן העניינים

פתח השער	הביאני המלך חדריו * הנהגות חז"ל הקדושים בעת חשש ממחלות מדבקות.....	ד
בשער	מידה כנגד מידה.....	ז
בענין הנ"ל	דברי חיזוק והתעוררות מאת הגאון מהרש"א שטרן שליט"א.....	י
סימן א'	בדין מסירה לשלטונות מי שאינו שומר את תקנותיהם במגיפה..... מאת מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א [מיום כ"ז ניסן]	יא
	בענין הנ"ל חובת שמירת הגוף והנפש מאת הגאון רמ"מ קארפ שליט"א.....	יב
סימן ב'	בענין מגיפת הנגיף הסיני [מיום י"ז אדר].....	יג
סימן ג'	בענין הגדר ההלכתי של הנגיף הסיני [מיום כ"ד אדר].....	טו
סימן ד'	בדין תפילה בציבור על ידי צירוף [חודש ניסן].....	יז
סימן ה'	בדין תפילה בציבור בכמה רשויות על ידי צירוף [ר"ח אייר].....	כא
סימן ו'	בדין גילוח בחול המועד למי שהיה בבידוד עד חוה"מ [חודש ניסן].....	כב
סימן ז'	בדין זמנה של קריאת מגילת שיר השירים בברכה ואם ישנה בהשלמה.....	כג
סימן ח'	בדין השלמת הפרשיות [ערש"ק פ' תז"מ]..... א. בענין מי הם החייבים ומי הם הפטורים להשלים הפרשיות. ב. בענין כמה פרשיות יש להשלים. ג. בענין כמה פרשיות אפשר להשלים. ד. בביאור פלוגתת חכמי הספרדים והמוסערים בחילוק הפרשיות.	כה
סימן ט'	בדין הליכה במקום שאין עירוב כשמסיכה על פניו [חודש אייר].....	כז
סימן י'	בדין טלטול דרכון בשבת.....	כט
סימן י"א	בענין הנ"ל.....	ל
סימן י"ב	בדין שבות דשבות לצורך תוספת קדושה.....	לא
סימן י"ג	בדין מסיכה על פניו בשעת התפילה [חודש אייר].....	לב
סימן י"ד	בדין הורדת מזוזה ממקום דהוי ספק חיוב להניחה במקום דהוי ודאי חיוב.....	לג

נספח :	ההסתר והגילוי - סיפור מגיפת הטיפוס מלפני כ-80 שנה.....	לד
	מאת אאמו"ר הגאון הגדול בעל ה"שערי אהרן" שליט"א	

פתח השער

הביאני המלך חדריו

בס"ד יום ג' י"ח אייר ל"ג למטמונים יומא דהילולא דרשב"י זיע"א תש"פ לפ"ק

"אָמרו רבוּתינו כְּשֶׁשָׁלַח הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַצֶּרֶעָה לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל לַהֲרֹג אֶת הָאֱמֹרִים, רָאָה מִה כְּתִיב בְּהֵן (עמוס ב, ט): וְאֲנֹכִי הִשְׁמַדְתִּי אֶת הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר כָּגְבָה אֲרָזִים גָּבְהוּ וְחֶסֶן הוּא כְּאֱלֹנִים וְאֲשֵׁמִיד פָּרְיוֹ מִמַּעַל וְגו'. הִיתָה נִכְנָסָת לְתוֹךְ עֵינֵי שֶׁל יָמִין וְשׁוֹפְכַת אֲרָסָה וְהָיָה מִתְבַּקֵּעַ וְנוֹפֵל וּמָת, שָׁכַן דְּרָכּוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוּתוֹ עַל יְדֵי דְבָרִים קְלִים, לְכָל הַמִּתְנַאֲץ עָלָיו שֶׁלַח לָהֶם בְּרִיָּה קְלָה לַהֲפָרַע מֵהֶם, לְהוֹדִיעַד שְׁאִין גְּבוּרָתָן מִמֶּשׁ, וְלַעֲתִיד לְבֹא עֲתִיד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִפְרַע מִן הָאֲמוֹת עַל יְדֵי דְבָרִים קְלִים, שְׁנֶאֱמַר (ישעיה ז, יח): וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא יִשְׂרָק ה' לְיֹכָבֵד אֲשֶׁר בִּקְצָה יְאִרִי מִצָּרִים וְלִדְבוּרָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר."

(מדרש רבה - קרח)

הדברים נפלאים ומרוממים להתבונן הדק היטב, בכך שהנהגה ודוקא בהתקדם העולם, בשנות הקידמה והנאורות הטכנולוגית, כמו והמתין קוב"ה לפסגת הגאווה העולמית בכדי שתצא בת קול ותכריז: "יתוש קדמך!"

הלא זה עידן ועידנים, גם אם גלי הכפירה אינם נשמעים בעצמתם, אך זה ברור שמתחת לשקט שוררת סערה, סערת כפירה, סערת אני ואפסי עוד וכוחי ועוצם ידי עשו עושים ויעשו לי את החיל הזה ה", וכטיטוס בשעתו וכשאר כוכבים החוזים והזוים שבצורה אלמונית או פלמונית לא יצליח מלך מלכי המלכים הקב"ה לכבשם - עפרא לפומייהו, וודאי הוא לכל יושבי קרנות כמה נושבת הרוח הלזו, רוח הכוחנות והגבורה, רוח הנהגתנות והבטוחה, עדי אתי קוב"ה ופמליא דיליה, ומוכיח כי אין סוף הוא, לית אתר פנו מיניה, ולית מחשבה תפיסא ביה!

אלא שבאותו הזמן כד משייט קוב"ה ופמלייתו להעמיד עול מלכותו עלי ארץ ובלומה, להראות בהדר גאונו על יפי ותקות מלכותו, וישמעו רחוקים ויבואו ויתנו לך כתר מלוכה, בהאי עידנא אתי חי העולמים, ואומר לפמליא דיליה, חזו - חזו - בני חביבי וכו' וכו'.

וממש נתקיים בנו בעידנא דריתחא דא, היותנו עם סגולה, עמרת תפארת וצניף מלוכה ביד אלוקינו. כי אין לנו שיוור רק התורה הזו, והיא אכן האחת והיחידה, לא כחמצן החיים אלא כהחיי עולם נטע בעצמותם, והיא הנותנת והיא אשר היתה לנו לקיום באלו הזמנים.

אולם "על אלה אני בוכה, עיני עיני יורדה מים, כי רחק ממני מנחם משיב נפשי!!!" כי סוגרו שערי בית ד' מבלי באי מועד, ובתי מדרשות ובתי כנסיות שוממין מאין יושב ולומד.

על בן בהנהו מגילות עפות, אתיתי לחנן אלופי תופסי התורה, תחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדם, ומי יתן מציון תשועת ישראל, ומהרה תקויים שוועתינו "וישמעו רחוקים ויבואו ויתנו לך כתר מלוכה!"

ובהקדם ראיתי להביא כאן את הנהגות חז"ל הקדושים בעת חשש ממחלות מדבקות:

הנהגות חז"ל הקדושים בעת חשש ממחלות מדבקות

איתא בכתובות (עז ע"ב) מכריז רבי יוחנן הזהרו מזובי של בעלי ראתן ופירש"י, "זבובים השוכנים עליו קשות להביא אותו חולי על איש אחר", ע"כ. דהיינו דזו מחלה מדבקת והיא עוברת מאדם לאדם ע"י הזבובים. רבי זירא לא הוה יתיב בזיקה ופירש"י, "במקום שתנשב רוח אחת על שניהם", דהיינו שהוא נזהר ממחלה מדבקת זו ביותר, שהוא חשש שהרוח עלולה להעביר את המחלה גם ע"י לכלוך בלתי נראה לעין, ולא דוקא ע"י זבובים. רבי אלעזר לא עייל באהליה, דהיינו גם במקום שהחולה לא נמצא, אלא באהלו ששם הוא ביתו, הוא לא נכנס לשם מפני שהוא חשש מהדבקה רבי אמי ורבי אסי לא הוו אכלי מביעי דההיא מבואה, דהיינו דהם חששו להדבקה. אפילו מביצי אותו מבוי על אף שזה מוצר סגור הרמטי באופן טבעי, ועיי"ש בשיטמ"ק בשם תר"י דנקט "ביעי" לרבנותא דאפילו הני שיש להם קליפה חששו לאוכלם, וכ"ש שאר אוכלים שאין להם קליפה שתגן עליהם.

ומבואר לן מהכא דחז"ל הקדושים כבר ידעו בזמנים דישנם מחלות מדבקות ע"י דברים שאינם נראים לעין, ולכן נזהרו לא לעמוד ליד חולה עם מחלה מדבקת כשהרוח מנשבת על חולה ועל העומד לצידו, וכן לא ליכנס לאהלו וביותר אפי' לא לצורך מוצרים שהם חיי נפש גם אם הם סגורים בצורה הרמטית מהמבוי שלו.

ועוד מצינו אזהרת חז"ל כיצד עלינו להתנהג במקום שיש מחלות מדבקות בב"ק (ס' ע"ב): "ת"ר דבר בעיר כנס רגליך שנאמר ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר ואומר מחוץ ... ת"ש לך עמי בא בחדריך וסגור דלתיך... רבא בעידן ריתחא [דבר (מגיפה), רש"י] הוי סגר כוי [סתם חלונות רש"י] דכתיב כי עלה מות בחלונינו. ובגדרים (מא ע"ב): "א"ר יוחנן בורדס אין מבקרים ואין מוכירין שמו מ"ט א"ר אלעזר מפני שהוא כמעין הנובע". ופירש"י "שקופץ מזה לזה ויש בו סכנה להזכירו", עכ"ל.

ובאן ראיתי מקום לציין שחכמי אומות העולם זילזלו באזהרת חז"ל הנ"ל כדרךם כסל למו שאינם מאמינים במה שאינם רואים וכל האנושות במשך מאות רבות של שנים [גם יותר מאלף שנה] שילמה מחיר דמים יקר ביותר במיליוני מתים במחלות מדבקות שלא נזהרו מנקיון וקירבה למוקדי המחלות, וכן לא הקפידו על בידוד, ועד לפני שנים לא רבות, לא הקפידו בבתי החולים על נקיון וכללי סניטריה והמלומדים הגויים בני הדורות הקודמים חשבו כי המלצות אלו אינן עומדות במבחן המדע שהיה בידם, עד שהקב"ה נתן חכמה בעולם שאפשר לראות ע"י כלים שונים דברים שא"א לראותם בעין בלתי מוויגת, ונוכחו לראות גם אומות העולם ש"סוד ה' ליראיו" וחז"ל הק' ידעו דברים שהם בלתי נראים לעין, וכמו שפשוט לכל יהודי מאמין (עי' סוטה ד' ע"ב) ויש בזה עוד אריכות ואכמ"ל.

עוד שם בכתובות (ע"ז ע"ב):

"ריב"ל מיכרך בהו [נרבק אצלם בשעה שעוסק בתורה ומושיבין אצלו ומובטח הוא שתגן התורה עליו ולא יוזק, רש"י] ועסיק בתורה אמר אילת אהבים ויעלת חן אם חן מעלה על לומדיה אנוני לא מננה". וכל הרואה משתומם איך ריב"ל הכנים עצמו לסכנה, וראיתי בספר הערות לריש"א דגלותא ז"ל, דכבר עמד בזה, וביותר דאפילו מביעי דמבואה חששו, והוא לא סיכן עצמו להצלתם וא"כ איך עשה זאת, וז"ל: "ומבואר הכא דלריב"ל דעסק בתורה לשמה ובקדושה וטהרה, לא הוה סכנה כלל ולא מיקרי נכנס לכלל סכנה כלל וכלל, משא"כ אחד שלא כ"כ זהיר בזה ודאי לכלל סכנה נכנס", ע"כ. ועיי"ש עוד בח"א למהרש"א ז"ל.

יתן ה' שבקרוב ממש יחזרו ויפתחו כל שערי בית ה', ובענייתי על כל אחד לזכור, שהתפילה והלימוד בבית ה' אינם דברים מובנים מאליהם אלא ואני "ברוב חסדך" אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך וכתב המ"ב בהקדמה להל' ברכות השחר בשם "השע"ת בשם פע"ח" וז"ל: קודם בואו לביהכנ"ס בעוד שהוא עדיין בחצר בהכנ"ס יאמר בבית אלהים נהלך ברגש וירגיש וירתע עצמו בהכנסו לביהכנ"ס מרוב פחדו וימתין וישהא מעט ויאמר ואני ברוב חסדך אבא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך ואח"כ יכנס ע"כ וע"ע במש"כ "בשער" עוד בעני"ז.

ואני תפילה ותקוה שנוכה לראות בקרוב בישיעת ה' את עמו ונחלתו, ובבנין בית מקדשו ותפארתו, ובביאת גואל צדק במהרה דידן, ובגילוי מלכותו על כל המעשים, אכ"ר.

כעתירת המחבר

בשער

מידה כנגד מידה

בס"ד ה' ניסן תש"פ, יום ההצלה של אאמו"ר הגאון בעל השערי אהרן שליט"א מציפורני הנאצים יש"ו לכבוד הרבנים הגאונים מנהיגי הקהילות בארצינו הקדושה ובחול"ל, שלי' רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול.

יראתי בפצותי את פי בפני ראשי אלפי בני ישראל, אולם מכיון דמטרת מכתבי זה הוא להצלת נפשות רבות מישראל ברו"ג, לכן באתי בשורות דלהלן ובזה החלי.

עת צרה היא ליעקב מגיפה משתוללת בכל העולם כולו, ואינה מבחנת רח"ל, וכדתני רב יוסף (ב"ק ס' ע"א) כיון שניתנה רשות למשחית אינו מבחין בין צדיקים לרשעים, ולא עוד אלא שמתחיל מן הצדיקים תחילה.

אולם לא די בכך אלא "זאת ועוד" כל שעריה שוממין, מקומות התפילה ננעלו בפנינו, כולל הכותל המערבי אשר מעולם לא זוה שכינה ממנו, קבר הרשב"י נסגר על מנעול וברית. וכבר גם לא ניתן להתפלל במגין גם תחת כיפת השמים [אם לא כנגבים במחתרת] ובמחשכים הושיבני וכולנו עומדים נבוכים ותמהים "מה זאת עשה אלקים לנו" דהלא מתקיים בנו חזון ישעיה וגו' למה לי רוב זבחיכם יאמר ד' וגו' כי תבואו לראות פני מי ביקש זאת מידכם רמוס חצרי וגו', והשכינה הקדושה מנהמת כיונה ואומרת "אוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם" (עי' ברכות ג' ע"א) ולא נותר לנו אלא דברי המקונן ירמיהו הנביא "נחפשה דרכינו ונחקרה וגשובה עד ד'".

וכבר ידועים דברי הרמב"ם בהל' תענית שח"ו לומר מקרה הוא ולהלך בקרי וזו דרך אכזריות היא עיי"ש בכל דבריו הקדושים, ובכלל דבריו הוא ג"כ כל מי שבמקום לעורר לתשובה, הוא אומר שזהו חלק מחבלי משיח, ועי' בב"ק (ג' ע"א) כל האומר הקב"ה ותרן הוא יותרו חיו ועיי"ש בפירש"י ואכמ"ל ולא חשיר קב"ה דעביד דינא בלא דינא (ברכות ה' ע"ב). והוא מה שאמר משה רבינו עליו השלום (דברים ל"ב, ד') הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט א-ל אמונה ואין עול וגו'.

והנה אף שכל אחד ואחד לב יודע מרת נפשו מה עליו לתקן, וכל ראש קהילה וקהילה מעורר את בני קהילתו על מה שנראה לו שצריך לתקן "ואלו ואלו דברי אלקים חיים" (עירובין י' ע"ב) אולם מכיון שכל בני בכל מקומות מושבותיהם באר"י ובחול"ל שפך הקב"ה קיתון על פנינו והשליכנו בבזיון מבתי תפילתנו שהם בית חיינו בודאי ובודאי שיש על כלל ישראל תביעה באופן כללי בנושא זה, ואף שאינני נביא ולא בן נביא, וגם לא ניתנה נבואה וכו' (ב"ב יב ע"א) ויודע אני מיעוט ערכי ובודאי מול ראשי אלפי בני ישראל, אולם אעפ"כ מחמת חומצ המצב רואה אני לחובה נפשית לבוא בהצעה לעורר את אחב"י בכל מקומות מושבותיהם על ענין דיבור בבית הכנסת ובפרט בעת התפילה וקריאת התורה.

ובהקדם דהנה בקונטרס "מורא מקדש" להרה"ק רבי ייב"א מאוסטרא ז"ל כתב וז"ל: בנמרא מגילה (כח ע"ב) אמר רב אסי בית הכנסת שמחשבין בו חשבונות מלינין בו את המת, מלינין סלקא דעתך, לא סגיאל דלאו הכי, אלא לסוף שילינו בו מת מצוה, ופירש רש"י לסוף שימותו בעיר מתים שאין להם קוברין, ולכך נדפס בשם ה"תוספות יום טוב" לעשות מי שבך בכל שבת ושבת למי שאינו מדבר בבית הכנסת דברים בטלים וכו' בשביל המעשה שנהרגו רבבות מישאל בשנת ת"ח, ואמרו למעלה שהוא בשביל שדיברו בבתי הכנסיות ובבתי מדרשות, ונתחייבו שונאיהם של ישראל דבר, שפגמו באות וא"ו של דיבור ונעשה דבר וכו' הרחמן יצילנו, עכ"ל.

והמ"ב (ס' קב"ד סק"ז) כ' דכתב באליה רבה בשם הכל בו: אוי לאנשים שמשוחים בעת התפילה, כי ראינו כמה בית הכנסת נחרבו בשביל עון זה ויש למנות אנשים ידועים להשגיח ע"ז ע"כ ועיי"ש להגרש"ז בשו"ע שלו (סעיף י') שמביא מהזוה"ק פרשת תרומה שכל המשיח בבית הכנסת בשעה שהציבור עסוקין בשבחו של מקום מראה בעצמו שאין לו חלק באלקי ישראל.

בספר "דרך משה" [הנספח לספר הגן, לאחד מחסידי אשכנז הקדמונים הדרשן הגדול מו"ה משה בהרב המוכיח מהר"מ הכהן] כתב [במאמר ליום ח'] וז"ל:

מבל דיבור ודיבור שמדבר בבית הכנסת מן ברוך שאמר עד אחר שמונה עשרה, נברא מלאך המשחית וחוטף תפילתו. וזוה תבין על מה עשה ה' ככה ששלח בר מינן דבר [מגיפה] בעולם, ודרש בכתבי האר"י ז"ל אל תקרי דבר אלא דיבור, לפי שהיה מדבר בבית הכנסת נבראו מלאכי חבלה וממיתין את האדם בשעת הדבר בר מינן. ועל כל קטרוג שהשמן מקטרג, הקב"ה במידת רחמיו משתיק לו, למשל שהשמן אומר ישראל גנבים הם, הקב"ה משיב לו מי יאמר אם האומות קיבלו התורה שלא היו גנבים וגולנים יותר מישאל, אבל אם מקטרג ואומר שישאל אין להם יראה ומדברים בבית הכנסת, לזה אין להקב"ה תירוץ כביכול, כי עכשיו ראינו בעו"ה האומות עומדים בבית תיפלתם באימה וביראה.

ונראה לי דרך הלצה לרמוז בפסוק, ה' ילחם לכם- נגד השטן- ואתם תחרישון, ר"ל אם אין אתם מדברים בבית הכנסת.

ע"כ אהובי אחי ורעי, אם תרצו להציל עצמכם מן הדבר בר מינן, וגם בניכם הקטנים שלא ימותו ח"ו במיתות משונות ר"ל, מינעו עצמכם מן ההגיו"ן, ר"ל שלא תדברו חס ושלום בבית הכנסת שום דבר בטל. ועכשיו בעו"ה כמעט רובם ככולם נכשלים בדבר הזה, ונעשה להם כהיתר, וגדולי הדור נכשלים בזה בעו"ה.

והנה באתי לעורר לבבכם המהורים וכל רבני ארץ ומורי צדק בכל קהילות ויישובים, לגזור על השמש להזהיר העם בעת התפילה שלא ידברו, דהיינו שיצווה להכריז שתיקה יפה בשעת התפילה, ואז יהיה להם שיב"ה טובה שהוא ר"ת שתיקה יפה בשעת התפילה. וכל אדם יזהר מאוד בתשובה קלה כזו, ואף אם כבר דיבר יהיה לו תיקון גדול מהיום והלאה, ע"י שיגער בחברו. והחיוב מוטל עליו לגעור בחברו כמו שאיתא בשולחן ערוך מי שדיבר בבית הכנסת הוא חוטא וגדול עונו מנשוא וגוערין בו, וג"ל כוונת

השו"ע שהוא כמו רוצח שנהרגין על ידו כמה בניו. ובוה יובן הפסוק (יהי' ב' ל') לשוא הכיתי את בניכם מוסר לא לקח, ר"ל שלא לקחו מוסר והיו מדברים בבית הכנסת, וע"כ חטאו גדול כמו חטא קין שהרג לאחיו. וגדול כח התשובה שיזכה לעצמו ומזכה לאחרים עמו, וזדונותיכם נעשה לכם כזכויות, ונבראו לכם מלאכי רחמים ותגרמו חיים לכם ולבניכם אחרים בטוב ובנעימים אמן, עכ"ל ה"דרך משה".

ובן מקובלנו שבזמן מלחמת העולם השנייה שמידת הדין היתה מתוחה, הצורך הנאצי יש"ו הצליח להכות רק את בני אשכנז ולא את בני ספרד והוא משום ששמרו על קדושת בית הכנסת ולא דיברו דברים בטלים שם ובודאי לא בשעת התפילה וקריאת התורה.

ובעוה"ר מעשה שטן הצליח דרך הטכנולוגיה לגרום לזלזול נורא במקדש מעט, ודבר זה חמור מאוד מאוד וכמש"כ וע"ע בזה באריכות להגאון בעל להורות נתן זצ"ל שכתב ע"ז קונטרס מיוחד בשם "מקדש מעט" ולדידי פשוט שנזרקו בבושת פנים מבתי הכנסיות עקב הזלזול ב"מקדש מעט" והוא מדה כנגד מדה (שבת ק"ה ע"ב וסנהדרין ז' ע"א) ולמעשה הדברים מפורשים וכמש"כ, ועל כן כל אחד צריך לעורר ולהתעורר בעון חמור זה וח"ו מלבוא לתפילה עם פלאפון שאינו כבוי ועי' בשו"ע (ס' ז'י"ו) שימנע כל המדרות כדי שיכין, ובכלל זה שצריך ליזהר בכוונת שם השם מדין את ד' אלקיך תירא, ובפרט בברכות (ע"י במ"ב ס' מ"ו סק"ד).

איתא בב"ק (ס' ע"ב) ת"ר דבר [מגיפה] בעיר אל יכנס אדם יחידי לבית הכנסת שמלאך המות מפקיד שם כליו וכו'. והראוני בספר ליקוטים מפרדס [מהרב יצחק בן יוסף שרים עמודים שנ"ז-שנ"ח שי"ל בשנת תרל"ג] שכ' וז"ל והקשו המפרשים על אמרם ז"ל אל יהלך יחידי וכי מלאך המות מפקד אם היו שנים ועוד למה מפקיד כליו בבית הכנסת וכי לא יש לו מקום אחר להפקיד כליו ועוד ומה הן כליו של מלאך המות. ויובן ממה שכתוב שכל עברה ודבור של עברה נברא ממנו מלאך מקטרג וגם אמרו רז"ל בעל תשובה צריך באותו מקום (ויטא פ"ו ע"ב) וזה שנאמר אל יהלך אדם יחידי בבית הכנסת ואפילו הוא בעל תשובה אינה תשובה מעליא אלא באותו מקום ומלאך המות מפקיד שם כליו הם מלאכי חבלה שנבראו בדבור בית הכנסת והם מקטרגים עליו שמחמת שהוא יחידי ואין איש שם שידבר עימו לזה לא דבר אבל כשהם שנים שיושבים ועוסקים בתורה ואינם מדברים דברי חול לא אכפת שהשם יתברך סותם פי המקטרגים ואומר הרי שב בתשובה. ועוון זה מתיש כח של מעלה ואינו יכול להילחם עם המקטרגים כי בכל עוון אומר השם יתברך וכי כל העמים אינם עושים אבל זה העוון שעל העמים בבתי כנסיות שלהם עומדים צפופים ומשתחווים בקול דממה דקה אינו יכול השם יתברך כביכול להצילם מיד המקטרגים. וזה רמז שרמז הרב ד"מ [דרך משה] ה' ילחם לכם בעדכם עם כל המקטרגים עליכם אבל בתנאי ואתם תחרישון בבית הכנסת. וזה שנאמר הוגעתם ה' בדברכם (מלאכי ב' י"ז ח') כל העבירות אני סובל אבל עוון זה של הדבור אין אני סובל ומאי כולי האי בעוון זה אלא כמו שכתוב שמתיש כחו חס ושלום כביכול שאינו יכול להשיב וכי כל האומות אינם עושים כן ובוה הותש כחו כביכול. ובוהר הקדוש החמירו בדבור בבית הכנסת וזה לשונו מאן דאשתעי בבי כנשתא ווי ליה דאחזי פרודא וגרע מהמנותא (זהר בראשית קל"א). ובשולחן ערוך וזה לשונו מי שמדבר בבית הכנסת הוא חוטא וגדול עונו מנשא וגוערים בו עכ"ל (אורח חיים קכ"ד ז') והמדקדק בלשון הזהב גדול עונו מנשא לרמוז שהוא גורם להרוג כקין שהרג את הנפש לפי שעל ידי הדבור מביא דבר לעולם וגורם להריגת כמה בני אדם, עכ"ל.

יתן ה' שנוכה לתקן את אשר שיחתנו בשיחותינו בשעת התפילה וקריאת התורה והסר מעלינו אויב דבר [מגיפה] וחרב ורעב ויגון, ונוכה לבוא ברוב חסדיך אל היכל קדשך, השיבנו ד' אליך ונשובה חדש מימנו כקדם".

מנאי איסקופה הנדרסת עבד לעבדי ד'
חיים רומר

בענין הנ"ל

דברי חיוזק והתעוררות

[מאת הגאון מהרש"א שטרן שליט"א]

לא איש דברים אנכי לעמוד בשער ולומר דברי תוכחה, אבל אני בבחינת אוי לי אם אומר ואוי לי אם לא אומר. זה מכבר מקננת אצלי המחשבה שזה שאנו נזרקנו בבושת פנים מבתי כנסיות ובתי מדרשות, ככלי אין חפץ, הוא משום שהקב"ה תובע את עלבונן של מקדשי המעט, על שנים רעות אשר הדור פרוץ בהן, האחד הוא שיחה וקלות ראש בשעת התפילה וקריאת התורה, אשר מביא ר"ל חרון אף בעולם.

והדבר השני הוא הכניסה אליהם עם המכשירים הסלולריים, איני מדבר על אלה שאינם כשרים או כאילו כשרים למחצה ולשליש ולרביע, [אשר כידוע אין כשרות למחצה, יש או כשר או מרף, וההבדל ביניהם הוא כחוט השערה כדפירש רש"י סוף פרשת שמיני], אלא אפילו כניסה עם המכשירים הכשרים הוא ולזול מחפיר שאין דוגמתו, להיכנס למקום קדוש עם מכשירים אלו. להבדיל אלף אלפי הבדלות, לבית משפט אין מעיזים ליכנס ואם נכנסו עלולים לקבל קנס על ולזול בית המשפט, ולא תהא כהנת כפונדקית.

על שניהם זועק הקב"ה ושואג כארי: מי ביקש זאת מידכם רמוס חצרי. אנו אומרים בתחילת התפילה: ואני ברוב חסדך אבוא ביתך, אשתחוה אל היכל קדשך ב'ראתך', ובת קול צווחת ואומרת: אן הוא יראתך וכמבואר בירושלמי.

יתכן מאד כי הזלזול בקדושת בתי התפילה ובכבוד בית ה' מונע ומעכב את בנין בית מקדש, כי אם איננו יכולים לשמור על קדושת בתי הכנסת, מקדשי מעט, איך נשמור על קדושת הבית הגדול והקדוש שנקרא שמו עליו.

חובת וצווי השעה הוא לקבל על עצמינו בכל תוקף ועוז כמו קבלה בעת צרה, כי בנפשינו הדבר, לא לדבר מאומה בעת התפילה וקריאת התורה אפילו בין גברא לגברא, ולא להיכנס לבתי כנסיות ומדרשות עם המכשירים הסלולריים, תזרם כמו דוח, צא תאמר לו.

ובזכות קבלות אלה בודאי יחוס הקב"ה עלינו ועל כל עמו ישראל ויסיר חרון אפו ויוציאנו מן המיצר למרחב ומאפילה לאורה ושבו בנים לגבולם, נשוב כולנו למקדשי המעט שבידינו, ונעלה ונראה עוד בשנה זו אל זבול בית מקדשינו ותפארתינו, ונאכל שם איש וביתו מן הפסחים והזבחים בחדוות קדש ושמחת עולם על ראשינו.

ויהא רעוא דאימא מילתא דתתקבל

סימן א'

בדין מסירה לשלטונות מי שאינו שומר את תקנותיהם במגיפה

[תשובת מרן הראב"ד הגר"מ שטרנבוך שליט"א]

בע"ה

כ"ז ניסן תש"פ

לכבוד ידידינו הגאון הגדול **רבי מתתיהו דייטש** שליט"א, רב שכונת רמת שלמה פתח"ק ת"ו, ובעמח"ס נתיבות אדם.

אחדשה"ט וש"ת, קיבלתי מכתב שאלתו אם יש למסור לשלטונות מי שאינו שומר את תקנותיהם במגפת "קורונה", כדי שיענישו בדיניהם כמשפטם, באשר הניסיון מוכיח שרבים נדבקו בכך כשלא שמרו את התקנות, והביא במכתבו דברי רבינו המנחת יצחק שהתיר למסור לשלטונות אותם המסכנים עוברי דרך על ידי אי זהירות בהנהגתם בכלי רכב, לאחר שהתרו בהם התראת בי"ד, ועל זאת שאלתו מהו הדין בניד"ד, ואם יש בזה היתר או גם חיוב למסור לשלטונות.

הנה קודם שאכתוב לו בפירוט על שאלתו בניד"ד, אקדים תחילה הקדמה קצרה בדינים אלו:

נידון זה להתיר למסור את חבריו לשלטונות כדי שיקנסוהו בממונו, הוא נידון חמור מהחמורות שבחמורות ממש, וכמפורש בשו"ע (ח"מ סי' שפ"ח סעי' ט' - י') שהמסור אין לו חלק לעולם הבא, ומיד כשאמר הרני מוסר פלוני - אפילו על ממון קל, התיר עצמו למיתה, אלא שצריך להתרות בו קודם, ואם אי אפשר להתרות בו מצווה להורגו מיד בלא שום התראה, וכלשון השו"ע שם: "מצוה להורגו, וכל הקודם להרגו זכה".

ובל זה אפילו כשמוסר לאנס בעלמא, ועל אחת כמה וכמה כשמוסרו למשטרה על מנת שיקנסוהו דחמיר טפי, שהרי בזה הוא נחשב גם כהולך לערכאות, וזהו עוון פלילי מהחמורות שבחמורות והרי הוא מרים יד בתורת משה, וכמו שכתב החזו"א (סנהדרין סי' ט"ו ד) וז"ל "ואין נפקותא בין בא לפני אינם ישראלים, ובין ישראל ששופט עפ"י חוקים בדויים, ועוד הדבר מגונה שהמירו את משפטי התורה על משפטי ההבל, ואם יסכימו בני העיר לזה, אין בהסכמתם ממש, ואם יכופו על זה, משפטם גולונתא ועושק ומרימים יד בתורת משה", עכ"ל.

ומן הדין, המוסר חייב לשלם את הפסד הממון שגרם (שו"ע ח"מ סי' שפ"ח סעי' ב'), והוא חייב נידוי ואין לצרפו למניין (שו"ע יו"ד סי' ש"ז), וכבר כתב הקדוש החפץ חיים בשם המקובלים, שהולך לערכאות נענש בעונש הקשה ביותר - שמגלגלין אותו בכלכל, ה"י.

אכן לעומת זאת, מי שמסכן את הרבים חייבים למוסרו לשלטונות לאחר שמתרים בו (עי' רמ"א ח"מ סי' שפ"ח סעי' י"ב), ואם אפשר להם מוטב שיזהירוהו תחילה על ידי בי"ד או על ידי הרב דמתא, (שלפעמים בהתראה בעלמא אינו מאמין שבאמת ימסרוהו), ואם בכל זאת הוא מתעקש בדרכו ואינו מקבל את ההתראה, או שאי אפשר להתרות בו, דינו כרודף שחייבים למוסרו לשלטונות כדי שיכפוהו שלא יסכן את רבים, וכל זה ג"כ רק לאחר שמקבלים היתר מרב מובהק שיש בזה סכנה לרבים, דאל"ה נתת תורת כל אחד בידו, וכל אחד ימסור חבריו לשלטונות על ידי החלטתו ושיקול דעתו שהדבר נידון כסכנה, ועי' מש"כ בכ"ז בתשובות והנהגות ח"א סי' תת"נ, ובח"ב תשכ"ז.

ומעתה, הרי בנידון דידן יש לדון בכל מקרה לעצמו אם הוא נחשב בגדר "מזיק את הרבים", ובוודאי כלל הדבר בזה אינו נקבע ח"ו לפי החלטת ראשי שלטון החופשיים שאין להם השגה בכללי דיני התורה, והגע עצמך, הרי הם לבד משנים את תקנותיהם מזמן לזמן, והיאך יתכן שייקבעו דיני איסור מוסר לפי רגע שינוי החלטתם, ובוודאי אין הדבר תלוי אלא בדעת תורה, ובכל מקרה יש לקבל היתר מרב מובהק אם נחשב בגדר "מזיק את הרבים".

הן אמת שתקנות כיוצא באלו נתקבלו בכל העולם כולו, ובוודאי אף אנו שומרים את כלל הרחקות הרופאים בעניינים אלו, אבל משום זה לא נחרץ דינו של העובר על כל תקנה שהוחלטה על דעתם בלבד כ"מזיק את הרבים", ובפרט שיש מהתקנות שלא נתקנו אלא כשמירה והרחקה יתרה, ויש לדון כל מקרה לגופו, ורק כמה שנוגע לעצמו ייזהר כל אחד וישמור על ההרחקות, אבל כשבא להפסיד לחבירו ולמוסרו, יש לבדוק כל מקרה לגופו, שלא יעבור באיסור תורה מהחמורות שבחמורות.

ולחלבה למעשה נראה, שמי שיש לו סימני המחלה (וכ"ש אם ידוע בבירור שחלה במחלה) ויוצא להסתובב בין אנשים, מצווה להתרות בו מיד, ואם אינו מקבל ההתראה או שאי אפשר להתרות בו, דינו כרודף שחייבים למוסרו לשלטונות כדי למנוע היזק הרבים, אבל בכל שאר התקנות, הכל תלוי לפי העניין, ואין לכל אחד להכריע בזה לפי שיקול דעתו מהו בגדר "סכנה" על פי דין תורה, אלא יש לשאול ולקבל היתר מתלמיד חכם ובעל הוראה מובהק, וחלילה להסתמך בזה על שמועות בעלמא, או על הקשת מקרה למקרה בלא קבלת היתר מפורש מבעל הוראה מובהק.

ובאופן שניכר שיש פירצה בעיר, ורבים אין שומרים על תקנות ההרחקה שנתברר לפי דברי הרופאים שהם מועילים לצמצם את המגיפה, מוטל על רבני העיר לפעול ולטכס עצה היאך לגרום לציבור לשמור היטב על

יקרהו ומצפה לרחמי השי"ת שמדבר אלינו בכל יום, ובימים כאלו יוכל אדם להיות מהגורעים והשפלים והנבזים להלשין ולמסור ולחבל באנשים יהודים וכתות של תינוקות של בית רבן שכל חטאם הוא לימוד התורה"ק [על אף שנוהרים ביותר בכללי הזהירות להרחיק א' מחבירו וכו'] כאשר רבינו שר התורה הגר"ח"ק שליט"א צועק וזועק שזו ההצלה שלנו, כי תורה אגוני ומצלא, והן באים ומפריעים ומונעים הילדים מללמוד דבר שכולם יעשו זאת בימים הקרובים, להיכן הגענו בזמן שהקב"ה מדבר אלינו להשתנות ורוצה לגאול אותנו, והלא זה היה עון המעבב הגאולה עוד בימי יציאת מצרים כמו שאמר משה רבינו ע"ה "אכן נודע הדבר", דבר עיכוב הגאולה בעוון הדילטוריא, והיאך נוכל לקבל פני משיח צדקנו בשעה שדמי אחינו צועקים הלא בושה גדולה היא לנו וביותר על שיצא שמה של עירנו כגורעה מכל הערים על דבר המסירות או לי או לי, הלא שמענו שגם בערים החילונית ובערי המזרחי שלומדים ומתפללים לא עלה על דעתם דבר כזה לבוא ולהלשין על מי שלומד ומתפלל בבית הכנסת ובבית המדרש או מלמדים תינוקות בביתם, וגם הם בעצמם מעידים שרבים מאנשי העם הפשוטים משתתפים עמם בתפלות [באמת הם לא פשוטים כלל ואין אתנו יודע עד מה, עי' מש"כ באגרת הרמב"ן], וכבר כ' בספר החינוך מצוה רלח בלאו דלא תשנא "שורש המצוה ידוע, כי שנאת הלב גורמת רעות גדולות בין בני אדם להיות תמיד חרב איש באחיו ואיש ברעהו, והוא סיבה לכל המסירות הנעשות בין אנשים" עכ"ל.

ומה נאמר ומה נדבר כאשר כ"ז פעמים שנעשה בשבת קדש בזמן שכל בית ישראל מתחזק בשמירת השב"ק ואפי' החילונים, מצאו מקום לחלל את השבת קדש בעירנו בטירוף מוחין שלא נודע כמותו להתקשר ולהלשין בעיצומה של שב"ק כי עבירה גוררת עבירה וקם ליה בדבריה מיניה ומה נענה ליום פקודה, הלא לא די לנו שהקב"ה עטה מסכה על פינו וסגר עלינו את הבתי כנסיות ובתי מדרשות ופגע ביותר בנו החרדים לדבר ד' והושיבנו בדד לישב ולהתבונן ולשוב בתשובה ולהתרחק מעון לה"ר ורכילות ועוד תוסיפו עלינו את העוון המר והחמור הזה של מסירה ומלשינות, הלא היזק המסירה וההחלשה פי אלף מסוכן מחשש חיידקי הקורונה שיתקבצו על ידי לימוד או מגין של יהודים בבית כנסת או בבית מדרש, והם הם עושים חור בספינה שכולנו נמצאים בה, או לנו. ותחת אשר הימים האלו נועדו להיות ימים גדולים ועצומים הופכים את הימים האלו לימי ריב ומדון ד' ישמרנו, ומסכנים את הציבור כולו ד' ישמור ויציל, וכידוע אשר דרשו רבותינו שליט"א השכם והערב כמה החובה להזהר לעת כזאת ביותר בבין אדם לחבירו ובשמירת הדיבור.

ואת אחי אנכי מבקש חסו נא על נפשכם ועל נפשותינו ועל כל אנשי עירנו ועל נפש ילדיכם ואל תטביעו

התקנות בלא שום פירצה, ובמקום הצורך יש לבתי הדין להטיל קנסות וכיוצא"ב לאחר התראה כדין תורה, אך לא ירעו ולא ישחיתו לעבור בחטא חמור דמסירה בלא שיקול דעת בכל מקרה לגופו.

סוף דבר, דין מוסר אינו תלוי בדין תקנת המדינה, אלא בהכרעת חכמי התורה מהו בגדר רודף, ויש לדון בכל מקרה לגופו, ובעוה"ר רבים מרמים שההחלטה אם נקרא רודף או לא, נעשה תלוי בשיקול הדעת של החופשיים ראשי השלטון כאן רח"ל, וזהו גופא חילול השם שאין כמוהו, וכמו שכתב הגר"א (ח"מ סימן כ"ו) שכל מי שמניח דיני ישראל והולך לפני העכו"ם, הרי הוא כופר בקב"ה ובתורה, שנאמר כי לא כצורינו צורם ואויבינו פלילים.

ובעוה"ר היום בימות המשיח רבו המסיתים רח"ל, ומצווה לפרסם שאנו שומרים את תקנות ההרחקות בענייני תקנת הבריאות, אבל כשנוגע להקל כמו איסור מסירה או מצוות השי"ת, אין אנו מתחשבים בהם כלל, אלא בגדולי ההוראה בלבד, ועל פיהם נלך שזהו רצון הבורא ית"ש.

ועל הכל ראוי לזכור, שאף שאנו מצווים מן הדין ליהדר באזהרות הרופאים, אסור להסית דעת שעיקר הישועה תלוי בבורא ית"ש, ורק על ידי ביטחון ותחנונים אליו יתברך יום יום, יגן ויושיע את בניו מצרה.

ואני מקצר במקום שיש עוד להאריך, ובאתי רק להעיר, והוא רחום יכפר עוון ולא ישחית וגו'.

הנני המצפה לרחמי שמים מרובים

בענין הנ"ל

חובת שמירת הגוף והנפש

[מתוך מכתב הגר"מ קארפ שליט"א]

ובל זה בחובת שמירת הגוף, ואמנם לא אוכל לחשות מהסכנה הגדולה של שמירת הנפש שיש ממיטים עלינו בעוה"ה בימים אלו והריני מלא בושה וכלימה באשר תשמענה אזני דברים אשר לא אוכל להאמין, כי גם הנביא אשר אמר אוי לי כי בתוך עם טמא שפתים אנכי יושב נתבע על זה, ואין אפשר להאמין שיהודי בימי המגפה שכל א' חרד על גורלו וגורל ילדיו ואינו יודע מה

על תוספת טהרה ?

תשובה: באם יש חשש, שלא ילך.

ג) אם ביטל טיסה כי לא רוצה אחר כך לחזור ולהיות בבידוד, האם צריך לשלם על הביטול הטיסה?

תשובה: שאלה זו וכל כה"ג יעויין בשו"ע חו"מ (סי' שכ"א) בדיני מכת מדינה.

ד) האם מותר לנשק המזוזה במצב כזה, כי שומר מצוה לא ידע דבר רע, או שיש חשש שידבק מהנגיף הסיני ?

תשובה: עי' באות ט'. ומלבד זאת לא מצינו בשו"ע על מזוזה דין נישוק רק שישם ידו על המזוזה יעוי' שו"ע יור"ד (סי' רפ"ה סעיף ב') ובפ"ת (סק"ד). אולם עי' בברכ"י שמביא בשם האריז"ל לנשק, וכ"כ בערוך השולחן בשם הברכ"י.

ה) האם מותר לתת שלום לרבו ולנשק ידי רבו במצב כזה, או שיש חשש שידביק רבו בנגיף הסיני ?

תשובה: כנ"ל.

ו) האם מותר למוהל לעשות מציצה לתינוק במצב כזה, או שיש חשש שידביק אותו בנגיף הסיני ?

תשובה: באם יש חשש אסור לו כלל למול, אבל לא ימול בלי מציצה.

ז) האם מותר לתת מחצית השקל או מתנות לאביונים לאדם שנמצא בבידוד, כי כרגע הוא בגדר אביון שלא יכול לנהל עסקיו ?

תשובה: עי' בפאה (פרק ה' משנה ד').

ח) האם יש עדיפות לתת משלוח מנות לאדם שנמצא בבידוד, כדי לשמחו ?

תשובה: אפשר. ויעוי' רמב"ם (פ"ב ממגילה ה"ז) "מוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובמשלוח מנות לרעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה שנאמר להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים", עכ"ל, וי"ל.

ט) האם ינשק הספר תורה כשעולה לתורה?

תשובה: לא, ועי' בשו"ע יור"ד (סי' קט"ז סעיף ה') צריך ליהרר מליתן מעות בפיו שמא יש עליהן רוק יבש של מוכי שחין, [ומקורו מהירושלמי פ"ח דתרומות] ועיי"ש בש"ך (א"ק) ש"י והר"ן כתב הטעם מפני שיד הכל משמשת בהן ויש מהם חולים וזוהמתן דבקה בהן ואותה זוהמא קשה לאדם כשנותנה לפיו ע"כ ומהאי

את הספינה והתרחקו מעוון המר הזה שעל ידו הוא מוצא מכלל ישראל, ואין לו תקנה רק שיתגלגל בכלב, והוסיפו עבורו חז"ל ברכה מיוחדת בתפלת שמו"ע ובהכרח מתקיים אם אין חוזרים בתשובה והקב"ה אריך אפיה וגבי דיליה, בואו כולנו נשוב בתשובה שלימה להשי"ת ונקבל על עצמנו לראות רק בטובת חברינו ולא לראות כלל ברעתם ולהתרחק מאד מעון המלשינות והמסירה ולשון הרע ורכילות ולבקש מחילה מכל מי שניזוק על ידו ולשלם לו אם הוזק בממון ולמרר בבכי להשי"ת שיסלח וימחול לנו ויקבל תשובתנו.

הכותב ביגון ואנחה

משה מרדכי קארפ

סימן ב'

בענין מגיפת הנגיף הסיני

בס"ד ערש"ק פרשת כי תשא תש"פ להו"כ ידידי ורב חביבי יקר היקרים הרב הגאון רבי גמליאל בן הגר"י אלחנן הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס "גם אני אודך" ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים. שלו רב וכוט"ס

ג"ה קיבלתי ומחמת קוצר הזמן אכתוב התשובות בס"ד על גליוני כ"י.

הנה כעת במחלת הנגיף הסיני בעולם, וצריכים הרבה אנשים להיות בבידוד, כי יש חשש שהם נדבקו בזה, ה' ישמרנו.

רציתי לשאול כמה שאלות.

א) אדם שנמצא בבידוד בביתו, ויש לו אב זקן בבית, והאבא מבקש לו העזרה בבית, ורק הוא שנמצא בבידוד יכול לעזור לו, האם יעזור לו, או שימנע לעזור לו שלא ידביק אותו חלילה וחס בנגיף הסיני, כי זה חשש שאולי יש לו את הנגיף ?

תשובה: באם יש חשש אפילו קל שבקלים, לא יעזור, דונשמרתם וגו' אי"ז המלצה אלא "אזהרה" ופשוט. ועי' בקידושין (לא ע"א) בתור"ה וטורדו.

ב) האם ימנע עצמו ללכת למקוה טהרה, שלא ידבק בנגיף הסיני, השאלה גם על חיוב טבילת עזרא, וגם

אבל זה קאי על ההוראה דבזה הכל כשירין להורות, אלא שדינא הוא "דאע"פ שהכל כשירים לראות נגעים הטומאה והטהרה תלויה בכהן" וכמש"כ הרמב"ם (פ"ט מטומאת צרעת ה"ב), "ואפילו היה הכהן קטן או שוטה החכם אומר לו והוא מחליט או מסגיר או פוטר", יעוי"ש. ואמנם על המנוגע איכא דין "דהשמר בנגע הצרעת לשמור ולעשות ככל אשר יורו אתכם הכהנים כאשר ציוויתם תשמרו לעשות" כדכתיב בדברים (כ"ד ח'), ואם קצץ עובר בל"ת כדאיתא בנגעים (פ"ז משנה ד') ובמב"ם (פ"י ה"א), אבל ל"מ שיהי' מצווה על הכהן להכריע, וצ"ע.

יג) יש לעיין אשה אם מותר לה או צריכה למנוע מללכת במקוה בימים אלו, ודו"ק בכל האופנים והפרטים בזה?

תשובה: באם יש חשש "תשב בדד".

ואין לי אלא לסיים בלשון השו"ע בסוף חלק חו"מ וז"ל הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות וקצתם נתבארו בטור יור"ד סי' קט"ז ועוד יש דברים אחרים וכו' כל העובר על דברים אלו וכיוצא בהם ואמר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך או איני מקפיד בכך מכין אותו מכת מרדות והנזהר מהם עליו תבא ברכת טוב עכ"ל וכן ז"ל הבאר הגולה שם, נלע"ד הטעם שהזהירה התורה על שמירת הנפש הוא מהטעם שהקב"ה ברא את העולם בחסדו להטיב לנבראים שיכירו גדלותו ולעבוד עבודתו בקיים מצותיו ותורתו כמו שאמר הכתוב כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו וכולי וליתן להם שכר טוב בעמלם והמסכן את עצמו כאילו מואס ברצון בוראו ואינו רוצה לא בעבודתו ולא במתן שכרו ואין לך זלזול אפקירותא יותר מזה וכו' עיי"ש, וכ"ז במסכן עצמו וק"ו בן בנו של ק"ו שמסכן את הציבור, ועי' בשו"ת הגרעק"א (ח"ה מהוצאת המאור ספר פסקים ותקנות סי' כ') תקנות ואזהרות בעת פרוץ מגפת החולירע עיי"ש שמסיים וז"ל הגאב"ד מזהיר עם זאת באזהרה גדולה, שלא לשמור בסוד אף את המקרה הקל ביותר ח"ו אף מעט מזעיר בהסתר, אלא לשאול מיד לרופא, והעובר ע"ז הרי הוא מתחייב בנפשו, ולא בנפשו בלבד כי יכול להיות תקלה על ידו ח"ו לנפשות אחרות, וסופו עומד ליתן דין על נפשו ועל נפשות אחרות, ונוסף לזה ביום הקדוש והנורא הזה שיוהר בעצמו מהעבירה הגדולה הזאת שהוא בכלל שפיכות דמים ביום הקדוש חלילה וחלילה ע"כ.

יתן ד' ויתקיים בנו הכתוב והסירותי מחלה מקרבך מנאי איסקופה הנדרסת עבד לעבדי ד' חיים רוטר

טעמא נמנע מרנא הגריש"א וצ"ל לנשק ס"ת, עי' בספר הליכות האיש (עמוד נ"ב) ועיי"ש דאמרו לו שכבר הקדימו בזה, רבי אברהם מטשכנוב וצ"ל ושמוח מאוד שכיון לדבריו, ועי' בנדרים (מט ע"ב) ואין לומר דשומר מצוה לא ידע דבר רע, דאיתא בפסחים (ח' ע"ב) דאף דקיי"ל ששלוחי מצוה אינן ניזוקין, אולם היכא דשכיח הויקא שאני, ועי' במג"א (סי' תפ"א סק"ב): כ' מהרי"ל דלא ינעול הדלת בבריה חזק [בליל הסדר שהוא משומר מן המזיקין] והיכא דשכיח הויקא לא סמכין אניסא, ע"כ. ובפרט בשעת המגיפה, עי' תשובת רשב"ש (סי' קצ"ה) מצויין בגליון הש"ס ב"ק (ס' ע"ב).

י) האם מותר להתחפש לחולה בנגיף הסיני, ולהלביש כובע על הראש שכתוב עליו, אני חולה קורונה, או שזה בגדר אל תפתח פה לשטן?

תשובה: עי' בפאה (פרק ח' משנה ט') וי"ל, והנה איתא בנדרים (מא ע"ב) "בורדס" אין מבקרים ואין מזכירים שמו, "מ"ט" א"ר אלעזר מפני שהוא כמעין הנובע וכו', ועיי"ש בפירש"י וז"ל: "מפני שהוא כמעין הנובע שקופץ מזה לזה ויש בו סכנה להזכירו" עכ"ל. [ועי' בשע"ח שם שכ' דאפשר דזה מקור מנהג העולם שעל המחלה הידועה לא אומרים ומזכירים את שמה, אלא במחלה הידועה], ועי' בזה"ק בחוקתי (דף ק"ג ע"ב) דצריך האדם ליהרהר לא להזכיר את שמות המזיקים גם לא בכדי לבקש רחמים להינצל מהם, שע"י הזכרת שמם הוא מעורר אותם לבוא אליו אלא יהרהר בלבו שהקב"ה יצילנו מהם, אבל לא יזכירם בפיו עיי"ש. ובזמן שיש דינים בעולם צריך ליהרהר ביותר מפתחת פה לשטן, שח"ו לא יהיה כשגגה שיוצא מלפני השליט, עי' במו"ק (יח ע"א וט"ו).

יא) האם חייב האב לחנך בנו כשאחד מהם בכידוד?

תשובה: כן, ובלבד שלא יסתכן.

יב) כהן שצריך לבוא לראות נגע אם לטהר או לטמא, ויש חשש שבעל הבית נדבק בנגיף הסיני, האם יבוא הכהן לבית החולה לבדקו?

תשובה: לא, דהוי פיקו"נ, ורק לרופא מותר להסתכן [לאחר שעושה את כל הפעולות להימנע מהדבקה], ועי' בפ"ת חו"מ (סי' תכ"ו סק"ב) במש"כ בעני"ז. ועיי"ש שמביא מהאגודת אזור, דצריך לשקול הענין היטב אם יש בו ספק סכנה ולא לדקדק ביותר כאותה שאמרו סוף פרק אלו מציאות דף ל"ג גבי שלך קודם לכל אדם "שכל המדקדק בעצמו כך סוף בא לידי כך" וכו'.

ובלא"ה לא ברירא לי אם על הכהן יש מ"ע לטהר או לטמא, דאמנם מ"ע "להורות בצרעת אדם כדינה הכתוב בתורה", וכלשון הרמב"ם במנין המצוות,

סימן ג'

ימים זה אחר זה כמו בדבר שהוא בא מכח שינוי באויר, אלא מתענים ומתריעים על החלאים מיד, וצ"ב מאי שנא מדבר.

בענין הגדר ההלכתי של הנגיף הסיני

בס"ד ערש"ק פרשת ויק"פ תש"פ

לכבוד ידי"ע הרב הגאון רבי שלו יוסף זיבאלד חתן הגר"א שטרנבוך שליט"א
שלו רב לאוהבי תורתך

(א)

גי"ה הגיעני ובו מאריך כ"ת לדרון, האם במצבינו היום בארץ ישראל יש לנגיף הסיני דין מגיפה ל"ע [ונפק"מ לכמה דינים]. ומוסיף כ"ת דלפום ריהטא לישנא דמתניתין תענית (יט ע"א) אין לזה דין של מגיפה. וז"ל המשנה שם: "איוהו דבר [מגיפה] עיר המוציאה חמש מאות רגלי ויצאו ממנה ג' מתים בג' ימים זה אחר זה הרי זה דבר פחות מכאן אין זה דבר". וכ"ה להלכה בשו"ע או"ח (סימן תקע"ו סעיף ב'), ומוסיף שם המחבר על פי הברייתא (שם כא ע"א): "היו בה אלף ויצאו ממנה ששה מתים בשלשה ימים זה אחר זה, הרי זה דבר יצאו ביום אחד או בארבעה ימים, אין זה דבר, וכן לפי חשבון זה". ומוסיף עוד המחבר [עפ"י דברי הרמב"ם עיי"ש בבאר הגולה]: "ואין הנשים והקטנים וזקנים ששבתו ממלאכה בכלל מנין אנשי המדינה לענין זה" וכו', עיי"ש. ולפי זה מסיק כ"ת שההתפרצות של הנגיף בשלב זה אין לזה דין של מגיפה, ואין בין זה לשאר סוגי הווירוסים והשפעת לסוגיה השונים ולא כלום. והוסיף עוד לטעון מה בין זה לשאר הזיהומים שיש בבתי חולים שאלפים מתים מזה כל שנה והחזקים שורדים והחלשים מתים, ולא שמענו מעולם שיש לזה דין של מגיפה.

והנה מכיון שבעניותי יש לזה דין של מגיפה, ונגיף זה שונה משאר נגיפי השפעת הן בדרך ההתדבקות, והן בחוסר המידע כלפיו, וכן שאין לו חיסון, והיא מחלה שיש בה סכנה לרבים, ודוחה כל איסורים שבתורה, ובאם הציבור יזלזל בהוראת הרופאים איך להישמר ממנה אחריתה מי ישורנה רח"ל, לכן רואה אני לחובה לבאר סוגיא זו בס"ד.

ובהקדם הדנה יל"ע מדוע נשים וקטנים וזקנים ששבתו ממלאכה אינם בכלל "מנין" אנשי המדינה. וביותר צ"ע לאידך גיסא מדוע על ירקון ושדפון משהתחיל בתבואה, אפילו לא התחיל אלא במקום אחד כמלוא פי התנור מתענין ומתריעין. ועוד צ"ב, דעיי"ש בשו"ע (סעיף ה) דעל אסכרה [דיפתריה] ושאר מיני מחלות מתדבקות, כ' הרמ"א דאין צריכים שימותו בג'

ואשר נלע"ד בביאור עניין זה, דבזמנם לא ידעו מדוע בני אדם מתים באופן פתאומי, ולכן כשהם ראו ג' מתים בג' ימים זה אחר זה בעיר המוציאה חמש מאות רגלי, הבינו שיש שינוי באוויר שגורם לזה, [מה שהיום קוראים לזה חיידקים או ווירוסים] ואי"ז אקראי בעלמא, וזהו "דבר". [ומכיון שהחולי הוא באוויר המקום, ולא באנשי המקום, צריך לברוח מהמקום, עי' ברשב"ש סי' קצ"ה, ובשו"ע יור"ד סי' קט"ז סעיף ה' ובבה"ל סי' תקנ"ד סעיף ו']. אולם אם מתו צעירים או זקנים שהם חלושי המזג, [מה שנקרא בלשונינו שהמערכת חיסונית שלהם חלשה], אין זה ראייה עדיין לדבר. אבל בירקון או שדפון הם ידעו מיד לפי מראה העיניים שהיא מכה מהלכת, וכמש"כ במ"ב (nפקס), ולכן כבר בשיעור כה קטן של מלוא פי התנור מתענין ומתריעין. וכן הוא בכל המחלות המדבקות, גם שהיא פוגעת רק בילדים וכמש"כ במ"ב שם (סק"ד), וכבר נדפס סליחה על תחלואי ילדים. וכמובן כל זה כשאין חיסון, שאם יש חיסון כבר אין סכנה והדין משתנה, וכעין דברי המג"א דהאידינא אין מתענין כלל בשעת הדבר, "דמנוסה הוא כשאינו אוכל ושותה קולט שינוי אויר", ופשוט.

ולפי"ז בניד"ד שהרופאים יודעים בוודאי שהנגיף המדובר היא בגדר "מכה מהלכת", עד כדי כך שאין לאן לברוח, אלא להסתגר, וכדמצינו בב"ק (ס' ע"ב) "רבא בעידן רתחא הוי סכר כוי, דכתיב כי עלה מות בחלונינו", ואין ספק לאן ההדבקה המונית יכולה להוביל רח"ל, וכמו שאנו רואים בשאר המדינות שזילזלו בהוראות הרופאים, הנה פשוט שיש לזה דין מחלה שיש בה סכנה על אף שרוב חולין לחיים (ב"ב קנ"ג ע"ב ושי"ו) ודוחה כל איסורים שבתורה. משא"כ בשאר מיני השפעת זיהומים שונים שניתן להישמר מהם עכ"פ לאנשים בריאים, אין להם דין של מגיפה.

ולאחר כותבי כ"ז, מצאתי בשו"ת דברי מלכאל (ח"ב סי' צ' וח"ג סי' כ"ו) שכ' כבר את יסודי הדברים הנ"ל ושמחתי שכיוונתי לדבריו הק' עיי"ש. וראיתי להעתיק קטע מדבריו, וז"ל: "ועיקר נראה דרך הדבר שנוצר בש"ס שלא היה חולי מיוחד רק שהיו מתים אנשים פתאום יותר מכפי ההרגל, בזה צריך שיעור ג' בג' ימים לת"ק רגלי, שזה מוכיח שהחזק הדבר ונשתנה האויר, וכ"כ הב"י סי' תקע"ו עיי"ש, אכן החולי שנקרא אצלנו חלי רע, כיון שנראתה מחלה זו באיוה בני אדם ניכר שנשתנה ונתקלקל האוויר, ואף שלא מתו החולים בכ"ז מה שנחלו הרבה בני"א על מחלה זו שפיר מקרי שהחזקה במחלה זו וכו', ואף שאין כאן רק חשש חולי שרובן לחיים, כיון דחזינן שרוב חולין במחלה זו לא

בקו"ע או להמתין בשו"ת עד שיתברר בתלתא זימני, וגם התם אם עבר והכניסה אין כופין להוציאה.

ועוד והוא העיקר, דהכא המספר "שלושה מתים" אינו כלל משום חזקה, אלא שכן הוא המספר שקבלו ואמדו חכמים שבכה"ג מקרי דבר, כמו אם היו אומרים שבעינן חמשה מתים. וראיה לכך, שהרי בעינן ג' מתוך ת"ק וששה מתוך אלף ותשעה מתוך אלף וחמש מאות וכו' ע"פ זה החשבון, ואם היה מצד דין חזקה היה סגי בג' מתוך איזה מספר שיהיה. וגם להירושלמי שבתשעה מתים מקרי דבר גם בעיר גדולה כאנטיוכא, מודו דבכציר מאלף וחמש מאות הוא לפי חשבון של ג' לת"ק, ובהכרח שזהו חשבון שקבלו ואמדו חז"ל ואינו עניין כלל לג' דחזקה.

ועפ"י נראה להוסיף ולומר דגם מה שצריך ג' ימים, אי"ז משום דיני חזקה שצריך להחזיקו בג' ימים, עד שנוכל להקשות דהיה לנו לחוש לרבי דבתרי ימים הוי חזקה, אלא הוא מצד קבלת ואומד חז"ל שג' אנשים מתוך ת"ק אנשים שמתו בג' ימים זהו בגדר דבר, ולא מצד דיני חזקה אתינן עליה כלל.

וגם מה שאמרו בפ"ב דתענית (כ"א ב') דרב נחמן בר רב חסדא גזר תעניתא בדרודקת כשהיו ג' מתים ביום אחד, וגירסת רבינו גרשום "תשעה מתים ביום אחד". ואמר ע"ז רב נחמן בר יצחק "כמאן כר"מ דאמר ריחוק גניחותיו וכ"ש בקירב גניחותיו", ופרש"י דתלי ליה בפלוגתא דר"מ ור"י בב"ק ( ) אי בעינן לשור המועד דווקא ג' ימים או דסגי וכ"ש אם נגח ג' ביום אחד, יעוי"ש. הרי לכאורה דיני ג' ימים דתענית תליא בדיני ימים דהעצדת שור המועד, והתם הוא מצד דיני חזקה, ולדעת רבי בב' הוי חזקה. מיהו נראה דגם לרנב"י הכא בתענית לאו מדיני חזקה הוא, אלא מצד שיעור שקבעו ואמדו חז"ל זה גופא, ורק שהוכיח מדעת ר"מ דקירב גניחותיו כ"ש, א"כ ה"ה הכא אם קבעו חז"ל ונתנו שיעור דבג' ימים הוי כבר בגדר דבר, א"כ כ"ש בקירב הימים שהוא חמיר טפי לדעת ר"מ.

אמנם זה א"ל דהכא שהוא "בירור המציאות" אם זה אכן דבר או סתם מיתה, לא תליא בהאי פלוגתא דרבי ורשב"ג אם בתרי או תלת הוי חזקה, ואינו דומה לקטלנית ומתו אחיו מחמת מילה. זה אינו, דהרי גם בירור המציאות שייך לדיני חזקה, ורבי דס"ל דבתרי הוי חזקה ס"ל כן בכל התורה גם בביאור המציאות. ואדרבה דעת המהרי"ט דהיכא שהנידון הוא "בירור המציאות" קיי"ל כרבי דבתרי הוי חזקה גם במידי דאיסורא ולא רק במידי דסכנתא. וז"ל שו"ת מהרי"ט (ח"ב י"ד סימן ט"ו): "ובתרי זימני הויא חזקה דאמרינן (יבמות ס"ד ב') "נישואין ומלקות כרבי ווסתות ושור המועד כרשב"ג" - וטעמא

מתו, מ"מ הרי היא מחלה שיש בה סכנה, והא חולים שייב"ס הוי רובן לחיים ובכ"ז דוחה כל איסורים שבתורה וכו', עיי"ש. ושוב מצאתי בספר "מקור חיים" לבעל החוות יאיר שכתב (בסימן תקע"ו אות ב') וז"ל: "שלושה מתים - י"ל סתם מתים, משא"כ בנמצא במת ואפילו בחולים סימני דבר אפילו חדא נמי, ועיין ריב"ש סימן רמ"ג", עכ"ל. הרי להדיא כמוש"כ הדברי מלכיאל וכנ"ל, (וע"ע במש"כ בשו"ת חוות יאיר סי' קצ"ז).

והנה כתב הרמ"א (שם סעיף ה'): "ובאלו חלאים אין צריכין שימותו בשלושה ימים זה אחר זה, כמו בדבר שהוא בא מכח שינוי אוויר, אלא מתענים ומתריעים על אלו החלאים מיד", (ומקורו בב"י). וכ' במ"ב (סק"ב): "עיינן בחידושי הריטב"א שדעתו, דעכ"פ בעינן שיהיו מתים מאותו חולי שלשה אנשים ואז נתחזקה החולי לממתת, רק שאי"צ לזה שיהיה דווקא בשלושה ימים כמו בדבר, אלא בין ביום אחד או יותר מתענין ומתריעין עליו, אכן לפי מה שמבואר בב"י בשם הירושלמי מוכח דלענין אסכרה, אפילו לא מת ממנה רק אחד מתענין עליו, ונראה דמ"מ דוקא כשירד חולי זה להרבה אנשים, אף שלא מת עדיין רק אחד מהן צריך להחמיר וכדמשמע לשון השו"ע וכו' עיי"ש.

ובניד"ד שכל העולם הוא כפר גלובאלי קטן, אין צריך שבכל מדינה יהיו מתים, אלא אם יש מתים במדינה אחת ובשאר המדינות יש הדבקה, הכל נחשב למקום אחד, וכמש"כ בשו"ע (סעיף ב') "היה דבר במדינה ושיירות הולכות ובאות ממנה למדינה אחרת, שתיהן מתענות אע"פ שהן רחוקות זו מזו", והטעם בזה מבואר בגמ' לפי שהדבר מתלווה ובא עמהן.

(ב)

וראיתי למי שהקשה, שנחלקו תנאי אם בתרי זימני הוי חזקה או בתלת, ומבואר בראשונים (יבמות סד ע"ב) וכ"ה בריטב"א שם בדמקום סכנתא אזלינן לחומרא כרבי דבתרי זימני הוי חזקה, וצ"ב דאם כן מ"ט לגבי חולי שיש בו מיתה, לא נקטינן לחומרא כרבי דבשני בנ"א שמתו מחולי זה הוי חולי הממית, וצריך להתענות ולהתריע עליו.

ואכן לאחר העיון אין מקום לקושיא זו, דלגבי קטלנית דהוי מקום סכנתא שייך לומר דצריך להחמיר דבתרי זימני הוי חזקה וכל כיוצא בזה, משא"כ בנידו"ד אין זה כלל נידון של סכנה אלא לגבי דיני "מתענין ומתריעין", והוי ככל דיני איסור והיתר דקיי"ל דבשלושה הוי חזקה. ועוד דהתם הנידון שרוצה לישא חשש קטלנית בקו"ע, וחיישינן גם בתרי כרבי משום דחמירא סכנתא, אבל הכא הוא נידון אם להכריע דהוי סכנה ולפעול

מצטרפין, ומבואר בירושלמי דה"ה לשני בתים דמצרפין להו בכה"ג עכ"ל.

והפר"ח (סי' נ"ה אות י"ג) נקט כדעת הרשב"א, וכ' לבאר לפי"ז דדין ט' בגדולה ויחיד בקטנה [סעיף ט"ז] ודין ש"ץ בתיבה וט' בבית הכנסת מצטרפין מפני שהיא בטילה לגבי בית הכנסת, מיירי אפילו באינן רואות זה את זה, ולהכי צריכי טעמא דהיא בטילה.

והחיד"א במחבר"ר (אות ח'), כ' להקשות על דברי הפר"ח דדחיקא מילתא לאוקמי דין מן האגף ולחוץ [סעיף ט"ז] באינן רואין, וכן צריך לאוקמי דין עזרת בית הכנסת [סעיף י"ח] דמיירי שאינן רואין זה את זה, וכ"ז דוחק דאורחא דמילתא דמן האגף ולחוץ, ובעזרה וכיוצא רואין זה את זה [וכע"ז כ' להקשות בשו"ת משכנות יעקב ח"א סי' ע"ה].

ועוד כ' במחבר"ר שם, דאעיקרא דדינא דברי הרשב"א בתשובה, דעלה סמכי הרב פר"ח והרב מטה יוסף בדרך אפשר אמרה, ומן לא הביא דברי הרשב"א הללו [עי' בב"י סעיף י"ט] וגם מהר"ש בן הרשב"ץ בתשובה (סי' ל"ז) כתב בפירוש דבעזרה אפילו רואין זה את זה אינם מצטרפין, וכ' דטעות הוא לדמותם לזימון, הגם דנעלמה ממנו תשובת הרשב"א דרב גובריה אמרה לדמותה לזימון, מ"מ מאחר דהרשב"א דרך אפשר אמרה ולהרשב"ש פשיטא ליה איפכא ודעת מן נראה הכי וכו' מ"מ בהא דרואים זה את זה נראה דגם למרן לא מהני בדין אגף ועזרה וכיוצא, ולא חש [מרן בב"י סעיף י"ט] להביא שארית תשובת הרשב"א [מהקטע בד"ה עוד אני אומר] משום דאמר דהרשב"א אטעמא קמא סמך, והא דרואים בדרך אפשר אמרה, ואם היולדה והמחזיקה [הרשב"א] לא פסיקא ליה אנן היכי ניקום ונסמוך עלה, וגם מהריק"ש משמע הכי [דלא מהני רואים זה את זה] הכי נקטינן וגם הרב א"ר (אות י"ב) הביא דברי הרב שיירי כנה"ג [דלא מהני] ומוכח דמסכים"ה הולך לדבריו, ועיי"ש במחבר"ר שמביא שכן דעת שו"ת זרע אמת (סי' י') שהסכים שלא כמו שצייד הרשב"א ודלא כהפר"ח, ודעתו דעת עליון כהרב שיירי והרב אליהו רבא וכמש"כ אני הדל עיי"ש, וע"ע במשכנ"י הנ"ל שמארין להוכיח דלא כמו שצייד הרשב"א.

איברא דרבינו המ"ב מבאר את כל הסעיפים הנ"ל בשו"ע דמיירי שאינן רואין זה את זה דברואין זה את זה מהני צירוף, וכמש"כ הפר"ח, ומביא שכ"כ בפמ"ג, וז"ל (בס"ק נ"ז): "אם תשעה בבית הכנסת ויחיד בעזרה, כתב הפמ"ג, דההיא דסעיף י"ז, י"ח וי"ט מיירי בשאינן רואין זה את זה, דברואין זה את זה אפילו בשני בתים ממש מצטרפין, דומיא דזימון לקמן בסמך קצ"ה ויש מחמירין אפילו ברוואין, ובמקום הדחק אפשר שיש להקל" עכ"ל. ובבה"ל (סעיף י"ג) בד"ה ולחוץ וכו', מבאר את טעמו מדוע נקט דיש מחמירין אפילו ברוואין, ורק

דווסתות ושור המועד שהוא דבר טבעי בעי' ג' זימני, אבל לגילוי מילתא בתרי סגי, ונישואין אע"ג דגרמא טבעית היא, סכנתא דחמירא שאני" וכו', עכ"ל. הרי להדיא דבגילוי מילתא ס"ל דקיי"ל כרבי דבתרי הוי חזקה, וגם ב"גרמא טבעית" דקיי"ל כרשב"א אז במקום סכנה קיי"ל כרבי. ולפי דעתו צריך בהכרח לומר כמוש"כ דהכא בשיעור של דבר (מגילה) לאו משום דיני חזקה הוא, אלא שזהו גופו של שיעור שנתנו בו חכמים - ג' אנשים מתוך ת"ק בתוך ג' ימים, וכנ"ל.

וממוצא דברים נמצינו למדים דכל זה לגבי דיני "מתענין ומתריעין", אבל לגבי מיחש וזהירות גם בבציר מהכא חיישינן דחמיר סכנתא. ובפרט בנידו"ד שידוע שמדביק ומתפשט, ולזה אין צריך כלל את כל שיעורי חז"ל, וכמוש"כ להדיא במקור חיים ושו"ת דברי מלכיאל, וכמוש"כ לעיל. וכן באסכרה שאנו יודעים ומכירים את המחלה ואיי"צ להמתין למתים בשביל להבין שיש כאן מגיפה, מספיק מת אחד עם הרבה חולים. כללו של דבר כל שאנו מכירים לפי המדע והמידע שבידינו אין אנו צריכים להמתין למתים ח"ו אלא כל שיש כבר הדבקה יש לזה דין חולה שיב"ס שדוחה כל איסורים שבתורה.

ואת אשר נלע"ד כתבת
בברכת והסירותי מחלה מקרבך
מנאי ידי"ע חיים רוטר

סימן ד'

בדין תפילה בציבור על ידי צירוף

בס"ד ניסן תש"פ
לכבוד הרה"ג רבי **גמליאל** בן הג"ר אלחנן **ריבנוביץ** שליט"א
מח"ס "גם אני אודך".
שלו רב וכוט"ס.

א בדין רואין אלו את אלו אם מהני צירוף בשני בתים ליחשב כתפילה בציבור, כתב הרשב"א בתשובה (ח"א סי' צ"ה), וז"ל: "עוד אני אומר "שאיפשר" לומר שכל שרואין אלו את אלו כאילו הן בבית אחד דמי מצטרפין, ודומיא דזימון של ברכת המזון, ובזימון הוא דין מפורש ב' חבורות שהיו אוכלין בבית אחד אם מקצתן רואין אלו את אלו

כו' וכן דעת הרא"ש והרשב"א בשם ר"ח ז"ל שכתב שהוא הדין, לשני בתים יש לפרש דוקא כעין המשנה דשתי חבורות שכל אחת יש בה כדי לזמן אבל אם אין בכל אחת כדי זימון אפשר דאין מצטרפין כל שמחיצה מפסקת ביניהן וכו', עכ"ל המשכנ"י.

איברא דכבר כ"כ הרשב"ש דדווקא כשיש זימון לכל חבורה וחבורה בפני עצמה בזה מצטרפים לזמן יחד אבל שיהיה שיעור זימון ע"י צירוף לא, ועי' בהגהות רעק"א (סי קצ"ה) דכ' ועי' לעיל בב"י סי' נ"ה דמ"ש עליה דהרא"ש בש"ץ תוך הפתח דלמד דין דהכא משמע דס"ל דהכא מהני רואים ז"ל לצרף השיעור זימון וזהו דלא כמש"כ המחב"ר בדעת הב"י וצ"ב וכ"מ בתשו' הרשב"א סי' צ"ו הובא במג"א שם סי' ד' וכ"כ הפר"ח שם סי"ג, עכ"ל. ועיי"ש עוד בבה"ל ד"ה שתי חבורות, ובסידור יעב"ץ הל' זימון (ח"ב עמ' תתק"צ אות ח) כ' "ואם אין להם כדי זימון אלא ע"י צירוף ב' הכתות, לא יזמנו בתחילה, וכ"ש שלא יצטרפו ב' חבורות מאלו לזימון עשרה" עכ"ל.

ב) והנה בדין זימון כתב בש"ע (סי קצ"ה סעיף א') "ויש מי שאומר" שאם רשות הרבים מפסקת בין שני הבתים אינם מצטרפין בשום ענין, וכ' במ"ב (סק"ב): "כתב הט"ז, לאו דוקא רשות הרבים ממש שהוא רחב ט"ז אמות, שהוא הדין כשיש שביל היחיד מפסיק ביניהם" ע"כ [ועי' במ"ב (ק' ע"א) דדרך היחיד היא ארבע אמות, ולפי"ז צ"ל דשביל היחיד הוא כדי מקום הילוך היחיד ברגליו ועיי"ש (נה ע"ב)] ובדרך כלל שיהיו רואין אלו את אלו, זהו ע"י שני בנינים, והרבה פעמים שביל מפסיק בין הבתים, ובפשוט נראה דשביל השותפים, אין זה מפסיק, ולפי"ז כל שביל [שבשפ"פ שטח פרטי פתוח] אי"ז הפסק וצ"ע, והראוני שמרן הראב"ד הגר"מ שטרנבוך שליט"א כתב דכאשר עומדים במרפסת הגבוהה למעלה מעשרה טפחים, אין השביל מפסיק ביניהם, שלמעלה מעשרה לא חשוב רשות הרבים ולא הוי מקום הילוך בני אדם, ומסברא יש לדון בזה טובא, דהלא הכא לא מדיני הלכות רשויות אנו דנים, אלא דכשיש אפילו שביל היחיד תו ליכא חיבור בין החבורות, וא"כ איך יתכן דהעומד בשביל בין החבורות אינו מצטרף והפורח באויר מצטרף דזיל בתר טעמא, דהא ע"י דאיכא שביל בין בתים זהו הפסק דמונע צירוף עד שמי שמיא.

ואמנם יש מקום לבאר בזה, דהא דרשות הרבים מפסקת לצירוף, הוא משום שעצם היות "רשות" נפרדת לעצמה ביניהם, זה גופא חולק ביניהם שכל אחד יעמוד לעצמו בלא חיבור ביניהם, וכלפי זה שפיר יש לומר דלמעלה מעשרה טפחים כיון דדיינינן לה כאילו ליכא התם רשות הרבים, א"כ אין כאן מה שיטורד את החיבור ביניהם, ודו"ק, וכפי הנראה זהו יסוד סברת מרן הראב"ד שליט"א, אך מאידך אין הדבר מוכרח כלל,

במקום הדחק אפשר שיש להקל, דמקור הקולא של הפר"ח והפמ"ג דמהני רואין אלו את אלו לענין צירוף כמו לענין ברכת המזון נובע מתשובת הרשב"א סימן צ"ו והוא לא כתב שם זה רק בדרך אפשר, ע"כ. ועי' בשע"צ (סקנ"ג) שכ' וז"ל: "ענין בתשובת משכנות יעקב וכן הגר"א בסעיף קטן ל"א כתב דיש לדחות כל הראיות, ובאמת הרשב"א לא כתב דדומה לזימון רק בדרך אפשר ועי' בח"א ובבה"ל", ע"כ.

וביותר דמצינו להדיא ברמב"ן בפסחים (פה ע"ב) דכתב לבאר, דהא דאתמר בירושלמי ברכות (פ"ז ה"ה) דאפילו בשני בתים איכא צירוף, הוא בדוקא בזימון, דכיון שנכנסו מתחילה להיות רואין אלו את אלו, ולהיות בחבורה אחת כגון שאמרו נזיל ניכול נהמא אדוכתא פלן הוקבעו בכך לאכילה, אבל לענין תפילה בית אחד בעינן "שאין בתפילה קביעות חבורה".

ובניד"ד אין לך שעת הדחק גדולה מזו, וגם החיד"א במחב"ר הנ"ל שדחה להלכה את שיטת הפר"ח וסייעתו וס"ל דאין מועיל צירוף בראין זה את זה, אולם עכ"ז כ' (באות י"א) בלאזאריטו ר"ל מקום ששומרים מפני עיפוש אויר אם יש ב' כתות שם שאינם יכולים ליגע זה בזה ויש שישה בבית א' וד' בבית אחר, והם חלוקים במספרם כמשפט וכו', ובכי האי גונא דאינם יכולים להיות ביחד וכו' וכבר השתדלו אלו הד' לבוא נגד הפתח ומראים להם פניהם, הו"ל כמראה פניו דרך חלון דמצטרף וכו', וכ"ש הוא כי לא אפשר בשום פנים להיות יחד ולא קרב זה אל זה, וכיון דאיכא כמה פוסקים נראה לסמוך עליהם ולא יתבטלו מ' יום מלהתפלל בציבור ולא ישמעו קדיש וקדושה וכו', (תוכ"ד מובא בשע"צ סקט"ו).

ברם בניד"ד י"ע טובא אם ככה"ג דישנם עשרה שכנים הרואים אלו את אלו דרך החלון או מרפסת ביתם, וכולם שומעים את הש"ץ שעומד בתוך ביתו, מנין דיוכלו להצטרף למנין ע"י צירוף דרואין אלו את אלו, דהלא מקור דין צירוף הוא מדברי הרשב"א וכו"ל, והרשב"א כ' לדמות דין מנין לדין זימון של ברכת המזון, ומנין לנו דבזימון כה"ג מועיל דין צירוף, דהא מריטא לישנא דמתני משמע דמועיל רק בב' חבורות אולם מנין לנו לומר שמועיל צירוף בעשרה שכנים הרואים אלו את אלו, ובמשכנ"י הנ"ל כ' וז"ל: "תנן במשנה ב' חבורות שהיו אוכלים בבית א' כו', משמע שכל א' לבדה יש בה שיעור חבורה לזימון רק דנ"מ אם כאחד או כל חבורה בפני עצמה כדאיאתא במתני' אלו מזמנין לעצמן כו' וא"כ שיש להם שיעור זימון ה"ז דומה לאם יש עשרה במקום א' דאף מי שחזק למחיצה יכול לענות עמה וכו' וגם בדברי הפוסקים ז"ל לא ראיתי שיכתבו בבירור דאף שאין בכל א' כדי זימון מצטרפין, ובה"ג כתב בהדיא בשתי חבורות דיתבן בחד דוכתא או בתרי בתי אי חזו מקצתן הדדי מצטרפין לחדא ואי לא לא מצטרפין ומברכי כל חבורה

ברם מכיון שלדעת הט"ז בבני חופה ליכא ריעותא בצירוף ע"י הפסק רה"ר, בשעת הדחק כזאת אולי אפשר לסמוך על דבריו, וכבר כתב בבה"ל (סי' רט"ו סעיף ד') ד"ה ואסור וכ' דאם נוהג כדעה דלא הורחה לגמרי מן הפוסקים אין בו חשש משום "דלא תשא", והן אמנם דיש לחלק בבני חופה החתן והכלה גורמים את הצירוף, משא"כ כינוס להתפלל במנין אין דבר שמאגדם מלבד הרצון להתפלל במנין וכעין סברת הרמב"ן וכו"ל דאין מועיל צירוף לתפילה שאין בזה קביעות חבורה, ברם כל ניד"ד הוא לשיטת הרשב"א דפליג על הרמב"ן וס"ל לדמות דין קביעות חבורה לזימון לתפילה, ואפשר דכל אופן דומה לבני חופה ודוחק. ואולי במקום שיש ס"ת זה יותר דומה לבני חופה ויל"ע.

ועב"פ הגם שראוי שהש"ץ יוסיף תנאי שאם אין מצטרפין תהא תפילתו נדבה, (עי' במ"ב סי' קכ"ד סק"ט) אולם זה לא יועיל לגבי תפילה בשבת, ברכת כהנים וברכות התורה.

עוד יל"ע דבזימון רואין אלו את אלו, זהו שכולם מסובים ביחד ועכ"פ המזמן רואה את כולם אולם לא מצינו בפוסקים שהש"ץ צריך לראות את כולם דהא פניו מסובים אל הקיר, אלא כל שאחד רואה את השני ואם הש"ץ יסובב את פניו יראה את כולם מיחשב כרואין אלו את אלו, וע"י בשעה"צ (סי' קצ"ה סק"ו). ושור"ר שהגרשו"ב בשו"ע שלו (סי' קצ"ה סעיף ג') כ' וז"ל אכלו מקצתן בבית ומקצתן חוץ לבית אם המברך יושב על המפתן הוא מצרפן, "לפי שהוא יכול לראות אלו ואלו בהפיכת פניו לכאן ולכאן" והר"י כמקצתן רואים אלו את אלו שהוא נחשב מאלו ומאלו שהרי מוציא את כולם ידי חובתו, עכ"ל.

ובעניו נראה מגמ' סוכה (לא ע"ב) דהגם דצריך לעשות כל טעדיק שלא לבטל התמיד (וע"י במ"ב סי' נ"ה סקע"א) אולם עכ"פ צריך לזהר שכל קיבוץ שעושה מנין, שיהיה לצירוף בסיס הלכתי גם אם זה שיטה יחידאה כל זמן שהיא לא נדחת מההלכה, שח"ו לא יהיה מצב דנפיק חורבא מיניה דאתי למיסרך.

אשר עלה בידינו דכל הדימוי מילתא למילתא, לדמות דין תפילה לדין זימון, מקורו מהרשב"א שכתבה בדרך אפשר, ורבים מהראשונים ומהאחרונים חולקים עליו, על כן נקט רבינו המ"ב דניתן להסתמך עליו רק בשעת הדחק, וגם זה כת' בלשון אפשר דהא ז"ל (סקנ"ז): "ויש מחמירין אפילו ברואין ובמקום הדחק אפשר שיש להקל" עכ"ל, אולם זה פשוט שא"א להקל בדין רואין זה את זה בתפילה יותר מבזימון, דהלא רק "אפשר" דדומה לזימון ובפרט שמבואר בראשונים וכמש"כ הרמב"ן וכו"ל "שאין בתפילה קביעות חבורה", ומכיון שכן כל הצירוף ברואין זה את זה ששביל עובר בין שני הבתים נפל בבירא וכו"ל, ובלא"ה יל"ד דהלא לגבי זימון אפשר

דיש לומר דלאו מדיני רשויות אתינן עלה, אלא דעצם היות רשות הרבים ביניהם מפקיע את "קביעות החבורה" ביניהם, ולכן אינו מעלה ואינו מוריד כלל מה שהם נמצאים למעלה מעשרה טפחים דאין רשות הרבים מגעת לשם, דמ"מ עצם הדבר שלמטה מהם יש רשות הרבים זה גופא טורד את קביעות החבורה שביניהם, דלאו משום הלכות רשויות אתינן עלה אלא משום עניין קביעת חבורה, וזהו עניין מציאותי שכל שיש רשות הרבים תחתיהם הרי זה טורד את הקביעות שקבעו להם יחדיו.

שו"ר להגרמ"מ קארפ שליט"א שהביא סברת מרן הראב"ד שליט"א וכתב לחלק בזה בין תפילה לזימון, דלגבי זימון דהכל תלוי בקביעות חבורה אין לחלק בין למעלה מעשרה טפחים ללמטה מהם, וכמוש"נ דעצם היות רשות הרבים למטה מעשרה טפחים חולק את קביעות החבורה ביניהם, אבל לעניין תפילה שהוא תלוי במקום ולא בקביעות חבורה, בזה שפיר יש לומר כסברת מרן הראב"ד שליט"א דלמעלה מעשרה טפחים כיון שאין רשות הרבים מגעת לשם, ודיינינן לה כאילו ליכא התם רשות הרבים, הרי ליכא הפסק מקום ביניהם, ושפיר נמצאים הם במקום אחד וממילא מצטרפים לתפילה, ודו"ק.

ומיהו לענין הלכה שמעתי מנכדו של מרן הראב"ד שליט"א ששמע מפיו, דלא הסכים לסמוך להקל בזה אלא בשעת הדחק כי האי דבלא זה יבטלו מתפילה בציבור וקדיש וקדושה [ארבעים יום], ואין בזה הוראה כללית לעלמא.

ועיין במ"ב (סי' ל"ב ס"ק קכ"ג) שכ' "ויש מי שאומר" אין כאן מחלוקת רק חידוש דין, אולם יעויין ביעב"ץ בסידורו ה' זימון (ח"ב עמ' תתקצ"א אות ח') שכ' וז"ל: "ואם רה"ר מפסקת בין ב' הבתים או ב' הכחות אפילו רואין זה את זה "הדבר ספק" ונ"ל לכתחילה יזמנו אלו לעצמן ואלו לעצמן, ואם זמנו יחד יצאו בדיעבד" עכ"ל.

איברא דהט"ז (סק"ג) כתב נראה דיש ענין שאין רה"ר מפסיק, דהיינו מ"ש הטור בשם הרא"ש כאן בבני החופה שנתחלקו לחבורות שכולן חשובות כאחד אפילו אין השמש מצרפן כיון שאוכלין מסעודה שתיקנו לחופה דבזה אין הדבר תלוי ברשויות כלל, ומשום הכי כשמביא בשו"ע באהע"ז (סי' ס"א) דין זה לא זכר לחלק בענין הפסק רה"ר, עכ"ל. ולפ"ד אין כלל צריך לצירוף שמש ואפילו אין רואין זה את זה, וא"כ בניד"ד ליכא ריעותא, בשביל המפסיק בין הבתים, אולם יעויין בבה"ל ד"ה בשום ענין שכ' דבא"ר ובפרישה איתא דדין הרא"ש לא נאמר כלל לענין צירוף לברכת המזון, דגם לבני החופה בענין התנאים המבוארים בסימן זה, ולא נאמר דין הרא"ש כי אם לענין ברכת חתנים, וכן פסק בדרך החיים, ע"כ.

שכ' דאין מועיל צירוף, מוכח דבלא"ה מהני צירוף אף דהוי בשני בתים ממש שהם לא תחת קורת גג אחת, דהלא שביל הרבים ביניהם. ולפי"ז אפשר דכן יש מקום בהלכה למנינים בגגות וכו', אולם בכל אופן זה דוחק גדול, ולא מצינו צירוף רק בב' בתים שהם בקרקע שוה, או במקום שאיכא גג אחד (סעיף י"ט). ואם בזימון דאין דין של השראת השכינה לא מצינו צירוף כזה, כ"ש בתפילה דבעינן שהעשרה יהיו במקום אחד מדין השראת השכינה, ואם בדוחק אפשר ע"י רואין אלו את אלו, אולם לא מצינו דמועיל חיבור עי"ז בכמה רשויות נפרדות בלא כל חיבור כלל כגון קרקע שוה או גג אחד וכו"ל. וע"ע בערוך השולחן (סעיף כ').

ולבן לתועלת הרבים ראיתי לכתוב עצה איך לקיים מנין שיש לו בסיס הלכתי ושלא יסתור את דעת הרופאים, דהנה בני משפחה שיש להם עשרה בנים יכולים להתפלל בביתם, וא"כ אפשר שהש"ץ יעמוד בחדר המדרגות, וכל הדירות שבאותה קומה אם יש להם בסך הכול עשר חייבי מצות יפתחו את דלת דירתם, כך שיהיו עשרה במקום אחד כפי מה שניתן על פי הזהירות הנדרשת, רואין אלו את אלו ובאם יש את הבסיס הזה, שאר הדיירים בכל הקומות ע"י פתיחת דלתותיהם יוכלו לענות אמן, אמי"ש, קדושה וברכו כדת וכדין, גם כשאינם רואים ונראים, וכמבואר בשו"ע (סעיף כ') וכך אני נוהג בעזהש"ת. ועי' בשו"ת 'אור לציון' (ח"א סי' לא) בדיון חדר מדריגות לענין עירוב חצירות ועוד. ושור"ר לעי' במש"כ (בח"ב פ' כ"ג אות י"א).

ג ומכיון דאתינא להכא לא אמנע מלהעיר על מש"כ מרן הראב"ד שליט"א לענין קריאת התורה דבשעת הדחק זו אפשר לסמוך על דעת הגר"א, דסומא יכול לעלות לתורה אף שאינו קורא בתורה, דס"ל דאין העולה לתורה צריך לקרוא יחד עם הבעל קורא דשומע כעונה, ולפי"ז אפשר לכבד בעליות את השכנים הנמצאים בשאר מרפסות ששומעים את קריאת התורה, ואף שמחמת המרחק אינם יכולים לקרוא בספר תורה.

ובעניות מלבד שההנהגה זו תמוהה יש בזה בזיון לס"ת שמברך עליה ממרחק ואינו ניגש לס"ת והלא גם סומא צריך לגשת לס"ת אף דאינו רואה ויוצא כדין שומע כעונה, והוא משום כבוד התורה ופשוט, ובפשטות נראה דעדיף שהבעל קורא יעלה לתורה ויברך כמנין הקוראים וכמש"כ בשו"ע (סי' קמ"ג סעיף ה'). ואפשר דס"ל למרן הראב"ד שליט"א שלדעת הרמ"א עדיף לנהוג כמש"כ מדין שומע כעונה וכמש"כ. ועכ"פ ודאי דלדעת המחבר, הבעל קורא הוא צריך לברך ולקרא כמנין הקוראים, וגם לדעת הרמ"א יתכן דכן צריך לנהוג לכתחילה

דמועיל צירוף רק אם בכל חבורה יש בה כדי זימון וכמש"כ בבה"ל ריש סי' קצ"ה לדון באריכות, וצ"ע.

ומצאתי בראב"ה ברכות (סי' קל"ד) שכ' להדיא דכברי הרשב"א ואפילו לא כתבה בדרך אפשר. אולם רבינו המ"ב לא ראה את ספר הראב"ה [אם לא ממה שהובא בשמו בספרים אחרים] בזמן שכ' את המ"ב.

ברם למעשה נראה מכיון דהפ"ח וכן משמע בפמ"ג ס"ל כדעת הרשב"א דמהני בתפילה רואין אלו את אלו, והגרעק"א בהגהותיו לסי' קצ"ה כ' להדיא בדעת הב"י דמהני רואים זה את זה לצורך השיעור זימון [ודלא כהרשב"ש], וגם המחבר"ר דלא ס"ל כהרשב"א ומביא חבל אחרונים דלא מהני צירוף ע"י רואים זה את זה, אולם עכ"ז בשעת הדחק שלא יתבטלו מ' יום מלהתפלל בציבור ולא ישמעו קדיש וקדושה, כ' לסמוך על הפוסקים דמהני צירוף על ידי שרואין זה את זה, ואפילו במקום מעבר לרבים והובאו דבריו גם בשע"ת (י"ט) [וגם מרן הראב"ד הגרמ"ש שליט"א כתב סברא להתיר למעלה מעשרה], ע"כ ודאי דשפיר יש להקל כן בשעת הדחק כנוד"ד. ולאחר כותבי כ"ז ראיתי לעיין בשו"ת מנח"י (ח"ד סי' ט' ס"ב) דס"ל למעשה כמש"כ, [אמנם שם לא מיירי בדיון דרך הרבים]. ועכ"פ עדיף לראות איך לעשות צירוף דרואין זה את זה, שיהיה כן למעשה או עכ"פ שהש"ץ יראה את כולם [וכל הראוי לבילה וכו'] ולהשתדל להמנע מצירוף במקום ששביל אפילו היחיד מפריד את הצירוף דהלא רבינו המ"ב ס"ל להדיא דבכה"ג אין מועיל צירוף, אולם בכל אופן במקום שא"א עדיף להתפלל כן מאשר לבטל את התמיד בשעת הדחק גדולה כזו ה"י.

ישוב התבוננתי דמדברי רבינו המ"ב משמע דכל הא דמועיל צירוף ע"י דרואין אלו את אלו הוא בדוקא בשני בתים שהם תחת קורת גג אחת דהיינו רשויות חלוקות כמו חדרים או דירות נפרדות וכן הוא להדיא בתשובת הרשב"א דבאה מיירי, ולכן חוששני דלדעת המ"ב כל המנינים שהם בגגין ועליות ומרפסות [כל זמן שאין במקום אחד מנין בפני עצמו] אין להם כלל תפיסה בהלכה, [דלא נאמרו כזה דיני סמוך ונראה] ומעולם לא נשמע דבר כזה [ורק מצינו כע"ז בפסחים פה ע"ב הלילא פקע איגרא]. ואולי אפשר יש לזה מקום בהלכה לדעת המחבר"ר, ברם גם שם נראה דמיירי ברשות אחת [בית הסוהר] עם כמה אגפים, שרה"ר עוברת בין האגפים וצ"ג, אם בכלל יש תפיסה בהלכה למנינים שנעשים בגגין ועליות ומרפסות גם בכה"ג שרואין אלו את אלו, ואין שביל ביניהם, וצ"ע.

איברא דיש מקום לומר, דמהא דרבינו המ"ב לא הזכיר כלל (בסי' נ"ה) מדין שביל הרבים אפשר דס"ל דהגם דילפינן מנין מזימון, אולם אי"ז דומה ממש. ואפשר לבאר זאת בכמה אופנים, וגם מדין שביל הרבים

סימן ה'

בדין תפילה בציבור בכמה רשויות על ידי צירוף

בס"ד ר"ח אייר תש"פ

להו"כ הגאון הגדול המפורסם לשו"ת אשר ידיו רב לו בבירורי הלכות כש"ת רבי בן ציון ואזנר שליט"א בן פוסק לדורות בעל השבט לבית לוי זצ"ל, שלו רב

ג"ה ראיתי וכו' פמעכ"ת יוצא בשצף קצף נגד המורים להתיר להתפלל במנין ע"י צירוף כמה שכנים שרואין אלו את אלו ממפרסות ביתם הגבוהים אפילו חמש ושש קומות.

והנה מכיון שגדולי תורה עומדים מאחורי הוראה זו, אמרתי לבוא בזה לפני כ"ת להצדיק את הצדיק וכדרכה של תורה.

ובזה החלי, דהנה חילי דכ"ת מהא דכ' המחבר (בסעיף י"ז) היה ש"ץ בקטנה וציבור בגדולה מוציאין ידי חובתן שהוא נגרר אחריהם "אבל אם היה ש"ץ בגדולה וציבור בקטנה, אינו מוציאין ידי חובתן שאין הרוב נגרר אחר היחיד ע"כ, וע"ז כ' כ"ת, ואתה הגע בעצמך אם כך אמרו בציבור הנמצא סמוך ונראה בחצר קטנה אינם מצטרפים, היעלה על הדעת להתיר צירוף עשרה יחידים על ידי שרואין אלו את אלו עכתו"ד.

ובל הוראה את השגת כ"ת עומד ומשתומם, דהלא השגה זו כבר נאמרה ע"י גדולי האחרונים, ותיצו הפר"ח והפמ"ג דסעיף י"ז וי"ח וי"ט מיירי בשאינן רואין זה את זה, ותיירץ זה מבוסס על דברי הרשב"א שכ' בדרך אפשר, וכ"ה במפורש בראבי"ה [שלא בדרך אפשר] ברכות (ס"קל"ד).

עוד כ' כ"ת באות ה' "ובכדי לעמוד על אמיתה של תורה", מונה כ"ת רשימה של אלו האוסרים צירוף ע"י רואין אלו את אלו, ופלא לי על פמעכ"ת וכי רבותא למיחשב גברי (עי' בב"ב לו ע"ב) דהלא דעת הרשב"א, והראבי"ה להדיא להקל ברואין זה את זה, וכ"פ הפר"ח (סק"ג) ומטה יוסף (ח"ב סי' י"ג) והפמ"ג (א"א סק"ב) ומ"ב (סק"ב-י"ז) ובבה"ל ד"ה ולחוץ להקל בשעת הדחק כהפר"ח וסייעתו דנקטו כדעת הרשב"א, ואפילו המחבר (סק"ח) שכ' בכל תוקף כנגד פסק הפר"ח, כתב להדיא (סק"א) להקל בשעת הדחק ומובא בשע"ת (סק"ז) וכ"כ פוסק אחרון בעל המנחת יצחק (ח"ד סי' ט' סק"ב).

ולא נחה דעת כ"ת עד שכ' באות ו' וז"ל על מורי ההיתר בזה לדעת שמנינים מעין אלו נוגדים כל

משום כבוד התורה וצ"ע, ועי' במ"ב (סקל"ג) [ושו"ר דבדמשק אליעזר על ביאור הגר"א (סי' קל"ט סק"ד) כ' (להוכיח] וז"ל: דמי שאינו יכול לקרות לא יוכל לעלות לתורה, אף אם יברך ואחר יקרא לו, "הוי ברכה לבטלה"]

(ד) ולהשלמת הענין ראיתי צורך לבאר מהו המקום לאזאריטו שמזכיר החיד"א במחבר וכנ"ל, והשע"ת כ' בסוגריים ר"ל "מקום ששומרים מפני עיפוש אויר ר"ל שקורין קאנטראמץ" עכ"ל. ובספר "מעגל טוב" והוא סדר הנסיעה שכתב החיד"א (עמוד 8) כ' וז"ל: "והיה לנו סער בים וכו' ה' אמור הגענו לנמל ליורנו [במדינת אטליה] בהר א' הגענו ל"לאזאריטו" והזמינו לי בית טובה וכו', וב"לאזאריטו" התחלתי וסיימתי "שם הגדולים" וכו', ב' נשא ליל שבועות בלאזריטו הייתי ער כמנהג קורא ולומד ת"ל עכ"ל. ובתולדות החיד"א בריש ספר "שם הגדולים" כ' (אות ט): "וספר שם הגדולים נגמר ממנו בש' תקל"ד פ' בהר בימי הסגרו בבית החפשית (לאצאריטו) חוץ לעיר ליווארנא בעת בואו מטוניס, ובאו אצלו הגבירים המפורסמים דשם לבקרו והזמינו לו שמה בית טוב ושלחו לו כמה ספרים וישב שם משך ימי הסגירו ושמירתו מא' פרשת בהר עד אס"ח [איסרו חג] שבועות, ע"כ. ובספר ברכי יוסף (יור"ד סי' רפ"ו בה"ל מזוזה) כ' לצדד לפטור מזוזה בבית האסורין וכן בלאזאריטו שיושבין מ' יום ולפעמים שני חדשים אף במקום שישאר בבית ההוא כל אותו זמן וליכא שום סכנה ולא ביוזי מטעם דמקומות אלו עיקרן לדירת עראי ולא לדירת קבע והו"ל ככתים שבספינה ודכוותיהו דפטורים ולא דמי לפונדק דשם עשוי גם לדירת קבע, ע"כ. ועי' בשו"ת חיים שאל (ח"ב סי' כ"ב) שהאר"ן בעני"ז, ומבואר מדבריו ש"לאזאריטו" הוא מחנה הסגר [שהיה באטליה] המיועד לבאים מארץ אחרת בזמן שמחלה מדבקת שולטת שם ר"ל, וע"י חוק המלך כל הבאים מחו"ל צריכים להישאר שם זמן מסוים כדי שלא יבואו במגע עם אנשי הארץ, והנמצאים שם דרים בבתים ואין להם רשות לצאת לחצר שבתוך המחנה אלא ברשות המושל מטעם המלך, ועי' בשו"ת לב חיים (פלאגי סי' נ"ו) דרן לגבי ברכת הגומל ליוצא מלאזאריטו עיי"ש.

ואת אשר נלע"ד כתבתי.

יתן ד' ויתקיים בנו הכתוב והסירותי מחלה מקרבך
מנאי חיים רוטר

יתן ד' שפמעכ"ת יאריך ימים על ממלכתו ויזכה להעמיד תלמידים הגונים וירבה כבוד שמים על ידו.

ואת אשר נלע"ד לאמיתיה של תורה כתבתי
מנאי אסקופה הנדרסת עבד לעבדי ד'
חיים רוטר

סימן ו'

בדין גילוח בחול המועד למי שהיה בבידוד עד חוה"מ

שו"ע (סימן תקל"א סעיף ד') ואלו מגלחין במועד: ... ומי שיצא מבית האסורים, ואפילו היה חבוש ביד ישראל שהיו מניחין לו לגלח ע"כ הרי להדיא דגם אם מבחינה מעשית הוא היה יכול להתגלח בזמן שהוא היה חבוש, אולם מכיון שהוא לא גילח מכיון שהוא היה בצער (מ"ב סק"ט) שרי לו להתגלח בחוה"מ, וכמו"כ מי שהיה בבידוד גם אם מבחינה מעשית היה יכול לגלחו חולה אחר, שרי לו להתגלח בחוה"מ, מכיון דלא היה לו חיוב להתעסק בגילוח בערב המועד בזמן שהיה בבידוד ופשוט, וכ"ש בכה"ג שאף אחד לא רצה לגלחו.

ברם כ"ז מי שהיה בבידוד כפשוטו, אולם מי שהיה במלונית דהיינו בבידוד עם עוד עשרות ומאות חולים, והיה יכול להתגלח ע"י חולה אחר, ואעפ"כ לא התגלח, צ"ע אם במצב זה שייך לומר דמיקרי שלא גילח מחמת שהיה בצער, והדעת נוטה דבכה"ג אסור לו להתגלח במועד, ורק במקרה שלא היה מי שיגלחו שרי ליה להתגלח במועד, דהנגיף הסיני הוא אונס מפורסם (עי' בשע"צ סק"ז) [ולאחר הברור נודע לי שבמלונית היה שמחה גדולה כך שמי שיצא משם בחוה"מ רק אם לא היה לו מי שיגלחו שם, שרי לו להתגלח וכמש"כ].

ואמנם לחולה ונתרפא במועד אסור לגלח, אף שהיה אנוס על הגילוח, וחולה הוא גם כחבוש בביתו או בבית חולים, אולם שאני אונס זה שהוא מפורסם כמו חבוש, ועיי"ש בשו"ע (סעיף ג) ובשע"צ (סק"ז).

כללי הפסק וההוראה, תמה תמה אקרא כנגד המתירין היכן נעלמו כללי הפסק א') דהמ"ב עצמו לא התיר רק נסתפק, [אמנם איה"נ דהמ"ב (סק"ז) כ' ובמקום הדחק אפשר שיש להקל, אמנם ממש"כ בסק"ב וכן מהבה"ל ד"ה ולחוץ מבואר להדיא דס"ל להלכה להקל בשעת הדחק] ב') וגם זה רק בל' אפשר, ג') דהלכה כרבים הנ"ל [ולא ידעתי מי גילה רז זה לכ"ת, האם הם עמדו למנין שיש להם דין ד"אחרי רבים להטות] ואיך נשמט לכ"ת כלל פשוט זה בפסיקה ההלכתית דאין אומרים אחרי רבים להטות, אלא כשהוא רובו מתוך כולן ד') ספיקא דאיסורא לחומרא, [עי' בבה"ל (סי' רט"ו סעיף ד') ד"ה ואסור וכו' דאם נוהג כדעה דלא הודחה לגמרי מן הפוסקים אין בו חשש משום "דלא תשא" (ה') וכ"ש ספיקא דאורייתא [עי' במ"ב (סי' רט"ו סק"כ) דכ' וז"ל ומ"מ דעת כמה ראשונים דעיקר האיסור הוא מדרבנן כיון שהוא מזכירו בברכה דרך שבח והודאה] ו') הלכתא כבטראי הנ"ל שאסרוהו [לא ידעתי מי הוא מהאחרונים שכ"ת כ' שהוא בתראי לאחר המ"ב] ד') כל מחפש אמת עומד וזועק, שגם המ"ב מעולם לא נתכוין להתיר באופן נדיר ומשונה כנוד"ד [זו היא טענה אלימא ובעניויות ג"כ נראה כמו שכ' כ"ת דרואין אלו את אלו הוא בדוקא בקרקע שוה או כמה קומות תחת גג אחד כההיא דסעיף י"ח וכמבואר ברשב"א, אולם אעפ"כ יש מקום לומר דמה לי ב' בתים ורה"ר ביניהם דכ' המחב"ר (סק"א) דמועיל צירוף דרואין אלו את אלו, לעשר רשויות דרואין אלו את אלו, דיסוד ההיתר דרואין אלו את אלו, הוא צירוף על אף שהרשויות נפרדות].

אשר עלה בדינו דיסוד ההיתר דצירוף ע"י דרואין אלו את אלו, הוא לכתחילה בשעת הדחק גדולה כזאת, וכלשון החיד"א במחב"ר (סק"א) "וכיון דאיכא כמה פוסקים נראה לסמוך עליהם ולא יתבטלו מ' יום מלהתפלל בציבור ולא ישמעו קדיש וקדושה וכו'" עיי"ש.

אולם נראה דכ"ז כשיש איזה צירוף דחיבור בין הרשויות וכנ"ל [גג אחד, בירה אחת, קרקע שוה] אולם אין זה מוכרח ולכן א"א לצאת בשצף קצף נגד המורים בזה היתר בשעת הדחק ולעשותם טועים בדבר משנה, ובפרט דמדין שביל הרבים דמבואר מהרשב"א דאין מועיל צירוף, ומוכח דבלא"ה מהני צירוף אף דהוי שני בתים ממש, ומה לי ב' רשויות או י' רשויות ליסוד ההיתר דרואין זא"ז וכנ"ל וביותר דהמחב"ר עשה מעשה בעצמו צירוף דרואין זא"ז ב' בתים על אף שהיה ביניהם מעבר לרבים, ברם איה"נ במקום דאינן רואין אלו את אלו, לית דין צריך בשש דהוי ברכות לבטלה והוא רחום יכפר עון.

סימן ז'

מה שקיבלו כבר עיי"ש ולפי"ז צריכים בראשונה לקרות
מה שקיבלו כבר.

איברא דשאלה דידן אין היא על מגילת אסתר מדוע
היא לאחר קריאת התורה, דזה פשיטא, דכן הוא
הדין דקריה"ת קודמת מדין תדיר ושאינו תדיר, דתדיר
קודם, וכדמבואר במתני' דזבחים (פט ע"א) בריש פרק "כל
התדיר" מחבירו קודם את חבירו, וכעיי"ז מצינו להדיא
במס' סופרים (סוף פ' כ') בזמן שחל ר"ח טבת להיות באחד
בשבת ביום ראשון קורין בענין ר"ח תחילה שלשה,
והרביעי של חנוכה "שכל התדיר מחבירו תדיר קודם
והוא קודם את חבירו", אלא השאלה היא מדוע שאר
המגילות קודמות לקריה"ת דהלא קיי"ל, דכל התדיר
מחבירו קודם את חבירו.

איתא בירושלמי ברכות (פ"א ה"ד) חביבים דברי סופרים
מד"ת, וכן חמורים דברי זקנים מדברי נביאים
דכתיב (מכה ב', ו') אל תטיפו יטיפון וכו' עיי"ש. והנה
מגילת אסתר עם כל חביבותה עיקר מצות קריאתה ביום
הוא (מ"ב ס' תרצ"ב סק"ב) ודעת הנו"ב (סי' מ"א) דקריאתה
ביום היא מדברי קבלה (עי' בשע"ת סי' תרפ"ז סק"א) והיא
חובה על כל יחיד ויחיד משא"כ שאר המגילות, (עי' בספר
מעשה רב בסוף הל' שבת בפעולת שכיר, ובשו"ת שע"ח ח"א סי' ל')
ולכן שאר המגילות שאין חובת קריאתם כקריאת
המגילה, וכל חובתם הוא מדין הציבור "והוא מנהג",
ועליהם נאמר חביבים דברי סופרים מד"ת, ומחמת
חביבותם מקדימים את קריאתם לקריאת התורה, וכעיי"ז
מצינו כמה פעמים בש"ס עי' יבמות (ב' ע"כ ושי"ג) משא"כ
קריאת המגילה וקריה"ת שקריאתם היא חובה [ולא רק
מנהג] הדרא דינא לדוכתא, דכל התדיר מחבירו קודם את
חבירו. ובזה גם ניחא מדוע קריאת מגילת איכה היא גם
לאחר קריאת התורה, והוא משום דהיא צער ואין לה
חביבות ותדיר ושאינו תדיר קודם, ובלא"ה חיובה
ביום הוא אפילו פחות ממנהג, דהא אין מברכין עליה
ביום וכל קריאתה הוא רק מצד דין אמירת "קינוח" ולכן
יש מקומות שגם שביליה קורין ממגילה כשירה מ"מ
ביום קורין מתוך חומש (עי' במ"ב סימן תקנ"ט סק"ב ובלוח
לא"י).

עיי"ל לפי הא דאיתא בשבת בפרק כל כתבי דאין לקרות
כתובים בשבת מפני ביטול בית המדרש, ועיי"ש
(קטז ע"ב) דלכן ההפסטה היא מנביא, (ועיי"ש כד ע"א בתוד"ה
שאלמלא) ולכן מפני הרואים שלא ידעו להבדיל, קוראים
את המגילות שהם מהכתובים קודם קריה"ת [שלא יאמרו
שמפטירים בבוקר בכתובים].

איתא בירושלמי ר"ה (פ"ד ה"ח) "שמעה ה' צדק" זו
קריאת שמע, "הקשיבה רינת" זו רינון תורה
"האזינה תפילתי" זו תפילה, "בלא שפתי מרמה" זו

בדין זמנה של קריאת מגילת שיר השירים בכרכה ואם ישנה בהשלמה

לכבוד... וכו'

ע"ד השאלה שהזמן גרמן בעיתות אלו שאסרו התפילות
בביהכנ"ס ובתי מדרשות הקבועים והתפזרו
למנינים קטנים בחצרות הבתים וברחובות קריה, ובהגיע
עת חג ומועד חג הפסח בו נהגו לקרות מגילת "שיר
השירים" בציבור וכדאיתא ברמ"א (סימן ת"צ סעיף ט')
"ונוהגין לומר שיר השירים בשבת של חול המועד",
ולדין שקוראים במגילה השירה הכתובה בדיו על קלף
ובגלילה נוהגים לברך ב' ברכות כדעת הגר"א, יעוי"ש
במ"ב (סק"ט) ובשע"צ (סק"ד), וחמירא מהפסטה
שמברכין גם כשקוראין מתוך תנ"ך או חומש ומכיון שיש
הרבה מנינים חלוקים אי אפשר לקיים המנהג לקרות
המגילה מיד אחר הלל, והשאלה היא אם אפשר
לכתחילה לקרות המגילה אחר קריאה"ת והפסטה או אחר
מוסף, דבלא"ה יתבטל קריאת שיר השירים לגמרי מאותו
ציבור.

ובטרם אענה בנידו"ד אעתיק למעכ"ת שליט"א מש"כ
בזה בעניי בתשובה בעיקר המנהג מאי שנא
מגילת אסתר דקוראים אותה לאחר קריאת התורה, משאר
המגילות [רות, קהלת, שיר השירים] שקוראים אותם
קודם קריאת התורה.

ובמושכל ראשון היה נראה, דהנה בגמ' מגילה (ט"ז
ע"ב) ילפינן מהכתוב ליהודים היתה אורה
וגו' כמה הלכות בהל' קריאת המגילה, [ועי' ברמ"א סו"ס
תרצ"ג ובמ"ב שם] ואפשר מכיון ש"אורה" זו תורה
וכדאיתא בגמ' שם, והוא הראשון בפסוק ["אורה"
ושמחה וגו'] ולכן מקדימים קריאת התורה לקריאת
המגילה, ובפרט דקריאתה אין זה מדין ת"ת (עיי"ש ג' ע"ב)
שמבטלין ת"ת ובאין לשמוע מ"מ, והוא מדין פרסומי
ניסא, ולשון הגמ' שם, (יד ע"א), "קרייתא זו הלילא" (ועי'
בשע"ח ח"ג סי' ס"ו).

עיי"ל דמכיון דלקריאת התורה דפורים איכא חשיבות
מיוחדת, והוא משום מחיית עמלק, ועי' במ"א
דס"ל דעי' הדחק יוצאים בה מדאורייתא זכירת מעשה
עמלק (עי' במ"ב סי' תרפ"ה סק"ז) ולכן היא קודמת.

עיי"ל דאיתא בשבת (פח ע"א) הדור קבלוה [מאהבה]
בימי אחשוורוש דכתיב קימו וקבלו היהודים קיימו

ונמצא שיש הפסק בין קריה"ת למוסף ואינו דבר נכון ומתוקן מטעם הנ"ל.

וגם שעי"ז יוצא שאומרים ח"ק שאין אחריו שום ק"ש ואינו נכון וכבר פקפק בזה הגרעק"א לענין ת"ב (סי' תקנ"ט סק"ד).

[אמנם כ"מ במ"ב (סי' תרכ"א ס"ב ועי"ש סק"י) לענין מילה שחל ביוה"כ שאם אין המילה בביהכ"נ שיצאו אחר קריה"ת קודם אשרי ולא איכפ"ל מכל הנ"ל ושמא יש לחלק].

ועוד יש להעיר שכיון שמכניסים את הס"ת למקומו לא נעשה עי"ז תקיעות ליד הבימה שכל ענינו כדי שתנין זכות התורה כמב' (סי' תקפ"ה ס"א) ברמ"א, והוא דוקא בשעה שהס"ת מונח שם שהרי לענין תקיעות דמעומד אין תוקעים ע"ג הבימה מכיון שאין הס"ת מונח שם, כמש"כ המ"ב (סי' תקצ"ג סקט"ז) ועי"ה מן הראוי לעשות הפסקה קודם קריה"ת ובזה יוצאים לנכון באופן היותר ראוי מכל הטעמים הנ"ל, וכן נוהגים בכמה מקהילות החסידים וכן הנהיגו בישיבת סלבדוקא ב"ב מהטעמים הנ"ל. ויש הרבה מקומות שנוהגים להשאיר הספרים על הבימה מכוסים בטלית עד אחר ההפסקה והתקיעות. איברא, דיל"ע בזה משום שאסור לצאת רוב הציבור קודם שיחזירו הס"ת, ויש לחלק, וכפיה"נ מחמת כן נהגו בישיבות להכניס הס"ת קודם ההפסקה, וצ"ע. (ועי"ע במש"כ בשו"ת שע"ח ח"ג סי' ס"ט אות י').

ולאחר כותבי כ"ז הראוני לעי' בספר שש"כ (פרק נ"ח הערה ק"ו) במש"כ שם בשם הגרשו"א ז"ל, דלא אמרינן תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם, רק במקום ששניהם חובה אבל במקום מנהג ליכא האי דינא, ולכן קריאת המגילות, רות וכו' דאינו אלא מנהג, ליכא איסור לקרותם קודם קריה"ת ומשום חביבות מקדימים הקריאה, משא"כ קריאת מגילת אסתר, היא חובה, אולם עי' בשו"ת תורה לשמה (סי' ע"ה) שכ' כשחל מילה בשבת, להקדים פיוטי השבת לפיוטי המילה מדין תדיר ושאינו תדיר וי"ל, דשאני הפיוטים שהם באותו דרגא, ופשוט.

ומעתה בנידו"ד לגבי קריאת "שיר השירים" אחר קריאה"ת או מוסף, אם הנידון היה רק משום דין תדיר ושאינו תדיר או מצד חשיבות וחביבות הדברים כמוש"כ לעיל, הנה בכה"ג פשוט דכ"ז כששניהם לפניו והנידון מה להקדים ומה לאחר, אבל כשאין לפניו המגילה שהרי עדין לא הגיעה מהמנין האחר ליכא שום חשש מתי שיקראוהו כיון שאין ב' המצוות לפניו וליכא בזה שאלה של קדימה. וגדולה מזו פסק בשו"ע (סימן רפ"ו סעיף ד') דאע"ג דצריך להקדים תפילת מנחה למוסף משום שהוא תדיר מ"מ "היינו דווקא שצריך עתה להתפלל שתיהן כגון שרוצה לאכול ואסור לו לאכול עד שיתפלל מנחה אבל אם אין צריך

מוסף, ובקרבן העדה כ' שלא עמד לתפילת מוסף בשפתי מרמה אלא מתוך ד"ת "שלאחר קריאת התורה מתפללין מוסף", ועי"ש בציון ירושלים, על הגליון (להנהו תרי גיסי בעל שו"ת מאמר מרדכי ועוד ובעל שו"ת שואל ומשיב ועוד) שכ' עי' ק"ע שלאחר קה"ת מתפללין מוסף, ומכאן סמך למה שקורין בתורה בין שחרית למוסף וכבר נשאל בזה בשו"ת תשובה מאהבה חא"ח סי' רפ"ו והביא וכו' שכן הוא במדרש שו"ח ט" ס"י י"ז וכתב כמדומה שראיתי גם דרוש זה בירושלמי ושכחתי מקומו והוא בירושלמי כאן עכ"ל ועי"ע במסכת סופרים (סוף פרק י"א) שהיה הו"א שאם צריכים לחזור קריה"ת מחמת טעות כגון שדילג פסוק ונודע זה לאחר תפילת מוסף שצריכים לחזור ולהתפלל מוסף (ועי' בשו"ת שע"ח ח"ג סי' כ"ב).

ולפי"ז הדברים מתבארים כמין חומר, דהני מגילות רות, קהלת, שיר השירים, קוראים אותם ביום שיש בו מוסף לכן מקדימים אותם לקריה"ת, בכדי להסמיך את קריה"ת לתפילת מוסף, משא"כ קריאת המגילה [וכן איכה] לא קוראים בשבת, כך שהדרא דינא לדוכתא דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם.

עוד אפ"ל [בנוסף אחר] בטעם הדבר שהמגילה במועדים נקראת קודם קריה"ת ובפורים אחר קריה"ת, שהנה נתבאר היטב שקריה"ת צריכה להיות שייכת לתפילה וכמש"כ [ואע"ג שתקנת מרע"ה ועזרא שתקנו הקריאות לא תיקנו דוקא סמוך לתפילה (ועי' במש"כ בשו"ת שע"ח ח"ב סי' כ"ג בדן קריאת התורה בלילה), ואף מי שכבר התפלל יכול לקרוא אבל הסמיכו חז"ל הקריאות לתפילות].

ולכן בשבת שיש בו תפילת מוסף חותמים בתתקבל אחר שחרית ואז הקריאה סמוכה למוסף ומשא"כ בפורים שהוא יום שאין בו מוסף אין אומרים קדיש תתקבל אחר התפילה עד אחר קריה"ת ובזה צריך להסמיך הקריאה לקדיש ככל שאפשר.

[ואנכי] שנדבר בזה נעזר עוד על מנהג העולם מה שנוהגים בר"ה לעשות הפסקה בין קריה"ת למוסף, שהרי צריך להסמיך הקריה"ת למוסף.]

ובאמת מנהג זה אין יסודו מהררי קודש שלפנים לא עשו הפסקה באופן כזה שכל העם הולכים לביתם אלא היו נשארים רוב העם בביהכנ"ס ורק הבעל תוקע, והש"ץ והמקריא היו הולכים לטבול ושאר העם היו מכניסין א"ע לתקיעות ולמוסף כמש"כ המט"א (ר"ס תקצ"א) ובמשך השנים נתרבו האנשים שעושים קידוש קודם התקיעות, ועי"ז נעשו הם הרוב, ועי"ז מכניסים את הס"ת קודם התקיעות למקומו כדי שלא ישאר הס"ת בבזיון בזמן שכל העם יוצאים כמש"כ שו"ע (סי' קמ"ט). (ועי"ע במש"כ בדן החזרת ס"ת במקום שעושים הפסקה לפני מוסף, בשו"ת שע"ח ח"ג סי' ס"ט אות י').

השלמה, אולם על כל יחיד ויחיד יש חיוב להימצא ברכים בכדי שיוכל לשמוע קריה"ת ברכים, וע"ע בבה"ל (סי' קמ"ו סעיף א') בד"ה ויש מתירים וכו', וביותר מוכח מתוס' בסוכה (נג ע"א) ד"ה וכיון וכו' דבאלכסנדראי של מצרים לא כל הציבור שמע את קריה"ת, והטעם בזה דהוי חובת ציבור, וכל היחידים אף שהם היו ציבור גדול שהיו בבית הכנסת ולא שמעו מחמת המרחק, באמת הם היו פטורים משמיעת קריאת התורה, דעיקר התקנה קוימה ע"י קריה"ת אף שלא כל הציבור יכול היה לשומעה, וע"י בשו"ת שערי חיים (ח"א סי' ל') במש"כ. וע"ע בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' קמ"ח).

כתב הרמ"א (סי' קל"ה סעיף ב') אם בטלו שבת אחת קריאת הפרשה בציבור, לשבת הבאה קורין אותה פרשה עם הפרשה השיכה לאותה שבת וכו', הרי להדיא דדין השלמה הוא בדוקא ציבור שביטלו את הקריאה חל עליהם חובת השלמה וזאת מכיון שהיה עליהם חובת קריה"ת משא"כ ביחידים, וע"י בדע"ת למהרש"ם שכן מביא מהשערי אפרים (שער ז' אות ל"ט) וספר החיים, שפסקו דאם לא היה להם מנין כלל דמעיקרא לאו בני חיובא נינהו, דלא אתקין חיוב קריאה אלא במקום שיש מנין.

ולפי"ד מנין שלא היה להם ס"ת, צריכים להשלים הסדרה שהחסיור, משא"כ מי שהתפלל במנין ומחמת המרחק לא שמע קריה"ת א"צ להשלים הסדרה שהחסיור. אולם מסתבר דכל מי שהתפלל ביחידות מכיון שהבתי כנסיות הקבועים לא פעלו, וא"כ הציבור לא קיים את חובת קריה"ת, וע"כ כולם חייבים בהשלמה.

והראוני בספר ברכות המים נעל שו"ע או"ח סי' קל"ה, שי"ל בשנת תקמ"ט ע"י הרשל"צ דאז חכם יוסף משה מרדכי מיוחס ז"ל שהיה גם חתנו של מהרי"ט אלגאזין שכו' שבשנת תקמ"ז ירדו שלגים בירושלים עד כדי כך שלא התקיימו מנינים בבתי כנסיות בפרשת בשלח חוץ מבית כנסת של הרב החסיד כמהר"ג חיון וכמהר"ש שרעבי זלה"ה אשר שם מתפללים חסידים ואנשי מעשה לעשות כוונים וכו' ולאחר שמאריך לפלפל בדברי האחרונים מסיק דרך במקום שהלכו מקצת מהקהל הם נפטרים מאחר דבקהילות כולם קוראים ההולכים דפטורים אגב קהילתם, משא"כ כשלא קראו לא הם ולא בקהל שלהם ע"כ וברוך שכיוונתי.

שם מ"ב סק"ה: אם בטלו וכו' מחמת קטטה וכדומה ע"כ הרי דס"ל דדוקא שהיו כבר ציבור דחל עליהם חובת קריה"ת יש להם דין השלמה משא"כ יחידים אף שהם ציבור כל זמן שלא נצטרפו לציבור לא חל עליהם חובת קריה"ת, וזאת על אף דאיכא על כל יחיד ויחיד חיוב להימצא בציבור להתחייב בקריה"ת.

עתה להתפלל יכול להקדים של מוסף, יעו"ש. וכ"ש בנידוד"ד שהמגילה אינה לפנייהם כל.

ולפי"ז יכולים לקרות את המגילה בכל עת שמקבלים אותה, רק שיקראו במקום שמותר להפסיק, ואם אין אפשרות יכולים לקרותה אפילו קודם שחרית, דתדיר ושאינו תדיר הוא רק למצווה ולכתחילה אבל בדיעבד יוצא יד"ח וכמוש"כ שם במ"ב (סימן רפ"ו ס"ק י"א), וכ"ש שיכולים לקרותה קודם הלל או אחר מוסף.

אולם לפמש"כ לעיל יש להעדיף שלא לקרותה בין קריאה"ת למוסף, וכמוש"כ ע"פ הירושלמי דדינא הוא להסמך קריאה"ת למוסף, ולכן אין להפסיק ביניהם לכתחילה בקריאת המגילה. וכן ע"פ מש"כ לעיל אות ב' שלא יהיה נראה כאילו מוסיפים על ההפסדה גם קריאת כתובים, ובכה"ג עדיף לאחר קריאתה עד לאחר מוסף.

ועוד זאת שאם לא היה אפשר לקרותה בשחרית אפשר לקרותה גם במנחה, דאין זמנה קבוע ביום. וביותר שאם לא הזדמן לקרותה כלל בשבת חוה"מ, וכגון במקום דליכא עירוב כראוי שאפשר לטלטל ולהביא המגילה, אפשר להשלים כל הפסח וגם ביו"ט אחרון. ובמסכת סופרים (פרק י"ד ה"ח) גרסינן: "בשיר השירים קורין אותו בלילי ימים טובים של גלויות האחרונים חציו בלילה אחד וחציו בלילה השני". ויעו"ש לגבי רות דיש שמתחילין לקרותה משבת שקודם עצרת, ועכ"פ חזינן להדיא דאין זמנה קבוע דווקא לשבת חול המועד, ובוודאי לאו דווקא בתפילת שחרית. ולכן אם לא היתה אפשרות לקרותה בשבת בבוקר, יכולים לקרותה בברכה גם במנחה, ואם לא היתה להם מגילה בשבת יכולים לקרותה גם ביו"ט אחרון ובברכה.

סימן ח'

בדין השלמת הפרשיות

בס"ד ערש"ק פרשת תזריע מצורע תש"פ

להו"כ ידידי הרה"ג רבי גמליאל בן הגר' אלחנן הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס "גם אני אודך" שלו וכוס"ס

בענין מי הם החייבים ומי הם הפטורים להשלים הפרשיות

הנה גדר התקנה של קריה"ת, מבואר בבה"ל (סי' קל"ה סעיף י"ד) ד"ה אין מביאין וכו', דהוא דין על הציבור בדוקא, ולפי"ד יחיד שלא היה בביהכנ"ס אין עליו חיוב

קורין ג' פרשיות בשבת אחת "אבל האחרונים הסכימו להשלים".

אשר עלה בידנו דלדעת רבינו המ"ב בפרשה דידן תזריע מצורע יש להשלים את הסדרה הקודמת ולא יותר.

בענין איזה פרשה יש לקרות בראשונה כשמשלים הפרשיות

הנה כמושכל ראשון נראה מהא דמדמה לה הגר"א להשלמת תפילה, כמו בדין השלמת תפילה, דתשלומין מתפלל אח"כ, כמו"כ בזה [ועי' בבה"ל ד"ה אם בטלו, שכי' עוד דלפי ביאור הגר"א דנסיב טעמא דהאי דינא מדין תפילה, וקיי"ל טעה ולא התפלל איזה תפילה, משלים אותה בתפילה הסמוכה, משמע לכאורה דדוקא בשוגג, כמו התם שאין לה תשלומין במזיד וכמבואר בסיומן ק"ח ועיין עכ"ל] איברא דכ' המ"ב (ס"ח) להדיא שיקראו כסדר הכתובות בתורה מתחילה של שבת העבר ואח"כ של שבת זו [שם באור זרוע] והטעם כתב שם וכו', ובהכרח צ"ל דאין זה דומה ממש לתפילה, וניתן לבאר זאת בכמה אופנים ועי' בדע"ת למהרש"ם דמביא בשם כמה אחרונים, דצריך לקרות מקודם פרשת השבוע ואח"כ התשלומין כהל' תפילה וכמש"כ אולם מביא דבלשון חכמים כתב לקרוא הפ' שביטלו קודם, דתורת ה' תמימה בעינן כסדרן, והעיד בשם הנו"ב שהורה כן למעשה עיי"ש.

בענין כמה פרשיות אפשר להשלים

בספר תוספת מעשה רב (אות ל"ד) כ' וז"ל כשיצא הגר"א מבית האסורים קרא לבעל קורא שיקרא לפניו כל ד' סדרות מד' שבועות אשר ישב ע"כ, וצ"ב דהא ס"ל כהדעה ראשונה דאין לקרות וכו' וביותר דהא מדמה לה להשלמת תפילה וכנ"ל וא"כ הלא קיי"ל דעבר יומו בטל קרבנו (ברכות כו ע"א) וא"כ מה הואיל בזה.

וצ"ל בפשיטות דמכיון דקיי"ל בשו"ע (סי' ק"ח סעיף ה') דגם בתפילה: אע"ג שאין תשלומין אלא לתפילה הסמוכה לאותה תפילה, ותפילות (אחרות) שהפסיד אין להם תשלומין, אולם אעפ"כ אם רצה להתפלל אותה נדבה ושיחדש בה שם דבר הרשות בידו "ונכון לעשות כן" עיי"ש, ובמ"ב (ס"ח) כ' ולכן מי שהיה חולה או תפוס בתפיסה ולא היה המקום נקי, כשיצא יתפלל כל התפילות שהפסיד וכו' עיי"ש ולכן השלים הגר"א הסדרות, ובודאי דשרי גם לן לנהוג כן דליכא בהשלמת הסדרות חשש ברכות לבטלה ופשוט.

שם "מחמת קטטה" ביאור עני"ז הוא לפמש"כ הרמ"א בשו"ע (סי' נג סעיף ג') שלקבול בבית הכנסת שיעשה לו דין בין ישתבח ליוצר מקרי לצורך מצוה, וע"ע במ"ב (סי' של"ט סק"א) שכי' ותיקן רגמ"ה שלא לבטל התמיד [היינו התפילה הקבועה בציבור לביהכנ"ס] בשבת אם לא שביטל כבר ג"פ בחול ולא הואיל, או בשביל טענות הקהל עכ"ל וע"ע בשו"ע (סי' תקמ"ה סעיף י"א) מותר לקבול בשביל חובותיו בתוה"מ, ובמ"ב (סק"א) לקבול וכו' "היינו בביהכנ"ס" ואכמ"ל.

בענין כמה פרשיות יש להשלים

שם מ"ב סק"ו: "שבת אחת" ואם ביטלו כמה שבתות י"א דאין לקרות בשבת הבאה כי אם הסדרה האחרונה הסמוכה לה [ובשעה"צ סק"ו כ' זו היא לדעת הר"מ מינץ [עט"ז]] ויש אומרים דצריך להשלים בציבור כל הסדרות שביטלו, ומביאור הגר"א משמע דס"ל כהדעה הראשונה ע"כ הרי דנטיית דעת רבינו המ"ב כדעת הר"מ מינץ דאין לקרות בשבת הבאה כי אם הסדרה האחרונה הסמוכה לה.

שם מ"ב סק"ז: אם היו שתי פרשיות מחוברין באותו שבת שביטלו, דעת הר"מ מינץ דאין משלימין אותם כלל, דלא מצינו לעולם שקורין שלש סדרות בשבת אחת וכו' וה"ה אם בשבת זו היו שתי פרשיות מחוברות נמי אין משלימין הפרשה משבת שעבר מטעם הני"ל, ובהגהת מנהגים חולק על כל זה, וכן הסכים באליה רבה דלעולם צריך להשלים מה שביטלו למשבת העבר, וכן נוטה דעת ספר מגן גיבורים ע"כ.

ולכאורה רבינו סותר ד"ע, דהכא סתם כדעת הגהת מנהגים דחולק על מהר"ם מינץ, אם לא שנאמר דדוקא לגבי השלמת שתי פרשיות מחוברין נטיית דעתו כהגהת מנהגים משא"כ בהשלמת כל הסדרות שהחסיר, בזה ס"ל כמהר"ם מינץ וצ"ב הטעם בזה, ואפשר משום דס"ל כהגר"א הנ"ל וטעמא מבואר בשעה"צ (ס"ח) דמדמה לה להשלמת התפילה, ושם הלא קיי"ל בסיומן ק"ח דאין משלימין אלא תפילה הסמוכה לה ע"כ ויתכן דס"ל דכשהסדרות מחוברות ה"ל כתפילה אחת ארוכה, ולכן כשמשלים מה שביטלו משבת שעברה, אף אם היו שתי פרשיות אולם מכיון שהיו מחוברין נחשב דקורא ב' פרשיות ולא ג' פרשיות, ועדיין צ"ע.

ושו"ר דכ"כ בשונה הלכות (סעיף ו) וז"ל ואם בטלו כמה שבתות י"א דצריך להשלים כל הסדרות שביטלו וי"א שאין לקרות כי אם הסדרה האחרונה הסמוכה לזו, וכן משמע בביאור הגר"א, ואם היו ב' פרשיות מחוברין בשבת שביטלו או בשבת זו, י"א שאין להשלימה שאין

סימן ט'

בדין הליכה במקום שאין עירוב כשמסיכה על פניו

בס"ד אייר תש"פ

לכבוד הרה"ג רבי דוד שטרנבוך שליט"א נכד מרן הראב"ד
הגר"מ שטרנבוך שליט"א, שלו רב,

בדבר השאלה, האם מותר לצאת במקום שאין עירוב כשהוא
חבוש במסיכה על הפנים להגנה מפני הגניף הסיני.

אין זה דרך מלבוש

א. הנה קיי"ל דכל אצולי מטינוף משוי הוא, אם לא
שהוא מלבוש גמור, אולם במקום שבא כדי למנוע
מצער שרי, אפילו דעי"ז ניצל מטינוף, דבכה"ג הוי דרך
מלבוש (שו"ע סי' ש"א סעיף י"ג-ד).

ובמושבל ראשון היה נ"ל דאין לך מניעת צער יותר
גדול מהידבקות בנגיף, וא"כ נחשב לדרך
מלבוש. ועי' בבה"ל (סי' תקנ"ד סעיף ו') ד"ה דבמקום חולי
וכו' עיין בספר פתחי עולם, וכו' ומי שירצה להתענות
במקום שאין המחלה בזעם ח"ו יש ליועצו ולהזהירו שלא
ילך מפתח ביתו כל היום "ולהכריחו כשיצא" ישא סביב
לחוטמו ופיו חתיכה קאמפער ומעט עשב מיעט"ע עכ"ל
והנה מלבד דהתם לא מיירי בשבת, אולם פשוט דלא כל
דבר שנועד להגנה מפני מחלה בהכרח שנהפך לדרך
מלבוש וכדלהלן.

איברא דניד"ד חלוק טובא מכל אצולי טינוף שבא
למנוע צער, שבכל מקום הבגד הוא זה שסופג
את הטינוף ובזה הוא מציל את הגוף מצער, והגוף הוא
זה שדורש וצורך באופן טבעי את הבגד שיספוג את
הטינוף ולכן הוי דרך מלבוש, כשאר בגד של זיעה שזהו
מהותו של מלבוש, או כיסוי או לספוג זיעה למנוע צער
הגוף, משא"כ כשלוש מסיכה להינצל מהידבקות
בנגיף, מלבד שבאופן טבעי דרך הגוף לרחות את
חבישת המסיכה מעל כלי הנשימה, וא"כ איך ניתן לומר
דהוי בטל לגוף, אולם ביותר דאי"ז אלא כתריס או
מטריה שבא להגן מפני חיצים או גשמים שאף אם
ימצא איזה דרך לתלותו על גופו אי"ז הופך את זה
למלבוש, נאין לומר שלא הוי כדרך הוצאה, שכיון שכך
הוא מתוקן להוציאו ע"י קשירה לאוזניו או מאחורי
עורפו, וא"כ הוי ממש דרך הוצאתו וכמו מחט בכבדו
או עפרון על אזורו.

בביאור פלוגתת חכמי הספרדים והמוסתערבים בחילוק
הפרשיות

ומביון דאתינא להכא לא אמנע מלכתוב בביאור
הפלוגתא אי ישלים כל הפרשיות או רק
פרשה אחת ודומיא דהשלמת תפילה דהנה יש
להסתפק אי דין קריאת התורה נתקן לכל שבת פרשה
דידיה וע"כ בעי לדין השלמת תפילה דלכל זמן יש
תפילה דידיה או דהוא דין לקרות במשך השנה כל
התורה וכל שבת הוא ה"ת להשלים התורה ואין
שייכות בין שבת לפרשה דידיה.

והנה בספר תיקון יששכר הביא פלוגתא בזמן הב"י
בצפת בין חכמי הספרדים לחכמי המוסתערבים
באופן דחל פסח בשבת דבחו"ל שמיני של פסח חל
בשבת ואיכא עוד ו' שבתות ומחברין כל המתחברים
(שמיני, תז"מ, אח"ק, אמור, בה"ב, במדבר) ובא"י יש עוד
שבת וע"כ מחלקים אחת והמוסתערבים חילקו בהר
בחוקותי וחכמי הספרדים סברו לחלק תזריע מצורע
והמ"ב (בסי' תכ"ח סק"י) הביא ב' דעות יש תז"מ ויש
מפרידים בהר בחוקותי וע"ש בספר תיקון יששכר
דסברת חכמי הספרדים דאי יחלקו תז"מ א"כ ישתוו
בני א"י ובני חו"ל מיד בפרשת מצורע משא"כ אי
יחלקו בה"ב לא ישתוו עד פרשת בחוקותי והתיקון
יששכר כתב ב' טעמים למנהג המוסתערבים חדא
דאין עיקר נגור לטפל וא"י עיקר וחו"ל טפל ועוד
לא להאריך ב' שבתות בענין נגעים ואפשר דסברא זו
דבני א"י לא יגררו אחר חו"ל הוא אי יש לכל שבת
פרשה דידיה א"כ לשנות סדר הראוי מצד עצמו
חשיב עקירת הפרשה ממקומה ורק בחו"ל עקרו
מחמת יו"ט שני ואין סיבה לעקור בא"י אולם אי אין
דין הפרשה שייכת לשבת א"כ מאי שייכות דנטפלים
לחו"ל דאין כאן כלל עקירה ממקומה אלא סדר
שיקראו כולם יחד דלא שייך כאן גרירה וא"כ יוצא
דחכמי המוסתערבים כמהר"ם מינץ והגר"א שהוא
מדין השלמה וחכמי הספרדים סברו כהפוסקים
דפליגי והנה כבר נתבאר לעיל דהמ"ב נקט לעיקר
כמהר"ם מינץ והנה כהיום נהגו כחכמי המוסתערבים
ולביאור זה א"ש המנהג ע"פ נטיית דעת המ"ב (אף
שבדרך כלל בפלוגתא בין הספרדים למוסתערבים נקטינן
כחכמי הספרדים) ואכמ"ל.

ואת אשר נלע"ד כתבת

מנאי חיים רוטר

חיישינן דלמא אתי לאתווי

המלכות שכל יהודי ישא אחד מהן בכסותו מותר לצאת בהן אפילו אינו תפור בכסותו רק מחובר שם קצת, וכ' המ"ב (ספ"ג) "מותר לצאת בהן" דחשיב מלבוש כיון שדרך לצאת בו כל ימי השבוע ולא חיישינן דילמא יתבייש ושקיל ליה ואתי לאתווי, שאימת מלכות עליו, עכ"ל.

איברא דניד"ד שאני. א' דליכא אפילו חיבור קלוש בין המסיכה להבגד. ב' דהלא פשוט דגם אם איכא גזירת מלכות לישא תריס, אי"ז נהפך למלבוש מחמת הגזירה, ולכן כל זמן שאין חיבור בין המסיכה להבגד, אין מקום להתיר לצאת עם מסיכה, וע"ע ברמ"א (סי' ד"ש סעיף א') בדין חותם של עבדים, ובאור זרוע (ח"ב סי' פ"ד אות ג'). ג' ובלא"ה א"א לומר דניד"ד הוי בכלל אימת מלכות, כגזירת המלכות לסמן בטלוי ירוק על בגדו שידעו שהוא יהודי, דהא קמן דחזינן הרבה שאינם לובשים ואינם חוששים וא"כ ליכא אימת מלכות, וגם דאיכא פרוצות בחוק בכמה אופנים שאין חייבים ללכת ברה"ר עם מסכות כגון פעילות ספורטיבית נועד, דקנס של מאתיים ש"ח אין זה אימת מלכות ואין בזה כלל דמיון לעונש שהיה צפוי מי שנתפס בלי טלוי על בגדו].

אין מקום להתיר משום מלאכה שאינה צריכה לגופה

ה. עוד נראה מדברי הרמ"א דאין להתיר נשיאת טלוי ירוק מחמת דהוי משאצל"ג אפילו דכל נשיאתו את הטלוי הוא משום אימת המלכות, והביאור בזה ע"י במש"כ (לקמן סי' י) בדין טלטול דרכון בשבת.

הוראת הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל אודות נשיאת מסכת גז

ו. ובשו"ת תשובות והנהגות לזקניך הגאון שליט"א (ח"ד סי' פ"ב) כ' אודות נשיאת המסיכה בשבת וז"ל: בזכרוננו באנגליה בתחילת המלחמה פחדו שהגרמנים עלולים לשלוח באוירונים גז חרדל, והממשלה חילקה לכל אחד מסכה, ויצא אז הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל באיסור לשאתו בשבת משום הוצאה, והמפחד ישאר בבית, וכנגדו יצא רב אחד הרב מנשה אדלר ז"ל להתיר, כיון שהכל נושאים אותו הוי כמו בגד, וכל הרבנים החרדים דחו דבריו, והציבור לא נשאו בשבת וכן עיקר וכמ"ש, עכ"ל.

ב. שו"ע (סימן ש"א סעיף ל"ז) מותר לצאת בשבת בבתי ידים וכו' ויש מי שמחמיר להצריך שיתפרם מערב שבת בבתי ידים של מלבושיו וכו' וראוי לחוש לדבריו ע"כ וכ' המ"ב (ס"ק קל"ח) "בבתי ידים", והטעם שהוא מלבוש גמור, שעשוין להגן מפני הקור, ויש מי שמחמיר, הוא משום דלפעמים צריך למשמש בידיו להסיר כינה או פרעוש העוקצתו וחיישינן שמא ישכח ואתי לאתווי ד' אמות ברה"ר, עוד כ' שם (ס"ק קמ"א) בד"ה וראוי לחוש, ועכשיו נהגו להקל, ואפשר משום דכיון שלהרבה פוסקים אין לנו רה"ר מדאורייתא בזמן הזה דנגזור דלמא אתי לאתווי ומשמע מדברי האחרונים דאף שאין למחות ביד המקילין מ"מ ראוי לכל בעל נפש להחמיר עכ"ל.

ומבואר מדברי רבינו המ"ב דבדבר שאין הוא מלבוש חיישינן דלמא אתי לאתווי, ולא אמרינן שמכיון שלהרבה פוסקים אין לנו רה"ר דאורייתא בזמן הזה לא גזרינן דלמא אתי לאתווי, דזהו אמרינן רק במלבוש, והנה נחזי אנן, דכל דברי המ"ב נאמרו בכפפות שהגוף רוצה בלבישתם מחמת להגן על הידים מפני הקור אולם מאידך גיסא איכא חשש שמחמת עקיצה הגוף יעדיף את הסרתם מלבישתם, וע"ז כ' המ"ב דמכיון שלהרבה פוסקים אין רה"ר מדאורייתא בזמן הזה, אין אנו גוזרים דילמא אתי לאתווי, משא"כ בניד"ד שטבע הגוף הוא לדחות את המסיכה מהפנים עקב חסימת כל הנשימה ועוד, ואין זה כלל מלבוש וכמש"כ, וא"כ בודאי דהוי בכלל הגזירה דילמא אתי לאתווי, וביותר דבשביל לעבור על איסור הוצאה בזה, גם למי שיאמר דהוי מלבוש, אין צריך להסיר את המסיכה מהפנים, אלא מספיק דמניחו על הסנטר ואינו מכסה את פיו, דעובר על איסור הוצאה דלכו"ע בכה"ג אי"ז דרך מלבוש ופשוט.

אסור בהוצאה כשמטרתו כדי שלא ידביק אחרים

ג. בענייני נראה דאם מטרתו בחבישת המסיכה היא רק כדי שלא ידביק אחרים בנגיף, דחושש להוראות הרופאים רק כדי שלא יהי' מזיק, וכדברי התוס' בב"ק (כג ע"א ד"ה ולחייב ושם כז ע"ב בד"ה אמאי פטור) שיותר יש להישמר שלא יזיק משלא יזוק, הנה כשזה כוונתו יש וודאי מקום לאסור, דלא עדיף מזמם דהוי כמשוי עי' מ"ב (סי' ש"ה סקני"ו).

אין מקום להתיר משום גזירת מלכות

ד. והנה ראיתי למי שכ' לצדד להתיר ע"פ דברי הרמ"א (סי' ש"א סעיף כ"ג) "ואותן עגולים ירוקים שגורה

סימן י'

בדין טלטול דרכון בשבת

בס"ד יום ד' ז' תמוז תשע"ו

ראיתי בספרו חלק העשירי (סימן ל') דנשאל בדבר קבוצה שיצאה לסיוור במחנות ההשמדה בפולין ובשבת במקום בו הם צריכים להתארח אין עירוב, וקיימת חובה על כל מי שנמצא ברחוב ללכת עם תעורת זהות או עם דרכון ומי שיתפס בלא זה, צפוי לעונש. האם מותר להם טלטל את הדרכון. ומסיק כ"ת דמותר לצאת לטייל לשם בתנאי שיטלטל את הדרכון כלאחר יד דיש בזה מ"ע של "זכור את אשר עשה לך עמלק" וכו'.

וחילי' דכ"ת הוא ע"פ ספר שש"כ (פרק מ' סעיף ז') דכ' חולה שהרופא צוה עליו שלא לצאת מפתח ביתו מבלי שיהיו עמו תרופות מסוימות, או מעט סוכר לחולה סכרת למקרה הצורך, ואין עירוב במקום, אבל אינו רשות הרבים גמורה, יש להקל לצאת בהן לצורך מצוה, כמו לבית הכנסת או לשיעור תורה, והוא שיוציאן שלא כדרך הרגילה, כגון שישמין מתחת למגבעתו וכו'. ובהערה (כ"ב) מביא שמקורו משו"ת מהר"ש ענגיל (ח"ג סימן מ"ג) ועיי"ש דכתב [דבמקום שמי שנמצא בלי תעודות מכים אותו ואוסרים אותו לכמה ימים, דמותר להוציאם כלאחר יד כדי שיוכל לילך ולהתפלל] דכל כה"ג נחשב למלאכה שאינה צריכה לגופה. [ויש לציין שהשש"כ מביא רק את הפסק הלכה שלו דיוצאים לדבר מצוה עם תעורת זהות והוא שישאנה כלאחר יד, אולם אינו כותב דס"ל דהוי מלשאצ"ל].

ומוסיף כ"ת דאף דבשש"כ מיירי בחולה "אולם נוכל ללמוד מדבריו שהוא הדין בכל דבר מצוה" ומציין דבשו"ת משנה הלכות (ח"י סי' נ"ו) כתב כי הצורך לטייל ולשאוף אויר הוי צורך מצוה ומותר, [אולם כ"ת לא מדגיש דגם הוא מיירי בחולה עיי"ש].

ולא נחה דעת כ"ת עד שהוסיף מספר פסקי תשובות על המ"ב (סי' ש"א אות מ') דביאר כי הטעם שהקילו בזה טפי מלהוציא רכוש, כי בזה ישנו תלת דרבנן, רשוה"ר שלנו כרמלית ואיסורו מדרבנן, הוצאה כלאחר יד "ומלאכה שאינה צריכה לגופה, כי אין צריך את המסמכים, אלא בשביל להציל עצמו, ולא לצרכם".

ולאחר שעברתי על כל דברי כ"ת עמדתי משתומם ורבות נתלבטתי האם לכתוב את אשר עם ליבי על כל דברי כ"ת, ואמרתי לא עת לחשות ע"ז.

בגדר מלאכה שאינה צריכה לגופה נחלקו בזה רש"י ותוס' בשבת (צג ע"ב צד ע"א) דשיטת רש"י היא דכל מלאכה שאינה צריכה (לגופה) אלא לסלקה מעליו הוי

מלאכה שאינה צריכה לגופה דברצונו לא באה לו ולא היה צריך לה הלכך "לאו מלאכת מחשבת היא" לר' שמעון, ושיטת התוס' דמלאכה שאינה צריכה לגופה קרי כשעושה מלאכה ואין צריך לאותו צורך כעין שהיו צריכין לה במשכן אלא לענין אחר "כי הצורך שהיתה מלאכה נעשית בשבילו במשכן הוא גוף (איסור) המלאכה ושורשו" ועיי"ש בתוס' דכ' הרבה דוגמאות לדבר, ועי' במ"ב (סימן רע"ח סק"ג) שמארין לבאר במלאכת כיבוי מתי נחשב למלאכה הצריכה לגופה ומתי נחשב לאינה צריכה לגופה, ועי' ברמ"א (סי' של"ד סעיף כ"ו) ובבה"ל (סי' ש"מ סעיף א') ד"ה וחי"ב.

איברא דאף לשיטות הראשונים דמלאכה שאינה צריכה לגופה אינה אסורה מן התורה מכל מקום חמורה היא משאר איסורים דרבנן, והטעם משום שאין בזה חסרון בעצם המלאכה אלא רק בכוונת האדם, ועי' חילוף קל בכוונתו עלול להיות בזה איסור תורה, עי' מ"ב סו"ס רע"ח ובשער הציון שם (סק"ד).

ומצינו עוד שיטה בראשונים בגדר מלאכה שאינה צריכה לגופה והוא בשו"ת מהרי"ק (סי' קל"ז) דהעושה מלאכה מיראה הוי מלאכה שאצ"ל ועי' להפמ"ג בראש יוסף שבת (עב ע"ב) דכ' לפי הנ"ל דאם אומרים לאדם תחלל שבת או תאכל נבילה, ובאם לאו יהרגוהו, דעליו להעדיף לחלל שבת דכל איסורו מדרבנן מכיון דמחלל מיראה הוי מלשאצ"ל משא"כ באכילת נבילה הוי איסור מן התורה ועי' בשו"ת אגרו"מ או"ח (ח"א סי' קכ"א) במש"כ לבאר את דברי המהרי"ק.

כתב השו"ע (סימן ש"א סעיף ל"ג) אסור לצאת בשבת במעות או בכסף וזהב התפורים בבגדו, הג"ה "ויש מתירים במקום פסידא", שירא שיגולו ממנו אם יניחם בבית וילך מהם וכן נוהגין להקל אם צריך לצאת, אבל אם יוכל להיות יושב בבית ולא לצאת לא יצא ובמקום שאין צריך לו ויוכל להניחם בבית יש להחמיר ע"כ. וכ' במ"ב "במקום פסידא" היינו בתפורים בתוך בגדו מערב שבת, וטעמם, דכיון דלית ביה אלא איסור דרבנן משום דלאו דרך הוצאה היא, וכנ"ל, וכ"ש בזמן הזה דלהרבה פוסקים לית לן רה"ר דאורייתא, הקילו במקום פסידא, דאדם בהול על ממונו, ואם לא נתר באופן זה יבוא לעבור על איסור תורה, דיבוא לחפור בקרקע ולהטמין וכה"ג, וכתבו האחרונים שהוא הדין אם לא תפרן מבעוד יום יוכל להוציאן בשבת ע"י שינוי אחר שיהיה שלא כדרך הוצאה, דהיינו שיניח המעות בין בגדו לבשרו או במנעלו וכו', עיי"ש.

ומבואר דס"ל דבמקום דאיכא תרי דרבנן הקילו במקום פסידא, דאל"כ איכא חשש שיעבור על איסור דאורייתא, וגם זה במקום דאם יוכל להיות יושב בבית ולא לצאת לא יצא.

שבשותי"ם שונים על סמך ליקוטי חצאי דברים, ובפרט דכ"ת בעצמו מביא בהערת שוליים דבספר נשמת אברהם (שא, סק"ב הערה 6) כתב הגרשז"א שאינו יודע מדוע הוא מלאכה שאי"צ לגופה.

וביותר דהמהר"ש ענגיל ז"ל בעצמו בסוף תשובתו כ' וז"ל "אבל הליכה לטייל בוודאי דיש להחמיר דגם חשש דרבנן אסור שלא לצורך" עכ"ל. [וגם כל המתירים לא התירו אלא אם יצטרך באופן קבוע להישאר בביתו, אולם אף אחד לא התיר בזה אם באופן חד פעמי יצטרך להישאר בביתו] ולומר על הדבר המופקר הזה לטייל בשבת במחנות ההשמדה (עי' בשו"ע סי' תט"ו סעיף א' ובמ"ב סק"ה ויש עוד להאריך בזה וד"ל, וכן במ"ב סי' ש"ז סק"ג) דמקיימים בזה מ"ע דזכור וגו' ועל סמך זה להתיר לטלטל תעודות כלאחר יד אין צריך להשיב כלל.

ואת אשר נלע"ד כתבתי ועם כ"ת הסליחה.

סימן י"א

בענין הנ"ל

ברין יציאה עם תעודות [דרכון או ת"ז] במקום שעלולים לקנוס מי שנתפס ללא תעודות שיש שכתבו להתיר מדין מלאכה שאינה צריכה לגופה, ודבר זה תמוה עד למאוד דהרי מי מכריחו לצאת לרשות הרבים ולאחר שיצא לרה"ר ע"פ רצונו ובחירתו החופשית ודאי דנשיאת התעודות היא מלאכה הצריכה לגופה וכמש"כ בסימן הנ"ל.

וי"ש שהעירו משבת (יא ע"ב) "כל אצולי טינוף לא קא חשיב" דמבואר דזב היוצא בכיס שעושה להצילו מזיבתו שלא יטנף בה, הוא מלאכה שאינה צריכה לגופה [עיי"ש היטב ברש"י ותוס' ושם ס"ד ע"ב בתוד"ה ובמוך, ובפמ"ג סי' ש"א א"א סק"כ ובשער הציון סקנ"א] על אף שבבחירתו החופשית הוא יוצא עם זה לרה"ר, ומדוע המתירים נשיאת תעודות כנ"ל לא מביאים מזה ראייה לשיטתם, ומה ישיבו ע"ז האוסרים.

והנראה בזה הוא "דלמעשה" כל אצולי טינוף הוא מלבוש דהא הוא צמוד לגופו ובחדא מחתא יוצא הטינוף מגופו והבגד מצילו מטינוף, רק דע"פ גריי ההלכה [אע"פ דבפועל הוא מלבוש] לא מקרי זה בשם מלבוש, דהוא עשוי "רק" להצילו מטינוף, וכל אצולי

והנה מהא דלא כתב דאיכא תלתא דרבנן דהוי גם מלאכה שאינה צריכה לגופה, מוכח דס"ל דמקרי מלאכה הצריכה לגופה, והטעם בזה דלאחר שירא שיגזלו ממנו אם יניחם בבית וילך מהם, הוא רוצה את השמירה דרך הוצאה, וכמו עשיית רפואה לצורך חולה דנחשב צריך לגופה אף שברצונו לא היה רוצה בזה משום דמ"מ אחרי שנחלה וצריך לרפואה נחשב הבישול ושחיקת הסממנים צריכה לגופה, דהיינו דסוכ"ס המלאכה שעושה הוא מכח החלטתו ובחירתו, ולכן נחשב צריכה לגופה, אף שאליבא דאמת הוא היה מעדיף לא להגיע לזה.

ומה מאוד תמוה מש"כ כ"ת בשם הרב בעל פסקי תשובות (ש"א אות מ') להתיר לטלטל דרכון בשבת כי בזה ישנו תלתא דרבנן א' רה"ר שלנו דרבנן ב' הוצאה כלאחר יד ג' ומלאכה שאינה צריכה לגופה "כי אין צריך את המסמכים אלא בשביל להציל עצמו, ולא לצרכם" דהלא מי מכריחו לצאת לרה"ר עם הדרכון, דהרי לפניו גם האפשרות להישאר בביתו, וא"כ כשיוצא לרה"ר הוא עושה את זה בבחירתו, ופשוט דהוי מלאכה הצריכה לגופה, ולא ראיתי מקום לנטות מזה.

ומצאתי את שו"ת מהר"ש ענגיל הנ"ל וראיתי שאינו מביא את דברי המהרי"ק, ורק כתב וז"ל וגם חשוב מלשאצ"ל דהא אינו נושא רק להצילו מחשש מאסר ולא גרע מהוצאת מת דמפורש שם בש"ס דף צ"ב דאף במוציא מת לקוברו אפ"ה פטור לר"ש דחשוב מלשאצ"ל ועיי"ש בתוס' וכו', עכ"ל. (ועי' במ"ב סימן ש"א סק"ו). ודבריו צ"ע טובא דהתם הוי ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה, "דהא אין צריך למת" משא"כ הכא אינו יכול לצאת לרה"ר בלא התעודות ומכיון שאינו מוכרח לצאת לרה"ר והוא יכול להישאר בביתו, א"כ כשיוצא לרה"ר עם התעודות הוי מלאכה הצריכה לגופה, והגע בעצמך דאל"כ יהא מותר לכתוב בשבת שטרי חוב, וע"ע בשו"ת שע"ח (ח"ג סימן כ"ו) במש"כ, בענין כתיבה בשבת למניעת בזיון המת.

וראיתי שהרב בעל פסקי תשובות מביא גם פוסקים אחרים שאוסרים בכה"ג הטלטול בשבת ומצריכים את האדם להישאר בביתו כגון בשו"ת צפנת פענח ח"ב סימן ל"ו ועוד וא"כ מדוע בחר כ"ת לילך בתר המתירים ולא בתר האוסרים, והלא באיסורי שבת קא עסקינן. וביותר דהלא אף לשיטות הראשונים דמלאכה שאינה צריכה לגופה אינה אסורה מן התורה מכל מקום חמורה היא משאר איסורים דרבנן וכנ"ל.

ודע דיש כללי פסיקה דהכרעת המ"ב משקלה רב גם נגד רבים וטובים, ומשמאי קא זכו ל' ומנין לכ"ת להכריע נגד המ"ב על סמך פסק תמוה לרבים דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, מבלי שכ"ת בכלל יורד לשורשי הסוגיא של מלאכה שאינה צריכה לגופה, ומנין העזו לדמות מילתא למילתא להרחיב את ההיתר

לצורכי בטחון ורפואה במצבים שיש בזה פקו"נ שבלא"ה עם עוד צירופים היו מתירים גם איסורי דאורייתא, ומדין הקל קל תחילה מעדיפים שיהיה ע"י פעולות חשמל דיגיטליות ולא מכניות-אלקטרוניות. אולם ח"ו מלהתייחס לזה סתם כך כאיסור דרבנן גרידא. וידועים דברי הירושלמי בפ' כלל גדול ה"ב: ר"י ורשב"ל עבדין הוויי בהדא פירקא תלת שנין ופלוג, אפקון מיניה ארבעין חסר אחת תולדות על כל חדא וחדא, מן דאשכחון מיסמוך סמכון "הא דלא אשכחון מסמוך עבדוניה משום מכה בפטיש" עכ"ל הירושלמי, ואכמ"ל (וע"ע במש"כ בשו"ת שע"ח ח"ב סי' ס"ח).

זאת ועוד יתכן בהחלט דלדעת אדונינו החזו"א ז"ל גם בסגירת מעגל דיגיטלי חייב משום בונה אף דליכא בזה חיבור פרקים, דסוכ"ס הוי ממות לחיים וכן דעת הגרשז"א ז"ל בדעת החזו"א ז"ל, נזאת ע"פ מכתבי החזו"א ששלח אליו שנדפסו באחרונה בהשמטות לספרי החזו"א^[א], אם כי בניד"ד יש מקום לדון דמחד גיסא א"ל דגם אם יש בזה סגירת מעגל דיגיטלית אי"ז אלא כדרך שימוש דשרי לכו"ע, אולם מאידך גיסא אין זה דומה לכיסוי כלי, שפתיחתו וסגירתו זהו דרך שימוש אלא יותר דומה לקנה של סיידין ומטה של טרסיים, דהרכבת הכלי אף לפי מידת הצורך היא חלק מבנייתו של הכלי ולא חלק משימוש, ואף שהוא לזמן הוי בונה, וזהו נדי"ד לכלל אדם סגירת המעגל למדידת חומה, וזהו בניית הכלי, ומה שהמעגל נפתח לאחמ"כ, זהו בשביל שימוש נוסף לאדם אחר, וא"כ הוי ממש כקנה של סיידין "ויותר" דהוי כבונה בית ולאחר גמר שימוש סותרו] דבכה"ג אף שהוא לזמן הוי בונה וצ"ב. ובדעת החזו"א הארכנו בס"ד בקונטרס הגו נאות ט', מודפס בשו"ת שער חיים ח"ג סי' נ"א, וע"ע בקונטרס אור ליי"ד סי' י' וכן במש"כ שם ידידי הנ"ל בדין גרם כיבוי ביו"ט במעברי גז אלקטרו מגנט אות ד'.

ומחובתי להעיר ולחדר יותר, דנידון זה אינו דומה כלל לנידון "הגברת ושינויי זרם", דכבר דשו בזה רבים, אלא כאן אנו דנים על "הפעלה דיגיטלית חדשה", דאע"ג שאין כאן סגירת מעגל חשמלי בפועל וחיבור פרקים באנו בזה לשקו"ט בדעת החזו"א אם חשש משום בונה רק בחיבור של פרקים כדמשמע מדבריו בספרו, או בכל הפעלה חדשה, שהיא ממות לחיים, וכדעת הגרשז"א ז"ל בפשיטות בדעת החזו"א ז"ל וכמש"כ.

ואמנם ידעתי גם ידעתי דיש להרחיב גם מדין כותב ומבעיר שבזה, וכן בכלל האם בכה"ג הוי שבות דשבות לצורך "מצוה", ובדין מלאכה הנעשית בע"כ ובדין לא נחא לי, אולם אין הם שורש הנידון ולכן קיצרתי [אם כי יש להעיר טובא על סברת כ"ת שצידד לומר כי מודד חום אי"ז דרך כתיבה, איברא דבנידו"ד שהוא מכשיר מיוחד לזה העומד ומוכן לכך תו הוי ממש

מטינוף "משוי הוא" אם לא שהוא מלבוש גמור (עי' במ"ב סי' ש"א סקמ"ח) ולכן זה נחשב למלאכה שאינה צריכה לגופה, משא"כ אם קושר מטלית בפתילה של כובע כדי לקנח בו עיניו אסור, (מ"ב סקמ"ט) משום שאי"ז דרך הוצאה, אולם ודאי נחשב למלאכה הצריכה לגופה, משום דאי"ז למעשה דרך מלבוש ולכן כשיוצא עם זה בבחירתו החופשית נחשב למלאכה הצריכה לגופה (ועי' בשש"כ פר' י"ח סקמ"ג) ויציאה עם תעודות דומה ליוצא במטפחת לקינוח שנחשב למלאכה הצריכה לגופה ודו"ק.

סימן י"ב

בדין שבות דשבות לצורך תוספת קדושה

בס"ד אייר תש"פ

להו"כ ידיד ד' וידיד כל בית ישראל ידי"ע הגאון הגדול מורינא רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א, רב רבנן

שלו רב לאוהבי תורתך

יקרת ענותנותו דפאר מעכ"ת הביאה את כ"ת לבקש ממני הקטן לכתוב לו את אשר נלע"ד דעת נוטה, האם יש מקום להתיר בדיקת חום ע"י הצמדת מד חום דיגיטלי למצח האדם בשבת ע"י עכ"ס או ע"י אקדח מד חום בכדי להתיר כניסה למקוה טהרה בשבת בבוקר וכל זאת בכדי למנוע הדבקה.

הנה מה אדע שפמעכ"ת אינו יודע, אולם מחמת שחזקה פקודתו דכ"ת ומצווה אני ועושה מחמת עשה דכבוד התורה, לכן ההכרח לא יגונה, ועכ"ז אכתוב בקיצור אמרים את שרשי הדברים.

ובראשית כל אם כי מקובל בפי ההמון להתייחס לפעולה דיגיטלית כאיסור דרבנן, אולם אין זה נכון כלל דרך ביחס ל"הקל קל תחילה", אנו אומרים שעדיף הפעלת חשמל דיגיטלית מאשר מכנית-אלקטרונית, אולם בעצם כל פעולה דיגיטלית היא לכל הפחות בספק איסור דאורייתא, ולכן במכון הטכנולוגי להלכה בירושלים שכזהיום עומד בראשותו ידי"ע הגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א רב דקהל חסידים "רמות פולין", אין מתירים שום פעולה דיגיטלית רק

סימן י"ג

בדין מסיכה על פניו בשעת התפילה

קיי"ל להלכה דבכל מקום שיש לפני האדם שתי אפשרויות, תפילת ציבור בדיעבד או תפילת יחיד לכתחילה עליו להעדיף להתפלל ביחידות, והרכה דוגמאות לזה (עי' בשו"ת שע"ח ח"ג סי' י"א).

כתב השו"ע (סימן צ"א סעיף ה') לא יעמוד וכו' ולא בראש מגולה, וכו' המ"ב ובזמנינו צריך להשים בעת התפילה כובע בראשו כדרך שהולך ברחוב ולא בכובע הקטן שתחת הכובע כי אין דרך לעמוד כך לפני אנשים חשובים וכו' ולפי"ד נראה להלכה דמי שאין לו כובע וחליפה, ועד שיהיה לו לא יהיה לו מניין לתפילה, עדיף שיתפלל ביחידות ולא במנין בלי כובע וחליפה, וכמובן כ"ז בתנאי שלא יעבור זמן תפילה.

ובניד"ד צ"ב המציאות, האם דרך לעמוד עם מסיכה לפני אנשים חשובים או לא, ובזה תלוי הכרעת הדבר.

בשמות (ל"ד ל"ג) ויתן על פניו מסוה [בגד הניתן כנגד הפרצוף ובית העיניים, רש"י] (פסוק ל"ד) ובבא משה לפני ה' לדבר אתו יסיר את המסוה עד צאתו וגו' ועי' לאאמור"ר שליט"א בשערי אהרן בשם המפרשים דהטעם בזה "לפי שאין ראוי לדבר אל המלך בכיסוי פנים".

ברם ע"פ הוראת הרופאים כששומרים מרחק אחד מהשני כראוי, אפשר להסיר המסיכה בתפילת לחש, דאי"ז זמן ארוך כ"כ למיחש להדבקה.

"כדרך" כתיבתו, שכבר כן הוא דרכו המתקנת לרבים, ופשוט].

אולם להיפטר בלא כלום א"א, דסברת לא ניח"ל לא שייכת כאן מתרי טעמי א') בוודאי חשיב כניח"ל, שרק עי"ז יאפשרו את כניסתו למקוה [ואין לומר דהא דלא ניח"ל מחמת איסורי שבת חשיב כלא ניח"ל, דא"כ לית לן כלל פס"ר דניח"ל, ופשוט]. ב') כל הנפק"מ בין ניח"ל ללא ניח"ל הוא רק בדבר שאינו מתכוין אלא שהוא בפס"ר, אבל בדבר המתכוין אסור בכל ענין גם בלא ניח"ל, והמבעיר אש בשבת ולא ניח"ל יהיה חייב סקילה [אא"כ יהיה באופן שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה, שזה כבר בגדרים אחרים], וע"ע בעני"ז במש"כ בשו"ת שע"ח (ח"ג סי' ל"ה-ל"ו).

וגם אם לא יתקבלו דברי אצל פמעכ"ת, אולם לאחר בקשת אלף מחילות, ההיתר בזה הוא מדרון חלקלק לפירצת הדיגיטאלי בשבת, ולכן חלילה וחלילה לנו להתיר אפילו כהוראת שעה מעשה מצוה של טבילה לתוספת קדושה [ואפילו לטבילת עזרא] באופן של מעשה הגובל בחילול שבת, גם לו היה אפשר למצוא היתרים דחוקים [שיפים לצורכי חולה, רפואה ובתי חולים וכדו' דחכם עיניו בראשו ויודע שדברים כאלו אינם נעצרים ואחריתם מי ישורנו], וחוששני שגם פמעכ"ת כבר לא יוכל לגדור את מחיצת הכרם לאחר שתפרץ היל"ת. ובלא"ה לא ידעתי מדוע להיכנס בפירצה דחוקה בשעה שאפשר ע"י מד חום כספית, והיתכן להתיר שבות דשבות במקום מצוה, בשעה שאין הכרח לזה [גם אם זה כרוך במאמץ]. אם כי גם מד חום ע"י כספית יש להיזהר שלא לנער המד ולהחזיר הכספית לנקודת ההתחלה, דיש בזה חשש בונה כידוע, [עי' בשו"ת שבט הלוי ח"ג סי' ל"ג אות ב', ושם סי' כ"ח, וכן בח"ח סי' נ"ד אות ב'].

ישוב שמחתי לשמוע כי מסקנת הוכ"ג שליט"א היתה להורות איסור לרבים להלכה ולמעשה, וברוך המקום שמסר עולמו לשומרים.

ויה"ר שתזכו עוד להרביץ תורה לעדרים רבות בשנים, ותזכו להרבות פעלים במעשיכם הטובים לנטור את שבת קודשינו ממחלליה וי' ויתקבלו דברי בברכה, ונזכה במהרה לוהסירותי מחלה מקרבך.

מנאי המצפה לרחמי שמים מרובים איסקופה הנדרסת עבד לעבדי ד'

חיים רוטר

סימן י"ד

בדין הורדת מזוזה ממקום דהוי ספק חיוב להניחה במקום דהוי ודאי חיוב

בס"ד, ניסן התש"פ

ה' קרן עמו ירים, ויתברך מגבהי מרומים, כבוד הרה"ג מרביץ תורה והוראה, מסיק שמעתתא אליבא דהלכתא הרה"ג חיים רוטר שליט"א שלומך ישגא לעולם.

אדם שגילה שבאחד מחדרי השינה בביתו המזוזה פסולה, וכעת בעקבות הסגר בבית אין לו דרך להשיג מזוזה אחרת. האם הוא יכול להוריד את המזוזה הנמצאת במקום שאין חיוב גמור ולהניח בחדר השינה (כגון מזוזה הנמצאת בחניה המקורה של רכבו) או דאין לו להוריד. ואציין כי ראיתי בשו"ת משנה הלכות (ד, קצז) דמחמיר בהורדת מזוזה אף במקום שהניחה כשאין שם חיוב.

בברכת התורה

אלחנן פרינץ- מח"ס שו"ת אבני דרך

תשובה:

- א. מזוזה בחניה המקורה, חיובה הוא "קרוב לודאי" דבפשטות לא גרע מבית האוצר, אולם בכל אופן מכיון שניתן לחלק ולומר דאין זה שימוש חשוב בבית האוצר לכן אין מברכים על זה.
- ב. אמנם יש סכנה בלהוריד מזוזה, אולם בניד"ד שהוא שעת הדחק, "באם הוא לא ישתמש בחניה" [עדיף שיוציא משם את הרכב] יוכל להחליף את המזוזה, ובתנאי שמיד כשהסגר יפתח יקבענה בחזרה, ועי' בפ"ת יור"ד (סי' רצ"א סק"ז).
- ג. כמובן יקבענה על תנאי להחזירה אח"כ למקומה, דאל"כ הוי הורדה בקדושתה ועי' במ"ב (סי' ט"ו סק"א) ובשבת (צח ע"א) בתוד"ה הניחא וכו'.
- ד. ובלא"ה אין להוריד מזוזה מחניה וכו"ל למק"א, אולם במקום שהמזוזה נמצאת במקום דהוי "ספק חיוב" אולי בשעת הדחק יש מקום להקל וצ"ע.
- ה. ולכן כ' לכ"ת דרך בכה"ג דבזמן הסגר לא ישתמש בחניה, יש מקום להקל.

ואת אשר נלע"ד כתבתי

מנאי חיים רוטר

נספח :

קיי"ל להלכה דהרואה מקום שנעשה לו נס צריך לברך שעשה לי נס במקום הזה, וכל יוצאי יריכו ג"כ מברכין (עי' בשו"ע סי' רי"ח סעיף ד') ולכן מכיון שאנו נמצאים בתקופה של מגיפה עולמית חושבני לחובה נפשית לקבוע בנספח לקונטרס זה, את פרק זה (פרק ששי) מתוך ספר "ההסתר והגילוי" לאאמו"ר הגאון בעל ה"שערי אהרן" שליט"א שבו מספר אבי שליט"א על מגיפת "טיפוס הבהרות" שהוא חלה בה בשואה בגיטו בוורחייבקה [טרנסוויסטריה] במדינת אוקרינה בשנת תש"ב אנוש עד דכא, ובחסדי שמים ניצל ממנה וזכה לדורות של ת"ח, ובודאי שבפרסומי ניסא זה יש בו מההודאה להשי"ת.

הטכניקום בוורחייבקה על רקע האגם

חורף תש"ב או חורף המוות

אחרי כמה ימים לשהותנו שם, שמענו שאפשר לעבוד בטכניקום תמורת דברי מאכל. אבי ז"ל והרב ברוך הגר ז"ל החליטו ללכת לעבוד, והנה בדרכם חזרה שדרו אצל אבי את שעונו הכספי, וחזרו בעוגמת נפש והחליטו לא ללכת עוד, ואבי ז"ל אמר אז, שלא מעניין אותו השעון, ובעיקר מה שאכפת לו הוא שהוא ראה בדרך שהקרבנים נושאים מתים בכמויות, מתברר, שטיפוס הבהרות כבר התחיל לעשות שמות אצל הבסאראבים, ואבי ז"ל הבין שהדבר הזה לא יגמר אצלם בלבד, ומני אז אינני זוכר אותו עם חיוך על פניו, אע"פ שבדרך כלל היה תמיד בשמחה, ובאחד הימים הפליט שביום היאר צייט של אבא שלו זצ"ל, דהיינו בר"ח שבט הוא כבר יהיה עם אבא שלו ביחד. ובכן, איהו חזי ומזליה חזי.

הגיעה שבת פרשת "חיי שרה" שבת מברכים ר"ח כסלו, והנה אבי ז"ל בירך ראש חדש בפעם האחרונה בחייו, קולו כבר היה חלוש מאד, לא מה שהיה לפניו, ומיד אחר כך חליתי גם אני בטיפוס הבהרות, ואבי ז"ל מדד לי את החום, והמדחום הראה 41 מעלות, ואני זוכר שבלילה, מרוב חום, אני מדמיין שאני נמצא בבית ספר מלא ספסלים, ואני קופץ מהספסלים על הריצפה, ובאמת קפצתי מהמיטה על הריצפה, ואבי ז"ל שעדיין היה בריא הרים אותי, ככה נשנה הדבר כמה פעמים. ואחר כך כולנו חלינו [זולת אחי רבי עזריאל יחי'] ושכבנו כמו מתים, ואין מי שישגיח אפילו כוס מים חמים, כשהגוף הקורח כל כך דרש את זה, והנה באמצע הלילה אנחנו שומעים מהחדר הסמוך קולות מקפאים אבא, אבא, ואחד מאתנו רץ לשם וראה שהילדים של מר קרמרמן מנסים להכניס לתוך פיו קצת מים, אבל ללא הצלחה. מר קרמרמן סגר את פיו חזק לנצח, ובדרך כלל בצורה כזו גמרו את החיים כל חולי הטיפוס.

פטירתו וקבורתו של אבי ז"ל

ואנחנו ממשיכים לשכב, והנה אבי ז"ל מצווה צוואת שכיב מרע, ומרוב חום שהיה לנו, היינו תמיד במצב של נים ולא נים, מצד אחד תפסנו את חומרת הדברים, ומצד שני לא היה ביכולתנו לקלוט ולזכור. ובהגיע שבת קדש פרשת "ויצא", היום פנה והלך, חשך בחוץ, חשך בחדר וחשך בלב, ואבינו מפסיק לדבר, והנה אנחנו מנסים להכניס לו משהו לפה, אבל הפה סגור חזק, ואנחנו צועקים, אבל אין קשב, ולמרות מצבנו המטושטש מתבררת לנו האמת המרה, שעם יציאת שבת קדש פרשת "ויצא" [י' כסלו תש"ב] יצתה נשמתו בטהרה, ועלתה לגני מרומים ואותנו עזב לאנחות, יתומים היינו ואין אב, אמותינו אלמנות ממש, והוא בסך הכל בן ארבעים ושנים שנה.

המצב שלנו היה כל כך אומלל, שלא היה אפילו מי שיוריד את הנפטור מהמיטה, וככה המשכנו לשכב ביחד עם אבינו ז"ל כל הלילה, כל יום ראשון, רק ביום שני הורדנו אותו למטבח, אמנם ר' נפתלי בוימן זצ"ל [איש נפלא מאד, עליו עוד אספר לקמן] הופיע והסתכל בנפטר, וגנח והפליט שיש כאן מגפה, אבל לא היה ביכולתו לעזור בשום דבר. ובאמת לא היינו יחידים באותו זמן, וכל יום היו מתים מעשרים ועד שלושים, וקברו את כולם בקבר אחים. ותזכר אמנו הצדקנית ע"ה לטובה, שאזרה חיל ואמרה שהיא בשום אופן לא תסכים שבעלה ייקבר בקבר משותף, ומסרה לקרבנים הון תועפות, למען יחצבו לו קבר מיוחד לפי כבודו. וביום שלישי בצהרים, הופיע איש זקן ומכובד מהחברה קדישא המקומית, הכניס את אבי לחדר ועשה לו טהרה, והלביש אותו תכריכין, ומדי פעם בפעם היה אומר וחוזר ושונה "כל מה שאני עושה לכם

זהו רק למען כבודכם", והרבה פעמים גם בקש מחילה, ואחרי זה הוציאו אותו מהבית, ואמא ע"ה הרימה צעקות גדולות, כנראה שרק היא תפסה את חומרת הדבר, ובאותו יום, י"ב בכסלו, הובל לקבורה בבית הקברות העתיק בוורחייבקה, ובחורף היה אז שלג וקור גדול.

על הסלע הק ויצאו מים חיים

ואנחנו ממשיכים לשכב בחוס גבוה, והרבה ימים לא הגיע אוכל לפינו, גם לא היה דרוש לנו מרוב חוס, אבל מים חמים – עולם הבא אפשר לקנות בזה, ואין. והנה השם עשה לנו נס, שאחי הרה"ח רבי עזריאל יחי' לא חלה אז, ואזר אומץ, והלך לנהר ושאב מים, והביא לנו, ושתינו בכמויות מרובות, והרגשנו שרוחנו שבה אלינו, ואע"פ שמים אלה לא היו כפי כל כללי ההגיינה, אבל הודות להם נשארו בחיים. "ההסתר והגילוי".

פטירתם של שכנו הרבנים זצ"ל

מיד אחרי שאבי ז"ל הובל לקבורה, חלה גם הרב ברוך הגר בנו של הרבי מהורודנקה. אשתו קראה לרופא ונתן לו זריקה בבטן, ומיד אחר כך שמענו שהתחיל לגנוח, גנח וגנח בלי הפסק עד חצות הלילה אור לי"ג כסלו, ואז יצתה נשמתו, ובנו משה צועק "סבא מה אני אעשה בלי אבא" והרבי משיב לו "מה שתעשה בלי סבא" ובאמת לפנות בקר גם נשמתו עלתה לגנוזי מרומים, ושניהם נטמנו בקבר מיוחד בשפוע מראשותיו מצד ימין של אבי ז"ל. ביום ששי שלאחר כך, דהיינו בט"ו בכסלו, באו הקברנים לקבור את הרבנית מהורודנקה ע"ה, כי היא שכבה כבר שלושה ימים בלי לנוע, וחשבנו אותה כמתה כבר, אבל כשהם הגיעו היא התעוררה ובקשה כוס תה, הגשנו לה קצת מים, ומיד אחר כך הוציאה את נשמתה, והובלה לקבורה רק ביום ראשון, ובה נעצרה המגפה בחדר שלנו. אח"כ חלתה גם אשתו של הרב ברוך הגר הרבנית מרים וקדחה בחוס גבוה, והיא בדמיונה נמצאת בשלחן בליל שבת ואוכלת חלה ודגים, ולמרות מצבנו האומלל, לא יכולנו להתאפק שלא להעלות חיוך על פנינו. אבל, בעזרת השם, יצאה בשלום מהמחלה, וכולנו, שוכבי החדר הזה, יצאנו ב"ה מידי המחלה.

כי כבד הרעב בארץ (בראשית י"ב, י')

מיד אחרי המחלה התחיל הגוף לדרוש בחזרה את מה שהוא החסיר בזמן המחלה, כלומר, קבלנו תיאבון לא רגיל, והנה לא זו בלבד שלא היו לנו עודפי מאכלים הדרושים למתאוששים מחולי טיפוס במצב כזה, אלא גם אוכל מינימלי לא היה לנו, ואע"פ שעדיין היו לנו כמה חפצים והחלפנו אותם תמורת קמח וכדומה, אבל אין הקומץ משביע את הארי, והמלך "רעב" השתלט עלינו. ומשום שדבר זה לא נתן לנו מנוח כל שנות הגיטו, על כן ברצוני להקדים מאמר קצר לזה.

הרעב

הרעב תופס מקום עיקרי בכל דברי ימי עולם, הראשון היה אברהם אבינו, שבגין הרעב ירד מצרימה והכניס את עצמו בספק סכנה. גם יצחק אבינו עזב את מקומו בגלל הרעב, וכן יעקב אבינו שלח את בנה יחידה של רחל מצרימה בגין הרעב, ואע"פ שכל הדרכים בחזקת סכנה, וגם הוא בעצמו ירד לבסוף מצרימה בגין הרעב. גם המצרים בעצמם מכרו את עצמם לעבדים, כשחזק עליהם הרעב.

הרעב תופס גם מקום עיקרי בתוכחות על עם ישראל, ראשית, בתוכחה בפרשת בחקותי, המרמזת על חורבן בית ראשון. כתוב שם (ויקרא כ"ו, כ"ז) "בשברי לכם מטה לחם, ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד, ואכלתם ולא תשבעו". וכן בפרשת כי תבוא, המרמזת על חורבן בית שני. מבואר שם, שיאכלו את פרי בטנם כשיתגבר עליהם הרעב, וכן הוא בשירת האזינו (דברים ל"ב כ') "מזי רעב ולחומי רשף".

וכן כל דברי הנביאים מלאים אזהרות על הרעב שיבא על העם היהודי, אם יסורו מדרך השם, ולדוגמא: "וכבודו מתי רעב" (ישעיה ה' י"ג) "ויגזור על ימין ורעב" (שם ט', ט"ו) "בניהם ובנותיהם ימותו ברעב" (ירמיה י"א, כ"ב) "ושלחתי עליכם רעב" (יחזקאל ה', י"ז) ועוד פעמים רבות.

חרפת רעב

וביחזקאל (ל"ו, ל') נמצא הלשון "חרפת רעב". ובביאור הדבר נראה לי, דהאדם מחובתו לפרנס את עצמו, וכמו שאמר

חז"ל (תענית כ"ב, ב') נשמה שנתתי בך החייה, ואחרי הקללה מחובתו להשתדל כדי להשיג פרנסתו, וכמו שנאמר (בראשית ג', י"ט) "בזעת אפך תאכל לחם". ולכן מי שהוא מחוסר לחם, מעיד על מדת העצלנות שיש בו, ולכן מהווה הרעב חרפה בעבורו, זולת אנוס, כגון חולה וכדומה, שהתורה פטרתו.

טובים היו חללי חרב מחללי רעב (איכה ד', ט')

ועתה נחזור לגיטו. הרעב תפס את כל מחשבותינו במשך 24 שעות ביממה. בלילות החורף, מחוסר אור בבית, נרדמנו מוקדם והיינו קמים כבר בחצות הלילה, וכל הלילה עבר עלינו בזכרנו את המאכלים הטובים שאכלנו [ממש כמו שאמר הנביא "ראה ה' והביטה כי הייתי זוללה" – איכה א', י"ב], וכאילו נשבענו, שכשהשם יעזור לנו, שנזכה לצאת מהגלות הזו, לא נבקש עוד לפתן ללחם, אלא לחם בלבד. כמובן, הכוונה ללחם שחור, כי על לחם לבן אפילו לא חלמנו. כשראינו שקץ אוכל לחם לבן, יצאו עינינו מקנאה. הילדים לא הבינו שאין לחם, אלא "לאמותם יאמרו איה דגן ויין" (איכה ב', י"ג) וזוכר אנכי שפעם שמעתי מאחורי קיר את הילדה של ר' נפתלי בוים ז"ל ורבקה שמה, ובת שנתים היתה, ועדיין לא היתה מדברת ברור, ואמרה לאביה "טאטע, קיק אין קייברלי, אפשר איז נאך דא א פאר בעקילך" [כוונתה לברקילך] כלומר "אבא הסתכל בסל אולי יש עוד קצת פירותים". ועל זה פירשתי ביאור חדש באיכה (ד', ד') "עוללים שאלו לחם, פורש אין להם" כלומר, עוללים שאלו לחם, וכשאמרו להם שאין, אז שאלו על כל פנים "פורש", פירשו "פירור", וגם כן אין להם. הרבה אנשים מתו מרעב בגין בושה, כלומר שהתביישו לבקש מהזולת, ואע"פ שכבר ביארתי דאונס שאני, אבל זה היה גם כן חלק מהקללה. וזכרני בחור ושמו דוד, שראיתי אותו רזה מיום ליום, ולבסוף מת מרעב. וכבר אמרו חז"ל במכילתא "בשלח": רבי יהושע בן קרחה אומר: אין לך מיתה קשה יותר ממייתת רעב, שנאמר "טובים היו חללי חרב מחללי רעב". היו בינינו גם כאלה, רזים שקראנו להם "שלידים", כלומר, יכולת לראות אין האוכל נכנס לפה ומגיע עד הקיבה, לא נשאר מהם אף אחד. היו שרים בגיטו, מי שיש לו מרק תפוחי אדמה הרי הוא מיליונר, ומי שיש לו מרק שעועית הרי הוא מיליארדר. וזכר אני זוג צעיר שאכלו מרק אפונה ולמעלה צפו תולעים שחורות לעשרות. אמא ע"ה היתה עושה לנו לביבות מסובין בלבד [קליינע פלעצלן], וזה היה עיקר מאכלנו. ואם היא היתה משיגה פעם איזה לחם שעורים, היתה מחלקת את זה לחמשה חלקים, ולעצמה השאירה תמיד את החלק הקטן. וזכרני שפעם היה לנו לשבת לחם שעורים אחד, ואמא ע"ה אמרה שברצונה לחלק אותו לחמשה עשר חלקים כדי שיהי' לנו שלוש סעודות, אחרי שאכלנו את הסעודה הראשונה, נשארו, כמובן, רעבים בדיוק כמו מוקדם, לכן בקשנו שהיא תתן לנו גם את הסעודה השני, והיא הזהירה אותנו שמחר בשבת נרעב, וכולנו ענינו: "אע"פ כן"! אחרי שאכלנו את השליש השני, בקשנו את השליש האחרון, ולמרות אזהרותיה הפצרנו בה שתתן לנו גם את זה, וכמובן, היא נענתה לבקשתנו, ולמחרת רעבנו כל היום, וממש צמנו.

בסכמו של דבר, כל שנות הגיטו רעבנו, פעם פחות ופעם יותר, ועוד אחזור לזה. דבר אחד ברור, שולוא האמא ע"ה, שהיתה אשת חיל ויכלה ליצור יש מאין, לא היה נשאר מאתנו שריד ופליט. "ההסתר והגילוי".

ותהי הכנס באדם (שמות ח', י"ג)

נוסף לרעב שהציק לנו כל כך הרבה, התוספה לנו מכה חדשה, היא מכת הכנים. הלא עברו שבועות שלא התרחצנו ולא החלפנו בגדים, ובכן הופיעו כנים גדולות מאד, ובהתחלה עדיין התביישנו בהם, אבל אחר כך הסיר כל אחד את חולצתו, והתעסק בקטילת כנים, והיתה לנו בזה הנאה מיוחדת. אמנם אחר כך הם הופיעו לאלפים ולרבבות, ובשום אופן לא יכולנו להשתלט עליהם ולהרגם לכן לקח כל אחד מאתנו, כף גדולה, ושאב מבגדיו את הכנים וזרק לתוך ספל מים, ואחרי כל אלה עדיין נשארו מספיק כדי למצוץ את דמנו הדל, ולגזול מאתנו את המנוחה. בקיץ היה המצב, כמובן, יותר טוב, אבל למעשה לא נפטרנו מהם לגמרי, עד שהגענו לבוקרסט.

לפני קרתו מי יעמוד (תהלים קמ"ז, י"ז)

נוסף לכל אלה שרר בחוץ קור מקפיא יוצא מן הכלל, והרבה אנשים קפאו מקור גם בפנים [גם לי קפאו חלק מאצבעותי, אמנם זה קרה אחר כך, לא בחורף הראשון]. וזכרני את אחד השכנים, קראו לו "לולו". הוא היה מבוקרסט. שתי רגליו קפאו, ונשארו לו רק חלק מהעצמות והגידים, והוא היה צריך לגדע אותם בעצמו במו ידי מחוסר בית חולים, והוא כל כך צעק ויילל, שאפילו בגיטו, שהרגש של רחמנות גם כן היה כבר קפאו, בכל זאת ריחמנו עליו כולנו, אבל לא יכולנו לעזור לו בכלום. היה לו אשה צעירה וילד, והיא שרתה אותו כל הזמן, והיא היתה נראית מאד מסכנה. כל היום הוא קילל את היטלר ואת אנטונסקו ימ"ש, בקולי קולות, הוא חשב שיבואו הזנדרמים ויירו בו, ויגאלו אותו מיסוריו, אבל למעשה

אף אחד לא שמע אותו, והוא נשאר עם היללות.

פצע וחבורה

בגלל הקור הגדול נשארו שוכבים מתחת לשמיכה כל החורף, ובגלל זה קבלתי "פצעי לחץ" ומאד סבלתי מזה, ממש נתקיים בי "פצע וחבורה ומכה טריה, לא זורו ולא חובשו" (ישעי א, ר) ועד היום נשארו לי עדיין צלקות מזה. כמו כן זוכר אנכי שפעם אחת אמרתי שאיני רוצה לאכול תפוחי אדמה מעוכים שיש בהם עדיין רטיבות, רק יבשים ממש, וכל בני המשפחה שלי נבהלו מאד, כי ברעב הגדול ששרר אז, אם קרה שאחד לא רצה לאכול מאכל מסוים, היה זה סימן מובהק שכבר הולך הוא לבית עולמו. אמנם בסופו של דבר, בחסדי השם עברתי גם את זה.

המרגל...

באותו זמן קרה דבר מעניין לאחי עזריאל שיחי', הוא יצא את הגיטו לקנות קצת חלב [אז כבר היה נהוג המרק הגרמני, ושווייז היה גדול]. ראה אותו אחד מהמולדובנים המקומיים, שידע לדבר רומנית [באותו זמן הם הרימו ראש], והתחיל לרוץ אחרי, ואחי בורח הביתה והוא אחרי, ואחי מטפס על הסולם ועולה על הכוידם, והוא אחרי, ונשכב עליו ומתחיל לחנוק אותו ותובע ממנו סכום מסוים של מרקים. ואחי, אע"פ שלא היה לו, הבטיח לו. כשהגוי ראה שהדבר מצליח בידו, העלה את המחיר, וכן הלאה. בינתיים רצנו והבאנו את ראש הגיטו, מר שוורץ, כשראה את שוורץ, התרכך, וכששאל אותו שוורץ מה הוא רוצה ממנו, השיב שאחי הוא מרגל. כמובן, לטובת הרוסים..., ואני עוד אחזור על זה.

המשך החורף בדירתנו

בחדר שלנו חלו שינויים, הרבנית מרים ושני ילדיה עברו לגור אצל אחיה הרה"ח ר' הרשל הגר ז"ל, בנו של הרבי מזאלישטשיק. הם גרו אצל שמחה לדרמן, ולמקום שנתפנה הגיעה אשה אלמנה מטשרנוביץ ושמה שפּלר, עם אביה האלמן ושמו דינצ'ק. אחרי כמה שבועות הוא התחיל להתלונן על כאבים ברגלו, והמצב שלו הלך ורע. יום אחד החליטה בתו להפשיט מרגלו הכואבת את הגרב שלא פשט אותה כמה חדשים. ולעולם לא אשכח את המחזה המזעזע הזה, הגרב מבפנים היתה מלאה כנים, ולא יכולנו לראות אפילו מילימטר גרב, אלא רק כנים גדולות צהבהבות, והרגל היתה כבר אכולה, אדומה ונפוחה, וככה שכב על ידי וגנח כל הזמן, ונמשך הדבר עד ליל תענית אסתר, ובשעה 12 בלילה התחיל לצוות לבתו צוואת שכיב מרע. בין הדברים אני זוכר, שהוא צווה עליה שתתחתן, ושתיסע לארצות הברית לאחר השחרור. בשעה 4 בבקר התחילה הגסיסה, והוא גסס על ידי ממש עד אור הבקר, ואז הוציא את נשמתו.

וזוכרני שבאחד הלילות לפני פטירתו, היו לגברת שפּלר טענות מלאות כלפי הקב"ה, ואמא ע"ה הזכירה לה את הפריצות שהיתה בטשרנוביץ על יד נהר פרוט.

סופם של משפחת קרמרמן

בחדר החיצוני נשארה גברת קרמרמן וחמשה ילדיה, והנה כל זמן שהאמא היתה חיה, גם הילדים היה להם קיום, ומזמן שהאמא נפטרה, מטיפוס או מרעב, מתו גם הילדים זה אחר זה. התופעה הזאת היתה כללית, בכל הגיטו. כלומר, אם האבא מת, הילדים עדיין החזיקו מעמד עם האמא, אבל לא להיפך, אם האמא מתה, נפלו האבא והילדים כזבובים. לא לחנם הושר בגיטו השיר "במקום שהאמא מחבבת, רק שם הצרה מסתלקת". וזוכרני את אחת הבנות שלהם, בת שמונה עשרה, שבאה לבקש מאתנו קצת מים חמים, והיא כבר היתה שחורה מרעב, והיא סיפרה לנו שבבית, בהיותה בסקוון, עבדה בבית מרקחת, והיתה מחליפה בגדים פעמיים ביום, והיום הכנים אוכלים אותה. ולמחרת היא מתה.

ר' נפתלי בוימן ומשפחתו

במקום משפחת קרמרמן הגיעה משפחת בוימן מהמשפחות הטובות שבינינו. שם, במצור ובמצוק, אפשר היה להכיר אם זה משי אמיתי או לא.

ר' נפתלי זצ"ל בעצמו, יהודי כבן ארבעים ושנים, היה איש נפלא ויקר מאד, זוכר אני אותו עוד מראדביץ מה"ביאנר קלויז", כי הוא היה חסיד ביאן, יהודי שעבד את השם במסירות נפש יוצאת מן הכלל, ואני אחזור אליו עוד כמה פעמים בספר.

כשהגיע חדש שבט עדיין קנאנו בו שמשפחתו נשארה בשלימות, כי זה היה דבר נדיר בזמן ההוא, כי במגיפת הטיפוס כמעט לא היה בית אשר אין שם מת. אבל באמת לא היה במה לקנא בו, כי למעשה רעבו כל המשפחה, עד שזה פגע בבריאותם ברוב ילדיו, ובכ"ו שבט נפטרה ילדתו הראשונה, כבת שמונה, חנה שמה, ובט"ו באדר מתה עליו ילדתו השניה בת שנתיים, ורבקה שמה [הזכרתי אותה מקודם]. והנה גם הבן בנימין, בחור בן שלוש עשרה, שהצטיין בטוב לבו, גם כן כבר חלה בראותיו, וכאן הגברת בוימן לא יכלה להתאפק, וצעקה שיש לה שרשרת כבדה מזהב, והיא מוכנה לתת אותה בעבור לחם, ואין קונה, ממש נתקיים בה מאמר הנביא ירמיה (איכה א', י"ב) "נתנו מחמודיהם באכל להשיב נפש", וכן אמר הנביא (יחזקאל ז', י"ט) "כספם וזהבם לא יוכל להצילם ביום עברת ה'", נפשם לא ישבעו, ומעיהם לא ימלאו", ובכ"ג באדר נפטר גם הוא על ידה ממש, ועדיין נשאר להם בן אחד קטן, ומתתיהו שמו, וגם הוא חלה, והנה השיג ר' נפתלי בשבילו לחם וחמאה וכל טוב, אבל כבר נגזרה הגזירה, וביום אחרון של פסח נפטר גם הוא. זוכרני את המעמד האיום, איך ר' נפתלי לוקח את הילד המת בזרועותיו והוא שטוף בדמעותיו, ואשתו צועקת "פנו מקום, כי כעת הולכים לחופת בני". אז חשבתי שנטרפה דעתה עליה, אבל לאחר זמן נתברר לי שזה היה מנוסח המקוננות, כדי להגדיל את הבכי [וכן משמע בש"ע יור"ד]. והיה להם עוד בן, יוסף הבכור, והוא נפטר בכרשד בערב פסח, והם לא ידעו מזה עד לאחר זמן, יוצא שבמשך פחות מחודשיים הם איבדו חמשה ילדים, שלושה בנים ושתי בנות. זוכר אני אותו שהוא היה עומד בבית הקברות מרחוק [כי הוא היה כהן] ואומר תהלים, ומראה לי באצבעותיו איפה הם מונחים, ותודה להשי"ת שנשארו לו עוד שתי בנות, ובן אחד בשארגורד שהוא לא ידע עליו עד לאחר זמן רב, והם זכו להקים משפחות מפוארות בישראל. "ההסתר והגילוי".

קולחוז ציביליבקה

ממותי תחלואים ימותו, לא יספרו ולא יקברו, לדומן על פני האדמה יהיו, ובחרב וברעב יכלו, והיתה נבלתם למאכל לעוף השמים ולבהמת הארץ (ירמיה ט"ז, ד).

בגיטו היו אומרים "נומר ערגער האט קיין שיעור נישט". כלומר, מספר גרוע אין לו שיעור, יש אנשים שחושבים שלהם קרה הכי גרוע, ואינם יודעים שיש דברים יותר גרועים.

כוונתי בפתגם זה הוא להבדיל בין מה שקרה בוורחייבקה לבין מה שקרה בציביליבקה, המקום שבו היו אנשי עירתי סערט. אם בוורחייבקה היה גיהנם, היו בציביליבקה שבעה מדורי גיהנם, המקום הזה היה מהמקומות הכי גרועים שבטרנסניסטריא, לא יאומן כי יסופר. הם הוכנסו לקולחוז [פירושו אורווה] והיו שם חשופים לקור המקפיא במשך כל החורף, כלומר, חשון כסלו טבת שבט אדר, ולכן אין פלא שרובא דרובא מתו שם מטיפוס, מקור ומרעב. שם מתו כל השוחטים ומשפחותיהם, שם נהרג על קידוש השם ישראל דרעבעצינס שהיה מתפלל בבית הכנסת של דודו ר' מגדלה רובין זצ"ל, תמונתו כפי שאני זוכר אותו היה קדוש בחיים וקדוש במותו וכפי שסופר לי נקבר בקבר מתים. רק לליבלה שוחט ז"ל הי"ד נשאר בת אחת, וכן מתו שם רוב החברים שלי. שם לא קברו את המתים, אלא חלק זרקו אותם לשוחות המלחמה, וחלק השאירו אותם ככה על השלג, וספרו לי על אנשים מסוימים שראו את הכלבים סוחבים את ראשיהם, ורק אחרי שהשלג נמס התעוררו שארית הפליטה וקברו מה שנשאר עוד לקבור.

גם בהיותם שכובים על אדמת הקולחוז, לא היה מקום לכולם, ואחד דרך על חברו, והצעקות גדלו מפעם לפעם. היו שם כמה רופאים, ובהיותם כולם חולים, צעקו "רופא" "רופא", והרופא צעק בחזרה "מה רוצים ממני, הלא אין לי תרופות" ובסופו של דבר גם הרופאים מתו.

סיפר לי ידידי מר חיים קויפמן יחי', כי ב"רל ויסברוד – החבר הטוב שלי, הבן של ר' יעקב שוחט – ביקש ממנו, חיים... חיים... אולי אתה יכול לתת אכילת לחם, וחיים התחלק איתו בכזית האחרון שהיה לו. אבל בלילה שלאחר מכן השתגע אחד ונשכב עליו וחנק אותו, הי"ד.

ויש לפעמים שבאמצע הלילה היו כנסיים גוים אוקריינים מקומיים לשוד ולביזה, והצעקות הגיעו עד לב השמים. זהו תכונת מדותיו של עשו, שוכבת כאן עיר שלימה חולה ורעבה וקופאת מקור, ובמקום לרחם על צלם אנוש, עשו – פניו לשוד ולביזה, וכבר ניבא עליו עובדיה הנביא ואמר "מחמס אחיך יעקב תכסך בבושה... ואל תשלחנה בחילו ביום אידו". וכן ניבא עליו יואל הנביא ואמר (יואל ד', ט"ו) "ואדום למדבר שממה תהיה, מחמס בני יהודה, אשר שפכו דם נקיא בארצם".

רק בסוף פברואר הרשו להם לצאת מהקולחוז ולשכור חדרים אצל הגוים, ואז יצאו מהקולחוז שרידים ממש. וכאן יש להתפלא איך יתכן שבכל זאת נשארו המיעוט הקטן הזה, ואין לזה שום הסבר טבעי, ורק מכח עליון, וכמו שניבא ירמיה הנביא ואמר (ירמיה ה', ח') "וגם בימים ההמה נאום ה' לא אעשה אתכם כלה". "ההסתר והגילוי".

נחמן עדיין אני חי

הקורא יכול לחשוב שהקטע הזה של יהודי סערט בקולחוז ציביליבקה הוא הקטע הכי גרוע, אבל האמת הוא כמו שכתבתי, שלגרוע אין סוף ואין גבול.

סיפר לי מר טוביא בן יהודה - קופמן מבריצ'ען, שחלק גדול מיהודי בסארביה רוכזו מקודם בגיטו וערטיז'ן שבבסארביה, ומשם התקיימו המשלוחים, חלק מהם נשלחו לצפון, דרך יער קאסאן הדרך שאנחנו הלכנו בה, וחלק נשלחו לדרום מזרח, אלפי איש גורשו יום יום, עד שהגיעו למבואות פירוואמיסק, עיר באוקראינה. לאחר שקובצו בפרק הזמן שמ-16 בספטמבר 41 עד 8 באוקטובר 41 כשמונת אלפי איש, נמסרו לגרמנים ימ"ש ל"איינזאץ גרופען" והם חיסלו אותם ביריות, ואח"כ פקדו על מספר מצומצם של "מתנדבים" להפשיט אותם ולשרוף אותם, בין המגורשים היו שם הקרובים של ידידנו מר טוביה קופמן שיחי', וכן היה שם רב אחד מבריצ'ען שקראו לו הרב שמעון אפרת" הי"ד - ז"ל, גם הוא ואשתו הרבנית היו בין אלה המושמדים, וסיפר לי אחד מהשרידים, שנשאר בחיים, ושמו נחמן, שהיה שם השמש, שכשהוא בא להפשיט את הרבנית הי"ד - ע"ה, פקחה את עיניה ואמרה לו: "נחמן, וואס טוט איהר? איך לעב דאך נאך" כלומר "נחמן, מה אתה עושה" הלא עודני חיה".

[במקום אחד אומר הפסוק (במדבר כ, ט"ו): "וירעו לנו מצרים", ובמקום אחר אומר הפסוק (דברים כ"ו, ו) "וירעו אותנו המצרים", שהם עשו אותנו רעים, וביום חרון אף ה' אלו ואלו נתקיימו בנ].

ובכן נחזור לגיטו שלנו. הגיע פסח והשלג כבר נמס, ובפעם הראשונה קמנו מהמיטות והלכנו להתפלל, והתאספנו הרבה אנשים בחדר אחד לתפלת החג, וכולנו אמרנו קדיש. זה היה הקדיש הראשון שאמרתי על אבא. כשחזרתי הביתה מהתפילה לא היו, לא מצות ולא יין, רק קצת תפוחי אדמה צלויים. הכל הסתכלו בי שאני, בתור צעיר הבנים, אתחיל לשאול "מה נשתנה", ואני התחלתי ואמרתי: "מאמע איך וועל דיר פרייגען די 4 קשיות", כלומר: "אמא, אשאל אותך 4 קושיות" ומיד ראיתי את העיצבון על פניה של אמא ע"ה, בזוכרה בשנים כתיקונם איך היה נראה הסדר, ואיך נראה היום בלי אבא. בקיצור, לא הארכנו בסדר, ומיד הלכנו לישון.

אחד מעיר ושנים ממשפחה

עם הגיע האביב, נעצרה המגפה, כלומר, כל אלה שהיה עליהם למות כבר מתו, וכל אלה שהיה עליהם להשאר, נשארו מהיום והלאה לחיים, זולת כמה בודדים שחלו בשחפת, והמשיכו לחיות עוד כמה חדשים, ולבסוף גם הם מתו. ובסיכומי של החורף הראשון, נשארו מאלף ומאתים קצת יותר ממאתים. גם אלה שנשארו עתידים עוד לעבור עליהם צרות לא מעטות במשך שנתיים שלימות, וכשאחד אמר לחבירו "בקר טוב, מה נשמע?" היה החבר משיב לו "מען לעבט אין מען מוטשעט זיך", כלומר "חיים וסובלים".

הנסתרות לה' אלקינו

אם נרצה לסכם את הדברים, ולהבין מדוע נשארו אלה בחיים, ואלה לא - נשגב הדבר מבינתנו, אין שום הסבר טבעי לזה. והראיה: גבורים נפלו כמו זבובים, וחלשים נשארו, וכן התהלכה אימרה בגיטו "מי שיש לו שנים נשאר בחיים, ומי שאין לו שנים אינו נשאר בחיים". הפתגם הזה ביטא את חוסר היכולת של בן-תמותה להסביר את הדברים על פי הגיון. כמו כן, אין בידינו הסבר, מדוע ראינו צדיק ורע לו, רשע וטוב לו? וכבר ראה נתן התורה את עתיד עמנו, וידע שאחרי קיום התוכחה, יקומו אנשים ויהרהרו אחרי מדותיו יתברך, על כן הקדים ארון הנביאים בפתח שירתו הנפלאה בפרשת "האזינו" ואמר "הצור תמים פעלו, כי כל דרכיו משפט, קל אמונה ואין עול, צדיק וישר הוא" כלומר, דודי ירד לגנו, וידע, בדיוק נפלא, אילו שושנים ללקוט, ואילו להשאיר.

ניתן להשיג את הספרים והקונטרסים שזכיתי להוציאם לאור עולם בסייעתא דשמיא

קונטרסי הלכה בענינים שונים

- (א) קונטרס תלמוד תורה בדין ביטולה, לימוד חכמות חיצוניות, ומצוה שאפשר להעשות ע"י אחרים - (תשס"ז).
(ב) קונטרס שערי תפילין על הלכות תפילין ועשייתן - (תשס"ט).
(ג) קונטרס שערי היום בדיני היום והלילה, בהרים ובעמקים, וזמני השקיעה בעיר אלעד - (תשע"א).
(ד) קונטרס אור ל"ד על שו"ע או"ח הל' הנהגת אדם בבוקר וציצית ותפילין - (תשע"ט).

קונטרסי הלכה בענינים העומדים על הפרק

- (א) קונטרס הגז בדין הדלקת הגז ביום טוב בכיריים החדשות המייצר בהדלקתו אלקטרו-מגנט - (תשע"ב).
(ב) קונטרס על פלגי מים בענין מדי המים הדיגיטליים, מזגני אינוורטר, ובדיני הגברת זרם, הפעלתם ושימושם בשבת ויו"ט - (תשע"ג).
(ג) קונטרס כיצד בודקין בענין בשר חלק בית יוסף ובגדרי ההבחנה וההבדלה בין סירכות ליריין ובמצב הבודקים והבדיקות בימינו - (תשע"ז).
(ד) קונטרס צומת המבוכה בענין כשרות העופות שמזריקי להם חיסונים בשוק באופן שלא היה נהוג עד עתה ובמקום צומת הגידין - (כסלו תשע"ז).
(ה) קונטרס סידור זבח כהלכתו בענין אכילת בשר בהמה בימינו - (סיון תשע"ז).
(ו) קונטרס תרגולתא דאגמא בענין מסורת העופות ובדין עוף הנזיר מבראקל - (תשע"ח).
(ז) קונטרס אחות קטנה אודות הכלה שנחטפה ע"י הרשויות - (תש"פ).

קונטרסי דעה והשקפה

- (א) קונטרס חנוניך חלץ ממסגרים בענין פירצת המחשבים וגזירת הגיוס - (תשע"ג).
(ב) קונטרס שומרים הפקד לעירך בענין פירצת המחשבים ושו"ת בעניני גזירת הגיוס עם חכ"א תופס ישיבה שליט"א - (תשע"ו).

קונטרסי זכרון

- (א) קונטרס זכור לדוד לכבודו ולזכרו של הרה"צ ר' דוד פרנקל זצלה"ה. והוא בענין אעבורי אחסנתא כולל מכתב להגאון בעל המנחת יצחק זצ"ל, ותשובה - (תשמ"ט).

ספרי שו"ת שערי חיים

- (א) ספר שו"ת שערי חיים על ענינים שונים בארבעה חלקי השולחן ערוך חלק ראשון - (תשס"ז).
(ב) ספר שו"ת שערי חיים על ענינים שונים בארבעה חלקי השולחן ערוך חלק שני - (תשע"א).
(ג) ספר שו"ת שערי חיים על ענינים שונים בארבעה חלקי השולחן ערוך חלק שלישי - (תשע"ד) ובסופו ספר גליוני שערי אהרן ליקוטים ופנינים יקרים ביאורים הערות והארות על דרך הפשט על מסכת ברכות מאת אאמו"ר הגאון הגדול רבי אהרן ישעי' שליט"א, מתוך כת"י מגליונות על הגמ' ומעורר מחברות שעדיין רובם ככולם לא יצאו לאור עולם בשאר ספריו.

ספרי שערי חיים על הש"ס

- (א) ברכות בבלי וירושלמי - (תשנ"ח).
(ב) שבת - (תשס"א).
(ג) עירובין - (תשס"ב).
(ד) פסחים - (תשס"ב).
(ה) שקלים ירושלמי - (תשס"ב).
(ו) ראש השנה - (תשע"ז).
(ז) יומא - (תשע"ז).
(ח) סוכה - (תשס"ג).
(ט) ביצה - (תשע"ז).
(י) תענית - (תשס"ג).
(יא) מגילה - (תשס"ב).
(יב) מועד קטן - (תשע"ז).
(יג) חגיגה - (תשס"ג).
(יד) יבמות - (תשס"ג).
(טו) כתובות - (תשס"ד).
(טז) נדרים - (תשס"ה).
(יז) נזיר - (תשע"ח).
(יח) סוטה בבלי וירושלמי - (תשס"א).
(יט) גיטין - (תשע"ח).
(כ) קידושין - (תשע"ח).
(כא) סנהדרין - (תשס"ג).
(כב) עבודה זרה - (תשס"ה).
(כג) הוריות - (תשס"ה).

בעזרת ה' יתברך

קונטרס

אחות קטנה

אודות

הכלה שנחטפה על ידי הרשויות
באמצע מעמד החופה
מה נעשה לאחותינו כיום שידובר בה

כולל

דברי חכמים

שאלות ותשובות מכתבים ומאמרים חקרי הלכות ובירורי דינים
העומדים על הפרק ובהם דברים הנוגעים למעשה
ומהם אשר חנני השי"ת ברוב חסדו וטובו

חובר ונערך בעזהשי"ת מאתי

חיים רוטר

מח"ס שו"ת שערי חיים ודומ"ץ
בן לא"א מו"ר הגאון רבי אהרן ישעי' שליט"א
מח"ס שערי אהרן

פעיה"ת אלעד

תש"פ לפ"ק

תוכן הענינים

ג.....	דברים אחדים
א	סימן א פסק הלכה : אודות הכלה שנחטפה ע"י הרשויות באמצע מעמד החופה דחיישין לקידושין וצריכה גט
ד.....	הרב הגאון רבי משה ברנדסדורפר שליט"א גאב"ד היכל הוראה [מיום ב' טבת]
ב	סימן ב מכתב תשובה בענין הנ"ל :
ז.....	הגאון רבי אשר ויס שליט"א גאב"ד דרכי תורה [מוריה, ניסן תשע"ט]
ג	סימן ג מכתב תגובה בענין הנ"ל להגאון רבי אשר ויס שליט"א גאב"ד דרכי תורה
ט.....	[מיום ה' י"ז סיון]
ד	סימן ד מכתב שני : תגובה למכתב הנ"ל
טז.....	הגאון רבי אשר ויס שליט"א גאב"ד דרכי תורה [מיום י"ז אב]
ה	החלטה : על ביטול עיכוב הנישואין שהוצע על ידם
כ.....	ביה"ד הרבני [מיום ג' אלול]
ו	פסק דין : להתירם להנשא לכל אדם ללא צורך בגט לחומרא
כז.....	ביה"ד הרבני [מיום ח' אלול]
ה	סימן ה נימוקים לפסק הדין
כח.....	ביה"ד הרבני [מיום ח' אלול]
ו	סימן ו מכתב תשובה
כט.....	מענה לנימוקי פסה"ד שע"י ביה"ד הרבני [מיום י"ז אלול]
	נספח :
ז	סימן ז בענין טהרת ומעלת היוחסין
לו.....	

ניתן להשיג על פי הכתובת:

חיים רוטר

רחוב חוני המעגל 20 אלעד

טלפון: 03-9097648

ניתנת הרשות לכל מאן דבעי להדפיס ולהפיץ קונטרס זה
לחלקו ביעקב ולהפיצו בישראל

דברים אחרים

בס"ד, עשרת ימי תשובה דשנת תש"פ

הקונטרס הזה אחות קמנה אשר הנני נותן לפניכם היום, הינו בדבר "פרשת הכלה החטופה" שהתרחשה בירח כסלו שנת ה' תשע"ט וממשיכה להעסיק את הרבנים הגאונים יושבי על מדין וגורמת לזעזוע רב בקרב אנשי ירושלים [תמצית הפרשה והעסק ביש שבעקבותיה לפי הסדר הכרונולוגי תחזה עיני הקורא למישרים להלן בריש סימן ו'].

והנה בשלהי שנת תשע"ט, יצאו הרבנים הגאונים חברי ביה"ד האזורי ירושלים דע"י הרבנות הראשית בפס"ד שהיא מותרת לכל העולם בלי קבלת גמ'. וכ"ז בניבוי גאון גדול אחד שליט"א ובנוסף לזאת כתבו במפורש, שהם אינם רואים לנכון לטרוח למצות את הכירור, דאולי הכלה נחטפה לאחר נתינת הטבעת.

ומכיוון שבענייני כלה זו אסורה לכל העולם חוץ מן הבחור החתן. אם לא שיתן לה גמ פיטורין כדת וכדין, וגם אז היא תהיה אסורה לכהן, ראיתי חובה לנפשי לבוא בקונטרס זה להסיר מכשול חמור זה דעון אשת איש, ואף שיודע אני מיעוט ערכי ובודאי מול הרה"ג הנ"ל אולם קיי"ל דבאיסורא אין חכמה ותבונה ואין עצה לנגד ה', ובפרט שאין אני בזה אלא כיהודה ועוד לקרא לפס"ד של הגאון רבי משה ברנדסדורפר שליט"א שיצא בזה לאיסור וכפי שכבר כתב בספרו היכל הוראה (ח"ה הוראה קנ"א).

בנוסף לכל הנ"ל בענייני התחמקות דייני הרבנות שיש בידם את האמצעים החוקיים מלמדות את כירור העובדות ובפרט בנושא כה חמור, היא חמורה לאין ערוך, וידועים דברי הגר"א על המימרא בסנהדרין (ז' ע"ב) דרש ר' יאשיה וכו' "דינו לבקר" וכו'.

ועל הכל כעובדא דידן היה בימי הישועות יעקב ז"ל וס"ל בפשיטות לאיסור, ואין בדורינו מי שיכול להתיר בנושא כה חמור נגד הוראתו המפורשת של הגאון בעל הישועות יעקב ז"ל ולא יועילו בזה כל שערי תירוצים וחילוקים, למודים על האמת, ואצפה לתשובה שלימה במהרה, ומודים דרבנן היינו שבחייהו, והאמת והשל' אהבו.

מנאי הכותב לכבוד ה' יתברך ותורתו הקדושה

איסקופה הנדרסת עבר לעבדי ה'

חיים רוטר

סימן א

פסק הלכה

אודות הכלה שנחטפה ע"י הרשויות באמצע מעמד החופה, אם חוששין לקידושין וצריכה גט

בס"ד, יום ב' ט' טבת תשע"ט לפ"ק

בבי מדרשא היכל הוראה ירושת"ו

לכבוד הרה"ח ... שליט"א פעה"ק ירושלים ת"ו

על דבר שאלתך בענין מקרה ביש שאירע עם בתך הצעירה ... תח"י, אשר ללא ידיעתך העמידו אותה תחת החופה בסתר ובהיחבא באשמורת הבוקר של יום השישי בשבוע (כ"ב כסלו תשע"ט) על גג בנין ברח' שמואל הנביא 38 פעה"ק ירושלים ת"ו, בחופה נכחו זוגתך תח"י (אם הכלה) ומניין מצומצם ובהם העדים ומסדר הקידושין, ותוך כדי מעמד החופה והקידושין, הגיעו אנשי הרשויות והוציאו את בתך הכלה מחופתה עם בגדי כלולותיה ולקחו אותה למקום סתר כדי להפרידה מן החתן.

ובעת אתה נבוכך מאד, מאחר והינך חושש שמא בתך נחשבת לאשת איש, כי לטענת הצד השני נאלו שארגנו את מעמד החופה הגיעו שלוחי הרשויות למקום ממש כרגע קט בטרם נתן החתן את הטבעת על יד הכלה, אולם אתה אינך יודע אם אפשר לסמוך על דבריהם שלא היו כאן קידושין, שהרי מכיון שבתך הכלה שתח"י היא צעירה לימים בת י"ג שנים ואילו החתן בן ט"ו שנים, אפשר שרק מחמת מורא מהרשויות אמרו שעדיין לא היו קידושין בפועל, שהרי על פי חוקי השלטונות אסור להשיא בגיל צעיר, ואם עדיין לא היתה נתנית טבעת הקידושין אין עליה לרשויות לתבוע אותם על שעברו על החוק.

ועל כן אתה חושש שמא הוצאת הכלה מחופתה היה באמת לאחר מעשה הקידושין שהחתן נתן את הטבעת לכלה, נוכחו כן יצא קול שהרשויות הגיעו למקום לאחר נתנית הטבעת ליד הכלה, אולם אין הדבר ברור, ומעתה אתה חושש שמא במשך הזמן ישתכח המעשה וכשיגדלו בני הזוג לא יחושו למעשה הקידושין הראשון שהיה בצעירותם ועלולים לבוא לידי מכשול של אשת איש לעלמא ח"ו ה"י עכ"ד.

והנה מחמת חומר הענין פניתי אל אבי החתן לשמוע ממנו היאך היו הדברים, ובתחילה אמר לי שהרשויות הגיעו ברגע האחרון לפני נתנית הטבעת, ואחר שנשאתי ונתתי היאך היה המעשה ואמרתי לו שבדבר זה יש כמה שאלות חמורות וא"א לקבוע בנקל שלא היה כאן מעשה קידושין, אמר לי שבאמת גם הוא עצמו לא היה במעמד הקידושין ואינו יודע מה היה שם וכל מה שאמר לי הוא על פי מה ששמע מאחרים, וע"כ אינו יכול לומר בכירור אם היתה נתנית טבעת אם לא.

ובאמת שיסוד שאלה זו סובב בפשטות אם יש לצד השני נאמנות אם לא, ובפרט שלא היו שם כי אם מנין מצומצם שאי אפשר לשמוע מהם כלום, וכולם שם אנשי סוד וממלאים פיהם מים, והעובדא מוטלת בספק, ואין לומר שיש לכלה חזקת פנויה מאחר שאין אנו יודעים מי היו העדי הקידושין, זה אינו, דודאי לא גרע מקול שנפסק להלכה בשו"ע (אהע"ז סי' מו סעי' א) וז"ל: פנויה שיצא עליה קול שנתקדשה היום לפלוני בעיר זו חוששין לה והרי היא ספק מקודשת, אע"פ שאין שם ראיה ברורה וכל קול שלא הוחזק בב"ד אין חוששין לו. וכיצד הוא הקול שהוחזק זו בו שהיא מקודשת כגון שבאו ב' עדים והעידו שראו הנרות דולקות ומטה מוצעת ובני אדם נכנסים ויוצאים ונשים שמחות וכו'. ע"כ.

ובנידו"ד הרי אף שאלו שהיו בפועל שם במעמד החופה עצמו ממלאים פיה מים ואינם מגלים מאומה ובודאי שלא יבואו להעיד בבית דין, מ"מ יש לנו עדים על זה שעמדו וצפו מקרוב על המתרחש נכחו שאמר לי אבי הכלה, שהוא ועוד כמה אברכים שהיו עמו, ראו שאנשים נכנסים ויוצאים ושמחים שם, ומשם ראו מזמוטי חתן וכלה ובפרט שאח"כ כשחקרו אותו הרשויות ראה את בתו כשהיא לבושה בגדי כלולות.

ואף דאכתי לא הוחזק הקול בב"ד, והרמ"א שם בסעיף ב' כתב, דמה דחיישין לקלא הוא דוקא כשהוחזק הקול בב"ד, אולם בהמשך דבריו שם כתב וז"ל: אם לא במקום שיש חששא טובה שנתקדשה אז לא בעינן הוחזק בב"ד. ע"כ. ובנידו"ד הרי הוחזקה במעשה שהכניסוה לחופה כשהיא לבושה בכגדי כלולותיה יחד עם החתן דודאי לשם נישואין עבדו לה, ולעשות מעשה כזה כולי האי פשוט, וברור אין לך חזקה גדולה מזו. ועיין בבאור הגר"א (שם סק"ו) דאפילו אמתלא לא מהני שסוקלין ושורפין על החזקות כמבואר בשו"ע (י"ד סי' קפה סעי' ג), וכן מצינו לגבי פנויה שהולכת עם מטפחת או פאה, מחזקין שהיא נשואה כי בד"כ לא עושים מעשה גדול כ"כ כחבישת

מקדשין בחופה ומעולם לא שמענו דאם אחר כיסוי הינומא או כשעומדים בחופה אם חוזרים דיצטרכו גט. עכ"ד לענינו. חזינו להדיא דבנדון דידן, כיון שהחתן רצה לקדשה בטבעת, ודאי כל עוד שלא היתה נתנית הטבעת, לא חיישינן לקנין החופה.

אולם באמת נדון דידן שאני, כי כל מה שכתב רעק"א הוא דוקא באופן שהכל הוא תלוי בדעת החתן דאמרינן דלא נתכוין לקנות אלא בנתינת הטבעת ובפרט דחזינו בשאלת רעק"א שלקח הטבעת במתנה על מנת להחזיר, דהיינו שזה עיקר חפצו ורצונו לקדשה בטבעת דוקא ולא במידי אחרת, אבל בנדון דידן הרי החתן ודאי רוצה לקנות בכל מידי דמקני כי רוצה לקדש אשה זו עכשיו, ומה שכתב הרעק"א: 'מעולם לא ראינו וכו' כוונתו דוקא כשהכל תלוי בדעת הבעל, לא כן בנדון דידן שכוונת הבעל ודאי היתה לקנות בכל מידי דמקני, דהרי מה שלא יצא לפועל נתינת הטבעת היה רק בשביל שאחרים לקחו הכלה משם, והחתן לא חזר בו מכוונתו לקדש האשה.

ואדרבה אם נאמר שגם בנדון דידן לא רצה החתן לקדש רק בנתינת הטבעת, מאן יימר לן כשבאו לקחת ממנו את הכלה ולמנוע ממנו את נתינת הטבעת לא עלה במחשבתו שתתקדש לו בחופה, ובפרט בזמנינו שאומרים לחתן קודם החופה שיכניס שיחולו הקידושין בכ"א המועיל (הינומא, חופה, קידושין, ייחוד), ובאופן זה שפיר יש לומר דחפץ גם בקנין החופה, ומעתה הדרינן להלכתא דהוה ספק קידושין וצריכה גט מספק.

ואף דנחלקו הפוסקים מה הוא חופה, ולכאורה היה מקום לומר דלסוברים שחופה היינו ייחוד, וא"כ בנ"ד שלא היה ייחוד בודאי אין כאן קנין חופה, מ"מ זה אינו, שהרי כבר כתב הרמ"א בשו"ע (אבה"ע סי' נה סעי' א) דהמנהג פשוט עכשיו לקרות חופה מקום שמכניסין יריעה פרוסה על גבי כלונסות ומכניסין תחתיה החתן והכלה ברבים וכו' ואח"כ מוליכין אותה לביתו ע"כ. הרי לנו שבצעם כאשר נכנסו תחת הכלונסאות של החופה, היינו לדעת הרמ"א קנין חופה, וזה בודאי היה בנדון דידן, כי אף לשיטתם שעדיין לא היתה נתנית הטבעת, אך כולם מודים שסילקה מתחת כלונסאות החופה.

יתירה מכך מצאנו בחזו"א (אהע"ז סי' סג סק"ו) שהביא דברי הגר"א (סי' נה סק"ט), ותורף דבריו דענין החופה הוא לעשות מעשה המורה שיצאה מרשות הראשון לרשות הבעל, ולכן גם אם קובעים החופה בחצר שלה נמי מועיל, הואיל והסכימו שעל ידי זה

מטפחת וכדו' לפניה, ואם היא הולכת כך ע"כ שהיא נשואה, והיא צריכה להוכיח שהיא פנויה, וכ"ש כאן שהלכה עם בגדי כלולותיה ברור לנו שהיא נשואה מלבד אם תביא ראיה והוכחה ברורה שהיא עדיין פנויה, ועיין באוצה"פ (סי' ט) מש"כ בזה באריכות.

עכ"פ יוצא לנו מכל האמור שמדי ספק קידושין ודאי לא יצאה וצריכה גט מספק, ויותר מזה נלענ"ד דבאמת אף אם נאמין שהרשויות לקחו את הכלה מחופתה עוד קודם שנתן החתן את הטבעת לכלה, מ"מ נראה לענ"ד דאכתי יש לחוש לקידושין אלו עפ"י שיטת רבינו חננאל דס"ל דיש לחוש לדעת רב הונא במס' קידושין (ה ע"א), שסבר דחופה לבד קונה והיא ספק מקודשת וצריכה לקבל גט מספק. וכן נפסק להלכה בטור ובשו"ע (אהע"ז סימן כו סעי' ב) ואף שהמחבר כתב דברי ר"ח בשם יש אומרים, מ"מ הרי מבואר בפוסקים שכן הוא דעת השו"ע להלכה שצריכה גט מספק. וכן הוא להדיא בדברי הלבוש (אבה"ע שם) וז"ל: לפיכך המכניס אשה לחופה בלא קידושין הרי זו ספק מקודשת. ע"כ.

ועיין עוד בערוך השולחן (אהע"ז סי' כו סעי' טו) וז"ל: חופה בלא קידושין אינן כקידושין כן הסכימו רוב רבותינו ואפילו היא טהורה, דיותר משלשה קנינים לא מצינו באשה, וכן משמע מריהטא דסוגיית הש"ס ריש קידושין, אמנם יש מרבותינו שכתבו דהוי ספיקא דדינא וצריכה גט מספק וכן פסקו בטור ושו"ע, ולכן אם קיבלה קידושין מאחר צריכה גט משניהם, עכ"ל. הרי לנו להדיא דכן פסק השו"ע הלכה למעשה דדינא של אשה זו שהיא צריכה גט מספק, [ועיין עוד באוצר הפוסקים סימן כו סעי' ב, מה שהאריך בענין זה שיש לחוש לשיטת הר"ח משום חומר אשת איש].

והנה באמת לכאורה יש מקום להשיג על דברינו כאן, על פי דברי הגרע"א בשו"ת (תניא סי' נה), שנשאל אודות קול שיצא על אחד שקידש אשה בשענקיהו (בית מרחץ) שאמרו לו אנשים ליצנים שיש כאן אשה ממקום אחר שרוצה לינשא לו וראה אותה מוכנסת לנישואין והתרחצה לה, אך לא ראה פניה והלך לחופה וקדשה בטבעת שאינה שלו במתנה על מנת להחזיר, והאשה טוענת שהכל היה בשחוק וליצנות והיא לא קיבלה ממנו טבעת לשם קידושין.

ואחר שהוא דן בארוכה אודות קידושי שחוק הוא כותב, דמה שכתב השואל דיש לחוש לפוסקים דחופה קונה, זה אינו רק באומר הרי את מקודשת לי בחופה זו אבל בלא אומר לא, ובפרט עתה דכו"ע מקדשין תחת החופה בטבעת, הרי דמסתמא אין

בית הכנסת בסתמא דעומד לשם כונה ולקדש את האשה בכל מידי שיכול לקדשה דהיינו גם בחופה, ואף אם לא יאמר להדיא שמקדשה בחופה זו. ואפשר דרעק"א כתב דבריו אלו רק לסניף בעלמא ולא לעיקר הדין, שהרי בתשובתו דן שם בעיקר על קידושי שחוק].

ומה שטען חכם אחד דסוף סוף הוה ספק ספיקא, ספק אם בכלל היתה נתינת טבעת אם לא, ועל הצד שלא היתה נתינת טבעת שמא קידשה בחופה שהוא גופא ספק, שהרי בזה נחלקו הפוסקים אם חופה קונה אם לא, וזה אינו: א) כי עצם הדבר אם אמרינן ספק ספיקא באשת איש אינו מוסכם אצל כל הפוסקים משום חומר אשת איש. ב) דספק ספיקא דנידון דידן אינו ספק ספיקא המתהפך, וכללל הוא בכללי הס"ס דכשאינן הס"ס מתהפך אינו נחשב לס"ס. ג) ספק אחד הוא בגוף המעשה וספק השני הוא בפלוגתא. ד) שהספק אם היתה נתינת הטבעת אינו נחשב ספק שהרי אין הוא ספק לכל העולם כי אלו המנין אנשים שהיו יחד עם החתן והכלה במעמד החופה יודעים מה שהיה רק מחמת שהם אנשי סוד ואינם רוצים לגלות מה היה שם (וכמו שכתבנו למעלה), לכן הם שומרים זאת בסוד, מעתה אין זה ספק אלא חסרון ידיעה וגם לא לכל העולם. ועיין עוד בכללי ספק ספיקא להש"ך ביו"ד סימן ק"י.

והעולה מדברינו בנדון שאלתך אודות מעמדה האישי של בתך הצעירה ... תחי' בודאי פשוט הדבר שהיא בחזקת אשת איש או על כל פנים ספק אשת איש ואסורה לכל עד שתקבל גט פיטורין מהחתן הנ"ל שעמדה עמו תחת החופה לשם חופה וקידושין, ומה שאתה חושש שמא ישתכח הדבר וכשתגדל בתך תנשא לאחר, אין הכי נמי דלזה ודאי יש לחוש שהרי אינה מותרת לאחר אלא לאחר שתקבל גט מן הראשון. וכן אחרי שתקבל גיטה אסורה לכהן. ויהי רצון שיצילנו השי"ת ממכשולים בשאלות חמורות שבחמורות ספק א"א אכ"ר.

משה בראנדסדארפר

תחשב לנשואה לבעלה, עכ"ד. ומעתה בנדון דידן שהיתה חופה ומזמזמי חתן וכלה ככל הנהוג היום בסדר החופה עד נתינת הטבעת (לשיטת צד החתן) שפיר יש לחוש לקנין החופה.

ולפי"ז אפשר דבנדון דידן גם הרעק"א יודה דסגי בקנין החופה לבד, דהא כל מה שכתב רעק"א דצריך שיאמר שהיא מקודשת לו בחופה זו, הוא באופן שלא היתה גמירות דעת מוחלטת של החתן אם רוצה לקדשה אם לא, לא כן בנדון דידן שהחתן גמר בדעתו לקדשה, ודאי דדעתו לקדשה בכל אופן המועיל [אלא שאחרים מנעו ממנו נתינת הטבעת] ולאסור הכלה עכ"פ מספק.

[ובאמת מה שכתב רע"א דאין לחוש לפוסקים דחופה קונה, שזה מועיל רק באומר הרי את מקודשת לי בחופה זו אבל בלא אומר לא, יש לדון בדבריו הק' דהנה מצינו בשו"ע (או"ח סי' ס סעי' ד) שהביא המחבר המחלוקת אם מצוות צריכות כונה או לא, וכתב המשנ"ב (שם סק"י) וז"ל: ודע עוד דכתב החיי אדם בכלל ס"ח, דמה דמצריכין ליה לחזור ולעשות המצוה, היינו במקום שיש לתלות שעשייה הראשונה לא היתה לשם מצוה כגון בתקיעות שהיתה להתלמד או בק"ש שהיתה דרך לימודו וכדומה, אבל אם קורא ק"ש כדרך שאנו קורין בסדר התפילה וכן שאכל מצה או תקע ונטל לולב אע"פ שלא כיון לצאת יצא שהרי משום זה עושה כדי לצאת אע"פ שאינו מכוין עכ"ל החי"א. ר"ל היכא שמוכח לפי הענין שעשייתו היא כדי לצאת אע"פ שלא כיון בפירוש יצא עכ"ל המשנ"ב.

ובביאור הלכה שם (ד"ה וכן הלכה) הוסיף דמקור דבריו הם מהירושלמי (פסחים פ"י) גבי היה עובר אחורי בית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה וכו' הדא דתימא בשעובר אבל בעומד חזקה כיון, עכ"ד הירושלמי. ופירש בביאור הלכה דברי הירושלמי דדוקא אם עומד אחורי בית הכנסת סתמא לאו למצוה כיון, אבל אם עומד בתוך ביהכנסי' ושומע קול שופר מסתמא עומד לשם כונה עכ"ל הביאור הלכה.

הרי דבנדון דידן שהחתן עומד תחת החופה ורוצה לקדש את הכלה, ודאי לא גרע ממי שעומד בתוך

סימן ב

מכתב תשובה בענין הנ"ל

כבוד ידיד נפשי

הגאון הגדול והמפורסם

ר' משה ברנדסדורפר שליט"א

מגדולי הפוסקים בירושלים עיה"ק

זו, חוששין לה והרי היא ספק מקודשת, אף על פי שאין שם ראיה ברורה, וכל קול שלא הוחזק בב"ד, אין חוששין לו. וכיצד הוא הקול הוחזק זו בו שהיא מקודשת, כגון שבאו ב' עדים והעידו שראו הנרות דולקות, ומטות מוצעות, ובני אדם נכנסים ויוצאים".

אכן בהמשך אותו הסעיף בשו"ע כתוב:

"ונשים שמחות לה ואומרות: נתקדשה פלונית היום. אבל אם שמעו אותן אומרות: פלונית תתקדש היום, אין חוששין לה, שמא נודמנו לקדש ולא נתקדשה".

הרי לן להדיא דאין עצם החגיגה חזקה כלל אלא אם כן יצא קול שנתקדשה, ובנידון דידן ודאי לא יצא קול שנתקדשה, אלא אדרבה הנוכחים מעידים שכל האירוע פוזה טרם הספיקו לקדש ומהיכי תיתי לחשוש נגד המפורש בשו"ע.

ועוד כתב הרמ"א (שם ס"ב):

"ואין חוששין לקול, אלא כשהוחזק בבית דין שבית דין חקרו בדבר ושמעו שיש ממשות בקול, כמו שנתבאר, אבל כל זמן שלא הוחזק בבית דין לא, אם לא במקום שיש חזקה טובה שנתקדשה, אז לא בעינן הוחזק בבית דין (מהרי"ק שורש פ"ז). ויש בזה לבית דין לחזור (ולדקדק) אחר הקול, כדי לברר אם יש בו ממשות (ב"י בשם התשב"ץ ובשם הרשב"א)".

והנה בנידון דידן ופשוט ששום בית דין לא חקר ולא שמע שיש ממשות בקול. ומה שכתב מעכת"ר שבנידון דידן יש חזקה טובה שנתקדשה משום שלבשה בגדי כלולות, תמה אני דהלא כבר מבואר בשו"ע שאין בזה שום חזקה כיון שאפשר שנודמנה לקדש ולא נתקדשה.

הרי דאף שנודמנו לקדש ואין לנו כל עילה להניח שלא נתקדשה אין כאן לא חזקה ולא קול כיון שאפשר שלא נתקדשה קל וחומר בנידון דידן דידענן שהמשטרה פיזרה את הנוכחים ולא ידענו אם לפני הקידושין או לאחריה שאין כאן לא חזקה ולא קול וכל כה"ג יש להחזיקה בחזקה פנויה.

אמנם כדי לצאת מידי כל חשש וספק וספק ספיקא דאיסור אשת איש החמור יש להושיב ב"ד ולגבות עדות מן הנוכחים, ובודאי יבינו את חומרת הענין ונחיצותו, וע"י עדים כשרים תתברר האמת לאמיתה. אך כל עוד לא נתבררו הדברים, יש להעמידה

קיבלתי לנכון את התשובה ששלח אלי על ידי תלמידי הרב יונתן דורפמן שערך מעכ"ת במעשה הביש שניסו להשיא ילדה בת י"ג שנים עם בחור צעיר וכאשר התכנסו החוגגים בחשאי המשטרה פרצה למקום החופה ופיזרה את המעמד ועצרה רבים מן הנוכחים ובכללם את הכלה. ואבי הכלה שלא היה נוכח במקום נפשו בשאלתו האם בתו הקטנה צריכה גט. חלק מהנוכחים מעידים שהמעמד פוזה לפני שהספיקו לחתן לקדש את הכלה, אך לבו נוקפו שמא יש לחשוש שמא מעידים הם כך מחשש שייעצרו על ידי השלטונות.

ומעלת כבוד תורתו פסק דודאי צריך לחשוש לקידושין ולהצריך גט פיטורין, ולדעתי הענייה אין הדבר כן ואין להצריכה גט, ואבאר בקצרה פרשתא דא.

הנה עיקר דברי כבוד תורתו מבוססים על שני יסודות:

א. מה שהוחזקה אשת איש בהיותה לבושה בגדי כלולות ונרות דולקים ובני אדם נכנסים ויוצאים ונשים שמחות, וכמבואר באהע"ז (סימן מ"ו ס"א).
ב. אף אם נניח שלא נתקדשה עדיין מ"מ יש לחשוש דחופה קונה וכמבואר באהע"ז (סימן כ"ו ס"ב).

ואבאר את הנלענ"ד בשתי נקודות אלה.

א. הן הלכה פשוטה היא דסוקלים על החזקות (קידושין פ' ע"א) וחזקה זו היא הגדולה מכל החזקות ודינן מכוחה אף דיני נפשות, אך אף זו פשיטא לן דאין זה אלא כאשר הנהגת האדם מוכיחה בעליל ובודאות את היותם איש ואשתו, נדה, שאר בשר וכדומה, אך אם אין ההנהגה מוכיחה בהכרח את שורש הענין פשוט שאין בזה חזקה כלל וכלל.

ומע"כ הביא את לשון השו"ע (סימן מ"ו א'): "פנויה שיצא עליה קול שנתקדשה היום לפלוני בעיר

סודר על ראשם בשעת הברכה (הב"י הביא). ויש אומרים דחופה בתולה משיצאה בהינומא, ואלמנה, משנתייחדו (תוספות פ"ק דיומא). והמנהג פשוט עכשיו לקרות חופה מקום שמכניסים שם יריעה פרוסה על גבי כלונסות, ומכניסים תחתיה החתן והכלה ברכים, ומקדשה שם ומברכין שם ברכת אירוסין ונישואין, ואחר כך מוליכים אותם לבית ואוכלים ביחד במקום צנוע, וזהו החופה הנוהגת עכשיו. ועיין לקמן סי' ס"ב סע' ט' וסימן ס"א."

ובוונתו דאף שנהגו לקרות חופה למה שפורסין יריעה מעל החתן והכלה, מכל מקום החופה הנוהגת היא כל המבואר בדבריו דהיינו גם מה שמוליכה למקום צנוע ואוכלין ביחד. ונראה עוד דכל דברי הרמ"א אינם אלא לגבי חופה נישואין, אבל חופה דחוששין לה לקידושין אינה אלא עיקר חופה דהיינו ייחוד והכנסה לביתו, וכ"ז ברור לענ"ד.

ומה שכתב דעד כאן לא כתב הגאון רעק"א דאם כיוון לקדש בטבעת אינו קונה בחופה, אלא בחתן שהתחרט ולא קידש בכסף, אבל בנידון דידן שהוא רצה לקדשה ודאי דרוצה הוא לקדשה גם בחופה ובכל דרך, ועוד כתב דיש לחשוש דכאשר באו השלטונות וביטלו את המעמד מסתמא התכוין לקדשה בחופה, ובפרט שהמנהג שאומרים לחתן שיתכוין לקדשה בכל הדרכים וגם בחופה.

לא ירדתי לסוף דעתו, הלא סברת הגאון רעק"א ברורה ופשוטה, כל המקדש אשה תחת חופתה אינו מתכוין לקדשה אלא בטבעת בלבד, ואין הקידושין אלא על ידי כונה ברורה ומפורשת ולא מהני בזה אנו סהדי דאילו היה יודע... היה מתכוין לקדשה בחופה, וכיון שברור ופשוט שלא התכוין לקדשה בחופה אין כאן קידושין כלל.

ומה שרצה לומר דלא מיירי הגרעק"א אלא במה שתלוי בדעתו וחזר בו, תמה אני הלא הגרעק"א לא מיירי בחזר בו כלל אלא במי שקידש את אשתו בטבעת שאינה שלו במתנה ע"מ להחזיר, ולמה לא נחוש גם שם בדסתמא ידע שאין אשה מקודשת בטבעת שאינה שלו ובמתנה ע"מ להחזיר, וגמר לקדש בחופה, ונחוש גם שאם היה יודע שאינה מקודשת בטבעת היה רוצה לקדש בחופה, אלא ע"כ דבכל ענין ואופן אמרינן דכל שלא נתכוין להדיא ולא אמר הרי את מקודשת לי בחופה זו אינה מקודשת בחופה, ואף בני"ד נראה כן.

ועד כאן לא כתבו התוס' בכתובות (כ"ג ע"א ד"ה תרויהו) בדספק קידושין לא מוקמינן אחזקת פנויה אלא בזקק לה קידושין ספר קרוב לו ספק קרוב לה "דכיון

בחזקת פנויה, ובפרט כאשר הנוכחים מעידים שלא הספיק החתן לקדשה.

ובמה שכתב לחשוש לדעת הר"ח דהלכה כרב הווא שחופה קונה, הנה כתב בשו"ע אה"ע (סימן כ"ו ס"ב):

"אם הכניס אשה לחופה, אינה מתקדשת בכך. וי"א שהוא ספק".

הרי לן שסתם דאין חופה קונה ושוב הביא יש אומרים דחופה קונה וידוע בכללי הפסיקה דבסתם ויש אומרים הלכה כשיטה קמאי, אלא שיש מן הפוסקים שהחמירו להצריכה גט משום חומרא דאשת איש, כן כתב הלבוש (שם סעיף ב') וכן הוא בערוך השלחן (שם סט"ו).

אך כבר הביא כת"ר את דברי הגרעק"א (שו"ת תניינא סימן נ"ה) דאין זה אלא במי שהתכוון לקדש בחופה, אבל המכוון לקדש בטבעת כדרכו של עולם ובסוף לא קידשה אין חוששין לקידושין אף שהכניסה לחופה. ודבריו ברורים ופשוטים ואין מקום לפקפק בהם כלל, דלעולם אין קידושין אלא מדעת המקדש והמקודשת ולא התכוונו אלה אלא לקידושי כסף בטבעת כדרכו של עולם.

ויתירה מזו כתב הגרעק"א דאין חוששין לקידושי חופה אלא באומר "הרי את מקודשת לי בחופה זו" אבל לא חיישין לקידושי חופה אם לא פירש שזה כוונתו, "ומעולם לא שמענו דאם אחר כיסוי הינומא או כשעומדים בחופה אם חוזרים דיצטרכו גט", עי"ש.

ובאמת נראה יתרא מזו דאף אם חופה קונה אין זה אלא בעיקר חופה דהיינו ייחוד או הכנסה לביתו דהיינו חדר הייחוד, אבל בחופה שנהג לקדש תחתיו כבר ביארתי במקום אחר דאין זה עיקר חופה כלל אלא מנהג בעלמא וכדמשמע מלשון הרמ"א שם, ולכולי עלמא אינה קונה.

ומה שהביא מדברי הרמ"א (סימן נ"ה ס"א) דמנהג פשוט עכשיו שקורין לפריסת יריעה על גבי כלונסות חופה ומכניסין תחתיה את החתן והכלה, ולמד מזה שלדעת הרמ"א חופה זו קונה, אין זה כוונת הרמ"א כלל, ולא כתב אלא שלזה קורין חופה אבל אין חופה זו קונה כלל.

ובדי להבין את עומק הכונה אעתיק את לשון הרמ"א:

"הנה: ויש אומרים דחופה אינה יחוד, אלא כל שהביאה החתן לביתו לשם נישואין (כ"כ הר"ן בשי"א ריש כתובות). ויש אומרים שהחופה היא שפורסין

התפילה הרי יש כאן כונת המצוה במלואה, משא"כ בנידון דידן שלא עלה על דעתו כלל לקדש בחופה, וכ"ז ברור. (ובעיקר דברי החי' אדם הארכתי במנחת אשר כללי המצוות סימן י' אות י"ג).

בידידות עמוקה ובהוקרה מרובה

אשר וייס

סימן ג

מכתב תגובה בענין הנ"ל

בס"ד יום ה' לסדר שלח תשע"ט

להו"כ הגאון הגדול המפורסם לשו"ת מרא דכולא תלמודא פה מפיק מרגליות מרביץ תורה והוראה לעדרי עדרים לתורתו הכל תאבדים רבי אשר ויס שליט"א גאב"ד "דרכי תורה" מח"ס "מנחת אשר"

אחדש"ט כראוי וכנכון לערכו הרם ונישא מתוך דרך ארץ רבה.

(א) ראיתי את מה שכתב פאר מעכ"ת במענה לתשובת הגר"מ ברנדסדורפר שליט"א גאב"ד "היכל הוראה" [בספרו היכל הוראה חלק ה' הוראה קנ"א], אודות הכלה שנחטפה ע"י הרשויות באמצע מעמד החופה, אם חוששין לקידושין.

ומכיון שבענייתי עלול לצאת תקלה מתשובת פמעכ"ת ועלולים להתיר מחמת זה א"א לעלמא ח"ו, לא ראיתי מנוס מלבוא בזה לפני כ"ת (ע"י שבועות ל' ע"ב) ועם פאר מעכ"ת הסליחה ואם טעיתי איתי תלין משוגתי.

והנה בטרם אבוא לדון עם פאר מעלת כ"ת כדרכה של תורה חובה עלי לציין שנפל אי דיוק במש"כ כ"ת ד"חלק מהנוכחים מעידים שהמעמד פוזר לפני שהחתן הספיק לקדש את הכלה" דמשפט זה לא נכתב במכתבו של הגר"מ ב"שליט"א, אלא דאנו לא יודעים [עד כה] כלל מי השתתף מהגברים במעמד החופה חוץ מהחתן, ושמועות התהלכו לב' הצדדים דהיינו ד"א שהמעמד פוזר לפני נתינת הטבעת ו"א לאחר נתינת הטבעת.

דודאי זרק לה הקדושין לית לן למימר אוקמה אחזקה להתירה לכתחילה". ומפורש בדבריהם דאין זה אלא משום שברור שעשה בה מעשה קידושין וזרק לה קידושה, ואין הספק אלא בענין תוקף הקידושין, אבל בספק אם נתקדשה לכו"ע אזלינן בתר חזקת פנויה. וכן מבואר במקומות רבים בראשונים ובפוסקים, וכז"פ.

אך מכיון שמדובר בעניין מן החמורות שבתורה יש להשתדל בכל דרך למצות את הברור ולהזמין את כל העדים הכשרים שהשתתפו במעמד החופה ויעידו בפני ב"ד כדת וכדין מה ראו עיניהם, ולא אאמין שאיש אשר יראה ה' נוגעת ללבו ישקר ח"ו או אף ימנע מלהעיד בענין כ"כ חמור מסיבה כלשהי.

ומה שכתב שנוהגין לומר לחתן שיתכוין לקדשה בכל דרך אף בחופה, מנהג זה לא ידעתי ולא שמעתי ולא ראיתי בשום מקום, ומעולם לא חזינן לרבנן קשיאי שיאמרו לחתן שעליו לקדש את אשתו בחופה.

סוף דבר, הלא כל שיטה זו דחופה קונה בקידושין היא דעת יחיד שאין הלכה כמותו, ואף אם נחוש לה אין זה אלא בחופת ייחוד ולא בחופה הנהוג בזמנינו, ואף אם נחוש גם לזה אין זה אלא במי שמתכוין להדיא לקדש בחופה וכדברי הגאון רעק"א.

ועוד כתב בסו"ד בשם חכם אחד להקל בזה משום ספק ספיקא, ספק אם הספיק לקדש בטבעת, ואף אם לא קידש בטבעת ספק אם חופה קונה, ודחה דבריו מכמה טעמים, לא הבנתי כלל, דלא ספק ספיקא לקולא יש כאן אלא ס"ס לחומרא, דאם קידש בכסף הרי אשת איש היא, ואף אם לא הספיק לקדש בכסף שמא נתקדשה בחופה, ובס"ס לחומרא מחמירנן כשם שמקילין בס"ס לקולא.

אך באמת אין בזה ספק ספיקא כלל כמבואר לעיל, דאין צד להחמיר משום חופה, וכל עוד לא ידענו שקידשה בכסף מוקמינן לה אחזקת פנויה, בפרט כאשר הנוכחים שהם כשרים לעדות העידו שלא נתקדשה ומהי"ת להחמיר בזה.

ועוד כתב כת"ר לדמות נידון דידן למה שכתב החי' אדם (כלל ס"ח ס"ט) והביאו המשנה ברורה (סימן ס' סק"ו), דכל דמוכחא מילתא דמכוין לשם מצוה יצא, והוא הדין בנידון דידן דברור שהוא מתכוין לקדש.

אך באמת אין הנידון דומה לראיה, דכונת החי' אדם ברורה ופשוטה דכל שברור שסיבת עשיית הדברים משום מצוה היא כגון בקרא קר"ש בסדר

כשבוצעו לינשא זה לזה, והדבר הופרע ע"י גורם חיצוני זה יוצר ספק בחזקת פנויה, אמנם לא כל כך חזק שע"א אינו יכול לבטל, וע"י בכתובות (כג ע"א) בתוד"ה תרוייהו וכו' בתירוצם השני דס"ל דבמקום שהיו נרות דולקות ומטות מוצעות שהיה עומד לקדשה, וע"א אומר נתקדשה וע"א אומר לא נתקדשה, בטלה החזקת היתר שלה, דהיינו אפילו שהספק הוא אם נעשה בה מעשה קידושין בכלל.

ד) ושוב ראיתי דדעת הישועות יעקב, דבגמרא גיטין (פט ע"א) מיירי שראו נרות דולקות וכו' אולם לא ראו שנכנסה לחופה, ובוזה אנו סומכים על הנשים ולכן צריך שיאמרו "נתקדשה פלונית" ולא מהני שאומרות "פלונית תתקדש היום" דשם נודמנו לקדש ולא נתקדשה, וכן הוא בשו"ע, אולם בנידון דידן שאנו יודעים שנכנסה לחופה שאני. וז"ל הישועות יעקב "וכאן בנ"ד אשה זו יש לה חזקת פנויה רק שנולד בה ריעותא שנכנסה לחופה ודרך העולם שמקדשין בעת החופה" עכ"ל, הרי שפתיו ברור מללו דעל ידי "שנכנסה לחופה" בטל ממנה חזקת פנויה, נועיי"ש שמצרף את אמירת האשה לעד אחד שלא היה קידושין, דאין כאן חזקה שלא להאמינה].

ועל כן פשוט בנידו"ד שראו אותם שנכנסו לחופה, ובוזה הרי הכל מודים, והמשטרה חטפה את הכלה מתוך החופה שבטלה ממנה החזקת פנויה, אע"ג שאין אנו יודעים כלל אם היה מעשה קידושין, והיא אסורה משום ספק א"א.

ה) והנה כל זה לעיקר ההלכה, אבל גם בלא זה הלא הכא עדים מזומנים לפנינו, וכשאבי הכלה פנה לבית הדין הרבני לדעת את מעמדה ההלכתי של בתו, אין ספק שבית הדין מחויב לברר את מה שנעשה שם, ואינו יכול להתעלם מן המציאות, וליצור מצב של ספק במציאות כאילו שאינה ניתנת לבירור ועל פי זה להכריע בדינה לקולא, ופשוט. וכמוש"כ פאמעכ"ת שליט"א שצריך לברר האמת והמציאות.

ובכן כתב הרמ"א (סימן מ"ו סעי' ב') שצריך הבית דין "לחזור ולדקדק אחר הקול אם יש בו ממשות", והיינו אף אם הקול הוחזק בבית דין וצריכה גט חייבים לדקדק אחריו, וכל שכן בקול שעדיין לא הוחזק שיש חשש היתר אשת איש לעלא, ומשמע בריב"ש (סי' קכ"ג) דהיכא שהעדים נמצאים בעיר מחויבים לחשוש אף אם לא הוחזק הקול בב"ד, ואך כשאין נמצאים בעיר אז אפי' נמצאים במקום קרוב אין חוששים כל שלא הוחזק בב"ד אחר שעכשיו א"א לברר, וגם ע"ז כתב הרמ"א (בד"מ הובא בבאר היטב) דהוא תלוי בירא"ש

ב) והנה על אף שלכאורה ע"פ דין מחמת זה היא עדיין בחזקת היתר ושמועות אלו עדיין אינן אוסרות אותה וכדמבואר בשו"ע (סי' מ"ו סעי' א'), וכפי שכ' כ"ת לדייק.

אולם יתכן בהחלט שנידון דידן שאני, דהנה בשו"ת יד יוסף, (דייטש, 1874, ח"א סי' ל"ה) דן בדבר מעשה, כעין נידון דידן ממש, שנחטף חתן מהחופה על ידי אנשי מלחמה, ואין שום ידיעה ממנו, ויש שם עד אחד שמעיד שהחטיפה היתה תיכף בתחילת החופה קודם שבירך המסדר ברכות אירוסין וקודם הקידושין, ועל זה הוא מביא מכתב תשובה שכתב לו הגאון רבי יעקב אורנשטיין ז"ל אב"ד לבוב [הלא הוא הגאון בעל הישועות יעקב], מתאריך "ה' ניצבים תקצ"ה לפ"ק לבוב", ושם כתב דבענין נאמנות עד אחד בדבר שבערוה ולא איתחזיק איסורא, כתב בשו"ת מיימוני דהיכי דלפי הדברי העד לא הייתה מעולם אסורה נאמן העד אף בדבר שבערוה, וכן כתב בתשובת מהרי"ק שורש ע"ב, ומוסיף הגאון בעל הישועות יעקב וזה לשונו: "ואני כתבתי דהיכי דיש חזקת פנויה אלא דאיתרע ע"י לידת ספק כזה נאמן עד אחד לבטל הספק שאנו מסופקים בדבר על ידי לידת הספק", וממילא אמרינן להתיר מצד חזקת פנויה ואמרינן דלא נאסרה מעולם ואין כאן דבר שבערוה כלל" ע"כ.

ומבואר דעת הישועות יעקב דלולי עדותו של העד אחד שהעיד שנחטפה קודם נתינת הטבעת, הייתה אסורה מספק אשת איש, וגם על זה גופא לא פשיטא ליה שנאמן עד אחד בדבר שבערוה, ויעויין שם שמצרף גם את דברי האשה שאומרת שלא היו קידושין ואין לפנינו מי שמכחישה.

ג) ולכאורה דבריו תמוהין, דמהיכי תיתי לומר דספק זה מריע את החזקת היתר, ורק ע"א יכול לבטל את הריעותא [ואז אמרינן דהיא בחזקת פנויה ולא נאסרה], דהלא מפורש בשו"ע שגם אם באו ב' עדים והעידו שראו הנרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסים ויוצאים ונשים שמחות ואומרות פלונית תתקדש היום אין חוששין לה "שם נודמנו לקדש ולא נתקדשה", ע"כ בשו"ע. הרי לן מפורש דלא איתרע החזקת היתר עד שיאמרו "שנתקדשה פלונית" וא"כ מדוע חשש הישועות יעקב בספק זה דנחטף החתן מחופתו עושה ריעותא, ורק ע"א נאמן לבטל את הריעותא.

ובהכרח צ"ל דס"ל דכל דינו של השו"ע הוא בדווקא במקום שיש חשש שמא החתן או הכלה חזרו בהם מרצונם לינשא אחד לשני ולכן כל זמן שאין קול שנתקדשה בפועל אין היא נאסרת, אולם

(ח) ועי' ישוע"י (אעה"ז סי' מ"ו סק"ב) מש"כ בטעמא דבעינן שיאמר הקול שלפלוני נתקדשה, ומשמע שם כמש"כ דענין הקול תלוי לפי הענין בכל דבר לגופו.

עוד ראיתי צורך לכתוב לכ"ת שקבוצה זו עושה כל מעשיה בסתר, וגם לאחר הנישואין הם לא עושים פעולות חיצוניות שיהיה אפשר לזהות אותם כנשואים כך שהבעל אינו הולך בטלית גדול, והאשה היא הלא מכוסה מכף רגל ועד ראש כך שלא ניתן בכלל לזהותה [וגם אינן עונדות את טבעת הקידושין, שקרוביהן לא ידעו שהם כבר נישאו, וכל זאת בגלל המבנה החשאי של הקבוצה], ולכן בית הדין צריך לחקור אותם היטב היטב, שהם מאוד חוששים מהרשויות בגלל שזו עבירה חוקית. (ועי' בש"י חו"מ סי' ט"ו סק"ה וכ"ה בסמ"ע סק"ג).

(ט) והנה הגרמ"ב שליט"א חושש בזה לקידושי חופה, ובפרט כפי צורת הקידושין המקובלת בישוב הישן, ופאר מעכ"ת דחה את דבריו בתכלית, וחילי' דכ"ת הוא מדברי הגרעק"א ז"ל, וע"כ נתיי ספר ונחזה בעזרת השי"ת.

בשו"ת הגרעק"א (תניינא סימן נ"ה) כתב וז"ל "ומ"ש מעכ"ת דיש לחוש להפוסקים דסברי דחופה קונה, זה אינו רק באומר הרי את מקודשת לי בחופה זו, אבל בלא אומר לא, ובפרט עתה דכ"ע מקדשי תחת החופה בטבעת הרי דמסתמא אין מקדשין בחופה, ו"מעולם לא שמענו" דאם אחר כיסוי הינומא או כשעומדים בחופה אם חוזרים יצטרכו גט" וכו', עכ"ל.

ומדבריו אלו מוכיח כ"ת דאין לחוש בניד"ד לקידושי חופה, דהלא בודאי לא אמר החתן "הרי את מקודשת לי" בחופה.

איברא דאדרבה דבהמשך דבריו שם כתב עוד, וז"ל: "דאם מקדש תחת החופה בכסף פחות מש"פ והיא מתרצית נהי דמ"מ לא הוי קידושי כסף, בזה נימא דבאותו רגע דמתכוונים לקנין קידושי כסף בפחות מש"פ הוי כנפילה דאין קנין, ומ"מ קונה בחופה כיון דמתכוונים לקידושין, ממילא הוי חופה וקידושין" ע"כ.

ומבואר לן דס"ל דבכה"ג דכבר נתכוון לקנין כסף, אף שאליבא דאמת לא הוי קידושי כסף קונה בחופה, אף שלא אמר במפורש הרי את מקודשת לי בחופה זו, ועי"ש דטעמו דסוכ"ס רצה לקנותה, ולכן כל קנין המועיל מהני בזה.

של הדיינים, והיינו דאם לפי יראת הדיינים מן השי"ת נראים הדברים שיש לחשוש לקידושין או אפילו שלא הוחזק הקול בבית דין צריך לחשוש ולהחרים על מי שיודע עדות שיבוא ויעיד.

(ו) ואגב יש להעיר באותו ענין דבשו"ע (חו"מ סי' ט"ז סע"ג) פסק דבע"ד האומר שיש לו עדות ואינו יודע ביד מי, חייב הדיין להחרים על מי שיודע לו עדות. וביאר רבינו הגר"א ז"ל (סק"ו) טעמא משום שצריך להפריש היודע עדות מאיסור אם לא יגיד. וזה רק על סמך אמירת הבע"ד, כ"ש הכא אם נראה שיש מקום לחשוש לאיסור א"א החמור שצריך לעשות כל טעדיק בעולם לברר העניין לאשורו, ובפרט שהיו כאן עדים מוכנים להעיד על סידור חו"ק, ויש יכולת להגיע אליהם.

וביותר דבמהרשד"ם (אהע"ז סימן ד') כתב דאם יש עדים שיודעים האמת ואם נתיר המעשה יש לחשוש שאח"כ יבואו ויעידו לאוסרה צריך לחשוש אפי' לקול שלא הוחזק בב"ד, ועי"ש שנראה שסייע דבריו מדברי הריב"ש דלעיל, ועוד כתב שם חומרא גדולה בענין קול שלא הוחזק עי"ש והביאו כנה"ג סי' מ"ו. אשר לפי דבריו בנידון דידן שהיו עשרות נוכחים אנשים ונשים, בוודאי שאסור להתיר אפילו בקול שלא הוחזק בבית דין.

(ז) והנה להלכה ולמעשה אין אחר דברי רבינו הישועות יעקב ולא כלום, שהעולה מדבריו להדיא בניד"ד דבכה"ג שנחטף אחר שנכנסו לחופה ורק ספק אם הייתה נתינת טבעת, דאבדה חזקת היתר דפנויה, ולולי העדות דע"א שהחטיפה הייתה קודם נתינת הטבעת הייתה אסורה מספק. וכדבארנו לעיל דעתו ז"ל, דכפיה"נ ס"ל שכל מש"כ השו"ע (מהגמ' ורמב"ם) שצריך לשמוע שיאמרו "פלוגית נתקדשה לפלוני היום" ולא סגי שאמרו "פלוגית מתקדשת היום", הוא דוקא היכא שלולי דבריהם לא ה' לנו מקום לחשוש שנתקדשה ומה שגורם את חשש הקידושין הוא אמירתם נתקדשה, ובזה יש קפידא שנשמע שאמרו שנתקדשה ובלא זה אין לזה תוקף של קול. אבל בחופה שהיא מעמד של קידושין שדרך לקדש בחופה, הרי אפילו בלא שום אמירה דידה חיישינן שמא נתקדשה כבר, דהוא כמו רגלים לדבר שעל ידי זה איתרע חזקת פנויה דידה. ובפרט בנידון דידן [וכדלהלן] שנגבתה עדות בבית דין שהיה מעמד החופה כעשרים דקות עד הגעת המשטרה, הרי חזקה גדולה היא שנתקדשה כבר, ואין צריך לפנים שהאשה הזאת אסורה לעלמא, עד שיתברר העניין לאשורו.

(יא) ועוד אפשר לומר דכוונת הגרעק"א בזמנם שכבר היו מכסין ראש הכלה בשחרית (עי' בדרישה יור"ד ריש סי' שמ"ב) והנושא הכספי לא היה מסודר עד החופה (עי' בשו"ת הרמ"א סי' קכ"ה) וזה היה דבר מצוי, ולכן מעולם לא שמענו דאם אחר כיסוי הינומא או כשעומדים בחופה אם חוזרים יצטרכו גט, שבאמת אין הכוונה לקדש עד נתינת הטבעת, אולם אין מדבריו שום ראייה לזמנינו שכל העניינים הכספיים סגורים קודם [ועכ"פ החתן לא מעכב את מעמד הקידושין ברגע האחרון עד שיקבל לידי את הנדוניא] שבדאי ובודאי מעמד הנישואין מתחיל בכיסוי ההינומא ע"י החתן עד לחדר ייחוד והכל נעשה ברצף, וליכא שום ראייה מדברי הגרעק"א הנ"ל שבכה"ג לא יועיל קנין החופה, עכ"פ לחוש לספק א"א.

וביותר דכל מש"כ הגרעק"א הוא בכה"ג שהחתן הפסיק מדעתו את ההליך של הקידושין, ע"ז כתב דמכיון דחשב לקנותה רק בקנין כסף וקודם זה לא חשב על כל קנין המועיל והוא מדעתו נמנע ולא המשיך בקנין כסף, ולכן אין לחוש לקנין חופה, אולם בנידוד"ד שהקניין כסף גם אם הוא הופסק זה היה ע"י גורם חיצוני, מנין לנו שגם בכה"ג אין לחוש לקנין חופה, וכמוש"כ לעיל. ואף דיש לחלק טובא בין אם החתן עשה קנין כסף בפחות משו"פ להיכא שלא עשה קנין כסף כלל אף אם זה הופסק ע"י גורם חיצוני, אולם אין זה כ"כ פשוט שלא לחוש כלל בכה"ג לקנין חופה אף לדעת הגרעק"א, וכנ"ל. וביותר דאפשר שנתכוין לקידושין מתחילת כיסוי ההינומא וכנהוג בירושלים ת"ו, וכדלהלן. וכע"ז מצינו בתשובת מיימוני (להל' אישות סי' א') דבקידושין קשה להכריע בשיקול הדעת ע"פ דברים המראים שלא כיוונה לקידושין, להחליט שזה אומדנא בלב כל אדם, דאפשר דניחא לה להתקדש, ע"כ.

(יב) ולא ידעתי מדוע כ"ת, אינו חושש למש"כ הגרמ"ב שליט"א דהם נוהגין לומר לחתן שיתכוין לקדשה בכל דרך אף בחופה, וז"ל כ"ת "מנהג זה לא ידעתי ולא שמעתי ולא ראיתי בשום מקום ומעולם לא חזינו לרבנן קשישאי שאמרו לחתן שעליו לקדש את אשתו בחופה" עכ"ל כ"ת. דהלא אם אכן כן הוא המנהג כמו שמעיד הגרמ"ב שליט"א, הרי שכל הנידון משתנה גם לשיטת כ"ת, והלא הגרמ"ב שליט"א הוא רב מובהק שגם עורך חו"ק לאנשי ירושלים, וכן קיבל מאביו מרן בעל הקנה בשם זצ"ל לומר לחתן כשמסדר קידושין שיכוין לקנות אותה בכל דרכי הקנינים, שזה כולל גם "חופה", וכן נהג מרן הגרמ"מ הלבשרשטאם זצ"ל ע"י בספר נתיבות אדם "סדר אירוסין וקידושין" [להגרמ"מ דייטש שליט"א עם פירוש אהל יעקב] חתנו

ובן מבואר בדעתו בתשובה נ"ו, דכל מה שצריך אמירה בקידושי חופה, זהו רק בגלל שכולם הולכים להתקדש בחופה בקידושי כסף ולא רוצים בקנין חופה, ובגלל זה כל זמן שלא אמר הרי את מקודשת לי לא קנה, כלומר שאם אין אומדנא שהיא רוצה להתקדש רק בכסף לא צריך אמירה בחופה.

אשר לפי"ז בנידוד"ד שליכא ספק שרצו להתקדש ולהינשא זל"ז, א"כ אף אי נימא דבשעה שהגיעה המשטרה עדיין לא הספיק לתת הטבעת, אבל הא ודאי שידעו שלא יוכלו יותר לקיים הקידושין והרי רצונם היה בקניין, וא"כ שוב קנו ממילא בחופה, דומיא שפסק הגרעק"א היכא שנתברר שהטבעת אינה שו"פ, דכיוון דסו"ס רצה לקנותה ולכן כל קניין מהני בה, וי"ל.

והרי גם בקידושי כסף, אין "דין אמירה", ולכן בהיה מדבר עמה על עסקי קידושיה, ונתן לה קידושיה ולא פירש, הרי היא מקודשת, וכדאיתא בקידושין (ו' ע"א) וכן הוא להלכה בשו"ע (סי' כ"ז סעיף א') וע"י באבי עזרי (פ"ג מהל' אישות ה"ב).

וביותר דלא ברירא כלל מלשון השולחן ערוך דבחופה מיבעי כלל "אמירה", וע"י באוצה"פ שם.

(י) והנה לאחר שראינו שגם לדעת הגרעק"א יש מצב שאפשר לקנות בקנין חופה מבלי לומר הרי את מקודשת לי בחופה זו, יל"ע טובא מה כוונתו במש"כ "ומעולם לא שמענו" דאם אחר כיסוי הינומא או כשעומדים בחופה אם חוזרים בהם יצטרכו גט, ע"כ, דעל אלו מקרים מיירי הגרעק"א ז"ל דהלא אלו מקרים נדירים שיחזרו בהם מהקידושין בין ההינומא והחופה לנתינת הטבעת, וא"כ מה שייך לומר בזה ומעולם לא שמענו, ועוד להביא ראייה מזה, וע"י בשו"ך יור"ד (סי' ק"צ סוסק"ג) שכתב וז"ל: "דהדבר ידוע דדבר שאינו מצוי אין שייך בו מנהג, וכמו שכתבו הרמב"ם והכ"מ סוף פ"א מהלכות מאכלות אסורות", ע"ש.

ובהכרח צ"ל דאפשר דכוונתו על קידושי שחוק דבזה דין שם, וספרי השו"ת מלאים משאלות אלו, וע"ז כ' דמעולם לא שמענו דאם אחר כיסוי הינומא או כשעומדים בחופה אם חוזרים דיצטרכו גט, וזאת מפני דבאמת כל השחוק כדרך קאמעדיע הוא בעיקר בנתינת הטבעת ואם היה כוונה לקידושין הוא בדווקא בנתינת הטבעת ולכן רק ביחס לנתינת הטבעת דנו הפוסקים אם ע"ז היא מקודשת או לא, וא"כ אין ראייה כלל מדברי הגרעק"א לנידוד.

וכ"ה סתימת לשון השו"ע כשהביא דעת הי"א דחופה קונה, דקאי נמי אחופה דידן, והלא אצל הספרדים ליכא כלל חופת יחוד רק חופת כלונסאות והינומא.

ג. ואף אם נחוש גם לזה אין זה אלא במי שמתכוין להדיא לקדש בחופה וכדברי הגאון רבי עק"א, ע"כ.

ובעניי כבר כתבנו דאיכא חשש טובא גם לדעת הגרעק"א מאחר שרצו כאן להתקדש ורק שהייתה להם הפרעה, וא"כ שוב אפשר דהוי כנתן לה פחות משו"פ, דכתב הגרעק"א עצמו דבכה"ג קונה בחופה דכיוון דרצה לקנותה תו ממילא נקנית בכל קניין המועיל. וכן לפמש"כ דצורת סידור הקידושין במקומות אלו דמכוון לקנותה בכל מילי ולהדיא מכוון לעשות קניין כבר בכיסוי ההינומא, ומוליכין העדים ומייחדים אותם כבר מעת ההינומא, תו הוי כנתכוין להדיא לקדש בחופה וכמש"כ. כך שכל מש"כ כ"ת בפשיטות להתיר אותה בלי גט אין זה כל כך פשוט, ועכ"פ מידי ספק אשת איש לא נפקא, כנלע"ד.

יד ובעיקר דהלא בתשובת הישועות יעקב הנ"ל, מוכח להדיא דס"ל דלמ"ד חופה קונה, אין צריך כלל אמירה מיוחדת שמתכוין לקדשה בחופה, ולא ס"ל כשו"ת הגרעק"א ז"ל בזה. שהנה בתשובתו שם דן הישוע"י להתיר את האשה ע"פ העדות דע"א שלא הייתה נתינת טבעת קודם שנחטף החתן, וע"ז כתב דאין לאוסרה מחמת דכבר נכנסה לחופה למ"ד דחופה קונה. וכתב הטעם דגם למ"ד חופה קונה היינו דווקא בחופה הראויה ליחוד ולא בחופת כלונסאות דידן. ואם הוי ס"ל דבעינן אמירה לשם קידושין טפי הו"ל למימר ולהתירה מחמת זה, שלא אמר כלל לשם קידושין בשעת החופה. ואם כן בהכרח דלא ס"ל כהגרעק"א בזה, או דס"ל דכ"ז רק בקידושי שחוק שכל כוונתם ומטרתם הינה נתינת הטבעת וכמוש"כ לעיל, או דס"ל כמוש"כ דבכה"ג שרצה לקנותה אלא שנחטף קודם שנתן הטבעת דבזה כו"ע גם הגרעק"א מודה דקנאה בחופה, וכמוש"כ הגרעק"א עצמו לגבי אם קידשה בפחות משו"פ דכיוון דגלי דעתיה שרוצה לקנותה תו קני ממילא בכל קניין המועיל אף בלא נתכוין, וכנ"ל.

מז ואם באנו להשוות דעת רבותינו הגאון רעק"א והישוע"י נמצא דפליגי בתרתי, דלדעת הגרעק"א גם למ"ד חופה קונה וכדעת ר"ח והי"א בשו"ע, אי"ז מחמת דין החופה אלא מצד כוונת הקידושין ולכן ס"ל דהיינו דווקא באומר להדיא שמקדשה בחופה זו, ולדעת הישוע"י א"צ כוונה ואמירה אלא נקנית ממילא בחופה. ועוד פליגי, דלדעת הישוע"י הא דחיישינן לחופה דקונה היינו דווקא בראוי ליחוד ולא בחופת

של הגר"מ ז"ל, וז"ל (עמוד י"ח) ומורי וחמי הגאון הצדיק זצ"ל היה מורה לחתן שיאמר "כל מה שאעשה היום בעסק הכתובה והקידושין והמסתעף בזה הריני עושה על דעת חז"ל שיהיה באופן המועיל [וזה מהניא שפיר, מיהו ודאי דלכתחילה ראוי שיכוין כן בהדיא בכל פעולה שעושה וכנ"ל] עיי"ש.

וכן מטו משמ"י דמין פוסק הדור הגריש"א זצ"ל דהחתן צריך לייחד את העדים גם על ההינומא, והעדים צריכים לראות את החתן מכסה את הכלה בהינומא, וכן כשמכסה בהינומא, על החתן לכוין שהוא מתחיל בזה לקדשה, וכן הכלה צריכה לכוין בזה על תחילת הקידושין.

הרי לן שכן נוהגים מסדרי חופה וקידושין לבני הישוב הישן שבירושלים עפ"י רבנן קשישאי דשם.

יג והנה פמעכ"ת עוד מאריך בכמה הוכחות בתוקף ובפשיטות דאין מקום לחוש לקנין חופה כלל וכלל ואלו תורף דברי כ"ת [באותיות מודגשות]:

א. דכל שיטה זו דחופה קונה בקידושין היא דעת יחיד שאין הלכה כמותו, ע"כ.

ונוראות נפלאות, דהלא זו דעת רבינו חננאל שהוא ראשון לראשונים ויתכן שכן היא שיטת הרמב"ם, ועוד ראשונים ע"י באוצה"פ, ועכ"פ הלכה פסוקה היא באחרונים לחוש לשיטה זו מחומר איסור א"א, אף דכתבה השו"ע בלשון "וי"א" (ועי' בח"מ סי' א' סק"א ובשו"ת אור לציון ח"ב, במבוא ענף א' אות י"ג) וכמש"כ כ"ת בעצמו בשם הלבוש (שם סעיף ב') והערון השלחן (שם סט"ו) להצריכה גט משום חומרא דא"א, ואם כן איך כותב כ"ת במחי קולמוס לדחות דעה זו, ובפרט דהלא הגאון רעק"א ז"ל בכל תשובתו שם מאריך בדין זה משום דחושש לשיטה זו.

ב. ואף אם נחוש לה אין זה אלא בחופה ייחוד ולא בחופה הנהוג בזמנינו, ע"כ.

וגם דברי כ"ת אלו הם דבר פלא מנין לכ"ת על סמך סברתו בזה להקל בספק אשת איש, דהלא אדונינו הגאון רעק"א ז"ל בתשובתו הנ"ל במפורש חשש לחופה גם כשעדיין לא היה ייחוד, וזהו גם מה שכתב "ומעולם לא שמענו דאם אחר כיסוי הינומא או כשעומדים בחופה אם חוזרים דיצטרכו גט" ע"כ, ובעל כרחך מיירי קודם הייחוד וע"ז מאריך אם חוששים לקנין חופה. [ואמנם כן הוא דעת הישוע"י וכדלהלן].

אחר שכיסו ראש הכלה דאין צריכין לפסוק שבעת ימי המשתה אלא קוברין המת מיד ונדחו שבעת ימי אבילות עד אחר שבעת ימי המשתה וכו'. ועיי"ש בדגול מרבבה שכ' עיי"ן בב"ח באהע"ז סי' ס"א דאפילו לפי דעה זו שזה מקרי חופה, היינו במדינת רוסיה שהחתן בעצמו הולך עם הרב לכסות ראש הכלה ע"ש וכן עדיין המנהג בכל מדינות וואלין, אבל במדינות הללו שאין החתן הולך כלל לכסות ראש הכלה, פשיטא שאין זה מקרי חופה כלל לשום דעה דאי אפשר להיות חופה בלתי חתן או שלוחיו שם שאם החתן היה מכבד להרב לכסות ראש הכלה אפשר דשלוחו של אדם כמותו, אבל במדינות הללו צד הכלה מכבדים להרב בכיסוי ההינומא בלי שום ידיעת החתן פשיטא שאין זה חופה כלל, עכ"ל הדגול מרבבה.

(יח) ועל נידון זה שהחתן לא כיסה את הכלה בהינומא, ע"ז כ' החת"ס דלא חוששין לחופה, וכן זהו מש"כ וכבר אירעו מעשים בימינו שנתבטלו השידוכים אחר "שכיסו" וכו' דהיינו לא כתב "כיסה" אלא "כיסו", שלא החתן כיסה ורק בכה"ג לא חיישין לחופה. ועכ"פ משמע להדיא מדברי החת"ס דיש מקום לחשוש לחופה אם החתן הוא זה שכיסה את הכלה בהינומא [ניתכן גם אם לא היה אירוסין קודם וצ"ע] וכן דעת הדגול מרבבה. ועכ"פ בכה"ג דכבר פרסו היריעות על כלונסות ודאי דחששו לחופה, ומבואר דעת הדרישה דמהני גם לדחות אבילות דאורייתא דיום ראשון, אע"פ שלא נעשה עוד כל מעשה קידושין.

(יט) והנה כתב שם הט"ז וז"ל: "תמוהין לי דברי הרב טובא, חדא במאי שחושב כיסוי ההינומא לחופה, דהא כתב הרמ"א באהע"ז סי' נ"ד דהמנהג בימינו לקרות החופה דוקא היריעות על כלונסות כו' דזה החופה הנהגת עכשיו כו', והרבה פעמים אנו רואים שמסלקין נדוניית החתן אחר כיסוי ההינומא ואם אין מסלקין אותו כראוי החתן פונה לדרכו ואין שם עדיין שום חיוב עליו לישאנה מחמת כיסוי ההינומא" וכו' ע"כ. הרי להדיא דעיקר ראייתו מהמנהג הוא לגבי ההינומא, וכמנהג זמניהם שהיו עושים זאת בשחרית, ע"י הרב ולא ע"י החתן, וכמוש"כ הדגול מרבבה וכנ"ל. וחזינן מדבריו להדיא כמש"כ לעיל בדעת הגרעק"א ז"ל, דהטעם דלא חיישין לחופה בכיסוי ההינומא, הוא בגלל שעדיין לא סודר ענין הכסף כרצון החתן, אולם בלא"ה איה"נ אם הענין הכספי היה מסודר והחתן בעצמו כיסה פני הכלה היה מקום לחשוש לחופה וכמו שבכה"ג על סמך זה דוחים האבילות דאורייתא עד אחרי שבעת ימי המשתה, ועדיין צ"ע. וכ"ש בזמננו שזה חלק מטקסי החופה, ומייחדים ע"ז עדים, ועושים זה כבר עם נרות החופה

כלונסאות, ולדעת הגרעק"א חיישין גם בהינומא וחופת כלונסאות.

אשר לפי"ז כיון דאין הפלוגתאות שייכי אהדדי ביסודם, צריכים אנו לחוש לחומרא כדעת שניהם, ולחוש דחופה קונה גם בהינומא וכלונסאות כדעת הגרעק"א, וגם בלא אמר להדיא לשם קידושין וכדעת הישוע"י. וביותר לפמש"כ דאפשר בנידו"ד דנחטף בתוך החופה וגליא דעתייהו שרצונם לקנות ולא חזרו בהם, תו לכו"ע קניא גם בליכא אמירה להדיא, וכעין פחות משו"פ דגם הגרעק"א כתב דכיוון דעשה קידושין וגילה רצונו בזה שוב קונה ממילא בחופה אף בלא נתכין, וכנ"ל.

(מז) וכל זה בנוסף לפסקו המפורש של הישועות יעקב, דכשיודעים שנכנסו לחופה ולא חזרו בהם ורק שנחטף החתן [וה"ה הכלה בנידון דידן], נאבדה חזקת פנויה וליכא חזקת היתר, ואם אין אנו יודעים אם החטיפה הייתה קודם קידושין או לאחריו הוית ספק אשת איש, [ורק דאי איכא עד אחד דאישתמודעיהו דהוי קודם קידושין לא מקרי דבר שבערווה ומותרת על פיו]. וכ"ש בנידו"ד שעדים מעידים שנמשכה החופה כעשרים דקות, קרוב הדבר דוודאי היה שם נתינת טבעת וחופה, וכנ"ל.

(יו) והנה בשו"ת חת"ס (אהע"ז ח"א סי' ק"י) דן בדבר עשיית שטר של קידושין על תנאי בכדי למנוע נפילה לייבום כשיש אה נעדר, וז"ל: "ומה שפר"מ התפלא שלא הוזכר תנאי בשעת פריסת כיסוי ההינומא בשחרית דהוה חופה לחד דיעה סי' נ"ה ס"א בהג"ה, איברא התם לענין קנין וכדומה וכשכבר נתארסה מקודם וכמנהג האיטלי" וספרדי" אבל להיות זאת החופה לחוד קונה לענין איסור והיתר בלי אירוסין ואין החתן שם באותו מעמד" זה לא עלה ע"ד מעולם ע"כ לא תיקנו בזה שום תנאי מעולם וכבר אירעו מעשים בימינו שנתבטלו השידוכים אחר "שכיסו" ראש הכלה והלכה והיתה לאיש אחר ואין פוצה ומצפץ פיו", עכ"ל.

וביאור דבריו הוא שבזמניהם לא החתן הוא היה פורס את ההינומא על הכלה, והיו מקומות שהרב היה מכסה את הכלה בשחרית, והרבה מקומות נהגו כן אפילו בלי נוכחות החתן, וכדאיתא בספרי המנהגים. ועי' בט"ז יור"ד סי' שמ"ב שכתב וזה לשונו: "ראיתי בספר הדרישה וכו' כתב וזה לשונו לפי מש"כ לקמן בסימן שס"א והבאתי ראיה מגמרא ופוסקים דמה שמכסין ראש הכלה בשחרית מיקרי חופה, נ"ל גם כן לסמוך על זה דאם חלילה אירע אבילות לחתן או לכלה

ובורא' שלא היו מוציאים פסק להיתר ומסייגים אותו שבכל אופן עדיין צריך לברר את המציאות שהייתה, אלא רק לאחר שבית הדין היה עושה כל טעדיק לברר, באם לא היה מגיע לביטול האמת, והיה מקום עיגון גדול, שהם גדולים ובוגרים ואינם מתרצים זה לזה וא"א להוציא גט מהבעל, או שהבעל נאבד אחר חטיפתו וכהמעשה בנידון הישועות יעקב, אולי רבותינו היו מחפשים היתרים ודחוקים להציל עגונה עלובה, וכדרכם היו מצדדים בנידון חמור כזה להלכה ולא למעשה, אלא רק בתנאי שגדולי הדור אחרים יצטרפו עמהם [עיי"ש ברעק"א]. ואולי אז היה מקום לדייק שיטת הגרעק"א לכאן ולכאן כל אחד כפי הבנתו, וכנ"ל. אולם לאחר שהדברים מפורשים לאיסור בדברי הישועות יעקב אין מי שיכול להתירה בלי גט.

בג) ואל מעלת כ"ת פונה אני בזה מכיון דדייני הרבנות נוטים לפרסם פס"ד להיתר על סמך פס"ד של כ"ת מבלי למצות את הליכי הביטול, אף דמודים דרבנן היינו שבחיינו, אולם בניד"א אין צורך לזה, אלא במטותא נא ונא לפנות אליהם שלא יוציאו פס"ד שהיא פנויה, אלא שימתינו עד לגיל המתאים ואם ירצו לינשא זה לזו יעשו זאת כדת וכדין במסגרת החוק, ובאם לא אז מסתמא יתרצה או ואולי גם עתה לתת לה גט, שאז בית הדין יתן את פסקו אם מותרת לכהן, ומה הלחץ והדחיפות להוציא היתר כהיום לילדה בת 13, האם היא עגונה?

ובנוסף לזאת מחובתי ליידע את פמעכ"ת שקבוצה זו המכונה "כת השאלים" מלבד שהם פורעי סדרי וגדרי הנישואין המקובלים מדור דור בכלל ישראל, וכן ע"י אי הרישום של הנשואים ובפרט שהכל נעשה בסתר עלולים להיווצר תקלות חמורות בענייני אישות, ולגרום לאנדרלמוסיה בעולם ע"י בירושלמי יבמות. (פ"ח א'). [וכבר קרו כמה מקרים של תקלות שידוע לכמה רבנים יחידים בירושלים ואכמ"ל].

אולם גם נוכחנו לדעת [במסגרת המושב ב"ד], דבנוסף לזאת הם מסכנים את חיי ילדיהם בהנהגתם הנלוזה ואכמ"ל וקרו כבר כמה מקרים טראגיים של פטירת ילדים, ולכן חובה לבית הדין שיש בכוחו, להוקיע אותם על זאת, למנוע היסחפות לכת זו ה"י וע"י בספר קב הישר (פרק נ"ב) ואת אשר נלע"ד כתבתי.

בד) ולסיכום הענין ראיתי צורך לתועלת העניין לחזור ולכתוב את עיקרי הדינים העולים מכל מש"כ.

א. מבואר להדיא בתשובות הגאון בעל הישועות יעקב ז"ל שאשה שנכנסה לחופה אין לה יותר חזקת פנויה והיא אסורה מדין ספק א"א, אף שאין לנו שום

דולקים כחלק ממעשה הקידושין והחופה, דבזה יש לומר דלכולי עלמא חיישינן בזה לקידושין.

אולם עכ"פ חזינו מדברי החת"ס ושאר האחרונים, דלהעמדת כלונסות, חששו בוודאי לחופה קונה, ודלא כהישועות יעקב שחשש רק לחופה דייחוד, וכן משמע להדיא דס"ל דאמרינן חופה קונה גם בלא אמירה מיוחדת ודלא כמשמע מדברי הגרעק"א הנ"ל דצריך אמירה להדיא לשם קידושין, וצ"ב. ועי' בח"מ (סי' נ"ה סק"ט), ולפמש"כ ליכא ראייה מהט"ז.

ב) ומכיון שדייני הרבנות הראשית כפופים לכל מיני יוע"מ למיניהם, ולכל מיני לחצים של ארגוני נשים ודורשי רפורמות בהלכה שונים ומשונים רח"ל ועוד וכו' [וכמובן לכל אחד שלהוציא פס"ד על ילדה בת 13 שהיא צריכה גט זה מורכב מאוד מבחינה משפטית] ואכמ"ל, הנה תשובת כ"ת היא עלולה להיות תקלה גדולה, שברור שבזה הם ימצאו אילן גדול להיתלות עליו להיתר, וכל מש"כ כ"ת שכדי לצאת מידי כל חשש וספק וספק ספיקא דאיסור א"א החמור יש להושיב ב"ד ולגבות עדות מן הנוכחים וכו', הם יראו את זה כמס שפתיים בלבד, והם עלולים להתיר על פי דברי כבוד תורתו אשת איש לעלמא ה"י.

בא) בנוסף לכל האמור לעיל הוברר לי בגביית עדות שנעשה [גם על ידי] במסגרת מושב בית דין שעל ידי היכל ההוראה בראשות הגאון רמ"ב שליט"א ובהשתתפותו, שאבי החתן שלח שליח לעסקנים שהוא מוכן לעשיית גט ובלבד שהרשויות לא יטפלו בעניין זה, וכל בר דעת מבין שזה מעלה יותר מחשד שהחתן הספיק לקדשה גם בטבעת, שאחרת הוא לא היה מציע הצעה כזו, וכמו כן התצפיתנים על החופה מעידים שכוחות המשטרה פרצו לגג שבו נעשה החופה לאחר שהקבוצה נכחה על הגג למעלה מעשרים דקות, שזה מאוד הרבה זמן גם בשביל להספיק את נתינת הטבעת, [ובפרט שידוע לאנשי ירושלים המכירים אותם שהם עורכים סדר חופה וקידושין בסתר ובמהירות, וזאת בכדי שהדבר לא יודע לאף אחד חוץ מלקבוצה המצומצמת שעליהם להיות שם, ולכן הדבר מוסתר גם מאחים ואחיות וכן מסבים וסבתות ולפעמים גם ללא צד אחד מההורים וכמעשה דידן].

בב) אשר עלה בידינו מכל הנ"ל שלפי הנראה והעולה מספרי רבותינו, אשר מימיהם אנו שותים מחיבוריהם שלא היו מתירים כלה זו לעלמא כלל, וכפי שחששו לכל שיטה בכגון דא הגאון רעק"א ובעל הישועות יעקב ז"ל, וכנ"ל.

סימן ד

מכתב שני : תגובה למכתב הנ"ל

לכבוד אחי ורעי הרבנים הגאונים
הרב מרדכי רלב"ג והרב חיים וידאל שליט"א

בדבר המקרה המצער בחתן וכלה מכת ה"שאלים" בירושלים שעמד החתן הצעיר תחת החופה והכלה היתה בת שלושה עשרה, והמשטרה הגיעה ופיזרה את הנוכחים וביצעה מעצרים, ולאחר שבית הדין של מעכ"ת חקר ודרש עד מקום שידו מגעת פסקתי שאין כאן בית מיחוש ואינה צריכה גט והיא מותרת לעלמא.

ושלחתם אלי בירור הלכה שכתב ת"ח אחד להצדיק את הפסק של הגרמ"ב שיש לחוש לקידושין מכמה טעמים. והנני כותב בקצרה מה שנראה שמשנה לא זזה ממקומה ולא ראיתי בכל דבריו טעם לשנות את הפסק הברור שקבענו.

והנני על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.

א. הביא משו"ת יד יוסף (סימן ל"ה) שדן בשאלה דומה ממש לנידון דירן שנחטף חתן מתוך חופתו ע"י רשויות הצבא כדי לגייסו וזה כשש עשרה שנה שאבדו עקבותיו ואשתו יושבת אבלה וחפויית ראש בעגינותה כאלמנות בחיי בעל.

וגם שם הסתפקו אם החתן נחטף טרם הספיק לקדש או לאחר שקידש את הכלה, וע"א העיד שנחטף לפני שהספיק לקדש, והמחבר הביא תשובה מהגאון בעל ישועות יעקב וכו' הביא את דברי המהרי"ק דע"א נאמן בדבר שבערוה היכי דלא איתחזיק איסורא, וכן גם כאשר לפי דברי העד מעולם לא היתה מקודש.

ולפי"ז כתב הישועות יעקב:

"ואני כתבתי דהיכי דיש חזקת פנויה אלא דאיתרע ע"י לידת ספק בזה נאמן ע"א לבטל הספק שאנו מסופקים בדבר ע"י לידת הספק, וממילא אמרינן להתיר מצד חזקת פנויה, ואמרינן דלא נאסרה מעולם ואין כאן דבר שבערוה כלל, אבל כשהספק היא

עדות שהיה מעשה קידושין ואע"ג שנחטף החתן [נא הכלה] ואין אנו יודעים אם החטיפה הייתה קודם הקידושין או לאחריו.

ב. מבואר במהרשד"ם בדמקום דיש חשש שאח"כ יבואו עדים לאסרה אסור לבית הדין להתירה, רק לאחר שבית הדין עשה כל שביכולתו לבירור הענין, [והדבר תלוי בירא"ש של הדיינים].

ג. רבים הם רבותינו שחששו לחופה קונה, גם בלי אמירה להדיא "הרי את מקודשת בחופה זו".

ד. רבים הם רבותינו שחששו לחופה קונה, גם בהינומא וכ"ש בכולנסאות.

ה. בנידו"ד וכ"ש לפי מנהגינו י"ל דכו"ע מודו דההינומא והחופה קונה, כיון שגלי דעתיהו שרצונם להתקדש ורק סיבה צדדית הפריע למעשה הקניין, וכעין דעת הגרעק"א שקידשה בפחות משו"פ דקנה בכל מידי דמועיל אף בלי כוונה.

ו. בסדרי החופה וההינומא הנהוגים בזמננו, יש מקום לחוש בזה לכולי עלמא לקידוש חופה, ובפרט כפי ההדרכה [בירושלים] שנותנים היום לחתן והכלה לפני החופה דאומר להדיא שמכוין לכל קניין המועיל, ומייחדים עדים על זה ועושים הכיסוי ע"י החתן עצמו ובפני המסדר קידושין והעדים בקפידה, ובכה"ג יש לחוש לכו"ע כדמוכח משו"ת הגרעק"א ז"ל וכמוש"כ באריכות.

ז. גם בלי כל האמור לעיל לאחר הגב"ע האחרונה אין מקום להתירה כלל וכלל.

ח. מן הראוי להמתין עם הפס"ד, ואין מקום בהלכה להתירה בלי גט, אולם אפשר שימתינו עד לגיל המתאים ואז יתכן שירצו לחיות ביחד, והם הלא יודעים את האמת אם היה נתינת טבעת, ובאם הם לא ירצו, היא תוכל לקבל היתר נישואין רק לאחר קבלת גט כדת וכדין.

בה) סוף דבר נראה לענ"ד שזה פשוט וברור שאי אפשר להתיר את הכלה הנ"ל מחמת חומרת איסור דאשת איש, ובוה אני מצטרף לפס"ד של הגרמ"ב שליט"א, שהיא אסורה לכל העולם חוץ מן הבחור החתן הנ"ל, אם לא שיתן לה גט פיטורין כדת וכדין, וגם אז היא תהיה אסורה לכהן.

מנאי אסקופה הנדרסת עבד לעבדי ה' חיים רוטר

וע"ב נראה דהתירוף השני שונה ביסודו מהתירוף הראשון. דבתירוף הראשון כתבו להדיא דכיון דזרק לה קידושין אלא שספק קרוב לו ספק קרוב לה איתרע לה חזקה פנויה כיון שנעשה מעשה קידושין ולא תינשא. אך בתירוף השני לא כתבו כלל דאיתרע חזקת פנויה, דאמת אין ריעותא כלל בחזקה כיון שלא ידעינן אם נעשה מעשה קידושין, אלא דמ"מ חידשו דכיון דיש עד אחד שמעיד שנתקדשה לא תינשא.

ומשו"ב נראה דאין זה ענין כלל לנידון דידן שאין לנו כל עדים שנתקדשה.

ב. ועוד הבאתי מדברי הגרעק"א (תניינא סימן נ"ה) דכאשר התכוון לקדש בכסף לא חיישינן כלל לקידושי חופה, וכתב הרב הנ"ל דמ"מ יש להחמיר בנידון דידן לפי מה שכתב הגרעק"א בהמשך התשובה, ובאמת טעות יש כאן ואין דברי הגרעק"א ענין לני"ד כלל, ואבאר.

הנה חידש הגרעק"א לפי דברי הנימוקי יוסף דבקנין דאורייתא חיישינן ל"קנין המועיל" דכל המכוין בקנין אחד וקנין זה לא הועיל ולא נעשה כדין, אך באותה שעה עשה קנין אחר ולא התכוין לקנות על ידו, מ"מ קנה דכל שהתכוין לקנות קונה בכל קנין המועיל שעשה באותה שעה.

ולדעת הגרעק"א יסוד זה תקף גם בקידושין, ומשו"ה חידש דאם קידש בכסף אלא שהיה פחות משו"פ יש לחוש לקידושי חופה אך להדיא כתב דאין זה אא"כ אכן קידש בכסף דכיון שהתכוין לקדש בכסף קונה בחופה באותה שעה אבל אם בסוף לא קידש לא חיישינן כלל לחופה.

וביו"ט שבני"ד תלינן שלא הספיק לקדש בטבעת אין כלל מקום לחוש לחופה, ואין זה תלוי כלל בטעם וסיבה שבסוף לא קידש וכל שבסוף לא קידש בכסף לא חיישינן לחופה.

וכל מה שכתב הת"ח הנ"ל לחלק בין מי שלא קידש מדעת עצמו למי שלא קידש משום שנחטף אין בו לא טעם ולא ריח, לא שורש ולא ענף.

ואני לכשעצמי כבר כתבתי במנחת אשר לקידושין (סימן ו' אות ב') דכל גדר קנין המועיל לא מצינו אלא בקנייני הממון ולא בקידושי אשה, אך אין בזה נפ"מ להלכה בני"ד, ולפיכך לא ראיתי טעם להאריך בזה.

מתחילה ולא היתה חזקה מעולם להתיר, והיה מתחילה בספק איסור ערוה, אמרינן דאין עד אחד נאמן להתיר כיון דאין לנו חזקה להתיר וכו'".

ומדבריו דקדק ת"ח זה דאילו לא היה דעתו לאיסור משום דאיתרע חזקת ההיתר בכך שעמדה תחת חופתה.

ולדעתי אין לדקדק דיוקים כאלה בדברי האחרונים, ואין זה חלילה משום זלזול בדבריהם, הגאון בעל ישועות יעקב גדול מרבן שמו והיה בדורו פוסק הדור ותל תלפיות שהכל פונים אליו, אך כך היא דרכה של תורה וסגנון דבריו הם, ותוכן דברי הישועות יעקב דכיון שבנידון ידידה היה עד אחד שהעיד שלא נתקדשה כתב דאף אם נניח דאיתרע חזקת הפנויה מ"מ כיון שלפי דברי העד לא נתקדשה אין לחוש לקידושין אף אם אכן איתרע החזקה, אך אין ללמוד מזה הוראה ופסק דאכן איתרע החזקה בכך שעמד התחת חופתה, והרי זה כעין מה שמצינו בחז"ל "חדא מתרי ותלת טעמי נקט", כן איתא בבבלי (יבמות מ"ח ע"ב, ב"ק ק"ו ע"ב) ובירושלמי (נזיר כ"ג ע"א), ועיין עוד בירושלמי כלאים (ט' ע"א) "דאמר רבי אימי עשירים היו בתשובות או ייבא כההיא דאמר ר' נסא כאינש דאית ביה תריין טעמין והוא מתיב חד מינהון".

ודבר זה מצוי ביותר בדברי גדולי האחרונים בפלפולם בהלכה.

ולגופו של דברים תמה אני מהיכי תיתי לחלק בין נכנסה לחופה ובין מה דאיתאא בשו"ע "נרות דולקים ומטות מוצעות ובני אדם נכנסים ויוצאים ונשים שמחות", דכל זה אינו חזקה כלל ולא חיישינן אא"כ אומרים נתקדשה פלונית.

ומה שהביא מתירוף השני בתוס' (כתובות כ"ג ע"א ד"ה תרייהו) דאף בנכנסה לחופה כבר איתרע חזקת פנויה, באמת הוי ראייה לסתור, ויש ללמוד מדברי התוס' היפך הדברים. דהרי התוס' כתבו "כגון שהיו נרות דולקות ומטות מוצעות, שהיה עומד לקדש... ועד אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא נתקדשה באותה שעה".

הרי דאיירי במטות מוצעות ונרות דולקות בלבד ולא בנכנסה לחופה, והלא בדוגמא זו ממש לא חיישינן אא"כ יצא קול שנתקדשה ולא איתרע החזקה בלאו הכי.

מקור סוגיא זו בקידושין (י"ב ע"א):

"ההוא" גברא דאקדיש בוורא דאורדי, יתיב רב שימי בר חייא קמיה דרב וקא מעיין בה, אי אית בה שוה פרוטה אין, אי לא לא. ואי לית בה שוה פרוטה לא, והאמר שמואל חיישינן. לא קשיא, האר בקידושי ודאי, הא בקידושי ספק. ההוא גברא דאקדיש באבנא דכוחלא, יתיב רב חסדא וקא משער ליה, אי אית ביה שוה פרוטה אין, ואי לא לא. ואי לית ביה שוה פרוטה לא, והאמר שמואל חיישינן. רב חסדא לא סבר ליה דשמואל. אמרה ליה אימיה והא ההוא יומא דקדשה הוה ביה שוה פרוטה. אמר לה לאו כל כמינך דאסרת לה אבתרא, לאו היינו דיהודית דביתהו דרבי חייא, דהוית לה צער לידה, אמרה ליה, אמרה לי אם קיבל ביך אבוך קידושי כי זוטרות. אמר לה לאו כל כמינה דאימך דאסרת ליך עילואי. אמרי ליה רבנן לרב חסדא אמאי, הא איכא סהדי באידית, ידיעי דבההוא יומא הוה ביה ש"פ. השתא מיהא לא ליתנהו קמן, לאו היינו דר' חנינא, דא"ר חנינא עידיה בצד אסתן ותיאסר, אביי ורבא לא סבירא להו להא דרב חסדא, אם הקילו בשבוייה דמנוולא נפשה גבי שבאי, ניקיל באשת איש, אישתאר מההיא משפחה בסורא ופרשו רבנן מינה, ולא משום דסבירא להו דשמואל, אלא משום דסבירא להו כאביי ורבא.

ובתבו שם התוס' (ד"ה והאיכא):

"והאיכא" סהדי באורית- אין לפרש דניחוש לשמא איכא סהדי דא"כ אין לדבר סוף לדעולם איכא למיחש והא נמי ליכא לפרש והא איכא סהדי ידיעי דבההוא שעתא הוה ביה ש"פ דפשיטא דעל זה ראוי להחמיר, אלא נראה לר"י לפרש והא איכא סהדי כלומר יצא הקול שיש עדים באורית או במדינת הים.

הרי לן מדברי התוס' דיש בזה ג' חלוקות, כשאין כל ידיעה אם יש עדים או לא פשוט שאין לחשוש כלל, כשידוע לנו שיש עדים שיודעים שקידושיה קידושין פשוט שצריך לברר, כשיש קול שיש עדים בזה נחלקו אמוראי והלכה כאביי ורבא דחיישינן וכמבואר בבית יוסף (אהע"ז סימן ל"א) ובשו"ת הב"ח החדשות (סימן נ"ו).

ומ"מ נראה להקל בני"ד, ואבאר.

הלא מפורש בדברי הגמ' דעד כאן לא אמרו להחמיר אלא משום ד"איכא סהדי באידית ידיעי דבההוא יומא הוה ביה שוה פרוטה", ופירשו התוס' שיצא קול שיש עדים, אך ברור ופשוט שאין זה אלא כשיצא הקול שיש אכן עדים שיודעים שהיה בו שו"פ,

ובל המגמה להדחק בדברי הגדולים ולהעמיס בהם דברים שאין בהם, משום שמראש החליטו על המסקנא הרצויה היא תופעה שאין הדעת סובלתו והיא סותרת לחלוטין את אמיתה של תורה ודרכה של הלכה, וחותמו של הקב"ה שהיא אמת.

ומ"מ שמחתי לראות בספר הנ"ל שגם הגאון בעל יד יוסף וגם הישועות יעקב דחו לחלוטין את החשש לקידושי חופה, וכתבו כדברינן שאין לחוש כלל לחופת הכלונסאות הנהוגה בזמנינו, ובפרט כשלא התכוין להדיא לקדש בחופה.

ועתה נפנה לדרך הנכונה והראויה להורות הוראה בעניינים אלה שהן הם מן החמורות שבתורה. ואבאר את היסודות שהנחו אותי בעניין זה.

א. במקום שאין צריך אין להחמיר ולחייב גט כדי שלא לפוסלה לכהונה. כך נהגו גדולי הפוסקים לדורותיהם וכן אנו מוצאים בספריהם, וכך ידוע לכל יודעי דת ודין באבן העזר שאין להחמיר במתן גט כאשר אין בזה צורך לפי ההלכה כדי שלא לפוסלה מן הכהונה. כך כתב בשו"ת משאת בנימין (סימן ק"ו) והובא בכנסת הגדולה (הגה"ט סימן כ"ז אות כ"ג), וכ"כ בשו"ת הגרע"ק (שם סימן נ"ה), וכ"ה בקובץ תשובות להגרי"ש אלישיב (ח"ב סימן ע"ט) וזו הנחה ידועה ומקובלת.

ב. בעניין החובה על הבי"ד לעשות כל שבידו לחקור ולדרוש ולמצות את הברור אם נתקדשה או לא, ודאי שכך יש לנהוג וכפי שכתבתי, ובפרט כאשר יש חשש שמא נתיר אשת איש, וחלילה יבואו עדים אח"כ ויעידו שנתקדשה ואשת איש היא, אך כאשר בי"ד עשה כל שבידו אין לדחות את ההכרעה עד שתתגדל ותגיע לפירוקה וכפי שהציעו, דאם לא עכשיו אימתי, וברור בעיני דללא הכרעה כעת כאשר עסקינן בפרשתא דא, תתעגן לעולם. ושום בי"ד לא יהיה להתירה לאחר שנים כאשר פרטי הענין ישתכחו מן הלב וירבו השמועות והספיקות.

ומשו"ב חוזר אני ואומר דאם אכן יעשה הבי"ד כל שבידו, ומלבד מה שאמרה הנערה הכלה שלא נתקדשה לא יעלה בידנו לגבות כל עדות, יש להתירה לנישואין, תוך כדי ציון והדגשה שאם יבואו עדים יחזור בי"ד לקבל עדותן ולדון על פיהם.

ובעיקר השאלה האם יש חיוב על הבי"ד להימנע מלהתיר נערה זו עד אשר יבואו עדים להעיד בענינה, נראה ברור שאין להימנע ולהמתין עד בוש מחדא ותרי טעמי.

ונראה עוד, דאין להניח כלל כהנחה פשוטה בנידון דידן שהיו שם עדים כשרים, וזאת משני טעמים: א. כיון שמדובר בכת סגורה ומסוגרת שאינה כפופה לדעת גדולי ישראל, ואין תלמידי חכמים שכחי ביניהם כלל אין זה מילתא דפשיטא שהיו שם עדים כשרים, ועוד דכיון שכל חופה זו נערכה בסודי סודות ורזין דרזין ביודעם שהם נוהגים שלא לפי חוק המדינה וחוששים לעונש, וזאת יודעים אנו בבירור שנכחו במקום מעט מאוד אנשים ובעיקר בני המשפחות, ואפשר שהעדים שהוזמנו עדיין לא הגיעו למקום והתעכבו עד שיגיעו שני העדים, ואפילו אבי הכלה לא היה במעמד ולא ידע על חופה זו, ובאמת מצוי מאוד בכל נישואין שמחכים לעדים שיגיעו וק"ו בני"ד.

ונראה עוד, דאף אם יצא הקול שיש עדים שיודעים שנתקדשה, וכזה דאביי ורבא, אין זה אלא להטיל חובה על הבי"ד להשתדל לקבל עדותן ולא להתעלם מן הקול, אבל לאחר שבית הדין עשה כל שבידו והעלה חרס בידו ולא הצליח למצוא עדים, אשה זו מותרת וסמכין על חזקת פנויה, דאין לאסור את האישה לעולמי עד עפ"י קול בעלמא שיש עדים, וכך מפורש בשו"ת הב"ח שם.

ומשום כ"ז עומד אני על דעתי, ומשנה לא זהו ממקומה שיש להתיר נערה זו לנישואין.

אמנם אין זה אלא לאחר שביה"ד אכן עשה כל שבידו ואפס תקוה למצוא עדים כשרים ולשכנע אותם לבוא ולהעיד, ואין לנהוג בזה חפזון כלל אלא להתאזר בסבלנות ובאורך רוח, שמא ח"ו תינשא לאיש ושוב יבואו עדים לפוסלה לבעל, אלא על הבי"ד למצות את כל האפשרויות להגיע לעדים, אך אם יגיעו למסקנא שאין זה בידינו, אין להמתין עד בוש, אלא לקבוע בבירור שנערה זו פנויה היא וכשרה לנישואין כנ"ל.

ויהי רצון שלא ניכשל בדבר הלכה.

באהבת עולם
אשר וייס

אבל אם יש קול שיש עדים שיודעים אם היה בו שו"פ אם לא אין חוששין להם כלל, וכך מפורש בלשון התוס' בכתובות (כ"ג ע"א ד"ה והא איכא) לגבי מה שאמרו שאין חוששין לעדים שבמדינת הים שיודעים שנשבת "עדים בצד אסתן ותאסר", ופירשו התוס' שיצא קול "דאיכא עדים במדינת הים שיודעים שנשבת", ולא כתבו שהעדים יודעים אם נשבת, וכן גם בני"ד מפורש שהני עדים שהקול יצא עליהם יודעים שהיה בו שו"פ.

וזה כונת הרמב"ן הפשוטה (בקידושין שם) "ואי דלא אתו להוי כמי שלא היו שם עדים כלל שהרי אין אנו יודעים אם שוה אם לאו".

ופשוט לפי"ז דבנידון דידן אין לחשוש כלל לעדים, כיון שזה כל הספק אם היה קידושין או לא.

אך לכאורה נידון דידן גרע טפי, שהרי בדברי הגמ' מיירי שיצא קול שיש עדים וכפי שפירשו התוס', אבל בנידון דידן ברור שיש עדים אלא שאין אנו יודעים מה הם יודעים.

אלא שגם במצב זה מפורש בדברי הרמב"ן שאין להחמיר שהרי הביא יש מפרשים "כגון שאנו יודעים בודאי דהווי סהדי כאן בשעת קידושין והם יודעים אם שוה פרוטה אם לאו שהם שמו אותה מיד לאחר קידושין, וסבירא להו לרבנן שממתינין להם עד שיבואו ויתברר הדבר".

והרי זה ממש כנידון דידן שלכאורה ברור שהיו שם עדים אלא שאין אנו יודעים מה הם יודעים.

אלא שהרמב"ן דחה פירוש זה וכתב:

"ולאו מילתא היא דאם כן אמאי פרשי הכא רבנן מההיא משפחה אי דאתו ואמרי שוה פרוטה פשיטא דפסולה ולאו מדאביי ורבא אלא רב חסדא גופיה מודה, ואי דלא אתו להוי כמי שלא היו שם עדים כלל".

החלטה

על ביטול עיכוב הנישואין שהוצע על ידם

הנדון: גירושין

החלטה

בפני ביה"ד בקשה למתן החלטה.

לאחר שמיעת דברי הנוגעים בדבר, והעיון בחומר שבתיק תוך קיום מו"מ הלכתי מעמיק וממצה עם גדולי הפוסקים שבדור, ביה"ד מבטל את עיכוב הנישואין שהוצא בתאריך 16/1/2019.

ניתן ביום ג' באלול התשע"ט (03/09/2019)

הרב מרדכי רלב"ג – ראב"ד   הרב יקותיאל כהן   הרב חיים ו' וידאל

פסק דין

להתירם להנשא לכל אדם ללא צורך בגט לחומרא

הנידון: גירושין

פסק דין: במענה לבקשת הבהרה של האפוטרופוס לדין וב"כ הקטינה וכן בקשת הבהרה של ב"כ האב. ביה"ד פוסק כי הקטין... והקטינה... מותרים להנשא לכל אדם ללא צורך בגט לחומרא.

פסק דין זה ניתן ע"ד כל חברי ההרכב.

עם זאת, לדעת אחד מדייני ההרכב, על אף האמור, יש מקום לקיים בירור נוסף בכדי למנוע לזות

שפתיים. נימוקים לפסה"ד ימסרו במועד אחר. ניתן ביום ח' באלול ה'תשע"ט (08/09/2019)

הרב מרדכי רלב"ג – ראב"ד   הרב יקותיאל כהן   הרב חיים ו' וידאל

סימן ה

לאחר העיון בסוגיה זו נראה להתיר את הכלה בלא גט מהנימוקים דלהלן.

חזקת פנויה

בנדרון דנן האישה בחזקת פנויה, לא התקבלה שום עדות על קידושין, ומה שידוע לנו הוא רק שבאמצע טקס החופה הגיע המשטרה ועצרה את המשך הטקס. לפי זה אין לנו אלא ספק האם האישה התקדשה או לא. מספק יש להעמיד את האישה בחזקת פנויה, שהרי דין העמד אשה על חזקתה שהיא פנויה, הוא מדאורייתא כדאיתא בחולין י"ע"ב.

אומנם שנינו במסכת יבמות ל"ב - לא ע"א, שבזרק קידושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה מן התורה יש להעמיד על חזקת פנויה, אלא שחכמים החמירו לדון זאת כספק. ראה ערוך השולחן אבן העזר סימן קעג טו שהסביר זאת "ולא הלכו בזה אחר חזקה מפני חומר האיסור וכן מפני שיש תקנה".

אך נראה דדוקא שם החמירו, מפני שראינו מעשה של זריקת הקידושין, ואם כן הורעה החזקה, אבל בנדרון רידן שרק ידוע שהוקמה חופה ומעבר לכך לא ידוע על מעשה קידושין כלשהו - אין חשש גם מדרבנן. ראה לכך מהסוגיה של קול בגיטין פט, שנוכח אותה לקמן, שם רואים שאע"פ שהיו דברים ניכרים שהתקיימה חתונה מכל מקום אין זה אלא קול בלבד, ודווקא אם הבריות אמרו שפלוגית התקדשה חוששין לקול זה, אבל בלא"ה לא חוששין. וכן כתב הרמב"ן בחידושיו על מסכת גיטין פח ע"ב ד"ה והא דקתני סיפא וכו' "דהא חזינן לקמן בשמעתין דלא חשו רבנן לספיקי דקלא כלל". וכבר כתב כן הגאון רבי אשר וייס שליט"א שחילוק זה מבואר במקומות רבים בראשונים ובפוסקים וזה פשוט.

עדים בצד אסתן

יש לדון האם יש לחקור ולטרוח ולחפש את האנשים שהשתתפו בטקס החופה, כמו שמצינו בסוגיה במסכת קידושין יב ע"ב. לשיטת אביי ורבא שחששו ב"אשת איש" שאם איכא סהדי בעידית שידועים שהאשה היא אשת איש (לשון הגמ' - והא איכא סהדי באידית דידעי דבהווא יומא הוה ביה שוה פרוטה), שלא להתירה עד שיבואו העדים לפני ביה"ד ויעידו את עדותם. א"כ לפי זה יש צורך לדאוג שאותם אנשים שהשתתפו בטקס החופה יבואו לפני ביה"ד ויעידו האם היתה נתינת טבעת ויבררו לביה"ד את פרטי המקרה.

נימוקים לפסק הדין מתאריך ח' אלול תשע"ט (08/09/2019)

תיאור המקרה

ביום כ"ב בכסלו תשע"ט, לפנות בוקר של יום שישי. התאספו חלק מקהילת כת השאלים בגב בניין ברחוב שמואל הנביא, לחגוג טקס נישואין של חתן בן 17 שנה עם כלה בת 13 שנה. הכלה לבשה שמלת כלה לבנה. באמצע טקס החופה פרצו שוטרים ממשטרת ישראל לגג הבניין וטקס החופה הפסיק. השוטרים עצרו את הכלה ומספר נשים לצורך חקירת האירוע. שאר המשתתפים נסו מהמקום. לטענת המשטרה הכלה לא ענדה על ידה טבעת, ולא נמצאה ברשותה טבעת.

אבי הכלה שאינו משתייך לכת השאלים, וטקס הנישואין של בתו נערך ללא ידיעתו וכמובן בניגוד לרצונו, הגיש בקשה לבית הדין לברר את מעמדה האישי של בתו, האם היא נשואה או שמא ספק נשואה וצריכה גט, כדי להתירה להינשא לאחר.

בית הדין חקר היטב את הכלה ואנשים נוספים שהיו מעורבים בעניין. וחברי ביה"ד התרשמו שגרסת הכלה כנה ואמינה, לפיה המשטרה עצרה את האירוע בטרם נתינת הטבעת מהחתן לידה, וממילא לא היו קידושין כלל. עוד הוסיפה הכלה וסיפרה כי החתן מעולם לא אמר לה כלום בעניין הקידושין ולא דיבר איתה כלל. לא בזמן הטקס ואף לא לפני כן.

בנוסף, ביה"ד קיבל עדות מאשה שהיא קרובת משפחה של החתן שהשתתפה בטקס, ואף היא העידה שלא הייתה נתינת טבעת מהחתן לכלה.

מסקנה הלכתית

בעניין זה כתבו הרה"ג משה ברנדסדורפר שליט"א בספרו היכל הוראה (הוראה קנא) והגאון רבי אשר וייס שליט"א (התפרסם במוריה - ניסן תשע"ט).

השאלות בנדרון רידן הן שלש: א. האם היו קידושין או לא. ב. האם יש לחשוש לקול שהתקדשה ולהצריך משום כך גט. ג. האם יש לטרוח ולחפש אחר העדים שהשתתפו בטקס ולגבות מהם עדות על הנעשה בטקס.

"שנשאת לאחר וילדה לו" (רש"י שם ד"ה מההיא משפחה) ולא נישאו לאותו ילד שנולד מהאשה. ועל זה חולק הרמב"ן וסובר שאין להמתין לאותם עדים והרי כמי שלא היו שם עדים כלל.

הרי לן שבמקום ספק קידושין שאין אנו יודעים אם האיש קידש את האשה בחפץ שווה פרוטה, אין אנו צריכים להמתין לעדים שיבואו להעיד אם החפץ שווה פרוטה. ומותר לישא את אותה אשה.

אמנם בריב"ש שהלך בדרכו של הרמב"ן פירש בדעת הראב"ן שמדובר שעבר זמן רב מהמעשה והעדים מתו, ועל כך הקשה הריב"ש (כקושיית הרמב"ן על הראב"ן) מדוע פרשו רבנו מאותה משפחה הרי אי אפשר לברר על ידי העדים, וחשוב כאילו אין עדים כלל. וז"ל,

"וקצת מן המפרשים...ופירש (ראב"ן) שאנו יודעין בודאי שהיו כאן בשעת הקדושין והם יודעים אם שוה פרוטה אם לאו שהם שמו אותו מיד לאחר הקדושין וס"ל לרבנן שממתינין להם עד שיבואו ויתברר הדבר. וגם שם לא עמד הפירוש ההוא שהרי דחוהו המפרשים ז"ל, מדאמרינן התם אשתיו מההיא משפחה בסורא ופירשו רבנן מההיא משפחה, אי דאתו עדים ואמרי שוה היה פשיטא דפסולה ולא מדאביי ורבא אלא רב חסדא גופיה מודה ואי לא אתו השתא דמיתו להו סהדי ואי אפשר להתברר אמאי פרשי רבנן מההיא משפחה, דהא הוה לה השתא כאלו לא היו שם עדים שהרי אין אנו יודעין אם שוה אם לאו אלא ודאי קול היה שם שיש עדים שיודעין בודאי ששוה פרוטה היה".

ויש שרצו לדייק מהריב"ש שאם היו העדים בחיים הדין הוא שצריך לברר אצל העדים, ואין להתיר את האשה קודם שיבררו אצל העדים. לפיכך במקרה דידן יש צורך לטרוח ולחפש את העדים ולברר האם היתה מסירת טבעת מהחזקתן לכולה.

לפני שנתייחס לדברי הריב"ש, יש לומר שברמב"ן להדיא משמע דלא כהריב"ש, שהרי הרמב"ן כותב שהעדים עדיין בחיים, ובכל אופן סובר הרמב"ן שאין צורך להמתין לעדים, וז"ל "וסבירא להו לרבנן שממתינין להם עד שיבואו ויתברר הדבר. ולא מילתא היא".

הרי לן שאפילו במקרה שהעדים חיים וקיימים, אין צורך להמתין להם מהנימוק שכתב הרמב"ן כמי שלא היו שם עדים כלל שהרי אין אנו יודעים אם שוה אם לאו.

בעלי התוס' ד"ה והאיכא סהדי באורית וכו' כתבו: ואין לפרש דניחוש לשמא איכא סהדי דא"כ אין לדבר סוף, דלעולם איכא למיחש. והא נמי ליכא לפרש והא איכא סהדי דידעי דבההוא שעתא הוה ביה שוה פרוטה דפשיטא דעל זה דאוי להחמיר, אלא נראה לר"י לפרש והא איכא סהדי כלומר יצא הקול שיש עדים באורית או במדינת הים.

למדנו מתוס' שלש חילוקי דין בשלשה מצבים,

- א. חשש שמא איכא עדים - לא חוששין, דא"כ אין לדבר סוף.
- ב. יודעים שיש עדים שיודעים שהאשה היא אשת איש. פשיטא שצריך להחמיר ולהמתין לעדים שיבואו להעיד.
- ג. יצא קול שיש עדים שיודעים שהאשה היא אשת איש, כפי שמוכח בסוגיה שם בלשון הגמרא "הא אמרי איכא סהדי באידית דידעי דבההוא יומא הוה שווה פרוטה" - לשיטת אב"י ורבא צריך להחמיר ולהמתין שיבואו להעיד. וכך פירש להדיא בשו"ת הריב"ש סימן ר"ל, את המקרה של הסוגיה שם.

נראה שבמקרה דידן, שאין לנו ידיעה או קול על כך שיש עדים שהיו קידושין גמורים. אלא יש לנו ידיעה שהיו עדים בשעת הטקס ולא ידוע לנו האם התקיימו קידושין בטקס או לא. אין ללמוד מהסוגיה שם שיש להחמיר ולהמתין או לדאוג לעדים שיבואו להעיד ולברר לנו מה היה בטקס, האם היו קידושין, דאין להוציא אשה מחזקת פנויה.

ראיה לדברינו יש להביא מדברי הרמב"ן בחידושיו שם בסוגיה בקידושין יב ע"ב שכתב וז"ל, "ואיכא...מפרשי כגון שאנו יודעים בודאי דהוה סהדי כאן בשעת הקידושין והם יודעים אם שוה פרוטה אם לאו שהם שמו אותה מיד לאחר קידושין, וסבירא להו לרבנן שממתינין להם עד שיבואו ויתברר הדבר. ולא מילתא היא דאם כן אמאי פרשי הכא רבנן מההיא משפחה, אי דאתו ואמרי שוה פרוטה פשיטא דפסולה ולא מדאביי ורבא אלא רב חסדא גופיה מודה, ואי דלא אתו להו כמי שלא היו שם עדים כלל שהרי אין אנו יודעים אם שוה אם לאו".

שיטת האיכא מפרשי (ראב"ן) שהמדובר בסוגיה הוא שיש בודאי עדים שיודעים האם החפץ בו קידש את האשה שווה פרוטה או לא, ובמקרה זה סוברים רבנן שהתרחקו מאותה משפחה כשיטת אב"י ורבא שיש להמתין עד שיבואו העדים להעיד ויבררו את הדבר, ולכן פרשו רבנן מאותה משפחה דהיינו

ונתנו במעשה זה בשטיבלך במאה שערים.

בבבלי גימין דף פח עמוד ב שנינו,

מתני'. יצא שמה בעיר מקודשת - הרי זו מקודשת, מנורשת - הרי זו מנורשת, ובלבד שלא יהא שם אמתלא. איזו היא אמתלא? גירש איש פלוני את אשתו על תנאי, זרק לה קידושה ספק קרוב לה ספק קרוב לו - זו היא אמתלא.

כלומר, אם יצא קול על פלונית שהיא מקודשת יש לחוש לקול זה.

יצוין שהטעם שחששו לקול אינו מדינא אלא מחמת לעז הבריות בלבד כפי שמבואר בראשונים ובפוסקים, ראה ערוך השולחן אבן העזר סימן מו "דעיקר החשש שחששו לקול הוא מפני הלעז ולא מעיקר דינא", וכיוצא בזה מבואר ביבמות כד ע"ב לגבי הנטען על השפחה וכיו"ב שטעם האיסור להינשא לה משום "הסר ממך עקשות פה ולזות שפתיים". גם ראה בשו"ת משאת בנימין סימן נא (הובא בבאר היטב) שכתב במקרה שהיה קול ואמתלא עימו שאע"פ שהתברר לאחר זמן שהאמתלא היא שקר, אין חוששין לקול להחמיר מפני שמה שחוששין הוא רק מצד לעז ולא מצד האמת, וכיוון שהיתה אמתלא עם הקול שוב אין לעז. חשוב להדגיש זאת, כדי להבהיר שלא מדובר בחשש איסור אמיתי דהיינו ספק קידושין, אלא חשש ללעז שיצא על האישה אם תינשא לאחר, ולכן בסוגיה זו של קול יש להקל ולהעמיד את האשה בחזקת פנויה.

ולפי זה יתבאר דברי הרמב"ן שם בסוגיה פ"ח ע"ב ד"ה והא דקתני סיפא וכו' וז"ל,

"דלא חשו רבנן לספיקי דקלא אלא לקלא בלא שום שובר חששו שמא יוצאו לעז על המשפחות, אף כאן (אם יצא אמתלא על הקול) תולין שמא נתקיים התנאי והוי שובר לקול הקידושין"

לבאורה יש סתירה ליסוד זה מלשון השו"ע אה"ע מו א שכתב שכשיצא קול על אישה שהתקדשה "הרי היא ספק מקודשת", ולכאורה משמע שאינו לעז בעלמא אלא ספק ממש. אומנם ראה ביאור הגר"א שם ס"ק א שכתב "כמש"ש פ"ט ב' וכמש"ל בס"ה". כלומר, מה שכתב השו"ע שדינה ספק מקודשת היינו לעניין האמור בסעיף ה בשו"ע שאם קידש שני יש לברר וכו'. ולכאורה דבריו אינם מובנים, מה הצורך שראה הגר"א לבאר לנו מה הדין בספק קידושין, וכי אין ידוע מה הדין בספק קידושין? נראה שכוונת הגר"א לומר שמה שכתב השו"ע ספק קידושין היינו לא

ואפילו לדעת הריב"ש, נראה שיודה במקרה דידן, משני נימוקים. האחד, שבמקרה של הריב"ש דוקא שם החמירו, מפני שראינו מעשה של זריקת הקידושין, ואם כן הורעה החזקה, ולדעת רבנן יש להמתין לעדים אם הם קיימים, אבל בנדון דידן שרק ידוע שהוקמה חופה ומעבר לכך לא ידוע על מעשה קידושין כלשהו אין צורך להמתין לעדים.

נימוק הנוסף, במקרה של הריב"ש העדים הם ברי השגה וניתן להביאם לעדות לברור העניין. אולם במקרה דידן שהאנשים שהשתתפו בטקס "הם אנשי סוד ולא יעידו בבית דין" כפי שכתב הרב הגאון משה ברנדסדורפר שליט"א בספרו, ואין זה נחשב איכא לברורי. ודומה למה שכתב הריב"ש "ואי לא אתו השתא דמיתו להו סהדי ואי אפשר להתברר אמאי פרשי רבנו מההיא משפחה, דהא הוה לה השתא כאלו לא היו שם עדים".

וכן מצאתי במקנה שכתב להדיא שבכה"ג אין לחוש כלל לקול, וממילא אין צורך לטרוח לחפש עדים כדי לברר את הקול שיצא בעניין הקידושין.

בספר המקנה בקו"א (מובא באוצה"פ) הקשה סתירה בדעת אב"י ורבא, שמחד גיסא מצינו בסוגיה בקידושין י"ב ע"ב שחששו ב"אשת איש" לקול שיש עדים שיוודעים אם האשה אשת איש ואסורה עד שיתברר העניין ע"י אותם עדים, ומאידך גיסא מצינו בסוגיה בגיטין פ"ט שאב"י ורבא סוברים שבמקום שיש אמתלא לא חוששין לקול שנתקדשה אפילו שמדובר באיסור אשת איש. ותיירץ המקנה, שזה המקור לדין השו"ע שהצריך לשאול את האשה וסמכו על דבריה. דאם האשה מכחישה אז אין חוששין לקול כפי שיוצא מהסוגיה בגיטין, ואילו בסוגיה בקידושין שם מדובר שהאשה אינה יודעת אם החפץ היה שוה פרוטה ואינה מכחישה, ודוקא בכה"ג חוששין לקול.

היוצא מדברי המקנה שאפילו במקרה שיש קול שיש עדים שיוודעים בעניין הקידושין והאשה מכחישה וטוענת בודאי שלא היו קידושין, אין חוששין לקול ואין מצריכים לטרוח ולחפש אחר העדים, ומתירים את האשה להינשא.

על כך יש להוסיף כפי שכתב הרב הגאון משה ברנדסדורפר שליט"א בספרו, שהאנשים שהשתתפו בטקס "הם אנשי סוד ולא יעידו בבית דין". ואין זה נחשב איכא לברורי.

קול קידושין

מכל מקום יש לדון בנדון דנן מצד יציאת קול שהתקדשה, שכפי שנודע לנו, שנשאו הבריות

ישראל, ולא יצא תחילה קול על האשה שהתקדשה. בנוסף, עובדתית אלמלא התערבות המשטרה לא היה הדבר נודע כלל, כי בכת השאלים מקפידים שלא להוציא דברים מעין אלו החוצה. ישנן בנות, מכת השאלים, נשואות בגיל זה שלא ידוע מנישואיהן כלל מחוץ לחברי הכת. גם לא הגיוני שיופצו שמועות על קידושין, שזה דבר שאינו מפליא במיוחד אצלם, ורק למחרת תופץ השמועה על פשיטת המשטרה, נושא הרבה יותר מסקרן, וראוי לשיחה.

קלא דלא אתחזק בבי דינא

מלבר זאת נאמר בבבלי גיטין דף פט עמוד ב "אמר רב אשי: כל קלא דלא איתחזק בבי דינא לאו קלא הוא", והרמ"א אכן העזר מו ב פסק כן:

"ואין חוששין לקול, אלא כשהוחזק בבית דין שבית דין חקרו בדבר ושמעו שיש ממשות בקול, כמו שנתבאר, אבל כל זמן שלא הוחזק בבית דין לא, אם לא במקום שיש חזקה טובה שנתקדשה".

מקור דברי הרמ"א בעניין חזקה טובה הוא המהרי"ק שורש פז, ושם כתב "אבל הכא דאיכא חזקה טובא פשיטא דלא צריך שיתחזק בב"ד וכדהוכחתי לעיל מההיא דמלקין על החזקות וכו'". כלומר, חזקה טובא היינו כמו עדות וידיעה גמורה ומלקין על כך. גם ראה מה שכתב ערוך השולחן אבן העזר סימן מו "אמנם אם יש חזקה טובה שנתקדשה כגון שמוחזקת בעיר לוודאי נתקדשה או לא בעיני הוחזק בב"ד דהרי סוקלין ושורפין על החזקות". אין ספק שבנדון דידן אף אחד לא יהיה לומר שהאשה נחשבת לאשת איש גמורה. ממילא נדחים דברי הרב הגאון משה ברנדסדורפר שליט"א שכתב שיש לאסור את הכלה במקרה דנן, מכיוון שהיא היתה לבושה בשמלת כלה והיה מעמד של חופה דיש לדמות לדין הרמ"א שכתב שבמקום שיש חזקה טובה אוסרים את האשה אפילו אם הקול לא הוחזק בבית דין. שהרי הוכחנו ממקור דין הרמ"א דחזקה טובה נחשב דוקא חזקת ודאי שהתקדשה ויש לה דין אשת איש ודאית וסוקלין על פי חזקה זו. מה שלא קיים במקרה דנן.

לפיכך, היות שהקול לא הוחזק בבית הדין ולא קיבל את אישור ביה"ד, ובוודאי שאינו בגדר חזקה טובה, אינו קול כלל וכלל.

קול ואמתלא

בנדון דנן יצא הקול ושוברו עימו, שידעו שהמשטרה הופיעה באמצע טקס החופה, ואם כן יש ספק

שבאמת על פי דין אלו ספק קידושין, אלא שדינם כמו ספק קידושין כפי שמבואר בסעיף ה. לפיכך אין סתירה מדברי השו"ע ליסוד הנ"ל המפורש בדברי הראשונים והפוסקים.

בגמ' שם ברף פט ע"א מבואר מהו קול שחוששין לו:

אמר עולא: לא ששמעו קול הברה, אלא כדי שיהו נרות דולקות וממנות מוצעות, ובני אדם נכנסין ויוצאין ואומרים פלונית מתקדשת היום. מתקדשת, ודלמא לא אקדשה! אימא: פלונית נתקדשה היום. וכן תני לוי: לא שישמעו קול הברה, אלא כדי שיהו נרות דולקות וממנות מוצעות, ונשים טוות לאור הנר ושמחות לה, ואומרות פלונית מתקדשת היום. מתקדשת, ודלמא לא אקדשה! א"ר פפא, אימא: פלונית נתקדשה היום.

אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן: לא ששמעו קול הברה, אלא כדי שיהו נרות דולקות וממנות מוצעות ובני אדם נכנסין ויוצאין, אמרו דבר - זה הוא קול [...]

א"ר אבא אמר רב הונא אמר רב: לא ששמעו קול הברה, אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע? מפלוני, ופלוני מפלו', ובודקין והולכין עד שמגיעין לדבר הברור. דבר הברור, עדות מעליית' הוא! אלא כי אתא רב שמואל בר יהודה, א"ר אבא אמר רב הונא אמר רב: לא ששמעו קול הברה, אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע? מפלוני, ופלוני מפלוני והלכו להם למדינת הים.

כלומר, יש שני אופנים שמביאה הגמ' לקול, או שיש סימני חתונה והבריות אומרות שפלונית התקדשה, או שיש עדים מפי עדים שמעידים שפלונית התקדשה. כך גם נפסק בשו"ע אה"ע מו א-ב. מתוך דברי הגמ' והשו"ע עולה בבירור שדווקא אם אמרו שפלונית התקדשה, אבל אם לא הייתה שום אמירה כזו - אין זה נקרא קול כלל, ואין לחוש לו.

בנדון דנן לא הייתה אמירה כזו ולכן בוודאי שאין זה קול ואין לחוש לו. הרב הגאון (...) כתב בשם הרב הגאון משה ברנדסדורפר שליט"א שבשטיבלך במאה שערים יצא קול שהתקדשה, וגם כתב בשמו שרק אח"כ יצא קול שהמשטרה התערבה באמצע האירוע, דברים אלו אינם נכונים מבחינה עובדתית. ראיתי את דברי הרב הגאון משה ברנדסדורפר שליט"א שהביא את סיפור המעשה בספרו (היכל הוראה) כפי שכתבנו שבעקבות התערבות המשטרה באירוע יצא הקול על טקס הקידושין שנקטע באמצע ע"י משטרת

שוה פרוטה, או שהיה קמן, לא הוחזקה, אלא שואלים אותה וסומכים על דבריה, הואיל ואין שם ראייה ברורה ולא קול חזק.

כלומר, אם יש אמתלא או אף מקום אמתלא שואלים את פיה, ואם אומרת שלא היו קידושין נאמנת.

כבר אמרנו לעיל שבנדון דידן לא היה קול כלל שנתקדשה, אך גם לו יצויר שהיה יוצא קול מכל מקום שוברו עימו ואמתלא בצדו, שהרי התפרסם שהמשרטה הופיעה באמצע האירוע ואם כן יש מקום ספק ואמתלא מעיקרא האם היו קידושין או לא דהיינו אם היתה נתינת טבעת או לא. ומכיוון שהאישה בנדון דנן אומרת בוודאי שלא היו קידושין היא נאמנת.

והנה, הרב הגאון (....) כתב שבנדון דנן האמתלא מתנגדת לגמרי לקול, ובאופן כזה לא אמרו אמתלא, אלא רק במקום שבו היא מסבירה ומבארת את הקול. דבריו בנויים על ההנחה שמתחילה יצא קול שהתקדשה, ורק לאחר זמן יצא קול שהמשרטה הופיעה, אך כבר כתבנו שאין הדבר נכון עובדתית. מה גם שיש לומר שאין הקול על הפסקת טקס הנישואין מתנגד לגמרי בנדון דידן לקול שהתקדשה, אלא מבאר אותו, שהיה טקס חופה וקידושין אך לא הושלם.

מלבד זאת, הלכתית אין סברה לחלק ולומר שכהאי גוונא לא נחשב לאמתלא ששוברת את הקול, הרי סוף סוף לא יוצא לעז באופן זה, כפי שביארנו לעיל שכל החשש לקול הוא מפאת הלעז שבו, והאמתלא גם כזו שמתנגדת לגמרי לקול שוברת אותו, ומונעת את הלעז.

חסרון ידיעה

הרב הגאון משה ברנדסדורפר שליט"א כתב שספק נתינת הטבעת אינו ספק אלא חסרון ידיעה, שהרי הנוכחים באירוע יודעים אם הייתה נתינה או לא, ומכיוון שאפשר לברר את הדבר חשיב חסרון ידיעה. לפיכך כתב שאין להקל משום ספק ספיקא, ספק אם הייתה נתינת טבעת וספק אם חופה עושה קידושין.

ונראה לדחות את דבריו. דכל הדין של איכא לברורי שייך במקום שיש ספק גמור, אז נאמר הדין שכיוון שאפשר לברר את הספק, אין זה נחשב לספק. אבל כפי שכתבנו, חשש קול הוא לא מדין ספק, שהרי קול לא יכול ליצור ספק, אלא כפי שכתבו הראשונים ובמפורש שם הרמב"ן בסוגיה שזהו דין לעז, שלא

האם היו קידושין או לא, דהיינו האם הייתה נתינת טבעת מהחתן לכלה. במסכת גיטין פט ע"ב מבואר שגם במקום שיש להסתפק בלבד נחשב הדבר לאמתלא, ואין צורך שיצא קול שלא היו קידושין דווקא: "רב זביד אמר: במקום אמתלא חוששין לאמתלא". כך גם מבואר בשלושה מעשים שהובא בגמ' שם פט ע"א-ע"ב:

ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה באציפא דתוחלא בעינא דבי שיפי, שלחה רב אידי בר אבין לקמיה דאביי: כי האי גוונא מאי? אמר ליה: אפי' למאן דאמר לא מבטלינן קלא, בהא מבטלינן קלא, מימר אמרי: עיינו בהו רבנן בקידושה ולא הוה בהו שוה פרוטה.

ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה לחד מבני פלגיא, אמר רבא: אפי' למאן דאמר לא מבטלינן קלא, בהא מבטלינן קלא, מימר אמרי: עיינו בהו רבנן בקידושי, וקידושי קמן הוו.

ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה לקמן הנראה כגדול, א"ל רב מרדכי לרב אשי: הוה עובדא, ואמרו: עדיין לא הגיע לפלגות ראובן, שנאמר: לפלגות ראובן גדולים חקרי לב.

הטור פסק את דברי רב זביד, אך הרי"ף והרמב"ם השמיטו את דבריו. אומנם הבית יוסף כתב שגם הם סוברים כמותו, והבליעו את דבריו בתוך דבריהם, עיין שם, ולכן פסק בשו"ע אה"ע מו ג כרב זביד "או אם יש להסתפק אם יש בקדושין שוה פרוטה, או שהיה קטן, לא הוחזקה". אמנם הב"ש (ס"ק י"א) חולק על הבית יוסף בדעת הרמב"ם וצייד בדעת הרמב"ם (כדעת הראב"ד) שדוקא אם התברר ע"י ביה"ד כפי שיצא באמתלא דהיינו שנתברר שהיה קטן או שלא היה שוה פרוטה אז מבטלינן את הקול אבל כל זמן שלא התברר כאמתלא אין מבטלינן את הקול. יעויין באוצה"פ שהביא חבל פוסקים החולקים על דעת הב"ש וסוברים בדעת הרמב"ם כפי שפוסק השו"ע, והם: המקנה, מחנה אפרים, ארץ צבי, בית מאיר, בית אפרים, תפארת יעקב ואמרות טהורות.

וזה לשון השולחן ערוך אבן העזר סימן מו סעיף ג:

אם היה שם אמתלא, ושמעו האמתלאה כששמעו שנתקדשה, לא הוחזקה מקודשת. כיצד היא האמתלאה, פלונית נתקדשה על תנאי או קדושי ספק, כגון שאומרים שזרק לה קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה, או אם יש להסתפק אם יש בקדושין

כוונה מפורשת, ואם כן הוא הדין כאן, שרוצה לקדש אישה, מתקדשת לו גם בלא כוונה מפורשת לקידושי חופה.

הגאון רבי אשר וייס שליט"א דחה את הקושיה על הרעק"א מדברי החיי אדם בפשיטות, ששם בוודאי מתכוון לקיים את המצווה, שהרי מוכח ממעשיו שרוצה לקיים את אותה המצווה, ואילו בנדון דידן לא מוכח כלל שרוצה לקדש בחופה, אלא מסתמא רוצה לקדש בטבעת ולישא אותה בחופה.

זאת ועוד, הרעק"א שם בסימן נו הביא ראייה שבסתמא אין אדם מתכוון לקדש את האשה בחופה, שהרי אם מקדשה בחופה עוד קודם נתינת הטבעת, היה צריך לברך את ברכת האירוסין קודם שמכניסה לחופה וזאת לשיטה שהביא הרמ"א בסימן נה סעיף א "וי"א שהחופה היא שפורסין סודר על ראשם בשעת הברכה". יתירה מזאת, לשיטה שמביא הרמ"א שם שחופה היא כיסוי האשה בהינומא כפי שכיום נוהגים שעושה החתן קודם שהולכים לעמוד מתחת לחופה (הסודר על הכלונסאות) מכסה החתן את פניה של הכלה בהינומא (באדעקען), אם נאמר שמתכוון החתן לקדש אותה אז, נמצא שכשמברכים את ברכת האירוסין קודם נתינת הטבעת, יש חשש של ברכה לבטלה, שהרי לאותה שיטה שהובאה ברמ"א כבר התקדשה לו הכלה בשעה שפרס החתן את ההינומא על ראשה, זמן רב קודם לנתינת הטבעת. אלא בוודאי צריך לומר שדעתו של המקדש שלא לקדש את האשה אלא רק בנתינת הטבעת.

לדברינו יש סיוע לדברי הגאון רבי אשר וייס שליט"א שכתב שלא נהגו לומר לחתן לקדש את האשה בכל דרך ואפילו בחופה, וזאת ע"מ למנוע חשש של ברכה לבטלה לפי המנהג כיום שמברכים את ברכת האירוסין קודם לנתינת הטבעת.

הרב הגאון (...) כתב שאם הושיט החתן את ידו לתת את הטבעת לאישה הרי היא מתקדשת לו בחופה באותה שעה, שהרי באותה העת בוודאי דעתה לקדשה וממילא מתכוון לקדשה בחופה אף אם בסופו של דבר לא הגיעה הטבעת לידה. אומנם מהבירור שעשינו אצל האשה הוברר שלא הגיעו כלל לשלב הזה, והחתן לא הוציא את הטבעת.

וגם החשש שהעלו שמיד כשהגיעה המשטרה, התכוון החתן בליבו לקדש את האשה בחופה אף קודם נתינת הטבעת. אין לחשוש חשש זה מעצמנו. וכל זמן שלא אמר החתן במפורש שהוא מקדש את האשה

יאמרו שאשת איש נשאת לאחר בעודה נשואה, ומכיוון שכך אין לחלק בין ספק רגיל לספק של חסרון ידיעה, שהרי בשניהם חשוב הדבר לאמתלא המבטלת את הקול.

וראיה ברורה לדברינו, היא מהמקרה שהביא השו"ע שם "כיצד היא האמתלא,,,אם יש להסתפק,,,שהיה קטן" וביאר שם בב"ש (ס"ק יא) שיצא קול שקידש אחד מבני פלוני, ואחד מבניו הוא קטן, תלינן אנן שהקטן קידש אותה" והרי שם זה גם ספק חיסרון ידיעה שהרי איכא לברורי מי מהבנים קידש את האשה. אלא מוכח שכיון שיש אמתלא דהיינו ספק, מספיק הדבר לבטל את הקול, ואין חוששין לקול שכזה.

האם חופה עושה קידושינ

גם הרב הגאון משה ברנדסדורפר שליט"א וגם הגאון רבי אשר וייס שליט"א דנו בנדון של חופה האם עושה קידושין. השו"ע אה"ע כו ב הביא מחלוקת בעניין זה, דעת רוב הפוסקים שנפסק להלכה דלא כרב הונא, וחופה אינה קונה, אך דעת רבנו חננאל שזה ספק האם חופה קונה: "אם הכניס אשה לחופה, אינה מתקדשת בכך. וי"א שהוא ספק". הגאון רבי אשר וייס שליט"א כתב בתשובתו שאפילו לשיטות הסוברות שחופה עושה קידושין אינה אלא עיקר חופה דהיינו ייחוד והכנסה לביתו, לפיכך במקרה דנן שבדאי לא עשו כן אלא רק כיסוי הכלה בהינומא ועמידה תחת יריעת החופה אין לחשוש לקידושין. וכת"ר זכה לכוון לדעת בעל ישועות יעקב שהובאה תשובתו בשו"ת יד יוסף סימן ל"ה וז"ל "אמנם באמת אף לשיטת הר"ח אין כאן חשש דהך חופה שפורסין יריעה על ארבע כלונסאות לא מהני בזה...דדוקא אם כבר היה ארוסין גמורים ואחר כך נעשית חופה, בזה דעת פוסקים להחמיר שגם זו נקרא חופה, אבל לענין תחילת קניין בודאי אף לדעת האומרים דיש ספק שמא חופה קונה היינו הבאה לביתו אל יחוד לשם קידושין, אבל פריסת יריעה ע"ג כלונסאות לא חשיב קנין לשם קידושין".

הרב הגאון משה ברנדסדורפר שליט"א נקט שיש לחוש לדעת רבנו חננאל בנדון דנן שזהו ספק. הגאון רבי אשר וייס שליט"א לעומת זאת התבסס על רבי עקיבא איגר שכותב בשו"ת מהדו"ת סימן נה שמה שהחמיר ר"ח הוא רק כשאומר שמקדשה בחופה, אך בזמננו שמקדשים בכסף כוונתו לקדש בכסף ולא בחופה. הרב הגאון משה ברנדסדורפר שליט"א פקפק בדברי רעק"א, שהרי מצאנו שכתב החיי אדם שאם מוכח שרוצה לקיים מצווה יוצא ידי חובה גם בלא

מדובר שם באישה שהכניסו לחופה בהיות בת 11 שנים, ותוך כדי החופה הגיעו אנשי הצבא ולקחו את החתן. האישה הייתה עגונה במשך 16 שנים והייתה סבורה שהיא מקודשת לחתן ואסורה להינשא לאחר. כששמעה שהחתן נפטר פנתה לבעל היד יוסף ע"מ שיתירה להינשא. בנדון ההוא היה עד אחד שהעיד שבמעמד החופה לא היה מעשה קידושין. גם האישה אישרה את דברי העד.

בתשובתו שם בסימן לה ובתשובה שאחריה שהיא של בעל הישועות יעקב כתבו להתיר את האישה מפני שעד אחד נאמן בצירוף לאמירת האשה שלטענתה לא היו קידושין, באופן זה שהייתה לה חזקת היתר אלא שנולד ספק האם התקדשה, ואם נאמין לעד שמעולם לא נתקדשה, יתברר מלמפרע שמעולם לא איתחזק איסורא ולא הוחזקה לאשת איש, בזה לא אמרין דהוי דבר שבערווה וממילא לא בעינן דווקא שני עדים, וביססו דבריהם על ההגהות מיימוניות.

והקשה אותו ת"ח, שמדבריהם עולה שלולא העד היינו אוסרים אותה מספק למרות שיש לה חזקת כשרות, ולא היינו מאמינים לאשה בלבד.

אך באמת אינה קושייה כלל כפי שנבאר:

בנדון שם אותה אישה הוחזקה במשך 16 שנה כאשת איש, ולכן התעוררה ריעותא וספק בחזקת הפנויה שלה, וכפי שכתב שם ביד יוסף "דכיון דהוחזקה באשת איש זה זמן רב", ולכן הצריכו בעל יד יוסף ובעל ישועות יעקב גם נאמנות עד בצירוף לאמירת האשה. ואין זה דומה כלל לנדון דידן שלא הוחזקה כלל לאשת איש, אפילו לא רגע אחד, שהרי עם הקול שיצא שהיה חופה יצא קול שיש ספק אם נתן החתן לכלה טבעת.

חילוק נוסף יש לחלק, שבמקרה של בעל היד יוסף, מדובר שהכלה היתה קטנה בשעת החופה שהרי היתה בגיל 11 שנה. ולכן אין לה נאמנות כמו במקרה דידן שהכלה היתה בשעת החופה גדולה בת 13 שנה.

בנוסף, בנדון דנן ביה"ד חקר ובדק הן את הכלה והן אישה אחת מהנוכחות שהשתתפו במעמד החופה, ולאחר דרישה וחקירה מאומצים התברר לנו משתיקן שלא הייתה כלל נתינת טבעת, ואם כן בנוסף לכלה שטענה שלא היתה נתינת טבעת, יש לנו עד אחד המעיד שלא היו קידושין, שהרי במקום שעד אחד נאמן גם אישה נאמנת, ומכיוון שלא איתחזק איסורא דאשת

בחופה לא יועיל מה שיתכוון בליבו, שהרי אפילו אם הוא התכוון מי יימר שהאשה התכוונה להתקדש בחופה.

ואת ועוד, במקרה דנן לא מדובר בחתן ת"ח היודע בטיב גיטין וקידושין (כפי שהתרשם ביה"ד מחקירת החתן ע"י חברי ביה"ד) שידע להתכוון לקדש את האשה בחופה, כי לא נותנים לו לקדשה בטבעת. ובייחוד שהרי אפילו אם יקדש בחופה להדיא זה רק ספק קידושין לשיטת הי"א שהביא הרמ"א. אם כך אין לחשוש שהחתן ירצה להכניס עצמו לספק (וכן מצאתי ברעק"א שם בתשובות סימנים נ"ה ונ"ו שכתב סברה זו, דהמתקדשים מתכוונים רק לקידושין ודאי ואינם רוצים בקידושין ספק, אמנם כתב שזהו רק סניף להיתר).

ואת ועוד, כפי שכתב שם הרעק"א (בסימן נ"ו) שאפילו להפוסקים הסוברים שחופה קונה זה רק כשאומר החתן לכלה הרי את מקודשת לי בחופה זו, אבל בלא אמר אין חוששין כלל שהתכוון לקדשה בחופה. וכמו בקידושין כסף שאם לא אמר לאשה הרי את מקודשת לי בכסף זה אינה מקודשת ה"ה בחופה. עיי"ש. (דין זה כתב הרעק"א שם בנוסף לסברה שהבאנו לעיל בשמו שכיום שנוהגים לקדש בטבעת אין כוונת המקדש לקדש בחופה) וכיוון שלא עסקינן בחתן היודע בטיב גיטין וקידושין אין לחשוש שאמר לכלה הרי את מקודשת לי בחופה זו. ובייחוד שהכלה העידה נחרצות שהחתן לא אמר לה כלום בכל הטקס ואף לא לפני כן, וביה"ד התרשם שהיא כנה בעדותה.

יתירה מכך, הרעק"א שם בתשובה (סימן נ"ה) כתב שאין לומר שהחתן מתכוון לקדש בחופה קודם נתינת הטבעת (דהיינו לא באותה עת), אלא רק במקרה ובשעת נתינת הטבעת לא חלים הקידושין כגון שהמקדש אינו יודע שהכסף שנותן לאשה אינו שווה פרוטה אז יש לחוש שהתכוון לקדש את האשה בחופה. וזה בדומה לדין של נפל על המציאה בחצירו שאפילו שהתכוון לקנות ע"י הנפילה שחשב שנפילה קונה לו, הדין הוא שהנפילה אינה קונה לו אבל חצירו קונה לו, כיוון שהתכוון לקנות את המציאה באותה שעה.

אבל במקרה דנן אין לחשוש שקודם נתינת הטבעת התכוון החתן לקנות את האשה בחופה, עיי"ש.

תשובת יד יוסף וישועות יעקב

הובא לידי קונטרס שכתב תלמיד חכם אחד שהקשה על דברינו מתשובת יד יוסף להגאון ר' יוסף יואל דייטש זצ"ל סימן לה ולו שעוסק בנדון דומה לדין:

ב. בנוסף לאישה, ביה"ד חקר את אחת הנשים שהשתתפה בטקס שהיא קרובת משפחה של החתן, שהעידה שלא היתה נתינת טבעת.

ג. אין לחוש בנדון דידן לקול שהתקדשה, הן מפני שלא היה קול כזה, הן מפני שלא הוחזק הקול בבית הדין, והן מפני שיש אמתלא שיצאה יחד עם הקול שנתקדשה, שיש להסתפק אם ניתנה הטבעת, בגלל המשטרה שקטעה ועצרה את טקס הקידושין.

ד. במקרה דידן, אין לטרוח ולחפש אחר עדים כשרים שהשתתפו בטקס ע"מ לברר על הנעשה בטקס, בייחוד שהעדים אינם ברי השגה.

ה. אין לדון ספק דידן כחסרון ידיעה שהחמירו בו הפוסקים.

ו. במקרה דידן, אין לחוש שהחופה עשתה קידושין גם לדעת החוששים לרב הונא.

ז. במקום שלפי ההלכה האשה מותרת אף ללא גט, כתבו הפוסקים שאין להצריך גט לחומרא, שלא לפוסלה לכהונה. ושלא לתת יד לענן את הנשים.

ח. לפיכך האישה בנדון דנן מותרת בלא גט כלל, ואף אין להצריכה גט לחומרא.

י"ט אב תשע"ט,

הרציתי את הדברים הנ"ל בפני הגאון רבי גדליה צימבליסט שליט"א - חבר ביה"ד הגדול בדימוס, ואמר שהדברים נשמעים מאוד

חתימת הגאון רבי חיים גדליה צימבליסט שליט"א

הרב מרדכי רלב"ג - ראב"ד

גם אני מצטרף לנימוקים של כבוד הראב"ד שליט"א,

הרב יקותיאל כהן - דיין

איש אין צורך בשני עדים, כפי שכתבו בעל היד יוסף והישועות יעקב. ובמקום שנאמן עד אחד נאמנת אף אשה ואפילו קרובה.

להחמיר לגרש כשאין צורך

מלבד העובדה שהחתן לא משתף פעולה עם בית הדין ולא ניתן לכופ אותו לתת גט לכלה היות שהוא קטין לפי החוק.

לאחר שבררנו שאין חשש קידושין בנדון דנן נראה שאין להחמיר כלל להצריכם גט.

יעוין שם בתשובה של הרעק"א סימן נה, שכתב שאין להחמיר לתת גט כשאין צורך לפוסלה לכהונה, והביא שם בשם הרבה פוסקים שאין לעשות כן.

בשו"ת משאת בנימין סימן קו כתב (הובא בכנה"ג בהגה"ט סימן כז אות כ"ג), שכל מקום שאינה צריכה גט אין נותנים לה גט לרווחא דמילתא, שלא לפוסלה מן הכהונה, ומשום פריצי הדור שלא יתנו עיניהם בבנות ישראל לעגנם, ועי' שו"ת רב פעלים ח"א ריש סימן י"א, הובא כל זה בקובץ תשובות למרן הגרי"ש אלישיב ח"ב סימן ע"ט.

זאת ועוד, במקרה דידן שהחתן אינו משתף פעולה עם ביה"ד, לא ניתן לסדר גט ברצון הצדדים, וגם לא ניתן לחייב הבעל במתן גט ובנקיטת סנקציות נגדו. מלבד שלא נראה שיש עילות לחייב את החתן במתן גט בעל כרחו. אפילו אם היה ניתן על פי דין לחייב אותו במתן גט, לא ניתן לעשות כן במקרה דידן שהחתן הוא קטין.

יש שטענו, להותירם במצב הנוכחי עד גיל 18, אולי אז יתרצו זה לזה ולמה נפרידם עתה.

אומנם באמת זה אינו, מפני שאם נמתין עד אז יש חשש שתוחזק האישה לאשת איש, ואז נצטרך להחמיר עליה טפי מעכשיו, וכפי שחילקנו לעיל בין נדון דנן לנדון של היד יוסף. מלבד זאת, האב והכלה שניהם ביקשו מביה"ד לברר את מעמדה האישי של הכלה, ולכן ביה"ד מחויב להיזקק להם ולא להסתלק מהנדון עד גיל 18.

מסקנות

א. ביה"ד חקר את האשה שנמצאה כנה בגרסתה שלא הייתה נתינת טבעת והחתן לא דיבר עימה ולא אמר לה כלום בכל הטקס ואף לא לפני כן.

סימן ו

נשואה או שמא ספק נשואה וצריכה גט, כדי להחזירה להינשא לאחר.

מכתב תשובה

מענה לנימוקי פסה"ד שע"י ביה"ד הרבני

בס"ד יום שלישי י"ז אלול תשע"ט

המאיר לארץ ולדרים, קרן עמו ירים, ויתברכו מגבחי מרומים בחודש הסליחות והרחמים

כבוד הדיינים הנכבדים שע"י ביה"ד של הרבנות הראשית לישראל הגאונים רבי **יקותיאל כהן** שליט"א [דיין] ורבי **מרדכי רלב"ג** שליט"א [ראב"ד]

שלו רב לפמעכ"ת ולכל הנלוים אליהם ויתברכו מן השמים לכל מילי דמיטב, ותזכו לכתיבה וחתימה טובה.

בא אני בזה בדבר הכלה ... שנחטפה ע"י הרשויות באמצע מעמד החופה עם החתן ...:

ולתועלת הענין אקדים בקצרה את תיאור המקרה וסדר השתלשלות הענין לפי הסדר הכרונולוגי:

ביום כ"ב בכסלו תשע"ט, לפנות בוקר של יום שישי, התאספו חלק מקהילת "כת השאלים" על גג בנין ברח' שמואל הנביא 38 ירושלים, לחגוג את הנישואין של החתן הנ"ל שהינו בן 17 שנה עם הכלה הנ"ל שהיא בת 13 שנה.

באמצע מעמד החופה פרצו שוטרים לגג הבנין ומעמד החופה הופסק, השוטרים עצרו את הכלה ומספר נשים לצורך חקירת האירוע, שאר המשתתפים הגברים נסו מהמקום כולל המסדר קידושין והעדים, לטענת המשטרה הכלה לא ענדה על ידה טבעת, ולא נמצאה ברשותה טבעת.

יש לציין שהעצורות הם אם החתן ואם הכלה ועוד כמה ילדות.

אבי הכלה שאינו משתייך ל"כת השאלים" [הוא משתייך לחסידות תולדות אברהם יצחק] ומעמד הנישואין של בתו נערך ללא ידיעתו וכמובן בניגוד לרצונו [והוא עמד מאחורי פריצת המשטרה] פנה להגאון רבי משה ברנדסדורפר שליט"א גאב"ד היכל הוראה לברר את מעמדה האישי של בתו, האם היא

ביום ב' ט' טבת תשע"ט הוציא הגרמ"ב שליט"א פסק הלכה שהיא בחזקת אשת איש ואסורה לכל עד שתקבל גט פיטורין מהחתן הנ"ל שעמדה עמו תחת החופה לשם חופה וקידושין, וכן אחרי שתקבל גיטה אסורה לכהן [תשובה זו כבר הודפסה ע"י בשו"ת שלו היכל הוראה ח"ה הוראה קנ"א].

כמו"כ התייחס לענין הגאון הגדול רבי אשר ויס שליט"א גאב"ד דרכי תורה, וכתב דאין להצריכה גט, אולם כמה פעמים כתב בזהירות ובהסתניגות דעכ"פ מכיון שמדובר בענין מן החמורות שבתורה יש להשתדל בכל דרך למצות את הביטוי, [תשובתו נדפסה בקובץ מוריה ניסן תשע"ט].

לאחר זמן מתשובתו של הגרמ"ב שליט"א פנה האב גם לביה"ד הרבני לביטול מעמדה האישי של בתו, בית הדין חקר היטב את הכלה ואנשים נוספים שהיו מעורבים בענין [אולם לא נכחו במעמד החופה] וחברי ביה"ד התרשמו שגירסת הכלה כנה ואמינה, לפיה המשטרה עצרה את האירוע בטרם נתינת הטבעת מהחתן לידה, וממילא לא היו קידושין כלל, עוד הוסיפה הכלה וסיפרה כי החתן מעולם לא אמר לה כלום בענין הקידושין ולא דיבר איתה כלל, לא בזמן החופה ואף לא לפני כן.

בנוסף ביה"ד קיבל עדות מאשה שהיא קרובת משפחה של החתן שהשתתפה במעמד החופה, ואף היא העידה שלא היתה נתינת טבעת מהחתן לכלה. יש לציין שמדובר באם החתן שהיא גם נעצרה עם הכלה, ופשוט שאם היא היתה מודה שהמשטרה פרצה רגע לאחר נתינת הטבעת היא היתה גורמת בזה למעצרה ושל בנה החתן ושל בעלה, כולל העדים והמסדר"ק כפי חוק המדינה כך שאין לעדותה שום תוקף הלכתי. [עכ"פ זה ברור כל מי שמאזים בעונשים עפ"י החוק הפלילי א"א להסתמך על עדותו כ"ז שאין לו גיבוי שלא יענש הוא והנוגעים בדבר].

עוד יש לציין שביה"ד חקר גם את החתן, ולא הצליח להוציא ממנו הודאה שהוא לא קידשה עקב פריצת המשטרה והפסקת מעמד החופה. יש להדגיש שהחתן אינו יכול לאשר שקידשה שא"כ הוא מיד מסתכן בחבישה בבית הסוהר, האפשרות היחידה שלו לצאת מכל הפרשה היא להכחיש בכל תוקף שקידשה, ואעפ"כ ביה"ד לא הצליח להוציא ממנו כזו הודאה וד"ל.

לאחמ"כ קיים הגרמ"ב שליט"א מושב ב"ד עם הח"מ ועוד, אשר בו נגבו עדויות נוספות,

"טקס" שהחתן והכלה לא ידעו כלל מהנעשה ואפילו לא דיברו על עסקי קידושין וזה אינו. לאחר המושב ב"ד הח"מ הוציא פס"ד מנומק לאוסרה וכדעת הגרמ"ב שליט"א [פס"ד זה נכתב ביום ה' לסדר שלח תשע"ט להגאון הגדול ר"א ויס שליט"א].

ביום ג' אלול תשע"ט ניתנה החלטה על ידי כ"ת שביה"ד מבטל את עיכוב הנישואין שהוציא בתאריך 16.1.2019 להחלטה זו הצטרף גם הדיין הגאון הצדיק רבי חיים וידאל שליט"א.

ביום ח' אלול תשע"ט ביה"ד שע"י הוציא הבהרה שפסק הדין ניתן על דעת כל חברי ההרכב עם זאת לדעת אחד מדייני ההרכב [הרב חיים וידאל שליט"א] על אף האמור [שהיא מותרת לינשא ללא צורך בגט [אפילו] לחומרא] יש מקום לקיים ביורור נוסף בכדי למנוע לזות שפתיים, ובסיום נכתב דנימוקים לפסה"ד יימסרו במועד אחר.

ולמעשה הנימוקים נמסרו ביום י"ב באלול, שעליהם נמנע לחתום הדיין הגה"צ רבי חיים וידאל שליט"א בנוסף לזאת פמעכ"ת הגאון הרב מרדכי רלב"ג שליט"א השמיע את הדברים להגאון הגדול מזקני וותיקי הדיינים רבי חיים גדליה צימבליסט שליט"א וקיבל אישור ממנו בכתב שהדברים נשמעים מאוד. [הגאון שליט"א נזהר מלקחת אחריות ולא כ' ג"א מצטרף להנ"ל].

בנוסף לזאת כתב הגה"ג ר"א ויס שליט"א מכתב נוסף להעמיד את דבריו הראשונים להתירה בלא גט.

ועתה נדון בס"ד בגופם של דברים כדרכה של תורה ויהי נועם וגו' שח"ו לא נכשל בדבר הלכה.

ובהקדם לאחר בקשת אלף מחילות מפמעכ"ת אפנה בזה לשכל הישר ולהגיון הבריא, באם ח"ו היו גונבים לנזות ביתכם את תכשיטיה, האם גם לא הייתם מנסים לחקור מכיון שהנחקרים החשודים הם אנשי סוד, אתמהא? הלא פשוט וברור שהייתם עושים את כל הפעולות הנצרכות בכדי להשיב את הגניבה לידכם, וכאן בכוונת מכיון לא נעשים פעולות שיש בארגז כלים שבידיכם לחקר האמת ואיך יתכן שאיסור א"א קל בעיניכם יותר מקופסת תכשיטים, ושוב חוזר אני על בקשת המחילה אולם האמת חשובה לכולנו ורב אני את ריב האמת [ע"י בהקדמת בעל המאור].

וביותר דהלא מכותלי מכתבכם נראה דכל הנימוקים לפס"ד שנתתם מבוססים על ב' מכתביו של

וכן עוד פרטים על מבנה הכת והנהגותיהם שיש בהם נפק"מ לניד"ד, ואלו הם:

א. דאינן עונדות את טבעת הקידושין, כדי שקרוביהן שאינם חברי הכת לא ידעו שהם כבר נישאו.

ב. הם עורכים סדר חו"ק בסתר ובמהירות.

ג. החתן כיסה את הכלה בהינומא, וההינומא נפלה והוא חזר וכיסה אותה. [ואין צריך לפנים שכל עניני עריכת הנישואין, הדרכה, מקוה, וכל כיו"ב נעשה כדת וכדין].

ד. פריצת השוטרים היתה לאחר שהקבוצה נכחה על הגג במשך למעלה מעשרים דקות.

ה. אבי החתן שלח שליח לעסקנים שהוא מוכן לעשיית גט ובלבד שהרשויות לא יטפלו בעני"ז. [וככל בר דעת מבין שזה מעלה יותר מחשד שהחתן הספיק לקדשה, שאחרת הוא לא היה מציע הצעה כזו].

ו. על אף שאבי החתן מכחיש שהוא היה בחופה, הוא נצפה יוצא מביתו עם החתן אל מקום החופה שהוא מהלך רגלי של כחמשה רגעים, כשלשת רבעי השעה קודם פריצת המטרה.

ז. התהלכו שמועות לב' הצדדים, דהיינו די"א שהמעמד פוזר לפני נתינת הטבעת, וי"א לאחר נתינת הטבעת.

ח. מבנה הכת חשאי והם אנשי סוד וקשה לשלוף מהם מידע.

ט. מלמדים אותם שבמקרה ויתפסו עליהם להכחיש מכל וכל שלא היתה נתינת טבעת.

בנוסף לזאת פשוט ואינו צריך לפנים כשהם הלכו לחופה הכתובה כבר נכתבה ונחתמה ע"י העדים כמנהג ירושלים, וברור שא"א למצוא עדים ומסדר קידושין באשמורת הבוקר אם לא שהכל כבר היה מוכן מלכתחילה.

מכל הנ"ל נראה להדיא דהכל היה מוכן לעריכת חו"ק כמנהג ישראל מקדמת דנא ולא כמו שכתבתם בפס"ד להציג כאילו מיירי הכא באיזה

ושלח ה'יד יוסף' לחפש אחר עד שהיה בחופה זו והנה גם הוא העיד כדבריה שעדיין לא נתקדשה ולא אמרו ברכת אירוסין, ומאריך ה'יד יוסף' לדון אם יהא נאמן אחר דהוי מלתא דלא רמיא עליו להעיד על זה ומסיק דנאמן, ואח"ז מביא עדות שמת האיש ההוא, ומשום כל זה מתיר את האשה.

ולא נסתפק בזה ושלח דבריו לפני בעל הישועות 'יעקב' לראות היעמדו דבריו בשריות איתתא דא, כי ירא פן יכשל ח"ו בהיתר א"א לעלמא.

וזאת למודעי כי הרב 'יד יוסף' לא היה איזה 'בעל מחבר' וכדו', אלא נודע למשגב בין גדולי וגאוני דורו, והוראתו הייתה ברורה כשמש בצהריים, והיה מתון ביותר ומסיק שמעתא אליבא דהלכתא וראוי שרבים ייאותו לאורו [מתוך הסכמת מרן בעלי מפרשי הי"ם], וברוחב בינתו התנה היתרו בהסכמת עוד גדול אחד, ללמדנו חומר א"א וחומרא דשאלה דא.

והנה גם ה'יד יוסף' וגם הישועי פשיטא להו דכיון דנכנסת אשה לחופה איתרע חזקתה, אלא שדעת ה'יד יוסף' דהעד נאמן משום דלא איתחזק א"א ולא הוי דבר שבערווה והישועי כתב דאי"צ לזה דהכא כיון דיש לאשה זו חזקת פנויה אלא דאיתרע ע"י כניסה לחופה בזה נאמן העד להחזיקה בחזקתה הקודמת [כלומר גם להשיטות דבדבר שבערווה אין העד נאמן גם בלא איתחזק].

וטרחו ורבותינו לבאר ולהוכיח דבריהם מכמה צדדים וראיות ולהעמיד ההיתר מעוד סניפים, ולמה לא פטרו בפשיטות מסוגיא דגיטין (פט ע"א) דגם בנודמנו לקדש אמרינן 'אימר לא נתקדשה', ואיך שייך לומר על זה חד מתרי ותלת וכדו' כשנתעלמו שני גדולי עולם אלו מגמ' ערוכה וטרחו להתירה בסברות וחידושים, ועוד הכי בחנם עיגן ה'יד יוסף' אשה זו עד בוא תשובת הישועי.

וברור מאד שסבורים הם דנודמנו לקדש היינו שנאספו למקום האירוסין והכינו צרכי סעודה ועל זה עדיין יש על האשה חזקת פנויה דלבסוף לא נתקדשה, אבל בנכנסה לחופה שבאו לכלל מעשה קידושין וודאי הוי כהתחילו לעשות המעשה וכמו שהושיט החתן ידו לנתינת הטבעת שלא מצוי כלל שיחזרו בהם בשעה זו ובזה איתרע חזקתה, וכנ"ל שמשמע שיש קצת פלוגתא בזה בין ה'יד יוסף' להישועי בשיעור הריעותא שנתרועעה החזקה בזה.

כל זה דברים ברורים לכל מסתכל בדבריהם ביושר ובכבוד הראוי, ולא ידעתי איך אפשר לנטות מזה.

הגר"א ויס שליט"א והוא במפורש גם במכתבו הראשון וגם בסיום מכתבו השני נזהר בלשונו וכ' וז"ל אמנם אין זה [שיש להתיר נערה זו לנישואין] אלא לאחר שביה"ד אכן עשה כל שבידו ואפס תקוה למצוא עדים כשרים ולשכנע אותם לבוא ולהעיד, ואין לנהוג בזה חפזון כלל אלא להתאזר בסבלנות ובאורך רוח, שמא ח"ו תינשא לאיש ושוב יבואו עדים לפוסלה לבעל, אלא על הבי"ד למצות את כל האפשרויות להגיע לעדים, אך אם יגיעו למסקנא שאין זה בדינו, אין להמתין עד בוש, וכי' עכ"ל וא"כ איך אפשר לכתוב במסקנות הנימוקים לפס"ד באות ד' במקרה דידן, אין לטרוח ולחפש אחר עדים כשרים שהשתתפו בטקס ע"מ לברר על הנעשה בטקס, בייחוד שהעדים אינם ברי השגה ע"כ [היפך ממש"כ הגר"א ויס שליט"א וכנ"ל] ובפרט שלא נעלמה מעיניכם דעת המהרשד"ם (אעה"ז סי' ד') דאם יש עדים שיודעים את האמת ואם נתיר המעשה יש לחשוש שאח"כ יבואו ויעידו לאוסרה צריך לחשוש אפילו לקול שלא הוחזק בב"ד, ולא בכדי הדיין הגה"צ רבי חיים וידאל שליט"א לא הסכים לחתום על נימוקי פסה"ד, ויסלחו לי כבוד פמעכ"ת, אולם אורייתא קא מרתחא בי.

ובפרט שמבואר מדברי כ"ת דס"ל דגם אם העדים ברי השגה אין צורך לטרוח ולחפש אחריהם ותמוה דהלא קי"ל מ"ב (סי' ח' סקכ"ב וסי' תל"ז סק"ט) דלא סמכין אחזקה במקום דיכולין לברר.

כמו"כ לא זכיתי להבין על סמך מה התרשמתם "שגרסת הכלה כנה ואמינה" לפיה המשטרה עצרה את האירוע בטרם נתינת הטבעת מהחתן לידה, בשעה שמדובר בכלה שהיא בוגרת לגילה, והיא מנותקת בכח ממשפחתה, והיא במוסד סגור לחינוך מחודש, [גם בזמן זה שאני כותב את המכתב לכ"ת] והיא יודעת היטב היטב שבאם היא תאמר שהיתה נתינת טבעת היא תסבך את מצבה... ובפרט שמלמדים אותם ב"כת" שבמקרה ויתפסו עליהם להכחיש כל קשר למעשה קידושין בכלל ונתינת טבעת בפרט.

ולאחר דברי הקדמה אלו, אבוא לדון בחילוקים שפמעכ"ת כ' לחלק בין גידון היד יוסף לגידון דידן:

ביורר דעת הישועות יעקב וה'יד יוסף"

בשו"ת 'יד יוסף' (סי' ל"ה) דן בנידון אשה שחטפו את בעלה מתוך החופה בהיותה בת י"א שנה והיא טוענת שזה היה בשעת הסיבובין שסיבבו את החתן סביב הכלה קודם קידושין.

ממה שאדם עומד לחלות, ועיין עוד מה שכתב בשו"ת מהרי"ל דיסקין (סימן ל"ח אות כ"ט) ותרונה נחת.

וי"ש לחלק בדבכנסה לחופה אי"ז עומד להשתנות בהכרח אלא רק משום שכך הסכמת האיש והאשה, ודברי המג"א והגר"א הם על דברים שדרכם להשתנות בהכרח מצד שכך מציאותם, ואולי משום כן כתב הישוע"י דהחזקה פנויה לא נתבטלה לגמרי אבל כיון שעכשיו עומדת להשתנות ולא מצוי כלל וכלל שאשה נכנסה לחופה ויצאה משם בלא קידושין לכן נתרועעה חזקה וחיישין לה בלא עדות [דוגמא קצת לדברי הישוע"י הם דברי התוס' בגיטין (פט ע"א ד"ה עד) על הנאמר בגמ' דבנרות דולקות וכו' שגי אפי' אם נשים אומרות 'פלונית נתקדשה היום' והקשו התוס' דזה סותר דעת רב חסדא (שם) דצריך לשמוע הקול מפי הכשרים דווקא, ותיצו דשאני התם שמחמת הנרות ומיטות המוצעות וכו' יש רגלים לדבר, והנה בלא שיאמרו 'נתקדשה' אין מתבטלת חזקה אף שיש רגלים לדבר שכך היה אבל מכל מקום יש לה ריעותא בשביל להכשיר בזה עדות נשים].

ויותר נראה עפ"י דברי מהרי"ט (בשו"ת ח"ב חו"מ סי' כ') בנידון אדם שמכר קרקע ונתאנה בפלג [היינו שמכר בחצי משווי האמיתי של הקרקע] דפלוגתא דרבוותא היא אם מתבטל המקח או לא (עי' קידושין מב ע"ב תוד"ה ביטול וראשונים שם ואכ"מ), וכתב מהרי"ט דמספק מעמידים הקרקע בחזקה מוכר.

והקשה על עצמו מהא דמכר' בתוס' בכתובות הנ"ל דכשזרק קידושין לאשה וספק אם הגיע קרוב לה הרי היא ספק אשת איש, והיינו דכיון שהיה מעשה של קידושין אין מעמידים אותה בחזקה פנויה והוא הדין נימא גבי מכר קרקע בפלג שכיון שהיה וודאי מעשה מכירה בקרקע נתבטלה חזקה המוכר.

ותירץ דגבי מכירת קרקע בפלג הספק הוא אם מה שעשו בקרקע הוא מכירה או לא ועל זה שפיר אמרין חזקה שהקרקע נשארה כמקדם ולא נעשה בה כלל מכירה, אבל גבי ספק קידושין הרי פשטה האשה ידה לקבל הקידושין והיו מוכנים לקידושין והספק אם היה דבר אחר שמנע את הקידושין להעשות על זה לא אמרין חזקה.

וחזינן דעת מהרי"ט דמשעה שפשטה האשה ידה לקבל קידושין ולא חזרה בה כלל לא אמרין חזקה שהיה דבר אחר שמנע אותה מלהיות מקודשת דהחזקה היא רק להחזיק אותה במצב שלא היתה ברת קידושין וכיוצא ב"ו, וא"כ י"ל בפשיטות דמשעת כניסה לחופה הוי כפשטה ידה לקבל הקידושין.

הסוגיא בכתובות (כג ע"א) איירי היכא שעד אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא נתקדשה ואמרין דלכתחילה לא תינשא, והקשו ע"ז התוס' למה לא יהא מותר לכתחילה ע"י חזקה ותיצו ב' תירוצים א. שאנו יודעים שזרק קידושין [ע"י עדותן, ר"ן ועי' בית שמואל ריש סי' מ"ז] וחלוקים העדים אם הגיע קרוב לאשה או לא, ב. שהיו נרות דולקות וכו' וחלוקים העדים אם לבסוף נתקדשה או לא, ועל שניהם כתבו התוס' שסיבת האיסור לינשא הוא מחמת עדות האחד שמקודשת היא ועי"ש ר"ן ותורא"ש, ועי' חזו"א אהע"ז (סי' נ"ט אות נ), ועוד כתב המרדכי (הובא בחלק"מ סי' ל' סק"ח) דהיכא דספק קרוב לו או לא מוקמינן לה אחזקה פנויה ועי"ש בגליון הגרע"א מה שהביא מרשב"א וריטב"א יבמות (לא ע"א) ואכמ"ל.

אלא שהדבר צ"ע לפי"ז למה בנכנסה לחופה לא מעמידים אותה בחזקה כמו בספק במעשה, והא בנידו"ד [ודה"ד יוסף] אין לנו ידיעה מלבד שנכנסה לחופה וכמב', והנה לא מסתבר דחששם הוא לדעת הראשונים שבספק הנולד במעשה אין מעמידים אותה על חזקה (וכיבמות לא ע"א) דזה מדרבנן בעלמא ובמדי דרבנן היה ראוי להאמין לאשה זו כמב' בסוף פרק שני דכתובות וילע"ב.

שו"ר דעת הב"ש (ברי"ש סימן י"ז) דבזרק גט וספק למי היה הגט קרוב לא אזלינן בתר חזקה מדאורייתא ע"י דבריו, וכן פירש דבריו הגאון מליסא בספר קהלת יעקב ונקט שכן הוא דעת התוס' הנ"ל ויש לומר דכן דעת הישוע"י והיד"ד יוסף, ועדיין צ"ע שלא הזכירו מזה כלום שהרי חיפשו אחר סניפים להקל והיו יכולים לצרף דעת החלק"מ הנ"ל שגם בספק כזה הולכים בתר חזקה, ועוד דלפי"ז למה נקט הישועות יעקב שלא נתבטלה חזקה לגמרי אלא הוי רק ריעותא וי"ל.

ועי"ל דאשה שנכנסת לחופה כיון שעומדת עכשיו להתקדש קלשה לה חזקה דדבר העומד להשתנות עכשיו הוא, וכתב המג"א (סי' ח' סק"א) דבדבר העשוי להשתנות ליכא חזקה ועי"ש פמ"ג דמשמע שזה מדאורייתא, וכן דעת הגר"א שם.

ורבינו הגר"א הביא ראייה מהמבואר בקידושין (עט ע"ב) [והיינו לפי איך שפירש הגר"א את הסוגיא שם] דלרבי יעקב דקיימא לן כוותיה אין לאדם חזקה שהוא בריא מאחר שעשוי הוא לחלות לפעמים ולכן אפי' אם הוא בריא לפנינו חיישין שמא כשכתב נכסיו לאחרים היה חולה ובמתנת שכיב מרע אם עמד חוזר, ובנכנסה לחופה וודאי הוי עשוי להשתנות יותר

אביה דעל זה יש לה חזקת פנויה וכמו כן מבואר בנודע ביהודה (סי' נ"ד אות כ"ד) דאם לא ידוע על נערה אם קדשה אביה יש לה על זה חזקת פנויה, אך על חזקת פנויה במקום שהחזקה בטעות כאשת איש אין רמז בכל סימן נ"ד בנו"ב ואין כתב ה"ד יוסף שכעין דבריו כתב הנו"ב, ולכן ברור כמו שכתבתי.

והנה לדברי כ"ת ה"ד יוסף סובר דמאחר שהיתה מוחזקת זמן רב באשת איש פקע ממנה חזקת פנויה, ולפי"ז קשה מאוד למה לא נחוש שקדשה אביה קודם החופה דהא אין לה חזקה, ועל זה הרי אין עדות עד אחד שלא היו קידושין כאלה.

וברור מאוד דכל מה שאין לה חזקת פנויה הוא רק לגבי השאלה אם נתקדשה תחת החופה וכמו שכתבתי אבל לענין ספק אחר שאין על זה את הריעותא של 'נכנסה לחופה' הרי היא עומדת שפיר בחזקתה, והדברים מאירים וברורים.

בענין עדות הכלה ואם החתן

מענה נוספת שכ' כ"ת, שהכלה טוענת שלא היה קידושין וכך מעידה אשה נוספת מקרובות החתן והרי שניהם כעדים במקום שלא הוחזק האיסור.

ובנידון של ה"ד יוסף שגם שם האשה העידה שלא היה קידושין ואעפ"כ סמכו רק על העד, תירצו הרבנים שליט"א דהתם האשה הייתה קטנה בשעת החופה ואינה נאמנת להעיד על זמן קטנותה, והנה חידוש הוא דבעדות שאשה נאמנת יהי' דין שצריך תחילתו וסופו בכשרות [עי' רמב"ם הלכות עדות פ"ד ה"ב שזהו הדין דאין גדול נאמן על מה שראה בקטנותו] ואין דבר זה ברור רק שא"א כעת להאריך בזה, רק אציין לביאור הגר"א יו"ד (סי' קכ"ז סקכ"ט), ריטב"א כתובות (כח ע"ב ד"ה הימנוהו), ש"ך חו"מ (סי' ל"ה סק"י), מגילה (כ ע"א) אין מביאין ראיה מן הקטן ובר"ח שם ועי' אסיפת זקנים שם בשם החיד"א וצ"ע כעת.

אך בל"א הרי מצינו הרבה פעמים לעניין נאמנות אשה ועד אחד מצינו הרבה פעמים שכשיש אומדנא שמעידים בשקר אין סומכים עליהם וכגון כהנים במומי בכורות (בכורות דף ל"ה ועי"ש ע"ב תוד"ה איכא ובשיטת"ק על תוס' זה) ועוד כהנה וכהנה רבו מלספור, והכא נתקבלה עדות ברורה על מנהג הכת ההיא שחוששים ביותר מכל השייך לשלטונות, ואפי' מקרוביהם שומרים את מעשה הקידושין בסוד, ובפרט דלפי חוקי השלטון מעשה קידושין בגיל כזה הוא

ויש להוסיף ביאור דהמהרי"ט הרי לא סבירא ליה שמחמת שנעשה מעשה לא אמרינן חזקה [דגם במכר קרקע נעשה מעשה] אלא רק מחמת שזה לא מניעה שבא ממנה דכיון שהייתה מוכנת להתקדש לא תלינן שדבר אחר מנע, והרי משעת כניסה לחופה מקרי נתרצית לקידושין לגמרי והגם שלא התחיל עדיין המעשה עצמו מה אכפת לי בזה לדעת המהרי"ט דו"ק היטב בזה.

וממילא כן הוא ממש בנידון דידן שעדות ברורה לפנינו שנערה זו נכנסה לחופה והוי כ'פשטה ידה לקבל קידושין' ובוזה איתרע חזקתה ואסורה לכל בלא גט או בלא עדות ברורה של ב' עדים שלא היה קידושין. [ולהלן נבאר אמאי לא סגי הכא בעדות עד אחד].

וראיתי שפמעכ"ת כ' בדבריהם לחלק בין נידוד' לנידון של ה"ד יוסף בזה"ל: בנידון שם אותה אישה הוחזקה במשך 16 שנה כאשת איש, ולכן התעוררה ריעותא וספק בחזקת הפנויה שלה, וכפי שכתב שם ביד יוסף "דכיון דהוחזקה באשת איש זה זמן רב" ולכן הצריכו בעל יד יוסף ובעל ישועות יעקב גם נאמנות עד בצירוף לאמירת האשה. ואין זה דומה כלל לנידון דידן שלא הוחזקה כלל לאשת איש, אפילו לא רגע אחד, שהרי עם הקול שיצא שהיה חופה יצא קול שיש ספק אם נתן החתן לכלה טבעת ע"כ.

ובעניי נראה להשיג על דברים אלו, דה"ד יוסף לא הזכיר סברא זו שהוחזקה הרבה זמן באשת איש לגבי ענין חזקת פנויה כלל אלא רק לערער מחמת כן על נאמנותו של העד אחד משום איתחזק איסורא בדבר שבערווה, והנני להציע את דבריו להלן.

שבתחילה שלח לחפש אחר העד, שמע את עדותו שהעיד שלא היה קידושין בחופת אשה זו, וערער בזה מחמת מלתא דלא רמיא עליה דאינש והעד ההוא היה רק אחד מהנאספים ואולי לא נתן אל ליבו שהיו קידושין והאריך להכריע בחשש זה, אח"כ הוכיח שאין לחשוש לקידושין חופה, ואחר זה כתב בזה"ל 'ולחוש שמא קיבל אביה הקידושין והוליכה לחופה זהו חשש רחוק לענ"ד ואדרבא י"ל דאוקמי אחזקתה בחזקת פנויה וכעין זה כתב הנו"ב תניינא סימן נ"ד, ואח"כ מתחיל לערער על נאמנותו של העד מחמת איתחזק איסורא.

והמסדר לדפוס הפריד בין מילת 'ולענ"ד' לבין מילת 'ואדרבה' ועשה אותם בשני קטעים, אך המעיין יראה שכוונתו לומר דאין לחוש שמא קדשה

אך אי נימא דהוי כעדות על הקידושין ובהנחה שהאב היה נוכח בחופה אז המצב הוא כדלהלן: לפנינו עד מפי עד קרוב שנתקדשה פלונית לפלוני וראינו מעמד חופה שהוא כנרות דולקות וכו', והרי קייל"ן כל עדות שאשה כשרה לה עד מפי עד כשר לה (בכורות לו ע"א) ואם כן גם לטענת כ"ת שיש כאן עדות של הכלה ואם החתן שלא הייתה נתינת טבעת הרי מוכחשים הם ע"י העד מפי עד [ואין לומר 'הלך אחר רוב דעות' ושתי נשים המעידות שלא היה קידושין עדיפי מהעד מפי עד, דדעת הרמב"ם (אישות, פ"ט הל' ל"א) דבמקום שהכלה מכחישה אם יש לה עד המסייע גרע טפי שסומכת עליו והביאוהו הפוסקים (ב"ש מ"ז סק"ה וחלק"מ שם סק"ב)]. ואמנם האב מכחיש ואומר שלא היה כלל בחופה, אך וודאי שאינו 'נאמן' בהכחשה זו וחיובים הב"ד לברר בדרכים האפשריים להם האם צורך הוא בדבריו.

וגם איך יתכן שאבי החתן מוכן לעשיית גט ואילו רעייתו [אם החתן] טוענת שלא היו קידושין כלל, כל זה סניפים חזקים שאין להאמין לעדותם בביה"ד הרבני, ודי בזה.

הנה אחר מה שנתבאר לעיל הרי כל הנידון אם צריך להמתין ולחפש אחר עדים שהיו בחופה זו הוא מיותר, מאחר שהיא בספק א"א משנכנסה לחופה, אבל מ"מ בקצרה אכתוב מה שיש להעיר גם בזה.

בגדר החיוב לברר במקום חזקה

כתב הרמ"א (סי' מ"ו סעיף ב') ויש לב"ד לחזור ולדקדק אחר הקול כדי לברר אם יש בו ממשות, ומקור דבריו הוא בב"י בשם הר"ן הרשב"א דאם לא הוחזק הקול ראוי לב"ד לבדוק אחריו כל שלא נשאת.

ובתב שם הדרכי משה בשם הריב"ש דגם אם יש עדים במקום סמוך שיודעים אם היה קידושין אין מונעים אותה לינשא אפי' יום או יומיים דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין, וסיים וז"ל 'מיהו הכל תלוי ומסור לדיינים יראי השם אם יראו להם שיש ממשות בדבר' והביאו היבאר היטב' (סק"ב).

והנה אנו יודעים שיש בארץ ישראל עדים היודעים מה היה בחופה זו ובזמן הזה ובוודאי לגבי ביה"ד הרבני כולי ארעא כחד אתרא היא ויכולים בכל מקום למוצאם ולהביאם להעיד, והן אמת דאין צריך לאוסרה מחמת עדים הללו אבל בוודאי הוא חיוב להב"ד לברר, שהרי לפנינו היה חופה ונתקבלה עדות שהחופה הייתה לכל הפחות עשרים דקות עד פריצת המשטרה וישנו קול הברה שבאו אחר נתינת הטבעת, ואין מספק ממשות בשביל שיהי' צריך לבדוק.

עבירה חמורה ולכן מלמדים אותם לומר לא נתקדשנו, אשר על כן איך אפשר להאמינם.

ואם לגבי בדיקת חמץ במקום שהוא דאורייתא לא האמינו נשים דעצלניות הם (פסחים ד ע"ב תוד"ה הימנוהו, משנה ברורה סי' תל"ז סקט"ז), אף אנו נאמר דהכא פחדנים ביותר הם, וכל אחד נוטל על עצמו אחריות הכת כולה, ועוד דנשים אלו שהעידו מבחינתם אין כלל תוקף וכוח לביה"ד הרבני וכך מחונכים הם מילדותם ולא איכפת להם כלל מה יפסקו להם ביה"ד הזה, ותמיהני איך אפשר לפסוק הדין על ידי עדות כזאת, וכבר הארכתי בזה לעיל.

שבת וראיתי דגם פמעכ"ת לא סמכתם על עדותם כי אם לסניף, שהרי טרחתם לבאר שיש לה חזקה ואין לחשוש לקול ושאין צריך לחפש אחר עדים וכו' ולא הסתפקתם במה שיש כאן ע"א במקום שלא הוחזקה באשת איש שנאמן, וכנראה לא כתבתם דבר זה רק כדי לחלק מגידון הישוע"י לגידון דידן ולכן הבאתם גם חילוק כל דה, אבל לענ"ד אין בזה סרך עדות.

והנה רגלים לדבר למה שכתבתי דהלא נתקבלה עדות שהחתן כיסה את ראשה של הכלה בהינומא וכמש"כ בעצמכם, ואילו לעדות הכלה בביה"ד הרבני החתן לא אמר לה כלום, ואולי עדותה היא רק על דיבור ממש.

דבר נוסף הוא העדות של השליח שנשלח על ידי אב החתן להציע לעסקנים שהוא מוכן לעשות גט ובלבד שלא יערבו את הרשויות בעניין זה, ומדבר זה נשמע שצד החתן [שהם אנשי הקבוצה הנ"ל] מתייחס אליה כמקודשת, ויש לדון אם אמירה כזו נחשבת כעדות קרוב שהיו קידושין בחופה זו שהרי אם לא היו שם קידושין יכל האב גם להביא עדים על זה בב"ד פנימי [רצוני לומר היכן שהתכוון לערוך את הגט שזה וודאי לא בביה"ד הרבני].

ומצינו בגמ' (קידושין סה ע"א) דאדם שהכחיש בתחילה שקידש אשה מסוימת ולבסוף נתן לה גט מעצמו חייב גם בכתובה, ופירש"י (ד"ה ואם) דהוי כמודה שנתקדשה לו, ופסקו כן הרמב"ם בהל' אישות (פ"ט הט"ז) והטור (בסי' מ"ח), והשו"ע שהשמיט הוא משום שסובר דהגמ' איירי במקום שכותבים ואח"כ מקדשים וארוסה אין לה כתובה ואי"ז נפ"מ לדידן (ע"י ב"י שם) אבל בעיקר הדין מודה דהוי הודאה, אמנם יש קצת לחלק דבנתן גט הוי הודאה ממש שבמילות הגט כתוב שהיא הייתה אשתו ע"י ב"ש (שם (ק"א) וצ"ע.

היה הקטן או הגדול וסומכין על חזקה במקום שא"א לברר.

ולבן גם לא אבין מה שייכות סוגיא דידן להא דאם יש עדים בצד אסתן שיודעים אם נתקדשה אין לאוסרה משום כן והלא בוודאי הוא כן דמאחר שעכשיו א"א לברר היא מותרת משום החזקה, והרי הריב"ש (סי' קכ"ג) כתב דמה שלא מחכים יום או יומיים הוא משום שלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים ובלאו הכי הרי היה מכריע להמתין וחזינן להדיא דס"ל דבנידוד"א אם אפשר לברר מייד, חייבים לברר.

בענין אי צריך לחשוש לקידושי חופה

דעת הגרע"א דראוי למיחש לקידושי חופה אלא דאומדנא הוא שאין אדם מכוי' לקדש עד שנותן הכסף, ודעת ה"ד יוסף' והישוע"י ופתחי תשובה (סי' כ"ה סק"ג) דלא חיישינן כלל לזה בהינזמא וכלונסאות.

ולא נהיג גבן לבוא להיות כמכריע בפלוגתא האחרונים ובפרט להכריע כנגד הגרע"א שהיה גדול דורו דור דעה, וכתב רבנו הגדול הגר"ח מוולאז'ין זצוק"ל במכתב להגר"ש אייגר זצק"ל (חוט המשולש סי' ג') כי יקר בעיניי סברת מר אבין הגה"ח נ"י כסברת אחד מהראשונים המשמשים לפנינו במרום' (הלשון בערך שאין הספר תח"י).

ובנידון דידן הרי החתן אינו יודע מה עושה חופה ומה טבעת וולכל הפחות בוודאי הרבה פעמים כך הוא ואומרים לו שיוכין בכל מעשה שיעזיל כפי מה שדינו להועיל ונזכר כתבתי ביום ה' י"ז סיון במכתבי להגר"ג ר"א ויס שלט"א (באות י"ב) שיש מנהג בירושלים לומר לו שיאמר כך: "כל מה שאעשה היום בעסק הכתובה והקידושין והמסתעף הריני עושה על דעת חז"ל שיהיה באופן המועיל" ועיי"ש עוד, ואפשר שבאופן זה הרי לדעת ר"ח שדין החופה להועיל כבר לקניין תהני החופה לקידושין ולא בעינן אמירה דוודאי ממעשיו ניכר שרוצה לקדשה, ומש"כ הגרע"א שאומדין אותו שאינו רוצה לקדש עד נתינת טבעת היינו באדם המבין מהי חופה ומהי קידושין.

ובאמת כפי שכ' כ"ת יש לומר דאף הכא דעת המקדש שיחול רק אחר הברכה וכמש"כ הגרע"א, אך זה לכא' תלוי בנוסח שמלמדים אותו לומר או לכוין שאם הוא מכוי' בסתמא לקנות בכל קניין המועיל הרי על אף דלאו שפיר עביד משום דבעי' שתהי' הברכה עוברת לעשייתה ולדעת הר"ח אליבא דהשיטות שהחופה היא בהינזמא או בכלונסאות כבר נתקדשה אבל מכל מקום נתקדשה.

מבואר בתוס' בכתובות (שם) דבראינו נרות דולקות וכו' ועד אחד אומר נתקדשה אסורה ואפי' אם נשאת תצא וכן דייקו האחרונים מדבריו, וביאורו דעל ידי הנרות וכו' יש איזה ריעותא בחזקת הפנויה ולכן עד אחד נאמן שנתקדשה ואפי' כשיש עד כנגדו שאומר לא נתקדשה נתרועעה חזקתה ומשום כן אסורה לינשא לכתחילה.

ובשאין עדים כלל אזלינן בתר חזקת פנויה ומותרת לשוק לכתחילה ואפילו שאיתרע קצת חזקתה עדיין מכרעת היא את הספק כשאין דבר אחר כנגדה, היוצא מדברינו דחזקת פנויה בנידון דידן [לולא דברי ה"ד יוסף' והישוע"י] אינה חזקה טובה ולכן מהני עד אחד נגדה.

דעת המגן אברהם (סי' תל"ז סק"ד) דבחזקה גרועה אמרינן דאין סומכים במקום שאפשר לברר, ולשיטתו יש לעיין בנידון דידן דכנגד החזקה יש רגלים לדבר אם היא חזקה גרועה שצריך לברר היכא שאפשר או דכיון שאין הוכחה נגד החזקה לא מיקרי גרועה.

ודעת הש"ך (י"ד סי' פ"ג סק"א) דבמקום דבעינן למיזל בתר חזקה אז צריך לברר באפשר אך כשהוא דבר שאין ראוי להסתפק כלל לא צריך לברר, ולפי"ז בנידוד"א הרי כיון שיש רגלים לדבר בוודאי בעינן לדין חזקה בשביל להתירה וא"כ במקום שאפשר לברר צריך לברר.

דעת החת"ס (גליון שו"ע אור"ח סי' ח') דבמקום רוב צריך לברר רק היכא שהרוב גרוע וכהמג"א אבל כשיש רק חזקה צריך לברר גם בחזקה טובה כהש"ך (כך נראה מדבריו בגליון בס"י תל"ז), ולפי"ז בנידוד"א וודאי צריך לברר.

ודעת כ"ת דהכא אין צריך לברר, והבאתם רא' לזה מדברי הב"ש (סי' מ"ו סק"א) שכתב שאם יצא קול ונהיינו גם על ידי נרות דולקות וכו' שיש רגלים לדבר שקידש אחד מבניו של פלוני ואחד מהם קטן הרי זה קול ושוברו עימו שתולין בקטן, והקשיתם דאם צריך לברר למה לא נברר גם שם מי המקדש הקטן או הגדול.

ואנוכי בער ולא אבין, והרי כל עיקר סוגיית 'קול' איירי שאין העדים לפנינו או שמתו [במקום רגלים לדבר] או שהלכו למדינת הים או שאין לנו כל דרך לדעת מי הם, שהרי בעדים לפנינו הרי אפי' בקול שלא הוחזק צריך לברר ולהחזיק הקול כל שלא נשאת [וכדלעיל], וא"כ הרי וודאי א"א לברר כלל אם המקדש

סימן ז

בענין טהרת ומעלת היוחסין

בס"ד יום שישי י"ב אדר תשע"ז

להו"כ ידיד ה' וידיד בית ישראל ידי"ע מרביץ תורה לעדרי עדרים הגאון וכו' רבי **ברוך מרדכי אטינגר** שליט"א ראש ישיבת כנסת יחזקאל דאלעד ת"ו.

שלו רב וכט"ס.

בדבר השאלה בעלת תשובה שמציעים לה חתן גר, והיא טוענת שפגמו יותר גדול משלה, האם יש טענה בדברים ומה העצה ההגונה לתת לה.

בנדרים (כ' ע"ב) וברותי מכם המורידים והפושעים בי (יחזקאל כ' ל"ח) אמר רבי לוי אלו בני תשע מדות וכו' ויש גורסין, בני נדה, דאף דאין הולד ממזר מזה, פגום מיהא הוי, ועליהם אמר הכתוב "וברותי מכם" וגו' [פמ"ג] ביאור הלכה (סימן ר"מ סעיף ג') ובשו"ע אהע"ז (סימן ד' סעיף י"ג) כ' וז"ל איזהו ממזר זה הבא מאחת מכל העריות בין מחייבי מיתות בין מחייבי כריתות חוץ מהבא מהנדה שאע"פ שהוא "פגום" אינו ממזר אפילו מדרבנן ע"כ ועי' בנושאי כלים דאין משפחתו מיוחסת וראוי להרחיק מהם, אבל אינו פגום מכח איסור וכשירה אפילו לכהונה עי"ש.

ויל"ע מהו הפגם האם זה שהוא חצוף ועז פנים וכיו"ב במדות רעות, וכדאיתא במס' כלה דגם אם הוא תיקן את עצמו, אפשר דהוא דבר הנמשך לדורות ויהיו יוצאי חלציו חצופים ומקולקלים, דשמא טבעו לא נשתנה רק הוא מתגבר על טבעו או דהפגם הוא עצם יצירתו דנעשית בעבירה, אולם יוצאי חלציו דיולדו בדרך התורה אין בהם כבר פגם או עכ"פ הוא כבר נפחת ועי' לרבינו בעל קה"י ביבמות (סימן מ"ט) שפותח שער לדופקים בתשובה עי"ש ובמכתבים ומאמרים החדש למרן הגרא"מ שך זצ"ל (מכתב ש"מ א-ב) וכן עי' בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סימן קס"ב) במש"כ על דברי הקה"י, ומי יתן טהור מטמא עי"ש, ובשו"ת אגרו"מ אהע"ז (ח"ד סימן י"ד ושם סימן כ"ג אות ג') כ' ביותר דגם אם האם לא הלכה למקוה מעולם לא בטוח שבניה בני הנדה עי"ש בטעמו ונמוקו, וא"כ לא בטוח שהבעלת תשובה פגומה ובפרט אם אנו רואים

ועוד דהישועות יעקב שהביא ראיות שלא חיישינן לקניין חופה בכלונסאות והינומא הביא ראיה רק מדלא מצינו שהחזורים בהם אחר הינומא צריכין גט, ולמה הניח מה דמברכים לבטלה לדעת הר"ח והיה ראוי לחוש לזה בכל חופה נוכחו שמצינו במשנה ברורה סי' ח' סקכ"ב שחמור איסור ברכה לבטלה יותר מביטול עשה],

ומשמע שסובר שאין ראיה ממה שלא החמירו בברכה לבטלה שלא נחמיר גם באיסור אשת איש החמור, וגם בדעת רבנו הגרע"א יש לומר שכתב ראיה זו רק בצירוף עם שאר הראיות ולא הכריע ממנה לבד, היוצא מכל זה דמבוכה גדולה היא אם ראוי לחוש הכא לקידושי חופה וצריך בזה הכרעת גדולי הדור.

אשר עלה בידינו מכל הנ"ל להלכה ולמעשה [מלבד מש"כ במכתבי הקודם]

א. שדעת הישועות יעקב שאי אפשר לסמוך על חזקת פנויה באשה שנכנסה לחופה וכן משמע דעת המהרי"ט, וכל מבקש האמת וההולך בדרך הישרה והמסורה רואה שאין כלל מקום לחלק בין נידו"ד להוראת הגאון בעל "ישועות יעקב" ומודים דרבנן היינו שבחיייהו.

ב. אי אפשר לסמוך על עדות של עד אחד או אשה מהקבוצה הנ"ל בביה"ד הרבני שאומרים שלא היה קידושין.

ג. שחייב גמור הוא לברר עד היכן שהיד מגעת בשעה זו, וזה גם לולא דברי הישועות יעקב וגם מלבד דעת המהרשד"ם דבמקום שיש חשש שיבואו עדים לאחר זמן ויעידו שאסורה אסור לביה"ד להתירה בלא לעשות כל שביכולתו לברר את הענין לאשורו.

ג. שיש לחוש לקידושי חופה שהרי אין בידינו להכריע בין גדולי האחרונים, וגם איננו יודעים איזה טעם נקטו לעיקר ומכריע וכמש"ל.

סוף דבר אנוכי על משמתי אעמודה וגם אתיציבה, ובזה אני חוזר ומצטרף לפס"ד של הגאון רבי משה ברנדסדורפר שליט"א שהכלה אסורה לכל העולם מלבד להבחור החתן אם לא שיתן לה גט פיטורין כדת וכדין וגם אז תהיה אסורה לכהן.

מנאי אסקופה הנדרסת עבד לעבדי ה' חיים רוטר

כהרב מטשעבין או הח"ח ז"ל על אף באם אביהם היה עכו"ם [כרב מרי בר רחל, ב"ב קמט ע"א] וכן היו לוקחים לחתן את בן הגרף פוטצקי לאחר שנתגייר, [ואפשר דאביו עכו"ם גרע מגר, דהא אמרי' ביבמות (כב ע"א וש"ס) דגר שנתגייר קטן שנולד דמי, אולם אעפ"כ עדיין צע"ק דסוכ"ס בא מטיפה פסולה כדאמרי' התם (ע"א ע"א) והגירות לא מועילה לעניי' וכן מוכח מהוריות (יג ע"א) דאיתא התם ישראל קודם לממזר שזה מיוחס וזה אינו מיוחס, ממזר קודם לנתין זה בא מטיפה כשירה וזה בא מטיפה פסולה, נתין קודם לגר זה גדל עמנו בקדושה וזה לא גדל עמנו בקדושה וכו'] וא"כ מדוע רב לא היה לוקח לחתן לבתו אדם אפילו בדרגתו של יב"נ באם אביו היה עכו"ם וצ"ע.

וביותר צ"ע דמדוע ר' חנינא בן תרדיון לקח לחתן את ר' מאיר [דביתיהו"ד ר' מאיר "ברתיה" דר' חנינא בן תרדיון ע"ז יח ע"א] דהלא אבי ר"מ היה נירון קיסר, וכדמבואר בהקדמת הרמב"ם ל"יד החזקה וז"ל ור' מאיר "בן" גר הצדק וע"י בגיטין (נו ע"א) ערק [נירון קיסר] ואזל ואיגייר "ונפק מיניה" ר"מ (ווע"ע סנהדרין צו ע"ב) ולכאורה באם נאמר דרב לא רצה לקחת חתן לבתו אדם שנולד מאב עכו"ם אפילו אי הוי כיב"נ, דחשש לזרעו אחריו דבאם לא יהיה להם את כח התורה לא יהיה להם מי ומה שיגן עליהם וא"כ מדוע רחב"ת לא חשש לזרעו אחריו וכי ר"מ גדול מיב"נ.

ובן צ"ב הני מעשיות דאיתא בקידושין (ע"א ע"ב) ועירי הוה קא מישתמיט מיניה דר' יוחנן דהוה אמר ליה נסיב ברת'י וולא היה חפץ בה מפני שהיא מארץ ישראל והוא היה מבבל, רש"י יומא חד הוו קאזלי באורחא מטו לעורקמא דמיא [שלולית של מים מכונסין] ארכביה [ועירי] לר' יוחנן אכתפיה וקא מעבר ליה, א"ל [רבי יוחנן] "אורייתך כשרה בנתין לא כשרן" [תלמידי אתה ותורתי כשירה לך ובתי אינך חפץ, רש"י מאי דעתך אילימא מדתנן עשרה יוחסין עלו מבבל וכו'].

שם עולא איקלע לפומבדיתא לבי רב יהודה, חזייה לרב יצחק בריה דרב יהודה דגדל ולא נסיב, א"ל מאי טעמא לא קא מנסיב ליה מר איתתא לבריה, א"ל מי ידענא מהיכא אנסיב [איזו אשה מיוחסת, רש"י] אמר ליה אטו אנן מי ידעינן מהיכא קאחנינן, דלמא מהנך דכתיב נשים בציון ענו בתולדות בערי יהודה [דהיינו דיתכן דאנו צאצאי עכו"ם הבא על בת ישראל] וכי תימא עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר ודילמא מהנך דכתיב בהו וגו' אמר ליה היכי נעביד, אמר ליה זיל בתר שתיקתא, כי האי דבדקי בני מערבא כי מינצו בי תרי בהדי הדדי חזו הי מנייהו דקדים ושתיק אמרי "האי מיוחס טפ"י ועי' ברמ"א אהע"ז (סימן ב' סעיף ד').

דמידותיה מתוקנות, אולם מכיון דמידי ספיקא לא נפקינן ובפשוטות היא כן פגומה עלינו לעיין בפרשה זו.

והנה ביבמות (ע"א ע"א) ובהוריות יג ע"א ובסנהדרין לו ע"ב וע"ע בקידושין עז ע"א ובנדה מט ע"ב) מבואר דממזר בא מטיפה כשירה, [ויצירתו פגומה מחמת תערובת האיסור כעין בשר וחלב שכל מין בפני עצמו כשר] משא"כ עכו"ם בא מטיפה פסולה, [ועי' בגיטין (נו ע"א) תא חזי מה בין פושעי ישראל [יש"ן] לנביאי אומות העולם עובדי ע"ז [בלעם] והדברים מבהילים על הרעיון]. וקצת צ"ע מסוטה (כו ע"א) "ואל ישא בת דומה שזו באה מטיפה כשרה וזו באה מטיפה פסולה", והתם מיירי בעכו"ם או ממזר וי"ל, ועיי"ש ברש"י דגירסתו וזו באה "מביאה" פסולה.

ואיה"נ דאיכא התם בגמ' צריכותא דממזר גרע מעכו"ם דאסור לו לבוא בקהל ה' משא"כ גר לאחר שנתגייר, ברם בנידו"ד דמיירי בפגמם של בני ט' מדות, אולם אין פגמם מכח איסור וכנ"ל, משא"כ עכו"ם שנתגייר אינו מזרע אברהם וקהל גרים לא איקרי קהל, ומותר בממזרות, משא"כ בבני ט' מדות (עי' בשו"ע סי' ד' סעיף כ"ב).

וביותר מצינו ביבמות (מה ע"א) דההוא דאתא לקמיה דרב, אמר ליה עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל מהו, אמר לו הולד כשר, אמר ליה הב לי ברתך, לא יהיבנא לך, אמר "שימי" בר חייא לרב [נכדו היה, עי' לקמן סג ע"א] וכו' א"ל [רב], לשימי בר חייא אי הוי כיהושע בן נון לא יהיבנא ליה ברת'י, א"ל [שימי לרב] אי הוה כיהושע בן נון אי מר לא יהיב ליה אחריני יהבי ליה, וכו' [וצ"ב מדוע רב נתן דוגמא כיב"נ ולא אמר כבר כמשה רבינו ע"ה ועי' בט"ז יור"ד סימן רמ"ב סק"כ ואכמ"ל].

וצ"ב טובא דהלא יהושע בן נון תלמידו של משה רבינו והוא פה שני לגבורה והוי חוליא שניה בשלשלת הדורות וכדתנן בריש מס' אבות משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וע"ע בהקדמת הרמב"ם ל"יד החזקה, וא"כ איך יתכן שאדם בדרגא כזו גבוהה יש בו חסרון עד כדי כך שרב העדיף חתן פשוט הרבה יותר מיב"נ, דהלא אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים וכו' (שבת ק"ב ע"ב וש"ס) והכל בגלל שאביו היה עכו"ם, והלא אמרי' בפסחים (ק"ג ע"א) בתך בגרה שחרר "עבדך" ותן לה, ובמתני' דהוריות (יג ע"א) ממזר ת"ח קודם לכהן גדול עם הארץ, וביותר דהא שימי בר חייא אמר לרב דאי הוה כיהושע בן נון אי מר לא יהיב ליה "אחריני יהבי ליה" והטעם בזה פשוט דרבים היו מעדיפים חתן גדול הדור כהחזו"א

הנולד לאב עכו"ם הבא על ישראלית, הוא פגום לכהונה ע"י בשו"ע אהע"ז (סימן ד' סעיף י"ט).

אולם עדיין צ"ב קצת מהא דאמרי בקידושין (ע"ב) כשהקב"ה משרה שכניתו אין משרה אלא על משפחות מיוחסות שבשיראל ועיי"ש בתוס' (בדף עא ע"א) דפירש ר"י דהטעם במאמר ר' חלבו דקשים גרים לישראל כספחת, דמכיון שנטמעו בישראל ואין השכינה שורה אלא על משפחה מיוחסת, וכן ע"י בילקו"ש (במדבר אות תרפ"ד) בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהן מה ראו להתקרב יותר מן האומות סתם פיהן הקב"ה אמר להן הביאו לי ספר יוחסין שלכם, וי"ל.

איברא דמצינו ביותר בכתובות (סב ע"ב) רבי איעסיק ליה לבריה בי רב חיאי כי מטא למיכתב כתובה נח נפשה דרבינא אמר רבי ח"ו פסולא איכא יתיבו ועיינו במשפחות, רבי אתי משפטיה בן אביטל ורבי חיאי אתי משמעי אחי דוד, ועי' בפירש"י, הרי דשמרו משמים על רבי לא רק על טהרת היוחסין אלא אפילו על מעלת היוחסין, וכעיי"ז מצינו עוד בירושלמי כתובות (פ"ב ה"ו) בבנתיה דשמואל וע"ע ביבמות (ע"ח ע"ב) "ממזרא לא חי"י" וכן שם בירושלמי (פ"ח ה"ג) אחת לששים ולשבעים שנה הקב"ה מביא דבר בעולם ומכלה ממזריהן ונוטל את הכשרין עמהן שלא לפרסם את חטאיהן עיי"ש.

ברם אף דודאי דאיכא מעלה ביחוסין, וכדמצינו בברכות (כו ע"ב) והוא [ראב"ע] עשירי לעזרא דאית ליה "זכות אבות" ולא מצי עניש ליה וכעיי"ז במו"ק (כה ע"א) זקפיה לארונה וכו' ובפירוש הר"ח שם, וכן איתא בדקדוקי סופרים ברכות (ח' ע"ב) לא תנסוב גירותא דלית ליה זכות "אבהתא" וכתענית (לא ע"א) תנו עיניכם במשפחה וכו', וע"ע בשבת (נה ע"א) אולם מאידך גיסא מצינו דלא בכל מצב מועיל הזכות אבות, וכדאיתא במנחות (נג ע"א) אמרי' ליה רבנן לרבי פרידא רבי עזרא בר בריה דרבי אבטלוס דהוא עשירי לראב"ע דהוא עשירי לעזרא קאי אבבא, אמר מאי כולי האי אי בר אוריין הוא יאי וכו' ואי בר אבהן ולא בר אוריין אישיא תיכליה.

וביומא (עא ע"ב) ת"ר מעשה בכהן גדול אחד שיצא מבית המקדש והווי אזלי כולי עלמא בתריה כיון דחזיונהו לשמעיה ואבטליון שבקוהו לזידיה ואזלי בתר שמעיה ואבטליון לסוף אתו שמעיה ואבטליון לאיפטורי מיניה דכהן גדול אמר להן ייתון בני עממין לשלם, [נופרש"י לשון גנאי הוא לפי שבאו מבני בניו של סנהריב כדאמרינן במס' גיטין (נו ע"ב)]

והנה בהני מעשיות מיירי בנישואי בן לבת [ולא היה להם חשש על היהדות] ומשפחת אב קרויה משפחה, משפחת אם אינה קרויה משפחה (יבמות נד ע"ב ושו"נ) דכתיב (במדבר א') ויתילדו על משפחותם לבית אבותם ואעפ"כ חששו לינשא, וצ"ב כנ"ל וכשאלת ר' יוחנן את זעירי "אורייתך כשרה בנתין לא כשרין" ועי' בהקדמת הרמב"ם לז"ד החזקה שר' יוחנן נמנה בין מוסרי התורה ואעפ"כ חשש זעירי לינשא את בתו וצ"ב טובא וכמשי"כ.

והנראה לומר בזה דרב חשש לזרעו אחריו, דמכיון דסוכ"ס איכא בו פגם דנולד לאב עכו"ם, גם אם חתנו יהיה כיב"נ, אולם פגום מיהא הוי, וגם איכא חשש לתולדותיו כשלא יהיה להם את כח התורה כאביהם, ואז הפגם עלול לצוץ ולפרוץ ח"ו [וכיומא עא ע"א ואמר רבי ברכיה אם רואה אדם שתורה פוסקת מזרעו ישא בת תלמיד חכם] ומצינו עיי"ז אפילו במשה רבינו ע"ה וכדאיתא בב"ב (קט ע"ב) אמר רבי אלעזר לעולם ידבק אדם בטובים שהרי משה שנשא בת יתרו יצא ממנו יהונתן וכו' ומצינו מסנהדרין (צד ע"א) דאמרי אינשי גיורא עד עשרה דרי לא תבזה ארמאי קמיה, הרי דגם לאחר הגיור וכן לבנו ולבן בנו בעומק הנפש יש איזה הרגשה פנימית של איזה השתייכות לעכו"ם, ומצאתי כן ברשב"ם פסחים (קיב ע"ב) דכ' לבאר מדוע לא תנסוב גירותא, וז"ל משום דאמרינן גיורא עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה באפיה, הרי כמשי"כ, ובזה מובן דעתו של רב, והא דמצינו דממזר ת"ח קודם לכה"ג, אין לזה שייכות לניד"ד דהתם מיירי בדיני קדימה שהממזר ת"ח קודם לכה"ג ע"ה עיי"ש, אולם גם כשהוא ת"ח הוא נשאר ממזר ובאיסורו קאי דלא יבוא בקהל ה', והא דאמרי' בתן בגרה שחרר עבדך ותן לה, התם משום דחיישינן דעד שימצא לה את זיווגה הראוי היא תקלקל, או שמא כבר לא תינשא וכדאיתא בסנהדרין (ק' ע"ב) בת לאביה מטמונת שוא וכו' בגרה שמא לא תינשא.

ובן צ"ל בהני מעשיות דמס' קידושין וכו"ל דחששו על טהרת היחוס דכשאיכא פגם ח"ו ליכא נפק"מ אם הוא מצד האב או מצד האם.

ולפי"ז צ"ל דהא דרב לא רצה לקחת לבתו מי שאביו עכו"ם אפילו אי הוי כיב"נ, הוא מחמת דבא מטיפה פסולה והוי פגום וכו"ל משא"כ ר"מ נולד לאביו הגר לאחר שנתגייר וא"כ כבר בא מטיפה כשירה ולא היה לו שום פגם מלבד חסרון יחוס, ובשבת (קמו ע"א) ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן וכו' גרים וכו' אע"ג דאינהו לא הו מזלייהו הוו וכו' ולכן רחב"ת לא חשש לזרעו אחריו, וגם דמותר בכהנת, משא"כ

משא"כ בני גירות שאין בהם פגם כלל חוץ מחסרון יחוס, אולם ודאי בנידון דידן יש בטענת הבעלת תשובה טענה דהא דאינו מיוחס הוא חסרון גדול מאוד, ועי' בתענית (לא ע"א) מיוחסות שבהן מה היו אומרות תנו עיניכם במשפחה לפי שאין האשה אלא לבנים ועי"ש בפירש"י וכבר כתבנו לעיל דאיתא בברכות (ח' ע"ב) לא תנסוב גירותא ואיכא גירסא בגמ' דהטעם הוא מפני חסרון יחוס ומאידך גיסא בניה כבר אינם פגומים כבני נדה דמיקלש קליש פגמה ועדיין צ"ע בכ"ז.

אולם לגבי העצה ההוגנת לתת לה, זה יכול לתת רק הרב המורה דרכה שיודע את מעלותיה וחסרונותיה ועוד ועוד ולאחר שישקול את כל הנתונים יכריע או יעבירם לאדם גדול ממנו שיכריע בזה, וכבר מצינו בחז"ל "בתן בגרה שחור עבדך ותן לה" דהיינו דנתנו עצה לרדת בדרגא ביוחסין בכדי למנוע נזקים יותר גדולים וכנ"ל ופשוט, וכע"ז מצינו בילקו"ש (פ' וירא אות ק"ב) ויהי "אחר הדברים" האלה וגו' ד"א אחר הדברים אחר הרהורי דברים שהיו שם, מי הרהר, אברהם הרהר, אמר אילו מת יצחק בהר המוריה לא היה מת בלא בנים עכשיו שנעשה לו נס אשיאנו מבנות ענר אשכול וממרא שהן צדקניות אעפ"י שאינן מיוחסות דמה איכפת לי ביוחסין ועי' ביבמות (סג ע"א) נחית דרגא נסיב איתתא, ופירש"י לא תקח אשה חשובה ממך שמא לא תתקבל עליה, אולם בקרבן העדה בירושלמי קידושין (פ"ד ה"ד) פירש "רד למטה מכבודך וקח אשה כלומר תקח אשה ממשפחה שהיא למטה ממשפחתך כדי שלא תשתרר עליך" ע"כ.

ובע"ז מצאתי ביותר במהרש"א דהנה איתא בהוריות (יג ע"א) מפני מה הכל רצין לישא גירות ואין הכל רצין לישא משוחררת אמר להם זו היתה בכלל ארור וזו לא היתה בכלל ארור דבר אחר זו היתה בחזקת שמור וזו לא היתה בחזקת שמור, ומפירש"י נראה דהגירסא מפני מה הכל "רוצין" וכ' המהרש"א דר"ל שהכל רצין וחפצין לישא גירות יותר אפילו מישראלית כיון שמותר לישא אותה שאינה בכלל ארור גם שהיא בחזקת שימור ולא כן המשוחררת ומטעם דאמרינן "נחית דרגא נסיב איתתא חפצים בה יותר מבשראליית" ע"כ.

אולם דבריו צ"ע טובא היתכן להעדיף גירות על ישראלית, איברא, דגוף דברי הגמ' מפני מה הכל רצין וכו' צ"ב טובא דהא איתא בברכות (ח' ע"ב) "לא תנסוב גירותא" [ובדקדוקי סופרים הביא גירסת גמ' כת"י "דלית ליה זכות אבהתא"], וכן איתא בפסחים (קיב ע"ב) [ופירש שם הרשב"ם משום דאמרינן גיורא עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה באפיה ע"כ]

אמרו ליה ייתון בני עממין לשלם דעבדין עובדא דאהרן ולא ייתי בר אהרן לשלם דלא עביד עובדא דאהרן ע"כ ובהקדמת הרמב"ם ל"ד החזקה מבואר דהם בעצמם היו גרי צדק וכן מבואר בפירוש הראב"ד בעדיות (פ"ה מ"ו) ד"ה דוגמא השקוה וכו', וכ"כ שם הרמב"ם בפירושו וכן שם (בפ"א מ"ג).

והנה אף דפשוט דמידותיהם היו קדושות והם יכלו לשתוק ולסבול את עלבונם, והם לא השיבו לו מחמת דמותו היה להם להשיב לו וכדמבואר בחינוך (מ' של"ח) ועי' בח"ח (פתיחה לאוני ח"ט בבאר מים חיים) אלא שע"פ דין הם היו חייבים להשיבו מחמת עשה דכבוד התורה, וכדאיתא ביומא (כג ע"א) כל ת"ח שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו ת"ח.

אולם מה שעדיין צ"ב אדם שתיקן את מדותיו, אם בניו הנולדים לו לאחר שתיקן את מדותיו, יורשים את תכונותיו שקודם התיקון או לאחר התיקון ועי' במס' עדיות (פ"ב מ"א) האב זוכה לבניו בניו בכח וכו' ועי' בשו"ת שערי חיים (ח"ג סימן ק"ג אות ס"ט).

והנה משפחותם לבית אבותם, ובשבתים הלך אחר הזכר, ועי' בסנהדרין (ה' ע"א) לא יסור שבט מיהודה וכו' וליכא פגם בגירות ובתולדות הבאות ממנה וכ"ז מלבד דמשפחותם לבית אבותם, וחסרון היחוס בגירות הוא פחות מחסרון היחוס של גר וזרעו אחריו וכל מלכות בית דוד יסודה מגיורה של גר וזרעו מלך המשיח ועדיין צ"ב עני"ז, דא"א להביא ראיה מדורות ההם וקדוש ישראל ראש קהילות יעקב ז"ל אמר לאבי הגאון בעלי השערי אהרן שליט"א דאין "פגם" בגירות אולם איכא חסרון דאין לה "יוחסין".

ובמושכל ראשון נראה מכל הנ"ל שגר הוא בדרגא פחותה מבן הנדה דאם כל החומר של הבא על הנדה והפגימה של הולד הנולד מזה, אולם אינו פגום מכח איסור והנדה בעצמה וכ"ש בתה "כשירה אפילו לכהונה" משא"כ גירות אפילו נתגיירה פחות מג' שנים אסורה לכהן (שו"ע סימן ו' סעיף ח') ולכן טענת הבעלת תשובה היא טענה.

ושו"ר דהטעם דגירות אסורה לכהן אי"ז משום חסרון ביחוסה אלא מפני שדינה כזונה אף שהיא פחותה מבת ג' (עי' ביבמות סא ע"א בתוד"ה אין וכו') ובת גיורת אין לה שום פגם משא"כ בת הנדה יש לה פגם ועי' במכתבים ומאמרים החדש למרן הגר"מ שך ז"ל. (ח"ג מכתב ס"ו) דברי חזקוני לאברך הנשוי לגיורת.

והנה זה פשוט דילדים שנולדו מגירות עדיפים מילדים שנולדו באיסור נדה דהם פגומים

ויקהל (אות ח') אפילו הגרים שעוסקין בתורה שקולים הם ככהן גדול וכו' עיי"ש, וי"ל.

ובהכרח צ"ל כמש"כ המאירי שם (יב ע"ב) דהתנא לא נקט ת"ח נתין גר ומשחרר משום דאין חכמה מצויה בהם ע"כ.

וראיתי להעתיק בסיום הדברים את דברי המדרש (במ"ר פ' ח-ט') וראה בנים לבניך שלום על ישראל, וכי בשביל שיראה הגר בנים לבניו לכך יבא שלום על ישראל אלא בגר צדק הכתוב מדבר שזוכה שמשאיתו לתו לכהן וזוכה ועומדים מבניה שהם בני בניו כהנים שמברכין את ישראל וכו' לכך נאמר שלום על ישראל, כשם שמצינו ברחב הזונה על שהכניסה את המרגלים לביתה ומלטה אותם העלה עליה הקב"ה כאלו עמו עשתה ונתן לה שכרה וכו' ומה שגר נטלה שנשאו מבנותיה לכהונה וילדו בנים שהיו עומדים ומשמשים ע"ג המזבח והיו נכנסין למקדש ומברכין את ישראל בשם המפורש ואלו הן ברוך בן נריה ושריה בן מחסיה וירמיה בן חלקיה וחנמאל בן שלום וכו' וכן רמז משה בתורה כן שאחר פרשת גזל הגר כתיב ואיש את קדשיו לא יהיו לומר שגר שמתגייר לשם שמים זוכה שיוצאים מבניו שיהיו הקדשים שלהם וכו' עיי"ש.

וידע כ"ת שילדים הנולדים דרך הזרעה מלאכותית וכל כיו"ב על אף שהם כשרים לבוא בקהל ה', אולם צ"ב אם הם לא נכללים בבני ט' מידות וכן צ"ב יחוסם וכבר הארכתי בזה לעיל (ס' עד"ר) עיי"ש.

ואת אשר נלע"ד כתבתי

ושו"ר שכבר כן הקשה היעב"ץ ולכן כ' לבאר כלומר רוצים בה יותר מבמשחררת, אם אין אשה אחרת מצויה להם אלא אחת משתי אלו עיי"ש ולפי"ד נחא דברי המהרש"א דרך בכה"ג מיירי, דלא יעלה על הדעת דמחמת נחית דרגא וכו' ישא גיורת וכו"ל ובפרט דאמרינן בב"ב (ק' ע"ב) רוב בנים הולכין אחר אחי האם, ובקידושין (ע' ע"ב ושי"ג) קשים גרים לישראל כספחת, ועוד א"ל בכוונת המהרש"א דמש"כ ישראלית הכוונה לשפחה משוחררת שהיא ישראלית ובכה"ג עדיף לו גיורת מאשר שפחה משוחררת, אולם עדיין צע"ק מש"כ דמטעם דאמרינן נחית דרגא וכו' חפצים בה יותר מישראלית וצ"ע.

ומכיון דאיתנא להכא לא אמנע מלכתוב לכ"ת דהנה איתא במתני' דהוריות (יג ע"א) אבל אם היה ממזר ת"ח וכה"ג ע"ה ממזרי ת"ח קודם, ועי' בחק נתן וברש"ש דכ' דמדלא נקט התנא דאפילו נתין או גר ת"ח קודמין לכה"ג משמע דדוקא ממזר שבא מטיפה כשירה יכול להיות קודם לכה"ג וכ"כ בעיני שמואל עיי"ש.

ולבאורה דבריהם נסתרים מגמ' ערוכה ביומא (עא ע"ב) שכלל ישראל כיבדו את שמעי' ואבטליון יותר מהכה"ג וכו"ל והם הלא היו "גרים" וכמש"כ הרמב"ם בהקדמתו ליד החזקה, וכ"כ בפירושו למשניות עדיות (פ"א מ"ג) ושם (בפ"ה מ"ו) וכ"כ שם הראב"ד עיי"ש.

ובן צע"ק מב"ק (לח ע"א ושי"ג) שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא כהן גדול, ובמדרש תנחומא פ'